

IN INTERIO
S. MARTINI ABBATIS
DE CONSOLIDATIONE
COMMITTANT

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
+
BIBLIOTECA
DEL REAL MONASTERIO
DE HUERTA.
Núm. 228
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

D. JOAQUIN
A N.
Abbat ex Ordine Cisterciensis
TOMUS PRIMUS

ROMA, in typographia Antiqua de P. Sca...

Ent. 52.
Date. 2
No. 97

IN LIBROS
S. BERNARDI ABBATIS
DE CONSIDERATIONE

COMMENTARII

Critici, Morales, Politici

AUCTORE

D. JOANNE SIANDA

A' MONTE REGALI

Abbate ex Ordine Cisterciensi

Congreg. S. BERNARDI Assistente Generali

TOMUS PRIMUS.

ROMÆ, ex Typographia Antonii de Rubeis. 1749.

SUPERIORUM PERMISSU.

IN LIBROS
S. BERNARDI ABBATIS
DE CONSIDERATIONE

COMMENTARII

Ortici, Alarici, Politi

AUCTOR

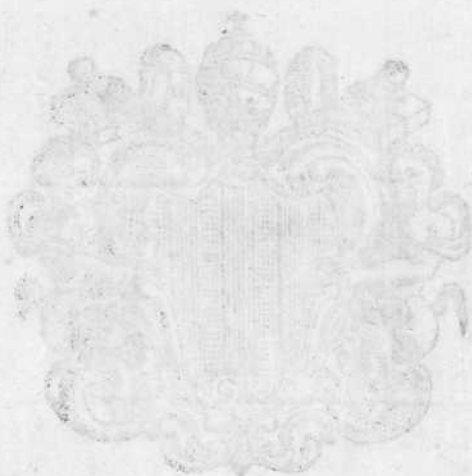
D. JOHANNES SIANDA

A. MONTE REGALI

Abbate ex Ordine Cisterciensi

Coenobii & Praesentis Aegyptiaci

TOMUS PRIMUS.

ROMAE, ex Typographia Antonii de Rubeis, 1772.

SUPERIORUM PERMISSU.

SANCTISSIMO DOMINO
BENEDICTO XIV.

P. O. M.

*I*nter Doctores Ecclesiae, si
quis de Petri Cathedra,
ad quam ingenti Urbis, & Orbis plau-
su conscendisti B. P. optimè meruit,

rectissimè sensit, obsequentissimè locutus
est, magnificentissimè scripsit, hunc esse
D. Bernardum, non relinquitur am-
bigendi locus, ejus libros de Consideratione
percurrenti, in quibus conscribendis fuit
planè mirabilis; tot enim penè oraculis,
quot verbis refertum hoc opus, & in eorum
subsidium editum, quibus, vocante Deo,
commissum est grave Regimen Ecclesie,
locata villitatio vineæ Domini, non immeritò
quis senserit. In his libris, quasi in speculo,
veri Pontificis effigies, qualem se exhibet
S. V. contemplari facile potest. Enim verò à
Divina Providentia, inter præsentis Orbis
ambages, assumptam S. V. veneramur, in qua
elucet ingenium amplissimum, judicium purgatissimum,
prudentia singularissima liberaliter à Deo
concessa, quibus nobilissimis dotibus, jam
pluribus abhinc sæculis, suis in proavis
cumulatum semper enituit INCLITUM LAMBERTINI SANGUINIS
GERMEN; cui ne quid decoris unde-

qua-

quaque desiderabilis deficeret, etiam
addidit Altissimus sanctitatis insignia,
in B. IMELDA mirabiliter fulgentia.
Quapropter S. Vestrae, nunc feliciter
regnanti additum ad Pontificium So-
lium, effusis abundè nobilioribus doti-
bus, non modò paravit natura, sed
reseravit & gratia. Felix Principa-
tus, ubi naturæ, & gratiæ donis cu-
mulatus regnat Princeps; non nisi au-
reum sperare juvat regimen, Bonum
Principem, boni perficiunt Consilarii.
Optimus (quòd vixit) Principum Con-
siliarius fuit Bernardus, à cujus ore
sui Ævi Principes, imò & Pontifices
pendere visi sunt. Loquuntur adhuc in
præsens saluberrima S. Doctoris moni-
ta, quæ sæpè animo repetere consue-
verunt Sanctissimi Prædecessores San-
ctitatis Vestrae, crebrò legentes aureos
libros de Consideratione, in quibus non
modò multa, sed & omnia perstrin-
guntur, quæ optimi regiminis normam,
cuicumque ad Pontificium Principatum

assumpto, possunt exhibere. In his itaque de Consideratione libris (ut linguis loquar alienis) Deuteronomium Summorum Pontificum sisto tibi, tuis provolutus pedibus B. P., opus inquam illud, quod tot Sanctissimi tui Prædecessores habuere in deliciis, inter quos potissimum recensentur Nicolaus V., S. Pius V., Gregorius XIII., Urbanus VII., Gregorius XIV., Clemens XI. qui libros de Consideratione ita frequenter in ore habebant, ut omnes Ecclesiasticos, & singulariter Præsules, ad eorundem lectionem sæpenumero adhortarentur. Sed & Carolus V., inter summas Imperialis regiminis vexationes, in lectione libri de Consideratione quærebat solatium. Reverà quæ Viro Ecclesiastico, quæ Præsule, quæ Principe dignior lectio, hisce de Consideratione libris, potest præferri, in quibus videre est S. Bernardum omnibus omnia factum; modò cautum Æconomum, modò sollicitum Patrem, mo-

do fidelem Monitorem, modò serium
Præceptorem, jam Ascetam, jam Poli-
ticum, nunc Consiliarium, nunc Theo-
logum. Hunc itaque celeberrimum li-
brum, iterum sisto tibi B. P. meis
quantuliscumque considerationibus in-
terjectis: Qua in re temeritatis, &
audaciæ labem non immeritò time-
rem, nisi eam summæ benignitatis
tuæ, quæ pateris pusillitatem meam
loqui ad Dominum, abundantior ve-
na dilueret. Rudes profectò, & in-
dignas tanto operi inseri consideratio-
nes exhibeo, sed parce B. P. parce præ-
cor D. Bernardi Filio, qui in hisce
Commentariis, gloriosissimi sui Patris
gloriam à maliloquis linguis vindi-
care aggreditur. Quàm perperam plu-
ribi ab Hæreticis extorqueantur Mel-
lisflui Doctoris sensus, in quinque libris
de Consideratione expressi, vix est qui
ignorare valeat. Proindè ad eundem
Sanctum Doctorem, suis à calumnia-
toribus vindicandum, licet impar, ad

hoc Commentariorum opus , manus ad-
movi ; Amor itaque , indigni licet filii,
in Sanctissimum Protoparentem , assum-
ptæ temeritatis veniam exposcit à San-
ctitate Vestra , quæ pro decore domus
Dei , & observantia disciplinæ Eccle-
siasticæ suum Sanctissimum exerit ze-
lum . Ad restaurandas in Ecclesia san-
ctiones Canonicas , ad promovendos Ca-
tholicos mores , ad erudiendos pro suo
munere Episcopos , omnesque Ecclesia-
sticos , vix efficacior lectio exhiberi po-
test , quàm opus de Consideratione , à
S. Bernardo ad Pontificem , sed non
propter Pontificem (ut ipse S. Doctor
perhibet lib. 3. de Consid. cap. 3.) scri-
ptum . Ad te proindè scripserim ista ,
sed non propter te . Quæ igitur scri-
psit S. Abbas , tam opportuna nostris
temporibus , iterum audeo in lucem
prodere , interjectis tenuitatis meæ Com-
mentariis , quibus compendiosos S. Do-
ctoris sensus , pro modulo meo captu ,
interpretari assumo . Ex alto Pontifi-

catus folio parvitatem muneris, & offerentis respicere ne dedigneris B. P. quem summo totius Catholici gregis júbilo, Pastorem destinavit Omnipotens, hoc ævo, quo Petri navis vexationum fluctibus undequaque concussa, sub vestro sanctissimo regimine tranquillitatem auspicator. A Domino utique factum est istud, & est mirabile in oculis nostris, quod in Sanctitatem Vestram statim electorum vota unanimiter convenerint, quæ jam ad plures menses inter se discrepabant. Sed consilium fuit Altissimi, cujus judicia abyssus multa, protracta ad plures menses electio, ut scilicet in electione S. V. obstrueretur os loquentium iniqua, & manifestè intelligerent homines, quod solus Dei digitus est hic; & sola opitulante Spiritus Sancti gratia, ad Petri Solium conscenditur. Intelligant hæc, & confundantur Hæretici, non Divino, sed humano consilio, Summi Pontificis electionem fieri blaterantes. So-

lius Dei hanc esse providentiam, non
hominum prudentiæ, in Vocatione San-
ctitatis Vestræ, apertis notis comprobatur
experientia; & hoc èd magis, quòd
juxtà temporum, & Ecclesiæ indigen-
tias, Summo Sacerdotio semper aptas-
se Deum homines compertum est. Hinc
à Deo factum est, ut hac nostra ætate,
quà non modicum languet disciplina
Ecclesiastica, præfecerit Ecclesiæ suæ Al-
tissimus Pontificem, decoris Domus Dei
zelatorem eximium, undè fiduciam ha-
bet talem, in Sanctitate Vestra Eccle-
sia Sanctorum, de quorum Canoniza-
tione adeo est benemerita, ut per Vos
speret renovatam Sacrorum Canonum
observantiam, cui opere, & sermo-
ne, atque eruditissimis elucubrationibus
Sanctitas Vestra adèd se addictam sem-
per comprobavit; atque hoc èd magis,
ex quo B. P. ad Petri Cathedram as-
sumptus, Religionis Catholicæ modera-
tor summus constitutus, arctiore quo-
dam vinculo, Catholica Religio com-
ple-

*plexa est Sanctitatem Vestram in uni-
versalis Ecclesiae Caput, quod idem est
ac dicere, in Dominici ovilis Pastorem,
Catholicae sapientiae Doctorem, Eccle-
siasticae disciplinae Magistrum, contro-
versiarum omnium in quaestionibus fi-
dei, & morum Judicem, Ecclesiae the-
sauri dispensatorem, assertorem verita-
tis, fidei Defensorem, Doctorem gen-
tium, Christianorum Ducem, Amicum
Sponsi, Sponsae Paranympum, Cleri
ordinatorem, pauperum Advocatum,
afflictorum solatium, Tutorem pupillo-
rum, ultorem scelerum, malorum Me-
tum, bonorum Gloriam, Virgam po-
tentium, legum Moderatorem, Cano-
num Dispensatorem, Sal terrae, Sa-
cerdotem Altissimi, Vicarium Christi,
Christum Domini. Faxit Deus, ut si-
cut in Sanctitate Vestra dignissimum
veneratur Ecclesia Petri Successorem,
ita & obsequentissimos se exhibere stu-
deant filios, quotquot sub S. V. dulcis-
simo regimine sortiuntur lucem; statim*

videre erit reflorescentem disciplinam
Ecclesiasticam, reformatos mores, sa-
crorum Canonum restauratam observan-
tiam, hostium Ecclesie manus dissolu-
tas, destructa impiorum perversa con-
silia, bellorum metum ad nihilum re-
ductum, verae religionis cultum adau-
ctum, Fidei Orthodoxae semitas dila-
tatas, & omnes cogitationes, quas pro
Ecclesie incremento, & pace incessan-
ter cogitat Sanctitas Vestra, ad exi-
tum felicem perductas; dignas utique
Vestro Nomine, Vestro Nobilissimo Ge-
nere, ferventissimo zelo, solidissima
pietate, humanissimis moribus, ad quo-
rum normam sufficit si se componere
studeant Ecclesiastici, ut in omni san-
ctimonia Clerus reflorescat, & ut quem-
admodum Sanctitas Vestra peroptat, per
Orbem universum reviviscat disciplina
Ecclesiastica, circa quam ferè totus li-
ber de Consideratione evolvitur in Dei
honorem, & Ecclesie gloriam, cui ut
sospitem per annos multos Divina Cle-

*mentia conservare dignetur talem ac
tantum PONTIFICEM MAXIMUM, enixè pre-
catur Monachorum minimus.*

Humillimus, Obsequentissimus, & Addictissimus Servus
D. Joannes Sianda Ord. Cist. Mon.

Epi-

Epistola ad Lectorem.

INter plurima, Cisterciensis Ordinis Taumaturgi, Melliflui Ecclesiae Doctoris Sancti Bernardi Opera, quibus tanquam sol, corruscantibus cumulatus radiis, refulsit Vir Sanctus in Templo Dei, & Mundum illustravit universum, saniorum virorum iudicio, nullum extat Bernardo dignius, quam opus de Consideratione, ad Eugenium inscriptum, quinque libris absolutum: *Ex Mabil. praef. in tom. 2. oper. S. B. si enim argumenti, & personae dignitatem spectes, nihil generosius; si modum tractandi, nihil sublimius: si styli majestatem, & sententiarum gravitatem nihil eloquentius, ac fortius, si denique dictorum puritatem, & inhaerentem sacris Canonibus disciplinam, nihil Catholico Doctore, & Sanctissimo Patri convenientius.* Haec sane fuit hujus praestantissimi operis felicitas, quod unctione magistra, potius, quam humanae mentis robore, absolvit S. Bernardus, & tanta fuit divinitus concessa huic operi auctoritas, ut quamprimum libri de Consideratione in publicum prodire, eos certatim exquisierint, letitarent, amaverintque universi. Supervacaneus esset labor cumulare Testes omni exceptione majores, à quibus tanti Doctoris sapientia est commendata, cum difficilè sit, non modo celebrem scriptorem sacrum, sed virum, aut à pietate, aut à dignitate insignem invenire, qui doctrinae melli-

fluæ

fluæ commendator non exstiterit: eorum testimonia figillatim adducere, rem nimis in longum protraheret; plura ex his à Jacobo Horstio in introductione ad opera S. Bernardi simul congesta, percurrere poterit studiosus lector, ubi non sine admiratione est animadvertere, cujuscumque status, ordinis, dignitatis, sexus, conditionis Homines, Pontifices, Cardinales, Episcopos, Imperatores, Reges, Principes, Viros, ac Fœminas, Theologos, Philosophos, & quod omnem admirationem excedit, Hæreticos ipsos, unanimes fuisse mellifluæ doctrinæ Sancti Bernardi amatores, admiratores, & encomiastes.

Porro quàm liber in voce, quàm disertus in sententiis, quàm locuples in rerum Superiorum inferiorumque scientia extiterit S. Bernardus, nemo non novit, qui ejusdem opera, vel leviter delibavit. Spectetur ejus vita, meditentur ejus scripta, certè non nisi stimuli pietatis, & viva virtutum exempla nostris sese oculis ingerunt: sunt efficacissima frena nequitix, potentia calcaria pietati, quæ nobis reliquit S. Doctor, Divinæ pietatis, ac sapientiæ monumenta, quorum plura inedita vel desiderant, vel temporum injuriâ collapsa, meritò lacrymantur omnes sapientiæ candidati. Præter illa, quæ in ultimis editionibus, studio, ac labore Horstii, & Mabilonis, publici juris sunt facta, plura adhuc exstant Opera Sancti Bernardi hætenus inedita. Mirare lector sanctum Virum tot laboribus pro Ecclesia Dei perfunctum, toties ex Romani Pontificis

ficis juffu, à fuæ dulcis Rachælis amplexibus, idest à Claravalle avulsum, ut Italiam peragraret, ut diffidia inter Regnum, & Sacerdotium componeret, ut nutantem inter schismata Petri navim fuis eruditionibus, confiliis, ope, prudentia, doctrina, ac pietate firmaret, ut diffidentes Christianos ad pacem revocaret, ut opem, parata expeditione sacra, Terræ Sanctæ ferret; Mirare inquam, sanctum virum, inter tot negotia, adhuc otia invenisse, ut secundum sapientiam sibi à Deo datam, tot tantaque scriberet, ad erudiendos omnes, in quocumque statu constitutos, adeo proficua; ut meritò dixeris patuisse os ejus ad omnes, & omnibus fuisse omnia factum. Pontifices eum venerantur, tanquam magni consilii Angelum, Cardinales, Præsules, Ecclesiasticique omnes, tanquam Mystagogum amplectuntur. Principes sæculi, militiæ Duces, & milites ab eo suscipiunt muneris sui, ac militiæ secundum Deum gerendæ leges, ac monita. Conjugati, Cives, Mercatores, & ipsa plebs rustica, singuli congrua vitæ suæ documenta capiunt. Matronæ, uxores, viduæ, Deoque devotæ virgines, pudicitæ, ac castitatis ab eo regulam sumunt. Juvenes, ac pueri, modestiæ, ac pietatis stimulos in ejusdem operum lectione sentiunt, itaut de eodem meritò dixeris, quod exultaverit ut gigas ad currendam viam, & nemo sit, qui se abscondat à calore ejus.

Sed quid juvat laudum præconia Divo Bernardo contexere, ubi digniori laude ipse se sonat, & laureatus spiritu, scriptis suis coronatur: *Dre-*

xelius e Soc. Jesu in Antifodina : Bernardi effigiem
videre cupis? Scripta intueri, verbis disertus, senten-
tiis venustus, rebus abundans, sensu, ac succo melio-
re plenus, eloquio suavis, & stillans mella, assidua
veritatis semper amantissimus, docet, stringit, movet,
persuadet, expugnat: elucet in ejus scriptis ingenium,
natura, nobile, generosum, devotio, humilitas, sty-
lus suavis, & verè mellifluus, cogitatus sublimes,
ita ut quidquid mirabile in aliis Sanctorum Patrum
operibus est dispersum, in Sancti Bernardi libris con-
gregatum, prestò sit invenire. Ardet non urens,
sed inflammans; pungit, & stimulat, non ut irri-
tet, sed ut moveat. Corripit, increpatque, non ut
detrahat, sed ut attrahat. Arguit, minatur, terret,
sed amando, non indignando. Blanditur sed non
adulatur, laudat sed non extollit. Urget blandè,
perstringit absque molestia, delectat, recreat, pla-
cet. Quippe oratio ejus, inquit Sixtus Senensis,
ubique dulcis, & ardens; ita delectat, & arden-
ter incendit, ut suavissima lingua ejus mel, & lac
verborum fluere, & ex ardentissimo ejus pectore,
ignitorum affectuum incendia erumpere videantur.
Hæc omnia orationis ornamenta, præcipuè in quin-
que libris de Consideratione, simul collecta cum inve-
niantur; jam mirum non est, si editiones eorum sine nu-
mero fiunt, si legantur, & terantur ab omnibus, si an-
te usum Typographiæ, repetitis vicibus, Summorum
Pontificum jussu, elegantissimè descripti, & post ad-
inventum Typographiæ usum, Pontificiis, Regalibus,
& celebrioribus totius Orbis Typis publicati fuerint.

Cum

Cum itaque opera Sancti Bernardi, sed potissimum libri de Consideratione, tantæ estimationis, & auctoritatis semper apud omnes fuerint, etiam apud ipsos Heterodoxos; Hinc factum est, ut Hæretici ad sua confirmanda sophismata, ad suos stabilendos errores, ad sua comprobanda figmenta, præcipuè S. Bernardi testimonia, ex libris de Consideratione selecta, sed in pravam sensum ab iisdem extorta, congregaverint. Hæc mihi, non sine animi mœrore meditati, occurrit animo loca ab Heterodoxis adducta, ex operibus S. B. collecta, in pravam sensum extorta, aliis S. Doctoris textibus, ex reliquis Sancti Bernardi operibus depromptis, ad Hæreticorum malitiam confundendam, & Sanctum Patrem ab eorum extorsione vindicandum, ita explanare, ut constaret omnibus Hæreticorum malitia, & illibata Sancti Bernardi innocentia. Quandoquidem quid de præcipuis Horthodoxæ Fidei capitibus Bernardus senserit, scripta ejus abundè testantur; sed & si nihil literis commendasset, ipso vitæ tenore satis ostendit, cui Ecclesiæ adhæserit, quàm à moribus, & doctrina Hæreticorum vixerit alienus, quorum in vita, & post mortem malleus meritò potest nuncupari.

Jam ad meditatam opus manus admoveram, & pro modulo meo captu prosequerbar (quod opus supra libros de Consideratione non modicam considerationem exigebat), cum ex hac speculatione, pro modulo meo captu admiratus sum, quam multi thesauri scientiæ, ac sapientiæ essent in his libris absconditi,

diti, qui proindè non modò totius Christianæ Philoſophiæ ſumma poſſent meritò nuncupari, ſed etiam conſtat eſſe promptuarium, ex quo potiores maximæ politico-morales, ad erudiendos in vera ſapientia, pro ſuo munere Principes, atque Præſules, imò cujuſcumque gradus, & dignitatis viros, tam Eccleſiaſticos, quàm Sæculares educi poterant. Sed impares tanto oneri ſubeundo vires meæ, quò minus ad opus accingerer, diù me retardarunt. Quis enim ſum ego, intra me tacitus conſiderabam, quis inquam, ſum ego, ut valeam referare ſapientiæ theſauros, qui in libris de Conſideratione ſunt abſconditi, quos unctiōe magiſtra, Magnus Eccleſiæ Doctor melleus Sanctus Bernardus conſcripſit? Quis ſum ego, ut quodammodo ſtare audeam, & loqui in conſpectu Regum, Prælatorum, & Principum? quoniam de ipsis potiffimum, juxtà præſentis operis institutionem, habendus eſt fermo? Ab aſſumpto opere etiam me removebant aliæ, non parvi ponderis, Conſiderationes; mecum enim tacitus conſiderabam, tot eſſe clariffimorum virorum elucubrationes in lucem editas, ut vix jam poſſit in Republica Literaria, publici juris quid fieri, quod aliis in voluminibus, ſaltem diſperſum, non ſit invenire; proindè verebar, hujus impreſſione operis, communi notari proverbio, non ſcripſit, ſed tranſcripſit; non enim niſi impune negarem, plura documenta politica, moralia, legalia, canonica, theologica in hoc opere collecta, aliis in operibus, feliciter graviffimorum auctorum labore exantlatis, inveniri diſperſa. Nihilomi-

lominus negari itidem non potest, quod varii flores
dispersi, artificiosa dispositione in unum fasciculum
coaptati, quodammodo venustiores se exhibent in-
tuentium oculis, & tertia quadam gratiori suaveo-
lencia, quam dispersi non effundebant, mulcere
odoratum... Insuper cum mei operis scopus non fue-
rit erudire Minervam, sed D. Bernardum, illis in lo-
cis, ubi genuinus ejus sensus statim legenti non fit
obvius, imò ab Hæterodoxis pravum in sensum ex-
torquetur, à malignantium calumniis vindicare; Ne-
que hoc opus à quoquam fuerit hætenus assumptum,
arbitrabar, præsentis absolute laboris, vel quid no-
vi posse in medium proferre. Esto quòd D. Bernar-
dum à novatorum calumniis vindicare non possem,
nisi mutuatis à selectissimo promptuario eruditissi-
morum auctorum armis; pugnat tamen, & novo
labore pugnat, quisquis armis, sive propriis, sive
mutuatis in arenam descendit. Hoc inductus mo-
tivo, credidi etiam patienter me audituros de super-
fluitate causantes; auctoribus enim reddidi quod ab
ipsis mutuatum accepi. Ceterum materia, de qua in
hoc opere agitur, valdè proficua, & si meo inculto
stylo, velut atro habitu vestita appareat. Cum autem
non omnia quæ scribuntur, ad omnium manus per-
veniant, utile est etiam plura transcribi, ut facilius
sub plurium oculis cadant. His, & aliis quatumvis
convictis rationibus, nihilominus semper timens,
quòd hoc meum qualecunque opus in eorum manus
incideret, quorum modernum studium totum est in
suggillationem criticam operum, quæ de novo pro-
deunt

deunt, adhuc per sexennium ex quo, ut opus luci concederetur Superiorum fulcitum erat permiffu, diftuli typis confignare, ufque dum omnem tandem vicit timorem, & verecundiam defiderium, quantum in me est, dilatandæ gloriæ Melliflui mei Patris, cujus fretus patrocinio, opus tandem aggreffus fum, quod dudum parturiebat Animus. Si quid in opere utile, vel dignum præftiti, Sancti Patris Bernardi favori, & Patrocinio debeo; fi quid minus, & impar dignitati operis, uti factum haud dubiè, id totum, & folum tenuitati, imò temeritati meæ imputandum, profiteor.

Sed hac faltem utilitate fraudari non poterunt mei qualescumque labores, ut per eos hoc ævo ad plurimum manus perveniant libri de Consideratione, quocum non modicum collapfa videatur difciplina Ecclefiastica, ad eandem reftaurandum, non efficaciora exhiberi poffunt remedia, quàm fi Sancti Bernardi, Ecclefiasticæ difciplinæ zelatoris eximii, documenta proponantur. Negarit nemo, ad Ecclefiasticæ difciplinæ fervandum decorem, fuperftites S. Bernardi libros, fed præcipuè ab eodem de Consideratione infcriptos, hætenus efficaciter loqui, quæ olim ipfe Sanctus Bernardus vivæ vocis oraculo intrepidè docuit; libertate Evangelica femper Ecclefiæ, & Sæculi Proceres ipfe eft allocutus, qui eo vivente ejuſdem fe difciplinæ, vel confiliis libentiſſimè ſubmiſerunt; ab eodem doceri parati, cujus os meditari ſipientiam, & linguam loqui iudicium profitebantur. Hos itaque, juxta omnium estimationem, tanti momenti

menti libros de Consideratione, insertis meis quantuliscumque commentariis, iterum in lucem proferre aggredior. Sed quia plurimum refert in promulgandis operibus, ordinem sequi, ut ex ordine claritas sequatur, & perspicuitas; cum in quinque libros opus de Consideratione jam sufficienter fuerit à Sancto Bernardo divisum, hac partitione retenta, singula librorum capita in sectiones, juxta aliorum commentatorum morem, partitus sum; præmissis ad unumquodque caput compendio eorum omnium, quæ in capite ipso continentur. Sed quia, quò ad capitum partitionem spectat, juxta diversas horum librorum editiones, diversas etiam sortiuntur libri de Consideratione partitiones in capita; partitionem sequutus sum à Gerardo Vossio factam, qui eosdem libros jussu Clementis VIII. edidit ad veritatem octo MSS. Codicum Vaticanorum, & aliorum recognitos, & emendatos, necnon in capita secundum distinctionem MSS. exemplaris Nicolai Papæ V. quod in Vaticano est, ab eodem redactos. Divisit autem Sanctus Bernardus in quinque libros univèrsum opus de Consideratione, quia quinque diversa argumenta, pertractanda sibi proposuerat, quæ tamen omnia ad unum finem collimant, nempe ad erudiendum, pro suo munere, tam interno quam externo Summum Pontificem, cujus nutibus obtemperaturus, ad opus utique arduum manum admovit, eodemque Pontifice jubente opus persolvit, in cujus primo libro demonstratur considerationis necessitas, & utilitas; in secundo considerantur, quæ in Pontifice, idest Pontifex

tifex ipse, quis, qualisque sit; in tertio, quæ sub ipso, idest orbis universus; in quarto, quæ circa ipsum, Domestici, Cardinales, Episcopi; in quinto, quæ supra ipsum, Deus, & Angeli. Circa tempus, quo libri de Confid. scripti sunt à Divo Bernardo, arridet præ cæteris Mabillonis sensus, quem exprimit in Præfatione ad libros de Consideratione his verbis: *Hoc anno MCXLIX. parturire cœpit S. Pater, nec uno tenore (ut Baronio visum est) absolvit; sed diversis intervallis scriptos ad Eugenium transmisit, & primum quidem ipso anno MCXLIX. de quo Nicolaus ejusdem Sancti Bernardi Notarius, ante suam discessionem scribens Petro venerabili: mitto vobis, ait, Librum Domini Abbatis Claravallis ad Dominum Papam.* Extat hæc epistola apud ipsum Petrum, in libri sexti, Epistola septima. Neque hoc loco, libri nomine integrum opus (ut auctores isti loquuntur passim, teste Ernaldo, qui librum multæ utilitatis, hos quinque libros vocat) intelligi potest; nam librum secundum Bernardus Eugenio direxit anno MCL. post infelicem expeditionis Jerosolimitanæ exitum, de quo in ipso libri exordio Apologiam præmittit; Tertium anno MCLII. post obitum scilicet Hugonis Antisiodorensis, ut constat ex capite secundo; & anno quarto post Concilium Rhemense, anno MCLIV. celebratum; Quartum denique, & quintum paulo post, si non cum tertio absolvit. Aliqua etiam, circa variam lectionem horum librorum, juxta varia exemplaria MSS. quæ inveniuntur in celebrioribus Bibliothecis, notanda occurrunt. Cum

itaque, ut supra innuimus, libri Sancti Bernardi de Consideratione, ab omnibus eruditis expetiti, etiam sæpè fuerint scripti, & rescripti: Factum est, ut in diversis MSS. diversæ lectiones occurrant, sed accidentales sunt variationes, nihil enim obvio patitur in sensu; in hoc enim omnia exemplaria MSS. quæ colligere potuit Gerardus Vossius concordant. Hisce in libris arduas, & perdifficiles materias tractandas exhibet S. Bernardus, in quibus discutendis, si fortè quid minus sensu, Te rogatum velim Lectorem benevolum, ut pro tua humanitate, intellectus mei imbecillitati ignoscas. Sæpè contra corruptelam morum, irreperentes abusus, invalescentem mundanam politiam, non rarè ab Evangelicis institutis, & SS. Patrum placitis dissonantem, calamum acuere, S. Doctoris verbis inherendo, necesse fuit. Si quidpiam proindè in hisce commentariis occurrat, quod alicui displicere posse contingat, contra pravos mores, non contra pravorum morum cultores scripsi. Cæterum, eà quæ decet monastica humilitate paratus sum, quæ in his commentariis inserui, cujuscumque sanius sapientis judicio submittere, & emendanda corrigere. Quæcumque in operibus meis, sive jam typis consignatis, sive consignandis continentur, Sacræ Romanæ Ecclesiæ judicio submitto, nunquam enim ab eà dissentiam, in cujus sensu, cuicumque feliciter vivere in æternum cupienti, restat fideliter mori, Vive felix.

IMPRIMATUR,
Si videbitur Rmo P. Magistro Sacri Palatii Apoft.
F. M. De Rubeis Archiep. Tarfi Vicefg.

A P P R O B A T I O
ILLUSTRISSIMI ET REVERENDISSIMI
D. JOANNIS ANDRÆ TRIA

*Archiepiscopi Tyri, Sanctissimi D. N. Pape Prælati
Domestici, ejusque Pontificio Solio Assistentis, Univer-
salis Inquisitionis de Urbe Consultoris, S. Pœni-
tentiariæ Correctoris, & ad Episcopatum
Promovendorum Examinatoris &c.*

Præsentium Commentariorum Authorem Reverendissi-
mum Abatem D. Joannem Sianda à Monte Regali de
Republica Literaria, ob vulgata ab eo opera beneme-
ritum, quorum aliqua iterato edita, alia in Ita-
licam linguam fuere traducta, ut plurimum, ea expe-
tentium desiderio fieret satis, in hisce Commentariis,
quæ attentè, & non sine animi voluptate perlegi, dul-
ci, sententioso, & scripturali stylo melliflui sui Patris
dignum se exhibuisse. Parafrastem, quisquis attentè per-
volvet, ingenuè judicabit. Monita Sancti Doctoris ad
Pontificem, sed non propter Pontificem, ut ipse San-
ctus Doctor profitetur, scripta, qualiter omnes tam Ec-
clesiæ, quàm Sæculi Proceres afficiant, luculenter di-
scernitur. Propterea veras maximas morales, & poli-
ticas, quibus inherere debent qui aliis regendis præfi-
ciuntur, hic in unum congestas collegit inoffensa fide,
moribus, atque Principibus. Ideoque publicæ luci ex-
ponendum præsens opus, quantum ad me spectat, sentio.
Dabam Romæ 4. Martii 1749.

Joannes Andreas Archiepiscopus Tyri &c.

AP-

A P P R O B A T I O

ILLUSTRISSIMI, ET REVERENDISSIMI DOMINI

D. STEPHANI EVODII ASCEMANI

ARCHIEPISCOPI APAMENSIS

Reverendissimi P. D. *Joannis Sianda*, Abbatis, & Assistentis Generalis Ord. Cist. Congregationis Sancti Bernardi, viri à literis, studiorumque suorum vigiliis commendatissimi, omnigena eruditione præclarum opus, cui titulus: *In Libros S. Bernardi Abbatis de Consideratione Commentarii Critici, Morales, Politici*: summa cum animi voluptate perlegi: nihil in eo offendi, quod me legentem moraretur. Ita Catholica doctrinæ atque disciplinæ optime consonant omnia; & Sancti Bernardi monita salutaria, in libris de Consideratione contenta, Clarissimus Author scitè prudenterque explanat. Quantocyus igitur typis committi posse, ac debere non modo censeo, sed etiam atque etiam opto opus egregium, utilitate, ac singularitate laboris, quod ad Christianam disciplinam confirmandam promptuarium meritò dixeris.

Dabam Romæ e Vaticana Bibliotheca Kalendis Januarii
1749.

Stephanus Evodius Ascemanus Archiepiscopus Apamensis.

REVERENDISSIMI PATRIS
D. FRIDERICI DE JUDICE

*Abbatis Cælestinorum, ac in Romano Archigymnasio
Sapientiæ Sacrorum Dogmatum Professoris*

A P P R O B A T I O.

CUM Reverendissimus Pater Aloysius Nicolaus Ridolfi Sac. P. A. Magister, Opus, cui titulus: *In Libros de Consideratione Commentarii, critici, morales, politici*, duobus Tomis distinctum meo examini commiserit, libenter illud perlegi. Cumque in eo Reverendissimus Pater Abbas Sianda Auctor Religiosissimus, nedum vitaverit quicquid rectam fidem, vel bonos mores offendere posset, sed etiam uti addictissimus filius æmulatus sit zelum SS. Parentis sui Bernardi; necnon effuderit eam doctrinam, & eruditionem, quibus alia ejus opera sunt referta. Ideo quemadmodum illa, ita hoc publica luce dignum censeo.

Romæ ex Collegio Cælestino 27. Aprilis 1748.

Ego D. Fridericus de Judice Abbas Cælestinorum, ac in Romano Archigymnasio Sapientiæ Sacrorum Dogmatum Professor manu propria.

REVERENDISSIMI PATRIS
JOANNIS FRANCISCI BALDINI

Cleric. Regul. Cong. Somaſchæ Præpoſiti Generalis
S. Congregationis Rituum Conſultoris

APPROBATIO.

LEgi, mandante Reverendiſſimo P. Aloyſio Nicolao
Ridolfi S. Palatii Apoſtolicæ Magiſtro, *Commentaria*
in Libros de Conſideratione ad Eugenium III. a Reveren-
diſſimo P. Abate D. Joanne Sianda Ordinis S. Bernar-
di conſcripta. Et quum nihil in illis offenderim, quod
Catholicæ Chriſtianæ Fidei, aut bonis moribus adver-
ſetur, ſi iis, ad quos pertinet, ita videbitur, typis
edi poſſe cenſeo.

Romæ ex Collegio SS. Nicolai, & Blaſii hac die prima
Decembris 1748.

D. Jo. Franciſcus Baldinus Cl. Reg. Cong. Somaſchæ.

IMPRIMATUR.

Fr. Nicolaus Ridolfi Ord. Præd. Sac. Palatii Apoſtolicæ
Magiſter.

Mandatis Reverendis. P. V. obtemperans, Opus in-
scriptum = *In Libros de Consideratione Commenta-*
rii = à P. Abate D. Joanne Sianda nostræ Congre-
gationis Assistente secundo compactum, ea qua decet
attentione perlegi, & recognovi, & cum nihil in eo
contra Fidem, Principes, & mores repererim, illud ap-
probare non dedignor, imò quantum mihi licet, typis
mandari posse expressè arbitror; ut doctrina Sanctissi-
mi Patris nostri, & Ecclesie Doctoris melliflui in suo
legittimo sensu explicata, plurimæque eruditione refer-
ta, magis magisque fulgeat, omnibusque prodeat, In
cujus attestationis fidem præsentis litteras dedi, & pro-
pria manu firmavi hac die 19. Augusti 1748.

D. Paulus a S. Marco S. Congregationis Indicis Consultor,
& Monasterii SS. Fabiani, & Sebastiani Abbas.

I M R I M A T U R .

Fr. Nicolaus Riboldi Ord. Præd. Sac. Palatii Apostolicæ
Magister.

Ego

EGO infrascriptus mandatis obediens Reverendissimi Patris Hieronymi a Sancto Odone nostræ Congregationis Abbatis Generalis, accuratè, & non sine animi voluptate perlegi *Commentaria in libros S. P. Bernardi de Consideratione ad Eugenium Summum Pontificem* à P. Abbate D. Joanne Sianda, itidem nostræ Congregationis secundo Assistente, elucubrata: nihil nec minimum apicem Orthodoxæ Fidei adversantem offendi, imò nihil, quod Ethicam Christianam non redoleat; sed potissimum Doctoris Melliflui mentem sic exprimit, ut Sancti Doctoris salutis animarum zelus quodammodo in piissimum Auctorem, jam aliis doctis operibus in Republica Litteraria satis notum, transfusus esse videatur. Quamobrem digna reor in lucem emitti posse; salvo meliori iudicio.

Hac die 16. Augusti 1748.

D. Franciscus Xaverius a S. Theresia Sacræ
Theologiæ Lector.

D. HIERONYMUS A S. ODDONE

Congregationis Monachorum S. Bernardi Ordinis Cisterc.

ABBAS GENERALIS.

CUM *Commentaria in Libros de Consideratione* a Patre D. Joanne Sianda uno ex Abbatibus Congregationis nostræ Senioribus Assistentibus elucubrata, & in quatuor partes divisa, duo ex nostris Theologis, quibus hoc commisimus, examinaverint, & in lucem edi posse, judicaverint; ut Typis mandentur, facultatem, de Nostrorum Consiliariorum assensu, quantum ad Nos pertinet, concedimus. In quorum fidem presentes manu propria subscriptas, & Sigillo Officii Nostri munitas expediri jussimus. E Monasterio Nostro Sanctæ Pudentiæ de Urbe die 3. Septembris 1748.

D. Hieronymus a S. Oddone Abbas Generalis.

D. Valericus a S. Joseph Secretarius.

INTRODUCTIO AD OPUS

Continens Apologiam vindicantem Divum Bernardum
super ea, quæ de Populo Romano scripsit
Lib. 4. de Confid. capite 2. perperam
à pluribus accepta.

D claram Librorum de Consideratione intel-
ligentiam, illius ætatis, qua conscripti fue-
runt, historica notitia valdè conducit: sine
qua facitè esset, secus ac intellexerit San-
ctus Bernardus se exprimere, scripta ejus
accipere. Itaque quis qualisve fuerit Eu-
genius, sub cujus magisterio excreverit,
quo tempore ad Pontificatum assumptus, quibus calamitati-
bus Roma tunc esset obnoxia, à quibus fuerint contra Eu-
genium excitatæ seditiones, breviter hic perstringendum
occurrit, ut his benè perspectis, desinat admirari benignus
lector, quasi ab humili Monaco, ad Summum Pontificem
scribente, minus submissè, quàm par fuerit sermo sit in-
stitutus; quasi de Romanæ Curie Proceribus, de populo ip-
so Romano scribente Divo Bernardo, nimis quam par esset
adhibitus videatur calamus acutus: Cum cæterum si attentè
perlegantur de Consideratione libri, nonnisi sanctitatem,
humilitatem, obsequium, scientiam, una cum libertate Evan-
gelica redolere, saniorum, ac sanctiorum virorum iudicio
comprobetur.

Eugenium itaque, ad quem S. Bernardus libros de
Consideratione dedit, Petrum ante Pontificatum dictum fuisse,
comprobant epistolarum inscriptiones diversæ, ad eundem
datæ: sed quia non simpliciter Petrus, sed Petrus Bernar-
dus in citatis inscriptionibus est nuncupatus. Bernardi no-
men in Sancti Patris memoriam religiosam sibi Petrus su-
peraddidit; cum Monachum induit in Claravalle, sub San-
cto Bernardo Abbate. Imò Eugenii Familia, quæ in Oberto
Eugenii fratre est propagata, cæpit postmodum familia

de Bernardis, in memoriam S. Bernardi, quasi gloriosiori assumpto agnomine, à quo & omne omen suum auspicabatur nuncupari: sic Joannem Oberti filium, Joannem de Bernardis dictum fuisse, probat antiquum instrumentum Placentiæ anno MCLXII. confectum: cum cæterum Eugenii Familia ex antiqua Paganellorum prosapia, cum apud Pisanos, tum apud Florentinos olim potentissima, ortum suum duxerit.

Natus Eugenius in Montemagno apud Pisas (qui Mons magnus eo tempore sub Paganellorum erat Dominio) Pisis excrevit, & litteris sufficienter instructus, Canonici, & Vice-Domini Pisane Ecclesiæ dignitatem obtinuit (Vice-Dominus autem idem erat, ac Suffraganeus, qui scilicet Archiepiscopi munus gerebat) cumque eo tempore Sanctus Bernardus in Italia multos pro Dei Ecclesiæ exanthlaret labores, Pisas pertransiens, reversurus ad propria, secum dictum Petrum Canonicum & Vicedominum, Sancti Bernardi amore captum, Claramvallem adduxit, novæ militiæ Monachali, quæ feliciter sub tanto Abbate crescebat adscribendum.

Statim Petrus ad ordinem admissus, Bernardo Patri, ita inter paucos persamiliaris fuit, ut eidem, vel recenter professò Sanctus Bernardus ardua quæque negotia tuto committeret. Interim, cum Innocentius Secundus tunc Pontifex Maximus, Bernardi Sobolem Romanæ Curie concupiret, mittitur Romam cum aliis Monachis Petrus Bernardus, in Cænobio Sanctorum Vincentii & Anastasii ad aquas Salvias Abbas præficiendus: ibidem ad aliquot annos, Abbatibus munere præ, ac sufficienter functus, mortuo non modo Innocentio, sed & Lucio secundo, Celestini successore etiam è vivis sublato, summo omnium Cardinalium consensu, in Pontificem Maximum eligitur, & Eugenius Tertius nuncupatur.

Tempora illa erant perditissima, quibus bello civili ab Arnaldistis commoto, urbs tota flagrabat. Inter has Catholici orbis calamitates, & urbis seditiones, opportunus oc-

surrexit Eugenius, qui licet virum sola simplicitate commendabilem in Monachatu se exhibuisset, & ad negotia gerenda minus aptum; statim ac Pontifex fuit renunciatus, contra opinionem omnium, ita ingentem animi indolem praesetulit, ut ipsi infusam in electione scientiam, prudentiamque Divus Antoninus tradiderit.

Ad inopinatum novae electionis verbum Sanctus Bernardus, qui Eugenium in Religione filium habuerat, datis ad eum litteris, statim est veneratus in Patrem. Sed sicut Sanctus Bernardus Paterno, quo hactenus flagraverat in Eugenium Monachum, neque in Eugenium jam Pontificem, renunciatum, spoliari non valuit affectu; Ita neque Eugenius filiali, quo dum Monachus, Pontifex factus erga Sanctum Bernardum exiit valuit amore, & reverentia; & quemadmodum Eugenius in Claravalle sub Bernardo Patre ab ejus nutu, ita in Pontificali Solio ab ejus ore, & oraculo semper pendere visus fuit: Quippe qui virum Sanctum, Caelesti unctione magistra edoctum, Divinis charismatibus abundanter superfusum optimè noverat, proinde ab eo salutaribus consiliis, pro Apostolico munere adimplendo, quaesitis; quaerenti, & petenti, praesto fuit Sanctus Bernardus, libris de Consideratione ad Eugenium, salutaria monita petentem, datis, in quibus non modo Pontifex, sed quotquot Pontificali fulgent dignitate, imò omnes Ecclesiae Proceres, pro suo munere sedulo gerendo erudiuntur.

Instigante tunc temporis Arnaldo Brixienfi viro perditissimo Romanam plebem, plures in suos traxit errores; ut patritium crearent induxit; ut jura Pontificia subverterent, sollicitavit; ut in Eugenii, & Cardinalium bona grassarentur, stimulavit; ut antiquas Romani Populi dignitates in Capitolio instaurarent tentavit, & in tantum hujus venenose doctrinae (scilicet ab Arnaldo Brixienfi promulgatae) cepit invalescere malum, ut non solum Romanorum Nobilium, sed Cardinalium diruerentur palatia.

Hæc mala cum ægrè ferret Sanctus Bernardus, Domus Dei zelator eximius, non potuit non acuerere calamum contra

hujusmodi perditissimos viros Arnaldi Sectatores, de quibus loquitur libro quarto de Consideratione, cum malos Romanorum mores expendit; ibi enim nomine Romanorum, illos tantum Arnaldi Sectatores, & contra Ecclesiam, & Pontificem procaces intelligit, qui ab Arnaldo seducti, Arnaldistarum factionem contra Eugenium sustinebant. Cæterum potiore Romanorum partem, cum præcipuis Romanæ urbis nobilibus, semper constanter Eugenio adhæsisse, constat evidenter ex his, quæ supra ex Othone Frisingensi relata sunt, ubi nobiliorum Romanorum bona ab Arnaldistis dissipata fuisse, refertur: quâ ratione autem inveherentur in nobiles Romanos Arnaldistæ, nisi eos Eugenii fautores cognovissent? Adhæserunt ergo Romani in hac seditione, præcipuè urbis Proceres Eugenio, quorum bona ita diruta fuerunt, quod certè non poterat non esse Bernardo compertum. Quòd autem nihilominus stylum acuat in hac causa S. Bernardus contra Romanos, certè non nisi de Romanis ab Arnaldo seductis locutum fuisse, dicendum est. Præterquamquod, cum Romæ semper fuerint ex omni Gente cogniti, Græci, Latini, & Barbari, quotquot urbem, etiam ad paucos annos, inhabitant, Romani Cives nuncupari gloriantur; cum nihilominus certum sit, potiore ex Romanæ urbis incolis partem, longè satis ab urbe Roma, ducere non modò originem, sed ipsa natalia fortiri.

Non itaque absolutè contra Romanos, sed contra Romanæ urbis tunc temporis incolas, qui cum Arnaldo capite, natione extero, seditionem fecerant, invehitur Sanctus Bernardus, quos Romanos vocat, non quia verè essent illi seditiosi Patritii, sed quia Romanorum antiqua jura repetere cogebantur; cum cæterum nihil cum Romanis Civibus ratione sanguinis, aut natalium affinitatis haberent. Profectò exterus erat Arnaldus seditiosorum caput, & potiores ex ejus sectatoribus, etiam exteros fuisse credere par est: quid ergo ipsis cum restituendo Patritio? Sed quia communis Patriæ (hæc enim unica est Romanæ urbis prærogativa, ut communis omnium patria dicatur, cum de factò omnibus to-
tius

*tius orbis hominibus talem se urbs Roma exhibeat, ubi sine
 ulla personarum acceptione, sed solis attentis meritis, sive
 Romani, sive Itali, sive exteri, ad primarias dignitates, imò
 ad ipsum Principatum sublimantur) jura repetere, sed in-
 sapienter nitebantur, ideò se se fortè Romanos dictitabant, &
 contra hujusmodi Romanos, abusive sic dictos, Sanctus Bernar-
 dus stylum acuit; Qui cæterum erga legitimos Romæ Pa-
 tritios, præcipuè erga Proceres obsequentissimum se exhibuit:
 & plurimum de eorum prudentia in rebus gerendis, & ob-
 sequio erga Summum Pontificem confidens, Eugenium novi-
 ter ad Summum Pontificatum assumptum, eorum virtuti, cha-
 ritati, sollicitudini, pietati commendat: data super hoc, ad
 omnes Romanæ Curia Proceres, obsequentissima epistola, in
 qua inter alia sic legitur. Vestra interest, charissimi, ve-
 stris ferventibus studiis, fidelibusque obsequiis sollicitè con-
 foveri, quod vestris constat elaboratum manibus, assiste-
 te, & collaborate illi in opere, ad quod assumptus est
 per vos à Domino &c*

*Non negarim Arnaldum aliquos ex Romana plebe in
 commota seditione habuisse sectatores, sed non ideò seditio-
 nem propriè à Romanis commotam, dicendum est, cum po-
 tior Romanorum pars, una cum præcipuis Romanæ urbis Pro-
 ceribus, semper obsequentissimè Eugenio adhæserit. Quia
 vero seditiosi Arnaldistæ, tanquam Romæ Patritios se ja-
 ctitabant, Patritium creare contendentes, ut Pontificia ju-
 ra deprimerent, ideo eorum perditos mores, sub nomine Ro-
 manæ plebis, Sanctus Bernardus in libro quarto de Consid-
 ratione perstrinxit. Porro quæ de Romanis emphaticè satis
 à Divo Bernardo dicta, haudquaquam de omnibus Roma-
 nis, sed de discolis tantum Arnaldi sectatoribus intelligen-
 da fore, advertit Baronius in suis Annalibus, & post eum
 Berninus in sua Historia de Heresibus; sed ipsis etiam ta-
 centibus, hoc est per se satis perspicuum: & ne adurato-
 rius in hæc causâ calamus meus videatur, quasi excusare,
 contendens, quos expressis verbis in citato libro quarto de
 Consideratione accusatos esse legitur: Indubium est Romano-*

rum nobiles, & potiozem ex Romano Populo partem, semper Eugenio obsequentissimam fuisse, quæ veritas satis convincitur ex Codice Vaticano Mss. (omitto brevitatis gratia testimonia, quæ ad comprobandum indefessum Romani Populi obsequium erga Sanctam Sedem, erui possunt ex diversis historiis, præcipuè ex Baronii Annalibus), in quo narratur, quanta cum exultatione expulsis ab urbe Arnaldistis, totius populi quanto cum jubilo, & communi acclamatione, idem Pontifex fuerit à Populo Romano susceptus, occurrente obviam ei cum ramis multitudine, ad pedum oscula certatim procumbente, & universo Romano Populo in unum psallente. Benedictus qui venit in nomine Domini. Quomodo autem, si absolutè de populo Romano, & non potius de Arnaldistis intelligenda forent, quæ scripta sunt contra Romanam plebem, à Divo Bernardo, tot gaudiis, & acclamationibus Eugenium Romam revertentem, populus Romanus excepisset?

Perspecta satis Eugenio, & consequenter Divo Bernardo, veri Populi Romani, erga Romanum Pontificem fuit devotio. Quandoquidem erga populum Romanum Eugenius Pontifex tam munificus extitit, referente Jaconio sub anno MCXLII. & ab eodem populo summe dilectus, cujus dilectionis testimonium satis perhibuerunt suspiria, & singultus totius Romani populi, Eugenii mortem lacrymantis. In Vaticanum cum totius Cleri, & populi Romani frequentissima turba, maximo luctu, communique omnium immensa tristitia deportatus est, & in ipsa Beati Petri Ecclesia, coram majori altari tumultatus.

Quia vero Sanctus Bernardus in suis libris de Consideratione, non modo de populo Romano, sed etiam de Eugenio, ejusque proceribus fortia nimis dixisse alicui fortè videri poterit; ad eundem Sanctum Scriptorem, à quibuscumque minus rectè ejus scripta accipientibus, vindicandum. sciendum adhuc est ea tempestate, qua Eugenius ad Pontificatum fuit assumptus, insaniente, ut dictum est cum sceleratoribus suis Arnaldo Brixienfi, nullum Eugenio penè lo-

cum patuisse in diverforio ; tantum aberat quod posset in disciplina subditos continere , proinde ex hac seditione occasionem nacti magis turbulentæ cervicis homines , ubique cædes minabantur ; alii jurgia suscitabant , alii lites ingerebant , quibus malis obviandis , & dissensionibus componendis ; quantum cum præsentis discrimine poterat , totus intentus Eugenius , se totum actioni , consideratione parum , aut nihil addictum ostendebat : quod ægrè ferens Sanctus Bernardus , sub cujus magisterio Eugenius tantum in sanctimonia profecerat , quantum Eugenii sanctitas post mortem illustrata miraculis declaravit , in libris de Consideratione ab Eugenio expetitis , efficaciter probare nisus est necessitatem præferendi considerationem actioni , sine cujus præventionem nulla actio esse potest benè ordinata . Ægrè inquam , ferebat Sanctus Bernardus Eugenium , jampridem totum considerationi addictum , propriæ salutis etiam corporalis dispendio , in componendis litibus ubique pullulantibus , sæpè à litigantium malitia , potius quàm à Justitiæ zelo excitatis , tempus consumere , nullo considerationis studio interposito . Monet proindè Eugenium , ardenti zelo calamum velociter scribentis acuate . Uni Bernardo , qui Eugenium Religioni genuerat , cum Eugenio confidentius differere in hac causa permissum ; sic permittente , inò exposcente eodem Eugenio , qui Bernardum Monitoris , & Consiliarii supra se munus exercere , jusserat , renuente tamen humili Bernardo , Pontificiæ dignitatis venerabundo , arduum hoc munus suscipere . Parcendum itaque Sancti Bernardi zelo ; tribuendum etiam aliquid sibi datæ authoritati , si fortia locutus est in libris de Consideratione Sanctus Bernardus , tam de Pontifice , quàm de Ecclesiæ proceribus , qui omnes libentissimè ab ore tanti viri , cujus doctrina continuis & stupendis illustrata erat miraculis , juxta exigentiam temporum , vel monente , vel consulente , vel increpante , vel hortante pendebant ; scientes eum , non nisi in spiritu humilitatis , & in animo charitatis zelo inflammato , loqui consuevisse , sive fortia , sive minus fortia loqueretur . Hæc prænotare opus fuit , ne quis quo-

quodammodo scandalum pateretur, legens Sanctum Bernardum in libris de Consideratione acuisse stylum suum, dum de Pontifice, ejus collateralibus, & de Romano Populo sermonem instituit: cum ceterum non nisi humilitatem, sanctitatem, & zelum Evangelicum Divi Bernardi scripta redoleant, quibus inherendo, quæ in hoc opere necesse fuit discutere, fortè alicui videri poterunt dura nimis, utpotè quæ feriant eorum animos, qui affectui proprio, plusquam par sit deferentes, omnem vel levem tactum reformidant; eò quod nimis in proprio sensu abundant: quæ tamen dicturi sumus, non nisi sub umbra sensus S. Bernardi, & Sac. Canonum proferentur.

ERRATA CORRIGE.

T O M. I.

Pag. 37. noa *leg.* non. 38. momenti *leg.* monenti. 66. ministeriam *leg.* ministerium. 226. imitar *leg.* imitari. 249. non qui multum *leg.* non qui parum. 320. proecisse *leg.* profecisse.

T O M. II.

Pag. 25. convincit hæreticum *leg.* convincit. Hæreticum. 65. vidente *leg.* videntur. 77. exulat *leg.* exultat. 163. fecerint *leg.* fecerunt. 201. amari *leg.* ornari. 231. auctoritatis *leg.* auctoritati.

Reliqua minoris momenti, benigni Lectoris sedulitati emendanda relinquuntur.

SANCTI BERNARDI ABBATIS
IN LIBROS DE CONSIDERATIONE
AD EUGENIUM PONTIFICEM MAXIMUM
PROLOGUS.

Ubit animum dictare aliquid, quod Te Papa Eugeni, vel edificet, vel consoletur. Sed nescio quomodo vult, & non vult exire, lata quidem, sed lenta oratio, dum certatim illi contraria imperare contendunt majestas, atque amor; Nempe urget ille, inhibet illa, sed intervenit dignatio tua, qua hoc ipsum non precipis; sed petis: cum precipere magis Te deceat. Majestate igitur tam dignanter cedente, quid ni cedat pudor? Quid enim si Cathedram ascendisti? nec si ambules super pennas venturum, subduceris affectui. Amor Dominum nescit, agnoscit filium, & infulis per se satis subiectus est, obsequitur sponte, gratis obtemperat, liberè reveretur; Non sic aliqui, non sic, sed aut timore ad ista impelluntur, aut cupiditate: Hi sunt, qui in facie benedicunt, mala autem in cordibus eorum; blandiuntur coram, in necessitate deficiunt; at charitas nunquam excidit. Ego ut verum fatear matris

sum liberatus officio, sed non deprædatus affectu. Olim mihi inuisceratus es, non tam facile erueris. Ascende in Cælos, descende in abyssos: non recedes a me, sequar Te quocumque ieris. Amavi pauperem, amabo pauperum & ditum patrem. Non enim, si bene Te novi, quia Pater pauperum factus, ideo non pauper spiritu es; In Te hanc mutationem factam esse confido, non de Te: nec priori statui tuo successisse promotionem, sed accessisse. Monebo proinde Te, non ut Magister, sed ut mater; Planè ut amans. Amens magis videar, sed ei qui non amat, ei qui vim non sentit amoris.

IN PROLOGUM BREVIS DISSERTATIO.

EXIMIAM suam erga Eugenium Papam insinuat in hoc Prologo Sanctus Bernardus affectionem, sincerum amorem, & humile obsequium. Profitetur enim ibi Sanctus Abbas, se adhuc Eugenium, quod olim in Religione ipsi inuisceratus fuerit, tanquam filium affectione cognoscere, quem ad Pontificatum assumptum cum universo Orbe Catholico veneratur in Patrem. Quomodo autem Sanctus Bernardus Eugenium Filium & Dominum appellet, pluribus ostendit. Sed plenius videre est in Epistola, quam ad Eugenium in Papam electum scripsit, quæ incipit. *Auditum est in Terra nostra &c.*

Eugenio ad Pontificatum assumpto, asserit utique Sanctus Bernardus jam demum se noscere matris liberatum officio, nusquam autem deprædatum affectu, quia vera Charitas nunquam excidit; ubi itaque Eugenius Bernardum hætenus habuit in Patrem, jam versa vice, Eugenio facto omnium Patre, Bernardus in obsequentissimum se exhi-

hibet Filium. Sed dum Bernardus Eugenium veneratur in Patrem, paterno adhuc urgente affectu, sibi tanquam Filium Eugenium invisceratum sentiens Sanctus Bernardus, sentit proinde paternum amorem urgere ad loquendum, & unà simul filiale obsequium erga Pontificiam Majestatem inhibere, ne loquatur; loquitur tamen, sic petente, imo præcipiente Eugenio, sed perhibet se non loqui tanquam magistrum cum Eugenio, a Domino super Apostolicam Cathedram erecto ut doceret, non ut documenta reciperet. Itaque ut obediat potius, quàm ut erudiat, loquitur in libris de Consideratione humillimus Abbas: & ita loquitur, ut amorem simul, & obsequium in hisce libris mirabiliter componat: quâ sermo amantis est, pungit, & stimulat, non ut irritet, sed ut moneat. Corripit increpat, non ut detrahat, sed ut attrahat; quâ vero est sermo obsequentis, blanditur sed sine adulatione, laudat sed sine extollentia, ut merito dici possit quod in omnibus scriptis suis mirabilis fuerit Sanctus Bernardus, sed in libris de Consideratione scribendis mirabilior factus, superavit seipsum: in iis siquidem libris, ut loquar cum Bernardo Bonevallis Abbate, acutissima indagine, tam ea, quæ circa Pontificem, quam quæ infra sunt prosequens, etiam quæ supra ipsum sunt ascendens, tanta de naturâ Divinâ differuit ut quidem videatur in Tertium Cælum assumptus audisse quædam verba, quæ non licet homini loqui, & Regem in decore suo vidisse.

DE CONSIDERATIONE

LIBRI PRIMI

CAPUT PRIMUM

SYNOPSIS.

Romano Pontifici, Prælati atque Principibus, cæterisque omnibus, qui non tam ratione honoris quàm oneris hominibus præsumunt, occupationum nimietate gravatis con- dolet in hoc Capite Sanctus Bernardus, & a subjèta earundem occupationum materia, libros de Consideratione exorditur: per externas occupationes sæpe internas negligi animi curas ostendit. Quàm metuendum sit negligere, quæ ad animam pertinent, etiam externarum occupatio- num sub specioso prætextu significat Eugenio. Similiter a Religiosæ vitæ deliciis ad externas occupationes abstrahi grave esse, & dolendum. Ubi de prava consuetudine, & mala pace nonnulla subjicit, quæ sequenti Capite secun- do latius deinde profequitur.

SECTIO PRIMA

Unde jam ergo incipiam.

ARduum negotium Principes alloqui, vel ad eorum eruditionem scribere, siquidem in hâc causâ, non omnia, quæ vera semper dicenda, *unde jam ergo inci- piam.* Adulatorii sæculi mala conditio videtur exigere, ut quæ Princeps agit, si bona sint plusquam par sit exaltan- da occurrant, sin vero mala nefas sit vel incidenter attingere, & satius sit præterire silentio. *Unde jam ergo inci- piam?* vitiorum redargutionem ægre sustinent Principes, quorum aures ab infantia, adulationibus Aulicorum factæ veritatem ipsam, non nisi fucatam recipiunt. Veritatis
Ami-

Amicus in Aulis sæpe fit Principis inimicus . Plures siquidem sunt Principes , in quibus locum habet quod scripsit Ugo : *super Judith c. 55. : Oderunt veritatem redarguentem non doceri desiderantes , sed Doctores ad id quod desiderant congregantes , à veritate quidem auditum avertunt : Unde jam ergo incipiam .* Cæterum quisquis ad erudiendos Principes assumitur , omnem caducam spem , vanumque timorem debet abjicere , si vera loqui , si recta docere fatagit , si Principem quem erudiendum assumit , ad meliora charismata excitare æmulator . Cuicumque Principem alloquenti bonum est sapere , sed sapere ad sobrietatem : Poenitere te potest coram Principe locutum fuisse , tacuisse nunquam . In aulâ semper adstant , qui vigilant ut capiant loquentes in verbo . Si Principem alloqueris es in Judicio , si de Principe es sub Censoribus . Quæcumque sentis , si vis , communicare potes amicis , communicaturus autem quæ de tuo Principe cogitas , amicum nosce neminem ; spes lucri corrumpit amicos . Loquere solum de Principe , quæ te locutum fuisse vis innotescere . Cum timore & respectu , tam de Principe , quàm coram Principe loquendum est . Subditi sumus Potestatibus , in hâc potissimum causa cave , & attende . Iniquitas est loqui sine debita comitate de Principe , quid sentiendum de illis , quorum sermones sunt jacula in Summum Pontificem . Summus Pontifex est Christus Domini ; scriptum est *Psal. 104. Nolite tangere Christos meos .* Qui enim in Christum Domini malignantur , exterminabuntur . Obstruetur a Domino os loquentium iniqua de Christi Vicario . Interrogatus quidam quæ res portendere posset Civitatibus exitium ; Respondit : *Quando debitus honor dignitati Sacerdotali non exhibeatur .* Scytiorum Princeps linguæ abscissione Aulicum de Sacerdote male loquentem emendavit . Similibus passim judiciis indigeret hæc ætas , in quâ unusquisque pro libito de Pontifice loquitur . Sanctus Bernardus loqui jussus quasi timens , & anceps , ait . *Unde jam ergo incipiam , non aliter locuturus , nisi obtemperaturus .*

Discant a Viro Sancto, quo timore, quo obsequio loqui debeant de Summo Pontifice viri loquaces. Postulat Eugenius ad Pontificatum assumptus, a S. Bernardo erudiri, sub cujus Magisterio Monacale institutum didicerat, cujus probitatem longâ experientiâ perspectam habebat: hujusmodi a Principibus seligendi sunt Consilarii, quos vitæ probitas commendat; cum debeat Principibus esse perspectum pro felici subditorum regimine, satius esse sub bonis Consiliariis malum regnare Principem, quam sub bono Principe malos Consilarios principare; felices subditi ubi Principes in eligendis Ministris, & Consiliariis non gratiam, sed virtutem, & meritum spectant. Bernardus interim ab Eugenio rogatus, ut ad ejusdem eruditionem scriberet, sic profatur: *Unde jam ergo incipiam?* Tot enim, tantaque sunt, quæ ad erudiendum Principem dicenda occurrunt, ut penè inopem dicendi copia faciat.

SECTIO SECUNDA

*Libet ob occupationibus tuis, quia in his maxime
condoleo tibi.*

STateram verbis exhibere debet loquentis conditio, cui semper debet esse perspecta Auditoris qualitas. Sæpe quod uni coram Principe loqui fas est, alteri est nefas. Quis, qualisve sis, & coram quo loqueris attende, & tunc justificaberis in sermonibus tuis. Bernardus Pontificem alloqui jussus, de occupationibus Pontificis sermonem instituit, quarum nimietate gravatum Eugenium animadvertens, non absque pristinæ pietatis, cui totus erat in claustro addictus detrimento, ab earundem occupationum vexatione paulisper segregem vivere suadere intendit: quod ut obtineat Zelator Bernardus; attende lector quo affectu, quo timore, quâ efficaciâ, qua arte loquatur; loquitur *condolens*, quia sicut Principem delectat sermo laudis, ita lædunt verba, quæ defectum denunciant; *condolens*,

dolens, ut liniat sermonem nullatenus Principibus acceptum, qui de suis defectibus semper amant altum custodiri silentium: *condolens* ut ostendat compatientis affectum, quem in subditorum Animis insertum Principes volunt: *condolens*, ut inclinet Pontificem ad sensum doloris, quem versum in insensibile, ex continuis occupationibus jamprope timebat. Defectus Principis leniter curati facilius emendantur, Principes enim deliciis assueti, vehementem curationem non sustinent. Qui autem ad hæc officia tenetur, probet hoc totum ex affectu sincero procedere, munus esse compatientis, & in officia paratæ charitatis. Ex una parte lædendus animus, in cæteris debet confoveri. Cum Principibus, qui difficulter curationem sustinent (vix enim defectibiles se credunt) cura blandiente bonum est uti: Ferrum extinctum in melle mollificatur valde, sed cito liquefcit in igne. Eugenio occupationibus gravato condolet Bernardus, quasi vexatio in Principe ex pondere dominationis suborta esset plaga pessima vehementer; doloris argumentum in subditis, si attentè perpenderent quantum sit onus regiminis; Cuique Imperio maximam curam inesse certum est? Nullus est honor sine onere. Quàm maximis gravari curis sentiendum est Pontificem, qui honorem omnium maximum adeptus, debet Thyare pondus sustinere. Triplicata corona multiplex pondus deferentis designat. Maximus honor, maximum onus. *Quam laboriosa est imperantium conditio*, dicere consueverat Domitianus: Quanto magis quisque præponitur, eo magis pondere laborum gravatur. Veritas hæc juramento confirmata ab Episcopo Constantinopolitano, qui Leonem Armenum coronaturus coronam elevans sensit spinarum aculeos. Milites abstulerunt a Christo clamidem, non spinæam coronam, propter curarum aculeos, quos patiuntur, qui Christi Vicarii eliguntur. Honorificum est Dei ministerium, sed onerosum. Principatus magnificentiam plures appetunt, quippe cuncta ejus bona foris apparent; incommoda occultè conclusa continentur, quæ si quis cerne-
rem

rem molestiarum plenissimam tanta animi contentione, haudquaquam expeteret, nec omnibus cupiditatibus ardentior appareret dominandi libido. Ad delicias utique non sunt vocati Pontifices, cum teste Augustino: *de verbis Domini: Nihil sit in hac vitâ, maxime hoc tempore laboriosus officio Pontificis.* Quod onus esse, inquit Hieronymus, non dignitatem, onus per quod humiliter decreseat Pontifex, non fastigio intumescat. Hoc onere se gravatum sentiebat Magnus Gregorius, cum ad amicissimum Leandrum scripsit. *Epist. ad Leandrum: At me multum deprimit honor onerosus, curæ innumeræ perstrepunt, nulla cordis quies est.* Quàm magna moles, molestiaque inest imperio. Nihil difficilius, quàm bene imperare, nam quisque pro voto de Principibus loquitur. Difficilius adhuc est dominatum regere Pontificium, siquidem Pontifex, non oculis solum, sed animis debet servire subditorum. Debet Princeps omnium providere salutem, Imperium enim nihil aliud est, quàm cura salutis alienæ. Hoc tutius dicere libet de Imperio Pontificio, cui adnexa est cura universi gregis. Quidquid agit, quidquid patitur in regimine Princeps, excipiunt subditi, non ut beneficium, sed tanquam officium, & obligationis publicæ solutionem: Qui si malè rexerint Deo displicebit, si benè pluribus subditis non erit acceptus. Facilius est bonum esse subditum, quam bonum Principem. Bonus es subditus, si uni soli obedias, ut autem bonus sis Princeps omnibus subditis debes providere. Facilius autem unum uni obedire, quam unum pluribus placere. Otho dicere consuevit ad suos. *Nescitis Amici, quid sit Romanorum gubernare Imperium, mihi credite experto, qui jam mori malo, quam imperare.* Sed longè adhuc laboriosius est Pontificem agere, qui non nisi omnibus omnia factus, poterit veri Pastoris partes explere.

SECTIO TERTIA

Condoleo dixerim, si tamen doles & tu.

Quisquis in Petri Cathedrâ sublimatur ut sedeat cum Principibus, & solium gloriæ teneat, argumentum certè habet unde doleat, quia Regnantium fors est plena periculis. Hoc inter carnificum gladios Magnus Pompejus de se prædicabat, quod ne tum quidem dum erat felicissimo in statu sælix videretur. Habent tum Diadema, tum Thyra sarcinam suam. Sæpe a majoribus felicitatibus maximæ calamitates defluxere. Hinc rectè dictum, qui addit honorem, addit & dolorem. Hæc omnia æqua lance pensitabat Sanctus Bernardus, qui ideo condolens scripsit ad Eugenium, quem de Pontificia dignitate recenter obtentâ non immerito dolentem arbitratur. Dignitates siquidem revera honores non sunt. *An non novisti fili nostrum Regnum esse nobilem servitutem* repetebat Antigonus filio suo: Potiori jure Ecclesiæ Proceres sollicitè studere debent, ut eos existimet homo tanquam Ministros Christi. Discito ex Apostolo Ecclesiasticas dignitates potius ministeria esse quam honores: differentia dignitatis facta est inter Sanctos, ut unus sit Episcopus, alius Minister, contumacia carnis coegit, & perversitas Mundi, & operatio inimici, honores ut videantur esse, sed reverà non sunt, imò ministeria; lætantur Ecclesiastici ad Ascensum, sed timeant ad lapsum. Non enim est tanti gaudii excelsa tenuisse, quanti est maroris de sublimioribus corruisse. Quisquis venit in altitudinem Maris timeat tempestatem, à quâ potest demergi. Quisquis ad infulas assumptus erit hoc justo timore concussus, nec justo dolore carebit.

SECTIO QUARTA

Alioquin doleo magis dixisse debueram, quia non est condolere, ubi nemo qui doleat.

SCitè dictum dedolenti inter pericula: *doleo magis* ille siquidem majori patet ruinæ, qui in culmine constitutus, neque instantis præcipitii periculo edoctus, non studet cautius incedere; propter hoc *doleo magis*, quando cumque esset animadvertere virum de honore lætabundum, nec de periculo cui subest sollicitum. *Doleo magis*, quia ægri se se non sentientes periculosius laborant. Discerent autem dolere Principes, si Aulici Fideles subditos non adulatores se exhiberent. Fucata omnia Principum oculis ut plurimum proponuntur, ideo sæpe malum non evitant, quod discernere nequeunt; an autem hæc excusatio sufficere valeat apud Deum, ipsi viderint, qui ex suo munere populis tanquam speculatores à Deo præficiuntur, & ideo antonomasticè, *videntes* per Prophetam vocantur, propterea si mala quæ in Populo irrepunt non discernunt, jam fraudantur muneri suo: ad hoc avertendum malum, non modo Ministris, non modo Aulicis, sed & aliquibus ex plebe, & quidem simplicioribus debet aliquando Princeps accessum permittere, isti enim in simplicitate sermonis loquentes, abusus & mala pullulantia patefaciunt, quæ ob privata sua commoda Aulici ut plurimum abscondere student: Bonum est aliquando dolere Principes, ut intelligant etiam se homines esse, & ex calamitatibus, quibus subjacet humana conditio nullam à se ipsis putent alienam. Qui ergo in Aulis ad Principem habet accessum, ubi eundem deficientem animadvertit, damna quibus subjacet patefacere non erubescat, licet exinde dolorem Princeps sit concepturus; dolor iste ad sanitatem erit. Bonus Medicus non tam considerat Ægri dolorem, quam vulneris sanitatem. Non omnium tamen ista est cura, sed illorum quibus ex cognitâ integritate vitæ, & morum datum erit.

Con-

Condolet Eugenio Bernardus, cui satis perspectum erat Principibus blandientem curam esse exhibendam.

SECTIO QUINTA

*Itaque si doles condoleo, si non doleo tamen, & maxime
sciens longius a salute obsistere membrum quod
obstupuit: & agrum sese non sentientem
periculosius laborare.*

Quisquis inter dignitates non dolet, in numero illorum est, de quibus legitur, *Proverb. 23. 35. Homo cum in honore esset, non intellexit.* Tiberius Cæsar ad imperium Romanum assumptus, posthac semper tristis apparuit. Dolerent etiam nunc temporis Principes, si cum in honore sunt intelligerent, quàm difficile sit veri Principis partes explere. Quisquis regnat sine hoc sensu, *fatuus in Solio*: abundavit in hoc sensu Alphonsus Rex, qui familiari cuidam suadenti, ut tranquille, & voluptuosè dum posset vitam ageret: Sic est affatus. *Voluptuosa vita, & regnantium conditio incompatibiles sunt.* Hinc discere est, quàm misera sit illorum conditio, qui dignitatibus inhiantes, tot anxietatibus emunt dolere. Gaudent in dignitatibus, qui occupant, non implent dignitatem: Doleo itaque super Te, quisquis venis in altitudinem dignitatum, præcipue Ecclesiasticarum, ubi te potest tempestas demergere. Si doles condoleo, si non doleo tamen, sciens longius à salute obsistere membrum quod obstupuit, & agrum sese non sentientem periculosius laborare. Factus est tamquam ager sese non sentiens, qui non dolet inter dignitatum pericula; convenit ipsi, quod in ebrium retorquet sapiens *Proverb. 23. 35. Eris sicut dormiens in medio mari, & sicut sopitus gubernator amisso clavo, & dices, verberarunt me, & non dolui, traxerunt me, & non sensi.* In agro sese non sentiente, vix ulla spes remanet recuperandæ salutis. Non fortis, sed stupidus est, qui

in vulneris dolore factus est insensibilis. *S. Greg. in Moral. Non habent fortitudinis laudem, qui stuporem magis vulnerum tulerint, quam dolorem.* Fortè dices, quæ causa doloris esse potest in Rege, in Pontifice? scis quæ causa? Occupatio continua, per quam regnantes ferè toti in exteriora diffusi, internam animæ sollicitudinem sæpe negligunt, undè fit, ut periculosius laborent. Expedi illis aliquando colligere se intra se, & reddere se sibi, cæterum tanquam ægri sese non sentientes periculosius laborabunt.

SECTIO SEXTA

Absit autem, ut de Te id suspicer.

VEra virtus suspicione caret. Malè conscii homines ubique prompta laborant suspicione, quemadmodum qui vulneribus gravantur ubique tactum reformidant: licet error sit ubique vitandus, tolerabilius tamen est, si quis justificet peccatorem, quam si præjudicet innocentem. Frequens est in populo inepta suspicio de Principe, cujus actiones omnium subditorum oculis patent, quorum unusquisque in suo sensu abundat; huic calamitati potissimum obnoxii sunt Pontifices, qui cum omnium oculis servire debeant, omnibus placere vix possunt; Ceterum quis sanctum dubitet esse eum, quem apex tantæ dignitatis attollit, in quo si desint bona acquisita per meritum, abundant, quæ a loci Prædecessore præstantur; aut enim claros ad hæc fastigia erigit Deus, aut qui eriguntur illustrat. Solus Deus scrutator est cordium: Dei igitur gloriam deprædari videtur, qui per malam suspensionem aliarum mentium arcana perquirat. Hoc habet omnis affectus, ut in quod ipse insanit, in idem quoque cæteros putet insanire. Ut plurimum omnis homo ex se existimat alterum. Facilius vitia uniuscujusque, quam virtutes intendimus; nec quid boni quisque gesserit agnoscere valeamus, sed quid malè fecerit perscrutamur; proinde vitia nostra

sæ-

sæpe retorquemus in alios . Eadem sollicitudine , quâ suspicari non debemus , etiam tenemur , quantum in nobis est , suspicionis causam avertere . Lyfander militem , qui de via deflexerat , castigavit ; ei dicente milite , se ad nullius rapinam ab agmine recessisse , respondit : *nec speciem quidem rapturi præbeas volo* . Ad suspicionem avertendam , etiam plura , quæ licent , non semper expediunt ; Nullibi magis viget suspicio , quam in aulis ; ubi abundat invidia , ibi facilius nutritur suspicio . Ut autem quantum sibi par est ab Aula sua hoc malum avertat Pontifex ; debet tanquam Pater communis Filiorum causas expendere ; ita ut nulla apud ipsum appareat personarum acceptio . Facile implebit hoc munus , si ad carnem , aut sanguinem nunquam respexerit . *Si mei non fuerint dominati , tunc immaculatus ero* .

SECTIO SEPTIMA

Novi quibus deliciis dulcis quietis tuæ non longè antehac fruebare .

Monasticæ quietis dulcedinem , de qua hic differit Sanctus Bernardus , Eugenium alloquens , ex Claustro ad Pontificatum assumptum , cum amaritudine , quam præferunt sæculi vexationes comparatam exhibet , ut rectum de ea iudicium proferre valeat Eugenius . Surgit occupatus urbium habitator infelix , surgit hilaris quieti Monasticæ addictus , quem statum nulla voluptas occupatorum , nullæ unquam urbanæ deliciæ , nulli regnorum fastus æquaverint . Ordo Claustris , & ordo Sæculi quàm divisus est ! ibi Sedes in insidiis cum divitibus in occultis , ut interficias innocentem ; hic audis : non sedi cum concilio vanitatis , & cum iniqua gerentibus non introibo : ibi insidiaris , ut rapias pauperem , cum attrahis eum ; hic dicis : odivi Ecclesiam malignantium : ibi dextera tua repleta est muneribus ; hic lavas inter innocentes manus tuas :
ibi

ibi laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur; hic Dei & Sanctorum personant laudes. *Sanctus Greg. Naz. Orat. 2. Ab arce nostra, idest Monasterio, redeo ad Mundi pulverem, ac tumultum, dicere consueverat, quoties e Monasterio Urbem adire contigerat Nazianzenus: sed expressius Divus Gregorius à quiete Monastica ad Pontificias curas assumptus, lamentatur amissam tranquillitatem cordis, quâ fruebatur, dum Monachum ageret. Lib. 1. Moral. At me multum deprimit honor onerosus, curæ innumera perstrepunt; Nulla cordis quies est. Quasi enim prospero statu navigabam, cum tranquillam vitam in Monasterio ducerem: sed procellosis subito motibus tempestas exorta, in sua perturbatione me rapuit, & mentis naufragium pertuli.*

SECTIO OCTAVA

Non potes his dissuevisse tam cito; ita subito non dolere nuper subtractas. Plaga recens dolore non caret.

Neque enim hoc jam occaluit vulnus, nec in tam brevi versum in insensibile est.

AB Angelico *prim. 2. q. 49. ar. 1.* Habitus definitur, *qualitas de difficili mobilis*; proinde semel ac quis, sive in bono, aliquandiu delectari studuit, sive etiam in malo sibi complacuit, difficulter patitur ab uno, aut alio amoveri. Delicias nuper subtractas, quis non doleat. *Plaga recens dolore non caret*. Delicias, quibus Monachi in solitudine assuescunt, sibi subtractas quærule repetebant animo, sanctiores Viri ad Ecclesiæ fastigia assumpti, satis enim erat ipsis compertum, non esse facile stare loco Pauli, tenere gladium Petri.

SECTIONONA

*Quamquam, si non dissimulas, non deest tibi jugis
materia justī doloris, a quotidianis damnis,
& jacturis.*

NEc omnia, nec semper, juxta veri regiminis regulas dissimulanda. Dissimulatio quam non regit prudentia, fatuitas est. Multi sunt, qui externo honore capti, & præoccupati dissimulant interna damna, quibus succumbunt, præferentes transitorium lucrum jacturis, circa quas magis deberent invigilare solliciti: Hæc ut plurimum calamitas eorum est, qui juxta sensum Davidicum, cum in honore sunt, non intelligunt.

Sed potissimum in Pontificali solio constituto non deest jugis materia justī doloris à quotidianis damnis & jacturis, si meminerit professionis, meminerit debiti, meminerit Domini, quibus omnibus satisfacere difficile est inter tot curas, quibus angustiantur Pontifices. Meminerit professionis, quæ sanctitatem in profitente requirit, meminerit debiti, quo nullum gravius, cum debeat omnium providere salutem, meminerit Domini, qui læsus, nulli magis, quàm suo Vicario irascitur. Utique in hac meditatione non deerit Pontifici (si non dissimulat) jugis materia justī doloris. Si attendat ad enervatam disciplinam ecclesiasticam, ad Catholicorum mores in pejora labentes, ad insolescentem hæreticorum proterviam: Nonne hæc jugis materia justī doloris, justī, ait, sæpe enim dolemus, ubi dedolere potius esset, & ea dissimulamus, quæ seriò ponderata justum deberent excitare dolorem. Dolor inopportunos imbecillitas est: non dolere, ubi non deest causa justī doloris, insensibilitas est.

SECTIO DECIMA

*Invitus, ni fallor, avelleris a tuæ Rachelis amplexibus,
& quoties id pati contigerit, toties dolor
tuus renovetur, necesse est.*

Dignè eligitur ad ministrandum in Ecclesia Dei, qui invitus avellitur; Quoties autem id pati contigerit, toties dolor renovetur necesse est, semper enim se impares tanto oneri subeundo sentiunt, qui dignius ministrant: siquidem cum timore, & tremore, sicut par est Apostolicum munus subeunti, cogitant quod Prædecessorum suorum sanctitatem æmulari tenentur, & sequi vestigia, qui ad Sanctorum fastigia elevantur. Miror olim invitos avelli a Claustris ad Ecclesiasticas dignitates sanctissimos viros, nunc vero temporis conspiciamus homines ad hæc ministeria impares, lætabundos Sedes Episcopales conscendere, & ad has obtinendas totis viribus inniti. Profecto occupant, non implent sedem, quos introducit ambitio, qui non avelluntur inviti. Usitatum Patribus, & Theologiæ Mysticæ scriptoribus, nomine Rachelis, & Liæ, contemplativam, & activam vitam designare. Ambæ quidem Uxores Jacob, sed alteram fœcunditas, alteram venustas commendabat: quæ duæ dotes disparibus utriusque vitæ officiis applicari solent; proinde Marthæ, & Mariæ nomina non rarò usurpari videas. Itaque insinuat Bernardus Eugenium, hætenus vitæ contemplativæ studiis deditum, ægre ad activæ vitæ negotia descendere, utpote quæ variè distrahunt mentem, & penè obruunt, ut vix subinde ad superna, ac divina valeat assurgere.

Sanè, quam molestum sit viris piis, & religiosis avelli à sanctæ contemplationis otio, ad negotia seculi, ad dignitates, & honores, tot tantisque occupationibus obnoxios pertrahi, ex sanctissimorum Patrum scriptis, rebusque gestis colligitur. Eorum verba meritò inculcanda his, quibus non horret animus ad tot curas, & contemplationis re-

remoras, & esse sub sensibus, quasi delicias computant: longè ab istorum sensibus erat S. Gregorius in *Moral. Alta quietis meæ gaudia perdidi, & intus corruens, ascendisse exterius videor. Undè me à conditoris mei facie longè expulsus deploro &c.* & paulo post. *Undique causarum fluctibus quatior, ac tempestatibus deprimor, ita ut rectè dicam. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me, redire post causas ad cor desidero, sed vanis ab eo cogitationum tumultibus exclusus, redire non possum. Ex hoc ergo mihi longè factum est, quod intra me est, ita ut obedire nequeam propheticae voci, quæ dicitur. Reddite prævaricatores ad cor. Sed stultis pressus cogitationibus, solummodo exclamare compellor. Cor meum dereliquit me. Contemplativæ vitæ pulchritudinem, velut Rachelem dilexi sterilem, sed videntem, ac pulchram, quæ & si quietem suam minus generat, lucem tamen subtiliùs videt. Sed quo iudicio lux mihi in nocte, eò juncta est activa, videlicet vita fecunda, sed lippa minus videns, quamvis amplius pariens. Sedere ad pedes Domini cum Maria festinavi, verba oris ejus percipere: & ecce cum Martha compellor in exterioribus ministrare, atque erga multa satagere. Ita Pontifex verè sanctissimus: hecine sunt sensus quorundam Antistitum, qui de solo infulae honore intumescunt, parum, aut nihil de onere cogitant, vel de reddenda villicationis ratione meditantur. Faxit Deus ut nunquam videre contingat Episcopos, quorum cura statim ac Episcopatus Cathedram conscendunt, in splendido comitatu componendo tota versetur, & captivandæ Principum benevolentia, ita ut penè dixeris Antistitis munus in hoc primariò consistere, si affectatum Aulicum studeat se exhibere.*

SECTIO UNDECIMA

*At quando non contingit, quoties conaris, & non datur
ultrà, eniteris & non obtines, parturis & non paris,
tentas & abriperis, & ubi incipis, ibi deficis,
& dum adhuc ordiris succidunt te.*

Vituperationem generant, quæ laudabiliter suscepta in mediis conatibus imperfecta relinquuntur. Qui enititur in bono, ita debet eniti, ut tandem obtineat. Perseverantia est consumatio virtutis: *in apophteg.*: Diogenes cuidam monenti, ut jam senex quiesceret a laboribus. *Quid (inquit) si in stadio currerem, utrum deberet; jam meta vicinum, cursum remittere, an magis intendere?* Rectè sensit virtutis studium eò magis, & constanter intendendum, quò minus superest vitæ; Quod turpe sit tum ab honesto instituto refrigescere. Itaque in virtutis stadio debet unusquisque ita conari, ut semper detur ultrà; ita eniti, ut obtineat, ne ibi deficiat, ubi incipit, & dum adhuc orditur, succidi patiatur. Potissimum expedit, ut quæcunque Princeps recto dictamine movet, etiam promoveat, ne in numero illorum computetur, qui volunt sed incassum, movent, nec promoveant, conantur nec datur ultrà. Facilius autem promoveat Princeps, quæ procul à passionibus movet. Cæterum movere, & non promovere, regnantium authoritati non modicum derogat. Nihil æque detrahit authoritati Principis, quàm sæpè facere mutanda, & quæ destituat statuere. Princeps ut quantum sibi par est, debitum suæ dignitati servet decorem, ut subditos in debitâ suis mandatis contineat obedientiâ, ita eniti debet, ut quæcunque movet, etiam promoveat, hanc veritatem sibi persuadens, quod in omnibus, sed præcipue in Principibus vituperationem generant, quæ semel laudabiliter suscepta, in mediis conatibus imperfecta relinquuntur. Virilem, & Apostolicum animum induere opus est, quotquot se Apostolorum successores esse gloriantur;

riantur, ità ut quæ recto dictamine movent; quantum in ipsis est semper promoveant. Solam constantiam in rebus agendis, omnis consumationis finem videre, longa probavit experientia.

S E C T I O D U O D E C I M A

*Venerunt Filii usque ad partum, ait Propheta,
& vires non habet parturiens.*

HAnc similitudinem, etiam usitatam habemus in sacris paginis, ad significandam vim doloris; dolorem exprimit S. Bernardus, quem patitur, qui enititur, & non obtinet, quod sæpe, sic disponente Deo, contigit Principibus, ne inter regios fastus, & impertitam ipsis à Deo potentiam, fragilitatis humanæ conditionis obliviscantur, cui velint nolint subiacere conantur.

S E C T I O D E C I M A T E R T I A

Nosti hoc? Nemo te melius.

Qui se nihil putat maximè se novit: unusquisque sibi est adulator, ideo pauci ad veram sui cognitionem perveniunt. Reddat homo se sibi, statuatur se coram se tanquam alterum, & statim sui cognitionem acquirat: aliena enim rectius conspiciuntur, quam nostra. Appellat Plato ignorantiam sui. *Genus improbitatis universæ.* Necessaria utique sui ipsius cognitio in omnibus, sed præcipuè in viro Ecclesiastico. Ideò præceperat Deus, ut juxta labium, in quo lavabantur Sacerdotes, penderent specula, in quibus discernere, si quæ in veste, aut vultu maculâ forderent. Quot Sacerdotes, quot Præsules, si ad propriæ conscientiæ speculum accederent, se se foedatos conspicerent: Nemo potest se melius noscere, quam si se statuatur ante speculum suæ conscientiæ. Sæpe honores ob-

nubilant mentem, ne ad propriam cognitionem valeat asurgere. Philippus Macedo post partam Atheniensium victoriam, ne quid per factum committeret, hoc instituit ut quotidie manè excitaretur à somno his verbis: *Surge Rex, & hominem te esse memento*. Noscant se Principes, & nequaquam se credant à conditione humanæ infirmitatis alienos. Placilla Theodosii Imperatoris uxor pientissima, subinde Maritum admonere solebat, jam in Cæsarem electum, ut se olim privatum hominem cogitaret, quem putabat præ cæteris ad Romanæ Reipublicæ gubernacula assumptum, non ut ferocius superbiret, atque jam Deum se factum existimaret, sed ut hominem se esse cogitans, multis cum suis subditis fragilitatibus obnoxium, ritè gubernaret Imperium, tanquam Dei servus. Utique si Principes aliquandò reciperent se intra se, ut seipsos cognoscerent, melius etiam præessent. Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? qui seipsum cognoscit, sui Præceptor evadit. Redi per considerationem ad cor tuum, quisquis sapientiam, & prudentiam desideras. Discute teipsum, undè venis, quò vadis, quomodo vivis, quantum proficis, quantum deficis, quibus affectibus impetiris; si nosti hoc sapiens eris.

SECTIO DECIMAQUARTA

Attrita frontis es, & instar vitulæ Ephraim, doctus diligere trituram, si (quod pace tuâ loquar) sic se habent res tuæ.

INternas negligunt animi curas, qui inani dignitatum fastu sunt capti, neque cogitant quanto dispendio emant dolere; docti diligere trituram, totâ anxietate quærunt, quod nonnisi doloris est argumentum. Vexantur homines spe vana seducti inter mundanas sollicitudines, quæ non sunt, nisi afflictio spiritus. Quid sentiendum de ipsis, nisi quod instar vitulæ Ephraim, docti sunt diligere trituram?

Auli-

Aulicus in atrio Regis noctes ducit infomes cum dispendio salutis, ut tandem remunerationem à Rege accipiat, quam non nisi annosus consequitur, quando mundo, & vanitatibus jam propè cedendum. *Diligit trituram*. Mercator se suaque bona, per longa Maria exponit naufragio, millies moriens inter fluctuantes undas, antequam reviviscat in portu. *Diligit trituram*. Regius Minister totus Regi, nihil sibi vivit, rationem ministerii pro benemeritis sæpe coactus reddere cum discrimine vitæ. *Diligit trituram*. Videre est aliquando virum Ecclesiasticum, apparenter amulari meliora charismata, à quibus cor habet alienum, operante in eo malitià, quod nequit obtinere virtus obligata; & eò usque sanctitatem fingere, donec constituatur in aliquo Episcopatu super oves pascuæ Domini, quarum deindè vellera, non animas quærit. *Diligit trituram*; sed adhuc deplorabilius, quod in dilectione trituræ, ita facti sunt attritæ frontis, ut vix amplius consilia recta percipiant, per quæ respiscere valeant: proindè obdurati in malo, ita in eodem sibi complacent, ut meritò de iisdem dicatur, quod dati sunt in reprobum sensum: *Oseæ 10. 13. : Qui arat impietatem, metit iniquitatem*; quapropter comparantur hujusmodi homines vitulæ Ephraim, quæ diligit trituram; consuetudo enim est pro stimulo cuicumque in malo tabescenti. Exprimit hac similitudine Sanctus Bernardus illorum viam, qui ita in malo obdurantur, ut tandem quasi vitula trituram diligens, in eodem sibi complacent. Sicut enim vitula ad laboriosam trituram condocetur per pabulum, quod ex areà capit, ita ut licet à tritura dimissa, spe pabuli alliciente, spontè ad trituram redeat; sic homines, semel ac in malo sibi complacere incipiunt, licet aliquandiù ab eodem recedere videantur, spontè tamen ad malum ipsum revertuntur, in quo semel, & iterum sibi complacere jam didicerunt. Eàdem similitudine, qua Sanctus Bernardus, utitur ad rem Magnus Gregorius *lib. 2. Moral. . Vitula trituræ laboribus assueta, relaxata plerunque ad eundem labo-*

laboris usum, etiam non compulsa revertitur: ita humana mens hujusmodi servitiis dedita, & rerum temporalium, fatigationibus assueta, etiam si sibi liberè vacare liceat, subesse tamen terrenis sudoribus festinat, & usu miserae conversationis, trituram laboris quærit, ut à jugo mundanæ servitutis cessare non libeat, etiam si liceat.

SECTIO DECIMAQUINTA

Absit: hæc est pars illius, qui datus est in reprobum sensum.

Quisquis sibi incius vivit, neque bonum à malo valet discernere, ut studeat discutere, datus est in reprobum sensum. Qui identidem se non colligit intra se, & in curis externis se totum dissipari permittit, non minus quàm fatigari, declinavit in obligationes, proinde adducetur cum operantibus iniquitatem. Prius internis, postmodum externis curis vacare expedit. Sicut in dignitatibus conferendis, ordo meriti præferendus est, sic & in rebus agendis gravitas negotii debet prælationem habere. Quid sentiret Rex de Ministro qui sollicitus in parvis, maxima negotia cum dispendio regni negligeret? Utique non reciperet mercedem adhibitæ sollicitudinis, sed inter infideles Ministros foret computandus; idem sentias, & apud Deum, qui suis in Ministris prius propriæ animæ curam, deinde aliarum sollicitudinem exigit: nulli enim fas est, etiam cum certitudine lucri omnium animarum, propriæ animæ salutem negligere. Qui hoc fecerit, partem habebit cum eo, qui datus est in reprobum sensum.

SECTIO DECIMASEXTA

Ab his sane cupio tibi pacem, non cum his: nihil tibi plus metuo pace ista.

VEra quies est vivere de sua salute sollicitum: Ab his qui fecus fecerint cupio tibi pacem, non cum his. Siquidem cum his pacem si habeas, illa profecto pax erit de qua legitur: *Jerem. 6. : Pax Pax, & non est Pax.* Qui pacificè vivit proprià salute, & internis curis neglectis, est in diffidio cum Deo: nihil plus metuendum pace istà.

SECTIO DECIMASEPTIMA

Miraris si unquam possit accidere? etiam dico tibi potest, si res (ut assolet) per consuetudinem in incuriam venerit.

Eminentia dignitatis, non tollit fragilitatem humanæ conditionis: non modò subditorum, sed etiam Principum calcaneo vitia insidiantur. Miraris si unquam possit accidere? etiam tibi, quacunquè fulgeas dignitate potest contingere, ut declines à virtutibus, & labaris in vitia, ubi res per consuetudinem in incuriam venerit. In negotio salutis nemo sibi velit satis fidere; nimia fiducia pluribus calamitatibus est obnoxia: *Eccles. 19. 1. Qui spernit modica, paulatim decidet.* Ubi res per consuetudinem in incuriam venerit, quid mali non timendum? *S. Hieron. ad Letam: Egrè reprehendas, quod finis consuescere.* Facile cor humanum omnibus, quæ frequentat adhæret: consuetudo enim debitores facit. Peccata ipsa quamvis magna, cum in consuetudinem venerint, aut parva esse, aut nulla creduntur usque ad eò, ut non solum non occultanda, verum etiam prædicanda credantur: *S. Aug. in Psal. 30. : Vincere consuetudinem dura est pugna.*

CAPUT SECUNDUM

SYNOPSIS.

Docet prava mores facile abire in pravam consuetudinem. Vis malæ consuetudinis per suos gradus expenditur, quorum ultimus est cordis duritia. Quid sit cor durum. Quâ ratione malæ occupationes perducant ad duritiam cordis.

SECTIO PRIMA

Noli nimis credere affectui tuo, qui nunc est.

FAllitur quisquis se pacificum possessorem virtutum arbitrat, usque dum viator est in hoc mundo; ubi circumquaque inflant aquilones vitiorum, facile extinguitur lumen virtutum. Qui defert lumen in viâ non credat aeri, etiam si viderit esse tranquillum, nam si vel ad modicum tempus manum remiserit, facile potest lumen extinguere; vigilandum itaque, & omni sollicitudine vigilandum super affectus nostros, neque iisdem nimis credere expedit. Ubi Petrus ad ancillæ interrogationem, metu mortis vitam negavit, postquam cum Christo se paratum obtulerat in carcerem, & in mortem ire, exemplo suo omnes posteros docuit, *ne quis nimis credat affectui suo*. Contra maligni hostis insultus, nemo unquam se satis munitum arbitretur. Qui nimis credit affectui suo, facile decipitur. Nimum audax est, qui stare contendit, ubi alios cecidisse viderit. Temerarius est, cui non incutitur timor alio perente. Multos impedit à firmitate præsumptio firmitatis. Nemo siquidem erit à Deo firmus, nisi qui à se ipso sentit se infirmum. Quia prima stultitia Angeli elatio cordis fuit, vera sapientia hominis efficitur humilitas suæ æstimationis, à qua valdè se probat alienum, qui nimis credit affectui suo. Sæpe piâ conditoris dispensatione agitur,

tur, ut anima quæ nimis credit affectui suo tentatione pulsetur, quatenus infirmata quid sit inveniatur, & præsumptionis propriæ fastum deponat. Quicumque sis noli nimis credere affectui tuo; si fortè ambulas in aliquo fervore spiritus, nam nimia credulitas de proprio affectu, sanctioribus viris sæpe fuit obnoxia. Qui bonum intra se experitur affectum, semper eniti debet, ut affectum roboraret, si tandem non vult sentire defectum. Potuerunt deficere sanctiores, quid non timendum à peccatoribus. Vitia facilius, quàm virtutes inseruntur: è converso, facilius istæ, quàm illa avelluntur. Noli ergo nimis credere affectui tuo, qui nunc est. Cupis non excedere, credendo affectui tuo, disce noscere teipsum, idest fragilitatem tuam. Homo es nihil à te alienum puta. Nimia credulitas proprio affectui, semper exinanivit recta consilia. Non ratio regnat, sed passio, ubi proprius dominatur affectus.

S E C T I O S E C U N D A

Nihil tam fixum animo, quod neglectu, & tempore non obsolescat.

Custodiri negligentius solet, quidquid faciliè creditur posse reparari. Sæpe ex continuato neglectu sequitur irreparabile malum. Multarum Urbium negligentia, exterminium fuit; sic etiam multis animabus paravit exitium. Animus bonis foecundus affectibus, continuà indiget culturà, ut bonos valeat producere fructus in tempore suo; Cæterum si negligatur, statim spinas, & tribulos germinabit. In discernendis verò bonis, à malis affectibus, opus est spiritu discretionis, quia ut plurimum fallit nos proprius amor, valdè propensus, ut nimium credat affectui suo. Non æquum se probat æstimatorem rerum, qui totus ad externa negotia sollicitus, interna negligit, nimis credens affectui carnis, & sanguinis, seque totum aliò di-

strahi patitur. In nimia externorum solitudine, facilè refrigerescit bonus affectus; nihil tam fixum animo, quod neglectu, & tempore non obsolescat; nihil est, quod non abradat tempus, cujus proprium est inducere vicissitudines.

SECTIO TERTIA

Vulneri vetusto, & neglecto callus obducitur, & è insanabile, quò insensibile fit.

QUæ facili avulsione extirpantur, dilato tempore vix securi succumbunt: Facilius morbi præveniuntur, quàm expellantur. Qui præsumunt, non tam debent pullulantes abusus divellere, quàm prævenire, ne erumpant. Malitia subditorum redundat in Superiorem, et si non delinquentem, pro viribus tamen non prohibentem. Nam Gregoriana sententia est: *in Moral. Facti culpam habet, qui quod potest, negligit emendare*; Ubi Superior nascentem abusum neglexerit, obducetur callus, & fiet vulnus è insanabile, quò insensibile. Abusus neglectus, contra omnem legem acquirit vim legis. Principiis obstandum, & sine dilatione in his causis applicandum remedium: serò siquidem medicina paratur, cum mala per longas invaluere moras. Mali humores in corpore per viam vicinam sunt educendi, in longà enim vià, vires medicamentorum dissipantur. Idem sentias, & de malis humoribus in animo. Lenta remedia ad compescendos abusus adhibita, ut plurimum inutilia fuisse comprobavit experientia. Præcipiti morbo, præcipiti medicamine obviandum est, ne per lentam operationem vulnus callum obducat. Non simpliciter mederi, sed brevi mederi laudabile est. Optimus est Medicus, qui non finit agrotos extabescere. Magis quippe optandum est omnino non pati, quàm à morbo sanari; sic laudabilior est Gubernator, qui in pace urbem scit custodire, quàm qui post dissidia, studet in tranquillitate componere.

S E C T I O Q U A R T A

Denique dolor continuus, & acerbus diuturnus esse non patitur, nam si non aliunde extunditur, necesse est cedat vel sibi; enim verò citò aut de remedio consolationem, accipiet, aut de assiduitate stuporem.

PLuribus Philosophorum placitis confirmatam invenire est hanc Divi Bernardi sententiam: *dolor continuus, & acerbus diuturnus esse non patitur*. Mortalium infirmitates, vel adversitates, & ventorum flatus, non semper impetum habent, *Euripides*. Nullus dolor est, quem longiquitas temporis non minuatur, atque molliat, *Cicero*. Simile invenitur apud Senecam *ep. 70.*: *Summi doloris intensio citò invenit finem, nemo potest valde dolere, & diù. Magnitudo doloris finem spondet*, Nemo enim diù moritur. Siquidem intensus dolor, quasi callum obducit dolori. Nec desunt quorum dolor, quoniam accepit de assiduitate stuporem, factus est planè insensibilis; utique istorum plaga est pessima vehementer, quoniam vix amplius potest recipere de remedio consolationem. Hi sunt, qui miserè torpentes in aliquo vitio, nihilominus se defectibiles non cognoscunt, & interim stare credunt, dum miserè cadunt.

S E C T I O Q U I N T A

Quid non evertat consuetudo? Quid non assiduitate duretur? Quid non usui cedat?

NON parvus est labor à mala, & longa consuetudine revocari, quoniam mos diù protractus, vim quodam modo obtinet naturæ. Gravissimum est Imperium consuetudinis. Malum si consuetum, quamvis leve, semper timendum; nemo enim repente fuit turpissimus. Ne dicas parva res est leve malum committere, parum non est levi etiam malo assuescere: difficile est vitia inveterata, etiam si

levia omnino abolere: qui diù in vinculis fuerunt, cum solvuntur vix possunt progredi claudicantes, ita diù vitiis affueti, etiam cum ea deserunt, quædam retinent vestigia. Assidua consuetudo vitium in naturam convertit. Consuetum simile est naturæ, quod enim sæpè fit, ferè accedit ad semper. *Quid non assiduitate duretur?* Lapidem excavant aquæ; quid durius lapide? Quid mollius aqua? Quibusdam hominibus assuetis paulatim venenum comedere, tandem venenum fuit eis in cibum, ita diutina mala, consuetudo facit, ut insensibiliter feramus. *Quid non assiduitate duretur?* Nives diutius conservatæ in altissimis montibus, in Cristallum mutantur. Veh homini sæpè labenti in aliquod vitium. Pluribus ictibus dejicitur quærcus: *S. Greg. homil. 31.:* *Usitata culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem; conatur, & labitur, quia ubi diù sponte perstitit, ibi cum noluerit coacta cedit.* Dum consuetudini non resistitur facta est necessitas. Consuetudo tam in bono, quàm in malo ingerit habitum: facit meliores viros, quæ potest facere belvas: consueta vitia ferit qui non reprehendit. Nullum malum difficilius curatur, quàm quod multitudinis consensu asseritur, & excusatione blanditur. Quid non evertat consuetudo? Sed frustra conantur Superiores malas consuetudines avertere à subditis, quas ipsi deteriori confirmant exemplo. Ipsi viderint ad quos spectat corrigere, an debeant à seipsis emendationem incipere.

S E C T I O S E X T A

Quantis quod præ amaritudine prius exhorrebant, usu ipso amarum, in dulce conversum est.

Sicut callus adimit sensum, ita consuetudo facit, ut mala insensibiliter ferantur, & ut vitia transeant in mores, ex quo sequitur multis, *quod præ amaritudine prius exhorrebant, quamvis amarum, usu ipso in dulce converti.*

Eò

Eò pervenit vis consuetudinis, ut in quibusdam vitia ipsa delectent. Sicque repetere juvat, quod jam dudum dicebat Salustius: *Vitia virtutum nomina sortita sunt: quia quod præ amaritudine exhorrebant homines, usu ipso in dulce conversum est.* Prius erubescabant viri Ecclesiastici protrahere colloquia etiam cum sororibus, nunc cum alienis familiaritatem inire, urbanitati adscribunt: prius alieni a vanitatibus, nunc student ornatui; prius non nisi in Cruce Domini gloriabantur, nunc in divitiis, in fastis, in pompis, in deliciis gloriam reponunt. Prius solà divites simplicitate cordis, etiam relictis retibus, dulce erat Apostolicis viris sequi Dominum; nunc amarum est eis inter Apostolicos viros adnumerari, nisi induantur purpurà, & bisso. Prius frugali mensà contenti, nunc splendide epulantur. Prius ad solas prærogativas gratiæ, non ad naturæ merita attendendo promovebantur, quos nobilitas ex pietate, & vitæ sanctimoniâ desumpta commendabat, nunc prælationem habent, qui nobilitatem ex sanguine, & diplomatibus comparatam ostendunt; sicque usu ipso factum est, ut quod pridem erat amarum in Ecclesia Dei, jam penè in dulce conversum sit.

S E C T I O S E P T I M A

Audi justum, quid lamentetur super hujuscemodi: quæ prius tangere volebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.

LUget adhuc in præsens Ecclesia plurium virorum jacturam, qui quò sanctiores nauseabant ad vitia, semel ac declinare coeperunt, ita sunt deteriores effecti, ut *quæ prius tangere volebat anima eorum, postmodum quasi cibum suavissimum degustaverint.* Qui viam virtutis incedit, vix sibi persuadere potest, quâ ratione declinare valeat in vitia, sed si ad hæc identidem profiliat, jam demum gaudet in vitiis, quorum vel ipso cogitatu horrore
con-

concutiebatur: Huic congruit, quod scriptum est *Job 6. 7. quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc cibi mei sunt.* Natura nostra ad vitia propensa, facilius cum vitiis, quàm cum virtutibus commercium paciscitur, & quasi gaudens calcitrare contra rationis stimulum, eò firmiter vitiis adhæret, quò efficacius ratio dissuadet; quapropter veh incipienti semel, & iterum aliquo vitio foedari, jam oppugnatus est: qui primis motibus viriliter non repugnat, ita obducet callum in vitio, ut deindè vix se peccare animadvertat. Nihil facilius quàm frontem indurare in vitiis, & jugo præmi, quod prius intollerabile videbatur. Progredienti in via vitiorum, retrogredi difficile est. Cupienti à malis habitibus declinare, summa rei est à primis actibus abstinere; sed si semel inducat animum primis actibus indulgere, quasi coactus adhærere subsequenter, postmodum bibit tanquam aquam iniquitatem, à quâ prius coinquinari adeò timebat, ita ut dicere valeat, *quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc cibi mei sunt.*

SECTIO OCTAVA

Primum tibi importabile videbitur aliquid, processu temporis, si assuescas judicabis non adeò grave, paulò post levè senties, paulò post nec senties, paulò post etiam delectabit.

Quasi quibusdam gradibus coalescit omne peccatum, nemo enim repentè fit impius. Sed peccatum quod primo videtur importabile, processu temporis, *si quis assuescat, judicabit non adeò grave, paulò post, levè sentiet, paulò post nec sentiet, paulò post etiam delectabit*, ex quo sequitur, ut qui peccati imaginem prius horrebat in aliis, in se deprehendat horribiliorem, & in vitio sibi complacet, quod pridem jam displicebat: *Aristot. 1. Reth.: Multa quæ naturaliter non sunt delectabilia, cum assuefacta sunt, delectabilia fiunt.* Cum vitiis nec levis
ineun-

ineunda societas, hæc enim ita sensim se promovent, ut postmodum rapiant etiam invitos. Prima vitia deceptæ menti, quasi sub quadam ratione se ingerunt, sed semel ac sunt introducta, contra rationem sentire compellunt. Hoc commune est cuicumque peccanti, ut quò sæpius, eò apertius delinquat: pudor enim velut vestis, quantò obsoletior est, tantò incuriosius habetur. Facilius est non fuscipere vitia, quàm semel suscepta deponere. Nolimus itaque contemnere venialia, quia minima sunt, sed timeamus, quia ad maxima trahunt. Per gradus in cordis duritiam itur, & ex illà in aversionem; Timenda est ruina multitudinis, & si non magnitudinis peccati, quia ex minimis ad maxima gradum facimus. Prioris peccati peccatorum subsequentiùm foveà tegitur; hoc quippe agitur, ut culpis culpa feriat, quatenus fiant supplicia peccantium, ipsa incrementa vitiorum.

S E C T I O N O N A

Ita paulatim in cordis duritiam itur, & ex illà in aversionem.

PEccata neglecta quotidie novas vires acquirunt. Difficultè quis fortè sibi persuadere poterit, quâ ratione ex levibus culpis reiteratis, *paulatim ire poscit in duritiam cordis, & ex illa in aversionem.* Audiatur hæc de re Sanctus Gregorius Doctor, & Pontifex *homil. 25. Non nunquam in parvis deterius, quàm in majori peccatur, major enim culpa, quò citius cognoscitur, eò celerius emendatur, minor verò, dum quasi nulla creditur, eò pejus, quò & securius in usu tenetur.* Usitata enim culpa obligat mentem, ut nequaquam furgere possit ad rectitudinem; conatur & labitur, quia ubi spontè diù perstitit, ibi & cum noluerit cadit: Sicque ex reiteratâ culpâ, ad duritiam cordis, ex cordis duritiâ ad aversionem homo progreditur,

ditur, nempè ex parvis peccatis in graviora labitur, quæ aliud non sunt, nisi formalis aversio à Deo.

SECTIO DECIMA

Sic etiam gravis, & continuus dolor, citum, ut dixi, habiturus est exitum, aut sanitatem profectò, aut insensibilitatem.

G Raviter, & diù dolere non potest humana imbecillitas, aut naturæ dolor, aut dolori natura cedere debet: pariformiter & in animæ morbis rem se habere quotidiana comprobatur experientia; aut enim, qui delinquit conscientia stimulis agitated relapsus, aut in peccatis perseverans, conscientia stimulis insensibilis factus, salutis recuperandæ aditum excludit; ità ut vel conscientia vitiis, vel vitium conscientia cedere teneatur. Quisquis peccatis coinquinatus, conscientia stimulos non habet, bibit tanquam aquam iniquitatem, neque curationem amplius sustinet, quia dolorem non habet; Veh animæ, quæ sine conscientia stimulis peccat, est mortua saluti.

SECTIO UNDECIMA

Hinc prorsus, hinc tibi timui semper, & timeo ne dilato remedio, dolorem non sustinens, periculo te irrevocabiliter desperatus immergas.

Dilatatum remedium aggravat morbum, satius est initiis mederi quam fini; Remedia enim, quæ in morbi initio esse possunt proficua, difficilius in fine fortiuntur effectum. *Periculo se irrevocabiliter desperatus immergit*, qui ingruente morbo, remedium negligit opportunum, vel imminens periculum devitare non studet. Nemo diù tutus est, qui periculo proximus est. Timere ad evidentia pericula non est timiditas, sed prudentia. Pericula,

despi-

despicere non est fortitudo sed arrogantia. Periculis se offerre temeritas est. *Eccles. 3. 27. : Qui amat periculum, peribit in illo.*

S E C T I O D U O D E C I M A

Vereor, inquam, ne in mediis occupationibus, quoniam multæ sunt, dum diffidis finem, frontem dures, & ita sensim te ipsum quodammodò sensu prives justæ, utilisque doloris.

Vix efficacior est dolor, atque utilior, quàm qui concipitur ex proprio detrimento: Dolor iste ad reparationem emergentis damni sollicitat, quo deficiente, plaga fit insensibilis, & irremediabile malum. Veretur Sanctus Bernardus, in quocumque exteris occupationibus, licet per se bonis, nimis addicto, periculum quod possit eundem trahere ad cor durum, quia difficilius vitantur pericula, quæ sub boni prætextu sunt obvia. Citius invenitur periculum, cum contemnitur: ubi res in periculum vertitur, nihil prudentius, quàm optimo prævenire consilio. Inculcat itaque Sanctus Bernardus Summo Pontifici, ut se vel ad tempus subtrahat ab occupationibus, quàm patiatu trahi ab illis; non enim arbitrari debet Pontifex satisfecisse muneri suo, si omnium providerit saluti, & suam neglexerit. Fortè aliqui Pontifices huic patuerunt ruinæ. Hinc monitum vult Sanctus Bernardus Eugenium, nimium enim præceps est, qui transire contendit, ubi conspexerint alium periisse. Hoc est periculum, quod sub specie boni, quemcumque Superiorem fallere potest, si sollicitus ut provideat aliorum indigentis, seipsum negligat. Periclitatur pietas in multis negotiis. Prudentis Superioris est devitare pericula, lapsus enim Superiorum, secum trahunt magnam multorum ruinam. Præstat magis etiam ex parvo metu, adversus pericula se preparare, quàm ex nimia securitate, & contemptu, se offerre periculis.

SECTIO DECIMATERTIA

*Multò prudentiùs te illis subtrahas, vel ad tempus,
quàm patiare trahi ab ipsis, & duci certè
paulatim, quò tu non vis.*

PRincipem in oblectationibus, aut in levioris momenti providentiis totum immergere, sapè numerò fuit ministrorum consilium, ut Principe in minoribus occupato, de gravioribus Regni negotiis, Ministri pro suo beleplacito valerent disponere. Multò prudentius Princeps ab hujusmodi occupationibus, studeat se subtrahere, vel ad tempus, quàm ab ipsis trahi patiatur cum sui, & Regni detrimento, gravioribus curis neglectis. Veh Regno ubi nomen & auctoritas Ministri, nomen, & famam Regis excedit; Princeps nec ità debet Ministris totum Imperii regimen committere, ut solo nomine regnet, nec ità Regni occupationibus quibuscunque immergi, ut totus ipsis deditus vivat, nihil sui sibi relinquens. Facile trahetur quò non vult, qui ab externis occupationibus, plusquam par sit se subduci permittit, internis curis neglectis. Quotidianas expensas, quotidiano recipimus scrutinio, & ad propriam conscientiam discutiendam, per quàm rarò accedimus. Quomodo prudentes æstimatores rerum, qui magnam de minimis, parvam, vel nullam de maximis rebus curam gerimus, temporalia scilicèt spiritualibus præferentes? *utique multò prudentius ageret, qui se studeret subtrahere, vel ad tempus ab externis vexationibus, & curis, ne trahi pateretur ab ipsis, & duci paulatim quò non vult, nempe ad cor durum à pietate alienum.* Huc ducunt mundanæ vexationes, quia periclitatur pietas in multis negotiis.

A multis, & externis occupationibus trahi Superiorem ecclesiasticum non expedit, qui nè externarum occupationum pondus tam grave experiatur, & nè ab illis trahatur quò certè non vellet, ea solum exequi debet, quæ sui præcisè sunt muneris, quapropter in suo regimine, suis

fuis in occupationibus, non ad hominum placita, sed ad Dei beneplacita tantum debet respicere. Videre fuit aliquando Prælatos, ex nimio affectu in consanguineos, miserè tractos quò non voluissent, quia indulgentiores facti, plus, quàm par fuerit, Domesticorum desideriis acquieverunt. Facile trahetur Superior, quò non vult, si consanguineos suos nimio prosequatur affectu, & potiorem suæ occupationis partem, in eorundem petitionibus adimplendis constituat. *Beatus es Simon, quia caro, & sanguis non revelavit tibi*, dixit Christus Petro; nec dubium beatum futurum quemcunque Antistitem, cui caro & sanguis non revelabit. Sæpè etiam trahuntur Superiores quò non decet, quia in pluribus se ingerunt, quæ nullum cum suo munere patiuntur commercium. Indebito recipere volunt scrutinio, quæ in aulis Principum, vel in nobilium domibus, vel in privatorum familiis per dies geruntur. Curiosius investigant domesticos Secularium proventus, quotidianas expensas, facultates, vires, negotia, in quibus sub specioso prætextu exhibendi consilium, impendendi opem, promovendi lucra, inter vana colloquia tempus inutiliter terunt, quod in suæ familiæ, in propriæ conscientiæ scrutinio, utiliùs possent consumere. Hinc oritur in Ecclesiasticis divagationis necessitas, internæ curæ neglectus, mentis dissipatio, enervatur devotio; sicque paulatim refrigescente pietate, trahuntur quò si non volunt, quò certè non debent, nempè ad cor durum, quod in solo proprii status scrutinio, in solitudine spiritus, in abstinentiâ, quantum cum Ecclesiastico compatibile est à Secularium commercio emollitur. Scitè dictum, sacra sacris, secularia secularibus; veh si misceantur sacra profanis. Si Ecclesiastici, præterquam quod exigit munus suum, secularibus rebus se ingerant, brevi plùs Secularem, quàm Ecclesiasticam præferent speciem, facilius enim vitia, quàm virtutes induimus.

SECTIO DECIMAQUARTA

Queris quò, ad cor durum.

CUM in multis negotiis periclitetur pietas, ad cor durum pertrahi posse quemcunque externis occupationibus, plusquam par sit fatigatum, non incongruè timet Sanctus Bernardus, cujus monito, quam salubriter cautos vivere effret aulicos illos, qui ut Principi suo complacent, ad sola Ministerii sui negotia intenti, raro aut nunquam se intra se colligunt, ut de internis animæ suæ negotiis, cum Deo rationem ineant, & ut fideles Principi suo appareant, infidi Deo viventes, soli Principi terreno vivunt, Deo mortui; proprioque detrimento convicti, tandem aliquando inter mortis angustias fateri tententur, quam verum sit, quòd *in multis negotiis periclitatur pietas*. Difficilè est terrenis negotiis, plusquam par sit occupatum, se intra se colligere, ut conscientia suæ provideat, & consequenter non trahi ad cor durum. Veritas est inconcussa, quotquot scilicet sublimioribus præficiuntur ministeriis, opus habere inter vitam, & mortem, aliquod intervallum admittere, nec omninò debent in gravioribus ministeriis consenescere, ut possint, vel in limine vitæ reddere se sibi, & consequenter se Deo, post quam toto vitæ suæ cursu vixerunt negotiis alienis; proindè scitè dictum ad illos; *multò prudentius te illis subtrahas, vel ad tempus, quam patiare trahi ab ipsis, & duci certè paulatim, quò tu non vis*. Raro contingit inter aulicos invenire, quibus hæc necessaria veritas illucescat; inter vitam scilicet, & mortem, necessarium esse aliquod intervallum admittere, quò reddat homo se sibi, & se Deo, saltem in extremis, postquam reliquum vitæ tempus, sæculi & aulæ occupationibus addictus transegit, inter quas paulatim induunt homines cor durum; his congruit D. Bernardi aureum monitum repetere. *Multò prudentius te illis subtrahas, quam patiare trahi ab ipsis*. Quò nunc timore

more iustè non concutiantur, quicumque mundanis occupationibus vivunt, plusquam par sit fatigati, ex quo momente Sancto Bernardo, compertum habent, quòd multæ occupationes trahunt ad duritiam cordis. Si ut par est expavescant, discent utique se aliquando ab illis subtrahere, ut possint ad seipsos revertere, quibus per Prophetam dicitur *Isaiæ 46. 8. Reddite prævaricatores ad cor.*

S E C T I O D E C I M A Q U I N T A

*Nec pergas quærere, quid illud sit: si non
expavisti, tuum hoc est.*

SÆpè fingimus nescire defectus, quos tamen habemus in praxi: nec expavescimus malum, quò jam opprimimur, quia quò insensibilius, eo velocius in vitia labimur. Plangimus ut plurimum vitia, quæ in aliis animadvertimus, cum tamen potiori jure, flere deberemus super nos, & super excessus nostros, utpotè iisdem vitiis, non minus miserè, quàm turpiter coinquinatos; Quapropter passionum nostrarum misero sub jugo ingemiscimus; Unde fit, ut nunquam accingamur tam miserabile jugum excutere, proprio amore decepti. Si sic vivimus, jam frustra pergimus quærere quid sit cor durum, profectò nostrum hoc est, si tamen ut par est, expavescimus ad iniquitates nostras.

S E C T I O D E C I M A S E X T A

*Solum est cor durum, quod semetipsum
non exhorret, quia nec sentit.*

Discernere non valemus defectus nostros, quia unusquisque sibi est adulator. Quemadmodum oculus alia videns, seipsum non cernit, sic etiam mens nostra corrupta, aliena vitia magis spectat, quam sua; quisquis

es attende tibi? ne quando fiat verbum occultum in corde tuo iniquitas: affueſcat ab exterioribus identidem recedere, & ad ſe redire, qui ad cor durum non vult tranſire; qui dicet cum Propheta, *Thren. 3. 11. Ego vir videns paupertatem*, ſubjunget cum Davide, *Pſalm. 130. 1. Domine non eſt exaltatum cor meum*. Tunc incipit benè homo philoſophari, cum incipit ſeipſum cognoscere. Cognovit ſeipſum, qui ad ſe revertitur. Multi ſe non cognoscunt, quia ſemper ad exterioria diffuſi, nunquam reddunt ſe ſibi, & inter multas occupationes (utinam à ratione non alienas) induunt cor durum, quod ſemetipſum non exhorret, quia obcæcatum eſt, & propriam deformitatem eſſe credit alienam. Multæ occupationes, malorum internorum oblivionem producunt; Malorum ſuorum oblivio gignit audaciam. Qui audax eſt induit cor durum, *quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit*.

SECTIO DECIMASEPTIMA

Quid me interrogas? Interroga Pharaonem.

PHaraon nec momenti Moyſi, nec minitanti Deo, imò nec flagellanti ceſſit, ut duritiam cordis excuteret, & rediret ad ſaniorẽ mentem. Sic videre eſt homines, ſæculi negotiis immerſos, vix aliquando admittere monita pietatis, aut ſalutis conſilia; ſi quid legant, vel audiant hujusmodi, non intelligunt ſibi dictum, nempè intellectu aliis intento; aut ſi intelligant, negligunt tamen, affectu aliis inhiante; Ad verba Dei ſurdi, imò ad verbera ſtupidi, aut potius ſtipites facti. Hinc videre eſt, occupationum, quanta ſit noxa, niſi quis cautelam Bernardi adhibeat, niſi ſcilicet, ſe quis ab illis ſubtrahat, vel ad tempus, quàm patiatuꝝ trahi ab ipsis, & duci paulatim ad cor durum.

SECTIO DECIMAOCTAVA

Nemo duri cordis salutem unquam adeptus est, nisi quem fortè miseratus Deus, abstulit cor lapideum ab eo, & dedit illi cor carneum.

COrdis lapidei nomine, de quò apud Ezechielem iterata fit mentio, perspicuum est apud omnes Scripturæ Interpretes, summam ingenii, & cordis humani durtiem denotari, quam adumbrabant tabulæ lapideæ, ad quas alludit Apostolus ad Corinthios: sicut etiam apud eosdem scripturæ paraphrastes, legimus cordi lapideo opponi cor carneum: non quod in carne versatur (ut accipi solet hoc epiteton, quando caro spiritui opponitur) sed è contrario, quod vi spiritus Dei, factum est molius, ut in eo, tanquam novis tabulis, possit Evangelii gratia insculpi, sicut prædicatum est apud Jeremiam. Donum Dei est cor lapideum exuere, & cor carneum induere, sine cuius adjutorio conatus nostri omnes cassi sunt & inanes; proptereà nemo duri cordis salutem unquam adeptus est, nisi quem fortè miserans Deus, abstulit ab eo cor lapideum, & dedit illi cor carneum.

SECTIO DECIMANONA

Quid ergo cor durum, ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum ad beneficia, ad consilia infidum, ad judicia surdum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina, præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens.

OMnis peccator, tunc se cognoscit visitari à Domino, quando compungitur ad lacrimas; nam & Petrus tunc flevit, quando Christus in eum respexit. Respicit ad

ad nos Deus, cum stimulis conscientiae agitatur. Quatuor sunt compunctionis motiva; memoria peccatorum, recordatio poenarum, consideratio hujus peregrinationis, desiderium Patriae. Indicium autem verae compunctionis, est subtractio occasionis; sed itidem verum est, quod compunctio cordis non viget in deliciis: ipsi viderint, qui deliciis saeculi cor apponunt, qua ratione habere possint cor carneum, an potius inducant cor lapideum, quod juxta Sancti Bernardi monitum, *nec pietate mollitur, S. Greg. in Moral. sub quavis veste bene collitur pietas*; sed non in quovis corde pietas germinat. Cor durum pietatem non recipit, pietatem enim non sentit, qui amorem non habet. Pietas autem amor est erga Deum, & exercitatio in meditatione divinorum, a quibus cor induratum longè vivit alienum. Decet pietas, sive consideratio, praecipuè Apostolicos viros, de hac Apostolus dilectum discipulum suum admonet dicens, *1. ad Thim. 4. Exerce te metipsum ad pietatem; nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est; pietas verò ad omne opus bonum est utilis, habens promissionem vitae, quae nunc est, & futurae*: Ad imitationem Apostoli, hortatur Sanctus Bernardus Eugenium, interrumpere occupationes externas, ut identidem possit pietati, sive considerationi vacare, qua deficiente cor induratur: Qui secus fecerit, inter illos computabitur, quos perstringit Apostolus, *3. ad Thim. 3. Sunt aliqui formam quidem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes*. Cor durum, *nec movetur precibus*. Quomodo precibus cedere valeat cor induratum, quod internis conscientiae stimulis non commovetur. Preces non audit, qui minas despicit; Frustra peccatori indurato minae offeruntur, quando nec ad flagella convertitur. Homini indurato congruit illud *Hieremiae 5. Percussisti, eos & non doluerunt*; Factus enim inter flagella insensibilis, durat frontem ad culpam, quando deberet emolliri ad poenam; quod si humanae fragilitatis est errare, solius obdurati cordis est perseverare in errore, & id cupidissime appetere, quod saltem

saltem ratione poenæ inflictæ debuisset contemnere. Princeps illorum omnium, qui obdurato sunt corde Pharao, factus est in afflictione deterior, hunc sequuntur quicunque flagellis durantur.

Ingratum ad beneficia. Apud eos, qui indurati sunt corde, nihil citius senescit beneficio. In ingratitude autem, nihil mali non inest. Porrò constare homini ratio pietatis non potest, qui divinis se ingratum exhibuerit beneficiis, sed meminerit, quòd quantò majora sunt beneficia hominibus constituta, eò graviora erunt judicia peccantibus.

Ad consilia infidum. Consilia recta nemo commotus capit: qui sapiens est, audit consilia; qui bonum spernit consilium, infaustum expectet exitum, & severum iudicium. Omnis providens consilium quærit. Hæc est iustissima poena obdurati peccatoris, ut consilia recta, quæ cum posset percipere noluit, amittat posse percipere cum velit: ad consilia infidus, pertinax est. Pertinacia non finit hominem corrigere.

Ad judicia surdum. Qui judicia non metuit durius condemnabitur, revelabunt cæli iniquitatem ejus, & terra consurget adversus eum, qui ad iustar aspidis surdæ, ad saluberrima monita obturavit aures suas, & noluit intelligere, ut malè ageret.

Inverecundum ad turpia. Bibit tanquam aquam iniquitatem. Frontem cordis impudentiâ, atterit culpa frequens, atque quò crebrius admittitur, eò de illa committentis animus minus verecundatur. Verecundia est color virtutis. Verecundiam habere nequit cor induratum, quoniam est à virtute alienum. Sæpè franguntur pudore, qui nulla ratione vincuntur.

Impavidum ad pericula. In illius exitio, qui temerarius fuit, quisque imaginem periculi sui consideret; qui prudenti consilio cedit, periculum vitat. In periculum non necessarium se spontè conjicere, dementia est. Nimum præceps est, qui transire contendit, ubi conspexerit

alium cæcidisse, & vehementer infrenis est, cui non incutitur timor alio pereunte. Hujusmodi est cor induratum, quod ad pericula impavidum, ibi tandem præcipitium patitur, ubi periculum devitare recusat.

Inhumanum ad humana: est humanæ naturæ maximè inimica crudelitas, sed aliis parcere non potest, qui nec sibi parcat: hujusmodi est homo, qui corde obdurato vivens, infaustum sibi exitum parat.

Temerarium ad Divina. Temeritate sua capiuntur prævaricatores. Temeritas homines ad perditionem adducit: temerarius ad divina, ad omnia peccata currit infrenis.

Præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens. Qui duritiam cordis declinare desiderat, præteritorum meminerit, nè vivat ingratus, præsentia non negligat, nè redarguatur otiosus; futura provideat, ut remuneretur fidelis. Præteritorum oblivisci, præsentia negligere, futura non providere, est more pecudum vivere: cor obduratum omni pecude deterius est:

SECTIO VIGESIMA

Ipsum est, cui præteritorum, præter solas injurias nihil omninò non præterit, præsentium nihil non perit, futurorum nulla, nisi fortè ad ulciscendum, perspectio est.

Servilis, & infirmi animi argumentum ultio semper fuit. Principes potissimum dedecet cor induratum, cujus proprium, est præteritorum præter solas injurias ad ultionem, nihil omninò non præterire. Quid indecentius in Principe, quàm prosequi injurias? Regium est injurias beneficiis vincere, servile autem mutui odii pertinacia pensare.

Experientia compertum est, sapiùs pro bono regimine, satiùs fuisse Principes injurias dissimulare, quam ulcisci,

Senec. lib. de ira c. 25. Contumeliarum patientia, ingens instrumentum ad tutelam Regni,

De injuriarum ultione sic Mœcenas Augustum est allocutus, & in Augusto omnes Principes. *Iniquum est ea velle agrè ferre, quæ si vera sunt, præstat non admisisse, sin falsa, dissimulare.* Magnus ille Principum exemplar Theodosius, ex familiaribus cuidam dicenti, neminem illorum ab eo morte multatum esse, qui injurii ei fuissent, respondit: *Utinam etiam eos in vitam revocare possem, qui jam mortui sunt.*

Sed si aliquando prò debito, Majestati Regiæ servando decore, armari debent Principes ad ultionem injuriarum, certum est, quod in illatis contumeliis, non debent plectere injuriam, sed malitiam, & debet ratio non passio decernere poenam; ubi enim passio, non ratio prævalet in ultione injuriarum, sæpè crudelitas erit, & justitia putabitur. Quis verò duritiam cordis avertere non satagat, cujus proprium est præteritorum præter solas injurias nihil omninò non præterire. In sapientem non cadit injuria. Optima injuriarum vindicta est, probis moribus mendacem facere injuriosum. Sicut nihil est deformius quàm respondere furiosis, ità nihil utiliùs quàm tacere cum provocantibus. Cor durum præsentium nihil non perit. Decet præcipuè Principem considerare præsentia, & quærere quæ præsentibus temporibus congruant, debent siquidem statuta Principum, prò bono regimine, conformari temporum indigentis, non enim semper expedit, quod aliquandò expedit. Non debet imperare qui nescit agere, quæ tempus exoptulat: quomodò autem ad hæc prospiciat Princeps, apud quem præsentium nihil non perit, vel futurorum nulla est prospectio, nisi fortè ad ulciscendum. Neque enim verè regnat, qui iracundiæ vindictam flagitanti, nescit frenum imponere.

SECTIO VIGESIMAPRIMA

*Et ut brevi complectar; ipsum est, quod nec Deum
timet, nec hominem reveretur.*

Qui timet Dominum excipiet doctrinam ejus, quam utique non excipit cor induratum; qui mentis est duræ corruet in malum: solus est Dei timor, qui peccantem corrigit, fugat crimina, innocentiam servat. Divinas leges timere maxima est securitas Principi, quicumque timor objiatur. Princeps ut feliciter principetur, non modo Deum timere debet, sed etiam homines revereri, quos virtus probata commendat. Optimus modus captivandi honorem, est honorare. Honor qui tribuitur dignis factis merito, debitum est, non obsequium gratuitum. Ad digniora facta excitantur subditi, quorum virtutes Superior honorat. Qui Deum non timet, homines non reveretur, Deo & hominibus se facit exosum.

SECTIO VIGESIMASECUNDA

*En quò trahere te habent istæ occupationes maledictæ,
si tamen pergis, ut cepisti, ita dare Te totum
illis, nil tui Tibi relinquens.*

Occupationem hanc dedit Deus hominibus, qui tradidit mundum disputationi eorum, hominibus inquam, non autem Apostolicis viris, quos ab hominibus segregavit ad Evangelicum opus, ad quod eosdem assumplit. Sicut autem *S. Thom. 2. 2. q. 47. art. 1. ad 3. Finis est potissimus in unoquoque, ita defectus, qui est circa finem est pessimus.* Potissimus finis Apostolici muneris, non est litigantes componere, sed Ecclesiam adificare, & animas Deo lucrari. Siquidem de Apostolicis viris legitur. *Hæc est generatio querentium Dominum.* Non autem legitur. *Hæc est generatio quarentium lites, componentium diffidia.*

dia . Quicumque est Apostolico muneri addictus , & ad hunc scopum quærendi Dominum , acquirendi Deo animas non colimat , deficit circa finem Apostolici muneris . Fortè miraberis lector , Sanctum Bernardum , maledictas occupationes Eugenii caracterizantem ; sed quis sanæ mentis sentiat Eugenium , sub Sancti Bernardi magisterio educatum , & edoctum , malis occupationibus vacare potuisse ? Sciendum itaque , quod plura quæ per se bona sunt , ex circumstantiis inducunt malitiam ; hinc fit , ut quod aliquandò expedit , non semper expediat ; sicut quod uni competit , non semper alteri convenit . Vacabat ferè totus Eugenius , statim ac fuit ad Pontificatum assumptus , componendis litibus , credere par est , bono zelo stimulat , sed ità sedulò huic exercitio vacabat à mane ad vespèram , ut nihil sui sibi relinquens , quæ gravioris erant momenti in Apostolico munere , exequi minimè posset : bona exercitatio dissidentes componere , sed qui ex munere sibi injuncto , tenetur etiam aliis ministrare , & ex officio præcipuè debet animarum lucra requirere , si animas negligat , ut lites componat , jam exercitatio per se bona , induit malitiam , eò quòd accomoda non sit dispensatio ministerii ; *deficit enim potissimum circa finem , qui defectus est pessimus* . Hac de causa , vocat Sanctus Bernardus pessimas , idest maledictas occupationes , cæterum per se bonas , si discretè exercitas ; si enim Præsul totus sit intentus componendis litigantibus , consequens est ut se , & populum suæ sollicitudini commissum , quodammodò teneatur negligere . Qui constituitur à Domino super oves pascuæ suæ , pari sollicitudine debet omnium ovium zelari salutem , neque debet esse apud ipsum personarum acceptio , quæ non est apud Deum . Non placere pluribus , sed prodesse omnibus studendum . Huc debent collimare cujuscunque Principis sensus , neque tamen ità totum se dare debet subditorum causis promovendis , ut nihil sui sibi relinquat , ità ut animæ suæ detrimentum patiat . Nimia occupationes , quæcunque sint , trahunt ad cor durum ; Si quis

quis pergat ità se totum dare illis, ut nil sui sibi relinquat. Occupationes autem, in quibus cor induratur, & anima detrimentum patitur, meritò à Sancto Bernardo maledictæ nuncupantur.

CAPUT TERTIUM

SYNOPSIS.

Temporis rationem habendam, & litium audientie nimis non intendendum demonstrat. Indignum quippè Proceribus Ecclesie, continuò causis Litigantium decidendis insistere. Ideò strepitus Litium, & Causarum, Pontifici vitandos; malamque patientiam esse docet, hujusmodi lites nimis sustinere frequentes. Qualiter vexatio det intellectum, dummodò nimia non fuerit. Præcipua Prælatorum occupatio, non est posita in judiciis, componendisque controversiis, ac sedandis litigantium animis, sed potiùs in rebus Ecclesie curandis, pascendisque animabus: Quæ servitus digna, quæ indigna servo servorum Dei. Beati Pauli servitus qualis: an huic respondeat servitus Pontificum. Pontifici, & omnibus Prælatiis, potiùs curandæ leges Dei, quàm Justiniani, qui tamen non prohibentur etiam causis componendis, cum urget necessitas insistere.

SECTIO PRIMA

Perdis tempus, & si licet nunc alterum me tibi exhibere, Jehetro, tu quoque in his stulto labore consumeris, quæ non sunt nisi afflictio spiritus, evisceratio mentis, evacuatio gratiæ, nam fructus eorum, quid nisi araneorum telæ.

HOc communi adagio, scilicèt *ordiri araneorum telas,* & similibus, qualia sunt, *fodere in aqua: verberare aërem,* exprimi solet vanus eorum labor, qui in aliquo ope-

opere assumpto perdunt tempus. Itaque Eugenium in assumpto labore audiendi de mane ad vesperam lites, perdere tempus, admonet Sanctus Bernardus. Cui monito consonat aliud, quod habet idem Sanctus Doctor. *Ad laborem cum veneris sic temperabis opus agendum, ut sollicitudo operis ab iis, quæ Dei sunt, non avertat*: Ad rem valdè considerandum, quod scribit Sanctus Leo Papa 19. *Mor. Multi terreno judici toto die assistere fortes, in oratione verò coram Domino, vel unius horæ momento lassantur.*

Qualem quæso fructum à suis laboribus sperant, qui nihil animæ suæ vivunt, sed sæculi vexationibus semper implicati fatigantur; Perdunt utique tempus in laboribus, qui non sunt nisi afflictio spiritus, evisceratio mentis, evacuatio gratiæ. *Nàm fructus eorum, quid nisi aranearum tela?* Stultè Reges Ægyptiorum operam populi, ac pecunias in substruendis pyramidibus consumebant, nihil præferentibus, præter stultam, & otiosam ostentationem; cum idem in rebus utilioribus fieri potuerit. Ità quidam laborant in difficillimis, cæterum infrugiferis; & hoc ipsum præclarum existimant, quod in spectabili labore versantur. Inter hos computandi Ecclesiastici illi, qui muneri suo satisfecisse arbitrantur, quodcumque ad consanguineorum bona promovenda, & amplianda patrimonia, licet plurimum anxietatum, imò & propriè salutis dispendio pervenerint: quibus in laboribus stultè consumuntur, nàm si benè perpenderent, *fructus eorum, quid nisi aranearum tela?* nunquam enim fixas radices firmavit arbor in agro hujus sæculi, quam aqua bonorum Ecclesiasticorum irrigavit. Porro cum in præfatis verbis Sanctus Bernardus Eugenio, se alterum Jethro exhibeat, consonum erit ad rem, ipsum Jethro Moysen alloquentem audire. *Exod. 18. Altera autem die sedit Moyses, ut judicaret populum, à mane, usque ad vesperam, quod cum vidisset cognatus ejus, omnia scilicet, quæ agebat in populo, ait. Quid est hoc quod facis in plebe? Cur solus sedes, & omnis populus præsolatur de mane usque ad vesperam? cui respondit Moyses.*
Venit

Venit ad me populus, quærens sententiam Dei, cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me, ut judicem inter eos, & ostendam præcepta Dei, & legis ejus. At ille: non bonam, inquit, rem facis. Stultò labore consume- ris, & tu, & populus iste, qui tecum est: ultra vires tuas est negotium; solus illud non poteris sustinere; sed audi verba mea, atque consilia, & erit Deus tecum. Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, ut referas, quæ dicuntur ad eum, ostendasque populo cæremonias, & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant. Provi- de autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & consti- tue ex eis Tribunos & Centuriones, & quinquagenarios, & Decanos, qui judicent populum omni tempore; quidquid autem majus fuerit, referant ad te, ipsi minora tantum- modò judicent; leviusque sit tibi, partito in alios onere. So- lus Jethro, qui erat in terra sua probatæ virtutis, canitiæ venerabilis, Deoque afflante, accinctus est consilium suggerere Moyfi, qui Princeps à Deo constitutus erat in populo. Talis esse debet, qui consilium impendit, ut se- ipsum formam aliis, ad exemplum bonorum operum exhibeat in doctrina, in integritate, in gravitate, ut sit ejus sermo salubris, atque irreprehensibilis, consilium utile, vita honesta, sententia decora: sic cum Principibus affari debent Consiliarii, reverenter exponentes, non quasi extorquentes, quod sentiunt. Consiliarius cum Principe loqui debet ad Regni providentiam, non ad ingenii ostentationem, oderit avaritiam, diligit veritatem, timeat Deum; Vanum erit omne consilium, si omnibus præfatis destituatur præfidiis. Talem se exhibuit Jethro Moyfi, & Bernardus Eugenio, qui Eugenum, quasi Filium in Clavalle docuerat, educaverat: nec tamen Bernardus se, alterum Jethro exhibuisset Summo Pontifici, nisi rogatus; Rogatus autem, ait, (si licet) vix enim est, cui liceat consilium illi impendere, qui præco est Spiritus Sancti. Pontifex verò sanioribus illorum consiliis inclinare debet aurem

aurem suam, quos noverit ex puro zelo, & in simplicitate cordis, sensus suos exprimere. *Tacit. lib. 4. hist. Nul- lum majus boni imperii instrumentum, quam bonus Consi- liarius*: hoc præsidio indigent omnes Principes; non enim est Princeps adeò sapiens, qui errare non possit. Plures autem Consiliarios habere Principem expedit, & si enim aliquandò sapientiores errent in exhibendis consiliis, diffi- cilè tamen est à multitudine sapientum errorem approba- ri. Illius consilium semper selige, qui non tua, sed te diligit; quisquis ille sit, semper tibi optimus Consiliarius erit. Sæpè Deus plura abscondit à prudentibus, ut reve- let ea parvulis; etiam si sis perfectus, opus est tibi con- siliario, & aliquo qui te arguat, neque enim Moyse fa- cilè par frueris, qui erat mitissimus, Dei Amicus, & spi- ritualium rerum intelligentià insignis. Multa enim sunt, quæ magni, & admirabiles viri ignorant, quæ tamen par- vi, abjectique scire solent. Semper commendabilior fuit Princeps, cui cauta potiùs consilia, quàm prospera ex ca- su placuerunt. In arduis negotiis sibi soli fidere nemini ex- pedit. Propterea scriptum est: *Sine consilio nihil facias, & post factum non penitebit*. Sive Senem, sive Saniozem à Juniori, aut minus sapiente fatius est consilium poscere, quàm sine consilio operari. Sicut nulla ætas fera est ad discendum, sic nulla ætas debet consilium effugere.

Discant in hac causa à doctissimo Episcopo, quà ra- tione Præfules se gerere debeant. *S. Aug. ep. 75. ad Aux. En adsum senex à Juvene Episcopo, & Episcopus tot anno- rum à Collega, nec dum anniculo paratus sum discere*; ille siquidem optimè noverat, quod: *in Prov. bonis consiliis anima dulcoratur*. Perspecta erat, & Eugenio hæc veritas, qui proindè consilium à Sancto Bernardo poposcerat, cui Sanctus Bernardus obtemperaturus ait, *si licet*, illius Ma- jestatis vererabundus, quem apex Pontificiæ dignitatis at- tollit. Quis enim, nisi cum timore, & tremore, sugge- rere consilia Dei Vicario audeat, ad quem universi, in ar- duis negotiis debent pro consilio confluere.

SECTIO SECUNDA

Quæso te, quale est illud de mane usque ad vesperam litigare, aut litigantes audire, & utinam sufficeret diei malitia sua, non sunt liberae noctes. Vix relinquitur necessitati naturæ, quod corpusculi pausationi sufficiat, & rursum ad jurgia surgitur. Dies diei eructat litem, & nox nocti indicat malitiam, usque adeo non est respirare in bonis, non est alteram capeßere requiem, non vel rarà interseri otia.

Bonum est Principes in gravioribus causis litigantes componere, ad evitanda majora dispendia, & pacificandas propria auctoritate inquietas litigantium mentes, vel etiam ad refringendas induratas cervices. Cæterum, neque tam facilè debent litigantibus aditum referare; ubi enim Princeps nimis facilem præbeat omnibus litigantibus accessum, magis jurgia crescunt, dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam. Potissimum autem Præsules expedit strepitus litium fugere: sensus fuit eloquentiæ patris. *Cicero. Nihil bono viro, ac quieto magis convenit, quàm abesse à civilibus controversiis.* Facilis sit ad Præsulem aditus, ubi tamen ardua negotia id poscunt; tam Præsulem, quàm Principem inveniatur benignum Receptorem, qui injustè obtinuit à Ministro repulsam. Faciat Superior justitiam, ubi apud judices compererit corruptam æquitatem. Cæterum videant Ecclesiastici Præsules curarum Secularium laboribus nimis gravati, an ipsis congruat, quod in nonnullos ex iisdem retorquet Sanctus Gregorius, cui minus rectus, minus conveniens viro Ecclesiastico, hujusmodi laborum finis satis erat perspectus: *homil. decima in Ezech. Nonnulli ut in hoc mundo aliquid esse videantur, terrenis laboribus insudant, insistant causis, permiscentur jurgiis, & quamvis se corpore deficere inter labores sentiant, amore tamen terrenarum rerum devicti, delectabiliter fatigantur,*

gantur , quibus per Prophetam dicitur . Ephraim vitula docta diligere trituram .

Animadvertente interim Sancto Bernardo Eugenium , ex continuo in decidendis litibus labore valde gravatum , & afflictum , ejusque sanitatem non modicum minoratam , tempore maximè , quò eundem vivere expediebat Christianæ Republicæ bono , propter imminencia schismata ; hac etiam ex causa , eundem hortatus est interferi otia , interrumpere curas : Tenetur enim cum majori sollicitudine , propriæ providere salutem , quisquis prævidet ex suæ vitæ discrimine , proximo suo detrimenta imminere .

S E C T I O T E R T I A

Non ambigo te quoque ista deplorare , at frustra si non , & studueris emendare .

Deplorare , & non emendare superfluum est . Veræ lacrymæ ad compunctionem illæ sunt , quæ excitant ad emendationem . *Senec. epist. 6. Magna pars profectus est velle proficere : argumentum est in melius translatis animi , quod vitia sua , quæ adhuc ignorabat , videt .* Multi errant , & errore comperto non emendare , sed excusare contendunt . Jam propè dicendus est emendatus , qui in odium eorum , in quibus erraverat , convertitur .

S E C T I O Q U A R T A

Interim tamen sic semper facias hortor , nec te unquam ad ista duraveris quolibet usu , aut assiduitate .

Difficile est se revocare à malo , in quo quis callum obduxit , & fontem duravit ; nil gravius quàm errantem ita deserere , ut se revocare non possit .

SECTIO QUINTA

Percussit eos, & non doluerunt: ait Propheta.

HIpocratis afforismus est: *cum corpus ægrotum, vel afflictum, suas plagas, vel dolores non sentit, certum est signum ægrotare.* Laborant amentia, stupore, & delirio, qui ad Dei flagella non convertuntur, qui verò usu, & assiduitate durantur, etiam Deo percutiente non dolent; juxtà quod legitur: *Dissipati sunt, nec compuncti; verberaverunt me, & non dolui; traxerunt me, & non sensi.* Plaga indurati cordis illa est, de qua ait Propheta: *Non est curata medicamine, neque fota oleo.* Triplici medicamine solet Deus curare vulnera nostra: primum est eruditio per Scripturas, secundum correctio per flagella, tertium consolatio per beneficia; primum quasi fascia ligat vulnus. Secundum quasi medicina sensibilis exhibetur; tertium quasi oleum fovens applicatur. Veh animæ, cujus plaga nec est circumligata eruditione, nec curata medicamine, nec fota oleo; jam callum obduxit. Desperata salus.

SECTIO SEXTA

Nil tibi, & illis. Fusti potius tibi aptare curato, & affectionem, & vocem, qui ait: Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam? nec fortitudo lapidum, fortitudo mea, nec caro mea ænea est.

CUm verum sit quod dixit Cicero ad Attic. *Nil bono viro, & quieto magis convenire, quam à civilibus abesse controversiis;* bonum autem virum esse, & quietum cum præcipuè Præsulem deceat; consequens est non benè convenire Præsulem cum litigantibus. Sapienter itaque Sanctus Bernardus Eugenium affatus est: *Nil tibi, & illis.*
Tunc

Tunc solum debent Prælati lites discutere, cum eorundem laboris stipendium, noverint esse lucra animarum, & Ecclesiæ incrementum. Cæterum nil Præsuli, cum litigantibus; labore vacuus non erit Episcopus, si ministerium suum implens circa ea, quæ potissimum sui muneris sunt, nempe circa animarum salutem, se exerceat. Laudabile utique est si Episcopus studeat Sæcularium lites componere, ut omnium fidelium gressus dirigantur in viam pacis. Magis autem expedit Episcopo spiritualia promovere. Non potest Episcopus utrunque pondus sustinere. Quæ est enim fortitudo ejus. Homo est, duplicato pondere facile succumbet. Si spiritualia simul, & sæcularia amplectatur negotia, difficile in utrisque optatum exitum obtinebit. Ubi totus litibus componendis incumbat, quæ majoris sunt ponderis, & præcipua sunt in munere Episcopali haudquaquam perficere poterit, sicque in eorum numero computabitur, de quibus loquitur Sanctus Gregorius in *moral.* 28. *Prælati nostri Calicem linqunt, & Camelum diglutiunt, dum majora prætereunt, minora discutiunt.*

SECTIO SEPTIMA

Magna virtus Patientiæ.

LAudabilis in omnibus, potissimum verò in Principe virtus patientiæ, quoniam, ait sapiens. *Prov.* 14. *Qui patiens est, multa gubernatur sapientia, qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.* Longanimis forti præstat, & qui animo suo imperat, ei qui expugnat Urbes. Patientia sapientiæ comes est. *S. Aug. de sap. cap. 2.* *Tantò quisque minus ostenditur doctus, quantò minus in adversis convincitur sapiens.* Multi sunt patientes quia mala retribuere nequeunt persequentibus; at vera patientia non in ostentatione firmatur, sed in corde solidatur. *S. Gregor. super Ezech.* *Patientia vera est, quæ, & ipsum amat, quem portat. Nam tolerasse, & odisse non est virtus mansue-*

suetudinis, sed velamentum furoris; Sunt etiam multi patientes, & mites, sed quandiù nihil dicitur, vel agitur nisi pro eorum arbitrio, patebit autem, quam longè sint à vera mansuetudine, si vel levis oriatur occasio; Qui veram habet patientiam, adversus omne malum firmatur. Virtute patientiæ vera magnanimitas comprobatur, & sæpè compertum est superatum esse patientià, quod auro, aut armis expugnari non potuit. Itaque sapienter dictum *magna virtus patientiæ*.

SECTIO OCTAVA

Sed non hanc tibi ad ista optaverim. Interdum impatientem esse probabilius.

Magna utique virtus patientiæ quodocunque per ipsam patientis animus contra adversa firmatur: & ad proficiendum in virtutibus excitatur; non autem dici debet patientia, sed hebetudo illa, per quam patientis animus in vitiorum servitutem redigitur, nec ad pessimam servitutis jugum excutiendum commovetur. Satius est impatientem esse, quodocunque ex supervacaneâ patientia abulibus occasionem referari experimur. Nemini hanc patientiam optaverim, ut fiat servus passionum, ut dissimulet vitia, sed impatientem esse probabilius. Vera patientia est pati, vel agere contra quod libeat, sed non præter quod liceat *S. Aug. de patientia: in propriis injuriis patientem esse laudabile est, injurias autem Dei est impium dissimulare*. Dissimulare quæ sunt contra Ecclesiæ bonum, morum disciplinam, Religionis incrementum, non est patientia, sed vecordia. Expedi aliquandò his qui præsentibus impatientes esse, nè ut sæpè contingit, per nimiam patientiam dent occasionem iniquo, ut iniquior evadat.

SECTIO NONA

Tu ne approbes illorum patientiam, quibus Paulus dicebat: libenter sufferitis insipientes, cum sitis ipsi sapientes? Nisi fallor, ironia erat, & non laus: sed suggillatio quorundam mansuetudinis, qui quasi datis manibus Pseudo-apostolis (à quibus & seducti erant) ad quæque ipsorum peregrina, & prava dogmata trahi se patientissime ferrent.

CUM interdum impatientiam, plusquam patientiam, expedire, juxta illud: *irascimini, & nolite peccare*, supra dixerit Sanctus Bernardus, hoc assertum exemplo Scripturæ confirmat, quo reprobatur à Divo Paulo illorum patientia, qui patienter à pravis dogmatibus seduci permittentes, impatientiæ zelum non exerebant; Verus zelus injuriam Christi pati nescit; aut potest erubescere Evangelium, ubi contra Evangelicam veritatem audit os loquentium iniqua; verus zelus debet irasci, sed sine peccato, contra eos qui, vel pravorum dogmatum per infamam doctrinam, vel turpium morum, quod exhibent per malum exemplum, audent Deo facere contumeliam. Contra hujusmodi improbos (ait Propheta ad omnes Prælatos) *irascimini, & nolite peccare*: adversus sic perditæ vitæ viros *interdum impatientem esse probabilius*, ait Sanctus Bernardus. Quis enim approbet illorum patientiam, qui injurias Christo factas patiuntur, & malunt Christi persecutoribus adherere, quàm prò Christi honore promovendo laborare? Simul & semel seducti, & seductores facti, sibi & aliis patientes sunt nocui; ubi impatientes potuissent esse proficui. Prælati patienter sustinentes insipientiam sæculi, cui debent resistere fortes in fide, auctumant indisciplinatos mores, quos vel laboris tædio, vel mundani respectus stimulo devicti, corrigere negligunt. Quis approbet hanc stultam patientiam? Satiùs utique in his casibus Prælati impatientes esse, & libertate Apostolica,

con-

contra illos invehi, qui ex incongruà patientià audaciores facti, pessimæ servitutis jugum audent imponere.

SECTIO DECIMA

Undè, & subdens: sustinetis enim, inquit, si quis in servitutem vos redigat. Non bona patientia, cum possis esse liber, servum te permittere fieri.

Sapientia mundi, quæ stultitia est apud Deum, ad hoc collimat, ut in servitutem redigat Ecclesiasticos viros. Jam instat tempus, de quo vaticinatus est David *Psal. 105. Effusa est contemptio super Principes*, scilicet, super Ecclesiæ Præsules, quos constituit Dominus Principes Domus suæ. Sed quare effusa est contemptio super Principes, nisi quia plures Episcopi, cum possunt esse liberi, permittunt se servos fieri, ne amittant sæculi gratiam. Non bona patientia cum possint esse liberi servos fieri; nec juvat ad excusandas excusationes in peccatis insistere, quòd præsentia tempora hoc exigunt ab ecclesiasticis, ut scilicet quodammodo famulentur Principibus, sicque jam pluribus ab hinc annis fecisse Prædecessores. Indigna utique Ecclesiastico viro hæc excusatio, qui non ad id quod fit, vel factum fuit, sed ad id quod faciendum est attendere tenetur. Sive adhuc sint, sive fuerint alii adultores, proprii commodi, fugacis lucri, transitorii honoris sequaces; hoc utique studium non decet Ecclesiasticos, qui sunt genus electum, & ad quorum unumquemque dicit Altissimus. *Exod. 39. 2. Non sequeris turbam ad faciendum malum.* Esto sustinuerint alii servos se fieri, cum liberi esse potuerint. Multitudo peccantium nullatenus alleviat onus peccati. Quid proderit multitudo, ubi singuli de singulis judicabimur.

S E C T I O U N D E C I M A

*Nolo dissimules servitutem in quam certè in dies,
dum nescis, redigeris.*

IN servitutem redigitur quisquis suis non dominatur passionibus. Tollerabiliùs est hominem hominis mancipium esse, quam passionum suarum servum fieri. Nunquam verè liber est, quis suis nescit dominari affectibus. Quid interest an homo hominis, an suarum passionum, subditus dicatur, in neutro libertas, in utroque servitus, sed illa tollerabilior, hæc crudelior: illa non indecora, quia à Deo ordinata, hæc magis exosa, quia à Deo prohibita. Cuicumque servias semper es subditus, nisi illi soli servias, cui servire regnare est. In servitutem rediguntur dum nesciunt, maximè nunc temporis Ecclesiastici viri, quia nimia familiaritate cum laicis commixti, inter laicos, vix à laicis discreti, sive licentià morum, sive luxu habituum; quamobrem contemptibiles facti in servitutem, dum nesciunt, rediguntur. Ad hæc scandala debent sollicitè in suis Diocesisibus præcavere Episcopi, ne dum propter hæc, & similia Clero debitus non defertur honor à laicis, etiam ipsi Præsules, minus quàm par sit honorentur, & sic paulatim in deplorabilem servitutem redigantur. Primitiva Ecclesia de suæ Reipublicæ spirituali Pomario propagando, eoque contra mundanam invidiam, tuendo sollicita, ingenti ac propè incredibile libertatis studio triumphabat. Omnium Ecclesiasticorum ordinum consilia, cogitationes, opera ad animarum salutem, fidei propagationem collimabant; quia nondum solutiore molli- tie Apostolica disciplina infecta, sordidis quæstibus non inhiabat; sed unanimi ardore summi, & infimi inter se congruentes, quò magis à sæculi actibus segreges facti vivebant, eò magis liberi majorem sibi venerationem conciliabant. Postea morum corruptela, ex ambitionis perpetuo studio (quod cum Ecclesiastica libertate pugnare satis ma-

nifestum est omnibus) & sanctarum dissoluto legum orta est; plures enim, ut ambitionem foveant, effrænam sæpè libertatem permittunt, quæ Ecclesiam in deplorabilem redigit servitutem. Corrigan Ecclesiastici serviles mores, & statim miseræ servitutis jugum excutient.

SECTIO DUODECIMA

*Hebetati cordis est inditium, propriam non sentire
continuum vexationem.*

Vir Ecclesiasticus à sæculi actibus, nec propè, nec procul vivat; facilè hac adhibita cautela, vexationem poterit præcavere, cui succumbit quisquis nimis familiare cum sæculo commercium paciscitur. Quod si vexationem, qua gravatur vir Ecclesiasticus, nimia cum laicis familiaritate associatus, amplius non sentit, utique hebetati est cordis.

SECTIO DECIMATERTIA

*Vexatio dat intellectum auditui, ait quidam. Verum est,
sed si nimia non fuerit, nam si nimia sit, non planè
intellectum dat, sed contemptum.*

Prudentis consilii parens vexatio semper fuit; vegetat siquidem inter vexationes ratio, quæ inter otia, & commoda hebetabat. Sed quia scitè dictum: *ne quid nimis*. Non plus, minusvè laboris, quam fat sit suscipiendum. *Arist. lib. 6. ethic. Modus in labore tenendus est, quem recta ratio præscribit*. Ubi autem nimia fuerit vexatio, intellectum non dat, sed contemptum. Animum nimis fatigatum infatuat. *Plutare. in mor. Nascitur ex assiduitate laborum animi hebetatio quedam, & languor. Animorum impetus, assiduus labor frangit*. Plantæ mediocri aqua aluntur, immodicà suffocantur; sic animus moderatos inter labo-

labores erigitur, qui ab immoderatis obruitur. Nemo vexationem continuam sustinet, nam si non aliudè vexatio extunditur, necesse est ut cedat vel sibi; enim verò citò aut de remedio consolationem recipiet, aut de assiduitate stuporem. Videre est autem plures Ecclesiasticos, qui multis vexantur laboribus, prò felici negotiorum sæcularium exitù, quos prò bono Ecclesiæ promovendo vix sustinerent? undè hoc, non nisi quia: *S. Leo Papa de jejuniis: libentius suscipitur labor prò desiderio voluntatis, quam prò amore virtutis.* Doleo autem super eos, qui laborem, & vexationem sustinent, quam tamen Deus non confiderat, quales ut plurimum sunt, *quorum vexatio non dat intellectum, sed solum affert contemptum.*

S E C T I O D E C I M A Q U A R T A

Denique impius, cum in profundum venerit, contemnit.

Impius ille est, qui non semel, & iterum ex ignorantia, vel infirmitate in peccatum labitur, sed qui assiduè ex malitia peccat, ita ut jam callum peccato obdlexerit. Profectò, qui sic se habet, peccato addit contemptum, quatenus scilicet admonitiones salutares non percipit. In profundum ergo peccatorum dilabatur, quicquid rectis admonitionibus non inclinatur aures suas. Per profundum malorum intelligunt Sancti Patres consuetudinem peccandi. *S. Chrysol. Consuetudo enim est, quasi letus, in quo peccator ita sopore gravatur, ut non nisi difficulter expergiscere possit.* Hinc constat quantà sollicitudine, quamcunque malam consuetudinem præcavere debeamus, quæ quasi in vinculis consuetum detinet. Hic opportunè advertendum, inter malas consuetudines, sive abusus, nullum esse, qui magis inveterascat, & difficilius extirpetur, quam ille, qui sub specie boni introducit. Sub hac ovinà pelle, fermè quotquot vitia Ecclesiam infestant, sunt introducta: & si hinc occasione arrepta, per eadem

incidentèr licet discurrere. Satis constat, quod in tantum luxus viget aliquibus in Ecclesiasticis, quia ad Ecclesiæ decorem conservandum, visum fuit necessarium esse, cum aliquo decore Ecclesiasticos viros incedere; sed an intra limites conservandi decoris Ecclesiasticæ dignitatis nunc contineantur, ipsi viderint, & judicent, qui in pompa & fastu, vix à Magnatibus sæculi discernuntur, ex quo factum est, ut sub specie conservandi decorem Ecclesiasticæ dignitatis, vigeat inter aliquos Ecclesiasticos consuetudo luxuriandi in habitibus, in mensis, in servis, in curribus, in equis, in laribus, quæ consuetudo *cum jam pendè in profundum malorum apud aliquos venerit, contemnit* salutaria monita, quæ in Canonicis diplomatibus continentur; *contemnit*, quatenus dedignantur in charitatis operibus se exercere, quasi opera charitatis jam derogatoria facta sint Ecclesiasticæ dignitati, immemores illius verbi Domini, *qui vestrum Major est, fiat sicut parvulus, & qui Dominus, sicut Minister*. *Contemnit* quia Sanctorum Prædecessorum inherere vestigiis, & eorum Ecclesiasticis moribus se conformare, jam ferè pusillanimitas reputatur. *Contemnit*, quia in Ecclesiasticæ disciplinæ detrimentum, jam ferè majorem vim habent hisce temporibus moderni abusus, quam sacri Canones.

Negari utique non potest, quod corrupto in hoc sæculo, si subditi in Prælatis, decorem quendam dignitati consentaneum non conspiciant, difficilè moventur ad præstandum debitum illis obsequium, quia ergò in hac parte debent quodammodò Præsules, temporis corruptelæ se conformare, commendabile est, si convenienti incedant decore, imò injuriam facerent dignitati, si à cæteris suæ Diocesis Clericis in habitu, in comitatu non discriminentur, dixi autem *convenienti*, non excedenti; satius enim est in hac parte Præsules peccare delinquendo, quàm excedendo. Necesse utique est Præsules honorificare ministerium suum, non autem debent honorificare luxu, sed moribus ornatis, studiis spiritualibus, bonis operibus; honorificabunt

bunt etiam , si in eleemosinis erogandis copiosi , si in mercenariis solvendis solliciti , si in Ecclesiis ornandis studiosi ; si in Clero componendo assidui , si non diligentes munera , si non sequentes retributionem , in conspectu sæculi apparebunt .

Certum insuper est , quod Ecclesiastici injuriam facerent sanguini , si cum teneantur alere pauperes , confanguineorum necessitates despicerent . Commendabile ergo etiam est in Præsule , & in quocunque viro Ecclesiastico , si subveniat confanguineis , sed quantum opus est ad decentem sustentationem , non ad ostentationem ; non enim est eleemosina , sed profusio , quidquid in superfluo usus erogatur . Fortè hic quæret vir Ecclesiasticus , in dignitate constitutus , & confanguineorum indigentis subvenire coactus , quâ ratione valeat , in debito suæ dignitati conservando decore , & in erogando parentibus , in conditione pauperum constitutis subsidio , debitos non transgredi limites . Difficile est utique proprio affectui , & affectui sanguinis limites stabilire . Limites imponet propria uniuscujusque conscientia , quæ ab omni excessu statim stimulatur . Itaque *ne quid nimis* . Hic modus est , neque opus est in hac materia longiori consideratione ; loquitur enim unicuique conscientia sua .

S E C T I O D E C I M A Q U I N T A

Expergiscere ergò , & pessimæ servitutis jugum jam , jamque imminens , imò jam non modicè præmens , non tantum cave , sed horre .

UTinam expergiscerent à somno , qui dormiunt gravati inter illecebras sæculi , & discerent horrere , pessimæ servitutis jugum , quo oppressi , quodammodo vitiis deseruire coguntur . Quæ enim deterior servitus inveniri potest , quàm vitiis famulantium . *Caveant* hoc servitutis jugum , qui liberi facti sunt libertate , quâ Christus nos libe-

liberavit, qui non ampliùs ancillæ Filii, sed liberæ, nihilominus vanitatibus sæculi ancillari non erubescunt. *Caveant servitutis jugum non modò imminens, imò jam non modicè præmens*, qui Ecclesiasticæ militiæ addicti, nihilominus sæculi potiùs, quàm Ecclesiæ bonis promovendis insudantes, eò miserius inter vincula gemunt, quò fortiùs ligati, se se tamen nec sentiunt esse captivos: quandoquidem nullam aliam mercedem recipiunt ab ingrato sæculo, cui adedò sollicitè deserviunt, quàm contemptum: mos enim est sæculi contemnere, & jugo miserrimæ servitutis præmere sibi obsequentes, ejusque bona promoventes. Dicant, si aliam mercedem, quàm contemptus obtinuerunt à sæculo Ecclesiastici, qui non nisi ad sæcularium bona amplianda insudantes, tot suæ vitæ insidiatores habuerunt, quot bonorum suorum hæredes instituerunt. Profectò *ep. 52. S. Hyeronimus non intelligit quomodo procuratores, atque dispensatores domorum alienarum esse possint, qui proprias jubentur contemnere facultates.*

SECTIO DECIMASEXTA

*An idedò non Servus, quia non uni Servis, sed omnibus?
Nulla turpior servitus, graviorve, quàm Judæorum,
quam quocunque ierint, post se trahunt,
& ubique Dominos offendunt suos.*

Ecclesiastici, quo plus negotiis sæcularibus implicantur, eò minus sibi, & Deo vivere convincuntur; in sæculo enim, dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam. Eò minùs sunt sui juris, quò magis sæculi promovent jura; tunc solum excutient pessimæ servitutis jugum, quando alieni à sæculo, illi soli servient, cui servire regnare est. *Quocunque ierint*, qui sæculo famulantur, *post se trahunt servitutem*, quia continuis vexationibus agitantur, *ubique Dominos offendunt suos*, quia captivos eos detinet, vel avaritia, vel ambitio, vel cupiditas,

ditas, vel invidia, vel alia hujusmodi mala, quorum dominationem fugere nequeunt, quia intra se Dominos habent, intra se servitium patiuntur intolerabile. Sub hujusmodi malorum onere gravantur, quicumque mundanas vexationes non horrent, nec præcavent, & ab illis se se alienare non student, ut ibi solum fixum animum habeant, ubi verà possint libertate gaudere. Verà autem libertas est soli Deo servire, & mundum cum illecebris suis despiciere, ab ejusdem versutiis præcavere, ubi non nisi jurgia, non nisi lites, non nisi contentiones excitantur, internæ pacis, & veræ libertatis detrimento. Vera libertas, & sæculi curæ nunquam conveniunt.

SECTIO DECIMASEPTIMA

Tu quoque dic quæso, ubi unquam sis liber, ubi tutus, ubi tuus? ubique strepitus, ubique tumultus, ubique jugum tuæ servitutis Te præmit.

Semper augentur incommoda Ecclesiasticis illis, qui non nisi sæcularium commodo student, nunquam *tuti*, quia ut plurimum dissidia componere, idem est ac unum, aut alterum ex dissidentibus sibi inimicum parare: ergò servitutis jugo se submittit, qui non nisi audiendis litibus animum apponit. Erit cui expediat hoc ferre jugum, sed hæc occupatio continua, non expedit viro Ecclesiastico, qui majoris negotii causas, ex suo munere debet discutere, quales sunt, quæ circa sacrorum Canonum observantiam, circa bonos mores, circa Ecclesiæ decorem, circa animarum salutem versantur. Ad has causas utique animum apponant Præsules. Lites verò civiles, utpotè minoris momenti, aliis decidendas committant. Sic opportunè Jethro consuluit Moyse, qui statim salutari acquievit consilio. Quisquis ad Pontificiam dignitatem assumptus Moyse vicem gerit, ab hoc monito tam saluberrimo, non avertat animum suum.

SECTIO DECIMAOCTAVA

Nec mihi opponas nunc Apostoli vocem, quæ ait, Cum essem liber ex omnibus, omnium servum me feci; longè est istud à Te.

PRævenire intendit Sanctus Bernardus, præfatis verbis illorum Ecclesiasticorum excusationem, qui negotiis sæcularibus plus quàm par sit dediti, se excusare arbitrantur exemplo Apostoli dicentis, *1. ad Cor. 9. Cum essem liber ex omnibus, omnium servum me feci*. Utinam, & eadem servitute cum Apostolo Paulo, quem in hac parte sibi patronum assumunt, deservirent animabus sibi commissis: consuevit humana malitia ad excusandas excusationes in peccatis, etiam saniora Sanctorum facta, in obviam partem extorquere, ut eorum exemplo suos abusus valeat defendere. Quo ad exempla Sanctorum spectat, non semper attendendum quid factum sit, sed quæ mente, quò spiritu, quò impulsu. Sæpè cras dedecet, quod hodie, convenit, & quod unum agere opportunum est, ab alio factitatum erit incongruum. Cæterum attendant, qui Apostoli exemplo sæculi actibus servire prætendunt, quomodò servum omnium se fecerit Apostolus: talem profectò se exhibuit, sed prædicans Evangelium, imbecilles firmans, tepidos inflammans, peccatores convertens; pusillis animum adjiciens: docens ponere contumaciam, discere obedientiam, apprehendere disciplinam, despiciere inferiora, amare caelestia, vitiata germina, & terrenos mores deserre, caelestia sapere, superna quærere. In hac servitute se omnium servum fecit Apostolus; nihil aliud in eà spectans, quàm servire omnium saluti: quapropter meritò dixit: *Cum essem liber ex omnibus, omnium servum me feci*. Hinc opinor Romanos Pontifices, quibus universi Catholici gregis cura, ac totius Ecclesiæ administratio credita est, non tam honorifico, quàm necessario titulo: *Servos servorum* appellari, ut intelligant hoc unum Pontifi-

tificium munus exigere, ut laboriosam servitute[m] serviant, omnium imbecillitates adjuvent, egestatem sublevent, lapsos erigant, stantes consolident, peccatores coerceant, & in viam revocent veritatis; nullam denique[m] seduli, diligentisque Pastoris partem omittant, & mercedem suæ virtutis aliam non quærant, quàm lucrum animarum, ad imitationem Apostoli dicentis. *Omnium servum me feci, ut plures lucrifacerem.* Utique servum omnium se fecit, qui in spiritu humilitatis omnium necessitatibus se accommodabat, ut hinc etiam discant, qui in Ecclesia præsent, in spiritu humilitatis, & mansuetudinis sibi cum subditis fore agendum. *S. Aug. ep. 64. Non enim asperè, non durrer, non modo imperioso vitia tollenda sunt, magis docendo, quam jubendo, magis monendo, quam minando, sic enim agendum est cum multitudine, & si quid minamur cum dolore fiat, de scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus ipse in nostro sermone timeatur.*

SECTIO DECIMANONA

Nunquid hæc ille servitute hominibus inserviebat, in acquisitione turpis questus?

Timeo multos esse Ecclesiasticos, qui in ministerio suo studeant lucrifacere plura, non plures. Hac servitute utique non inserviebat Apostolus, qui solum, quarabat animarum lucrum; utinam non sit invenire in domo Domini Pastores nomine, mercenarios affectu, qui sola spe lucri blandiente, curam gerant de ovibus. Quot sunt qui de Evangelio vivunt, & juxta Evangelium non vivunt? Apostolus cum esset liber ex omnibus, omnium servum se fecit. Videant an imitentur Apostolum, qui Apostolatam quærent præcisè, ut dominantur in Clero. Ille manducabat, ut evangelizaret, isti aut non evangelizantes manducant, aut evangelizant ut manducant. Hi

falices se credunt, si dilataverint terminos suos, ille in dilatanda charitate gloriabatur. Illi congregant in horrea, & dolia implent, undè onerent mensas, hic colligebat in deserto, & solitudine undè impleret cælos. Illi student accipere decimas, primitias, & oblationes, iste nihil horum habens, multos tamen impinguabat de promptuario fidei. Illorum cupiditatis non est finis, Hic nihil cupiens, non novit, nec cogitare de crastino. Illi à pauperibus exigunt quod dent divitibus, iste sollicitabat divites, prò pauperibus sustentandis. Illi marsupia vacuant subditorum, iste prò peccatis eorum altaria cumulabat votis, & hostiis pacificis. Illi superba Palatia ædificant, iste non habens ubi caput reclinaret, opus fecit Evangelistæ. Illi incedunt cum turba hominum gratis manducantium panem, & non suum, Hic Sanctorum Fratrum septus comitatu, circuibat portans panem Angelorum. Illi oves suas ne agnoscunt quidem, iste curam gessit tanquam Pastor bonus de ovibus.

Quid nunc contendant Apostolorum Successores, de solertissimâ Pauli industriâ, tam liberâ, quam liberali, servili conversationi suâ patrocinium sumere? Nunquid hæc ille servitute hominibus inserviebat, in acquisitione turpis lucri. *In sac. Can. Can. si quis: Justum utique est eum, qui in Ecclesia ministrat, de suo vivere ministerio*, sicut enim anima sine corpore non potest corporaliter vivere, sic nec spiritualia exerceri sine temporalibus. *Dis. 96. cap. diacon. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere*, & plus minusvè suscipere, juxta laboris, quem sustinet pondus, & ordinis, in quo constitutus est dignitatem; hoc enim exigit decus discretæ Matris Ecclesiæ, ut sibi specialiter addictos, juxta ministeriam congruo provideat subsidio: *Quod si mendicitas Clericorum est ignominia Episcoporum*: mendicitas Episcoporum ignominia esset Ecclesiæ, quæ ideo non qualemcumque quæstum, sed solummodo turpem quæstum reprobatur in Ministris suis. Turpis autem quæstus est inania quærere, superflua retinere.

Cer-

Certè si Ministri Ecclesiæ non nisi necessaria quærent, multa superflua invenirent. Turpis quæstus est Ecclesiasticos sibi arrògare, tanquam Dominos superabundantes proventus, qui debentur, vel pauperum alimento, vel Ecclesiæ restorationi. Vineam suam locavit Deus, non donavit, ut intelligant Ecclesiastici, solùm ex beneficiis recipere posse stipendium, decenti sustentationi congruum, & reliquos proventus fideliter esse reddendos ei, qui locavit; rem utiquè alienam possidet, quicumque superflua possidet, res enim superflua sanguis est pauperum. Turpis quæstus est, plus invigilare subditorum evacuandis marsupiiis, quam vitiis extirpandis. Utique hac servitute Paulus hominibus non inserviebat. Plures cupiunt esse successores Apostolorum, non imitatores; plures de Ecclesiæ bonis participare concupiscunt, sed Ecclesiasticè vivere, non satagunt. Quisquis autem imitari non studet Apostolum, sortitus est quidem ministerii locum, non zelum. occupat sedem, non implet munus. Utinam Ecclesiastici tam vigiles hodiè reperirentur ad curam, quam alacres currunt ad Cathedram.

S E C T I O V I G E S I M A

Nunquid ad eum de toto orbe confluebant Ambitiosi, Avari, Simoniaci, Sacrilegi, Concupinarii, Incestuosi, & quæque istiusmodi monstra hominum, ut ipsius Apostolica Authoritate, vel obtinerent honores Ecclesiasticos, vel retinerent?

Monstra hominum, non homines sunt, quicumque vitiis vivunt coinquinati. Animus, in quo prævalente sensu rationi, non servatur ordo naturæ à Deo constitutus, animalibus meritò, non quibuscunque, sed monstruosis comparatur. Ecclesiasticos honores indignis conferre, non est Ministerium eligere, sed monstrum honorare: lapidem cum Mercurio confundere est, indignos ad di-

gnitates promovere: *Proverb. 6. 8. Sicut qui immittit lapidem in acervum Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem.* Quoties facta sit hæc confusio in Ecclesia, ipsi viderint, ad quos spectat Dei Ministros seligere. Siquis Ecclesiam Dei non regulariter, sed potentialiter ordinat, in promoventis caput, omnia illius, qui promotus est mala redundant. Unde Prædicator egregius, cum dixisset: *Ep. ad Thim. Manus citò nemini imposueris, præstò subjungit, nec communicaveris peccatis alienis,* alienis quippe peccatis communicare convincitur, quisquis indignum ad regimen provehere non veretur: & cum Ecclesia Christi, non habens maculam, neque rugam, reproba cujuslibet ordinatione sædatur, in animam ordinantis, omnis illa letifera contagionis lepra transfunditur. Utinam nunquam ad Romanam Curiam confluerent Ambitiosi, Avari, Simoniaci, Sacrilegi, Concubinarii, Incestuosi, & quæque istiusmodi monstra hominum, ut autoritate Apostolica, vel obtineant honores Ecclesiasticos, vel retineant. Utinam hujusmodi causas nunquam opus esset in Romanâ Curia discutere, à monstris hominum, non ab hominibus excitatas. Quare de modo tenendi ad extirpationem vitiorum, ad informandam Ecclesiam bonis exemplis, ad promovendum Divinum cultum, ad conservandam Ecclesiasticam disciplinam, non omnes, ut par est recogitant, quia in illis causis audiendis, non in istis promovendis, temporale lucrum est invenire. Causas præfatas discutere utique spectat ad Ecclesiæ Ministros, sed non expedit à manè ad vespèras in illis insudare: ideò hortatur Eugenium Sanctus Bernardus, has causas non rumpere, sed interrumpere, & prius ad illas promovendas, quæ majoris sunt ponderis solitudine sua deflectere, ad orationem scilicet, ad populi instructionem, ad Ecclesiæ informationem, ne in prioribus causis omninò occupatus Episcopus, occasionem præbeat suspicionis, quod in acquisitione turpis quæstus inserviat hominibus.

SECTIO VIGESIMAPRIMA

Ergo servum te fecit homo, cui vivere Christus erat, & mori lucrum: ut plures lucrifaceret Christo, non lucra auget avaritiæ. Non est igitur, quod de solertissima Pauli industria, & charitate, tam libera, quam liberali, servili conversationi tuæ patrociniū quæras.

Ecclesiæ Præsules, Ministri, & Servi, in Sacris paginis sæpè nuncupantur, non quidem ut tanquam Mercenarii quærant stipendia, sed ut tanquam administratores solliciti lucrum quærant, sed animarum. Ministri Ecclesiæ Pastores sunt ergo gerant curam ovilis, & non sint raptores. Pastores sunt, ergò sint lacte, & lanà contenti, & non quærant sanguinem. Utinam omnes qui præsunt Ecclesiis, quæ sua sunt non quærant ex omnibus charis ejus: peccatorum pratia utique exigunt, & in hoc implent Sacerdotale munus, quòd populi peccata comedunt, sed interim peccantibus sollicitudinem non impendunt; augent itaque lucra avaritiæ, non Christo. Certè plures Prælati, non nisi pecuniarias multas delinquentibus imponentes, possent nunc temporis illis Divi Gregorii verbis exprobrari: *S. Greg. homil. 17. in Evang. Cur peccata populi comedere Sacerdotes dicuntur, nisi quia peccata delinquentium fovent, ne temporalia stipendia amittant.*

SECTIO VIGESIMASECUNDA

Quàm tuo digniùs Apostolata, quàm salubriùs tuæ conscientia, quàm fructuosius Ecclesiæ Dei, audias potius ipsum alibi dicentem, pretio empti estis, nolite effici servi hominum.

Crediderit fortè aliquis, difficulter posse componi hæc verba, cum antecedentibus, ubi Sanctus Bernardus hortabatur Præsules ad ministeria, ibi autem ad eosdem dicit

cit cum Apostolo : *Nolite fieri servi hominum* ? intendit tamen S. Doctor Apostoli testimonio probare , Prælatos à servilibus moribus alienos esse debere . Quisquis se alicui vitio præbet obsequentem , quamvis liber videatur , miseram tamen servit servitutem : *S. Ambr. de Jacob. & vita beata. Servit quicumque , vel metu frangitur , vel delectatione irretitur , vel cupiditatibus ducitur , vel indignatione exasperatur , vel mærore dejicitur , servilis est omnis passio.* Detestatur itaque S. Bernardus non servitutem , quâ quis hominibus famulatur , ut aniamarum quærat salutem , sed reprobatur servitutem , quâ quis vitiis mancipatur : Cæterùm vera libertas , ad quam servandam nos omnes hortatur Apostolus , ne in servitutem quidem polita opprimi potest , nisi ponatur in servitutem vitiorum : *S. August. lib. 4. De Civit. Dei. Bonus etiam si serviat liber est , malus autem , etiam si regnet , servus est ; non quidem unius hominis , sed tot dominorum , quot vitiorum.* Ergò servitutem deplorat in Prælati , qui eosdem tam frequenter hortatur ad ministeria . Verè fit servus , qui suis nequit imperare affectibus : *Seneca de moribus. Sculii sunt , qui servilem fugiunt vestem , serviles mores non fugiunt.*

SECTIO VIGESIMATERTIA

Quid servilius , indigniusque , præsertim Summo Pontifici , quàm , non dico omni die , sed penè omni hora insudare talibus rebus , & pro talibus .

Servile est , & indignum insudare temporalibus lucris , studere avaritiæ , quandocunque hoc vitium , etiam apud sæculum , licet vitiorum sit seminarium , est detestabile . Omnium iniquitatum capax est avaritia . Tanti profectò est momenti Præsules longè ab omni avaritia vivere , ut ubi nimis solliciti , temporale lucrum quærant , debitum ipsis à Laicis obsequium facile amittant ; quid dicebat

bat Apostolus : 2. ad Cor. *Non quero, quæ vestra sunt, sed vos.* Ad imitationem Apostoli studeant, & viri Apostolici, non querere lucra pecuniarum, sed animarum. Solus candor morum, ingenuitas affectuum lucratur Ministris Ecclesiæ, non modo Laicorum affectum, sed eorundem facultates; ubi enim Laici Ecclesiasticos ab avaritiæ studio alienos noverint; eò libentiùs eorum pedibus se, suaque bona tributaria deponunt. Facile excitantur Laici ad obsequium Ecclesiasticorum, quodocunque eosdem non avaritiæ studio, & stimulo, sed salutis zelo persequi vitia compèrerint.

SECTIO VIGESIMA QUARTA

*Denique quando oramus? quando docemus populos?
quando meditamur in lege? quando
ædificamus Ecclesiam?*

HÆc sunt ministeria, quibus potissimum Episcopus incumbere expedit, ferventi orationi, populi instructioni, Ecclesiæ ædificationi, & legis meditationi, ut opere comprobare valeant, quod ore quotidie proferunt: *Psalm. 97. Quomodo dilexi legem tuam Domine tota die, meditatio mea est.* Quot Ecclesiastici factis negant, quod ore profitentur, qui non in lege Domini, sed utinam in lege solius Justiniani tota die meditarentur. Quando orant, qui inter solatia, noctem vertunt in diem, & postmodum tenebras querunt in luce? Quando docent populum, qui doceri potius indigent, quam docere apti, diligunt magis aurum, quam scientiam, & nauseantes super lectione Sacrarum Scripturarum, librorum inania tractantium quotidie paginas volvunt. Quando ædificant Ecclesiam, qui juxta Apostoli monitum: *Epist. ad Thim. 2. Cum teneantur in omnibus seipso præbere exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, in verbo sano, & irreprehensibili, voluptatibus deservire non verentur:*

S. Hier.

S. Hier. epist. ad Heliod. *Domus Episcopi, & conversatio quasi in speculo posita, magistra est publicæ disciplinæ. Quidquid fecerit, id sibi omnes faciendum putant.* Quando meditantur in lege, qui nunquam cum Propheta orare didicerunt: *Psalm. 97. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo: 1. Reg. 12. 22. Absit à me hoc peccatum in Dominum, ut cessem orare pro vobis;* Dicebat Samuel constitutus super populum Israel. Ad peccatum ergo imputatur Prælati, qui præsentur populo Domini, si cessent orare pro Populo. Ad promovendam Ecclesiæ utilitatem, nihil efficacius oratione Prælatorum; quandiu Moyses supplex extendebat manus ad Dominum, tandiu triumphavit electus populus de inimicis suis. Renovata hæc prodigia in Summis Pontificibus, in Sancto Pio Quinto, novissimè in Innocentio Undecimo. Oratio Cibus est omnium Christianorum, sed potissimum Prælatorum, qui tanquam mediatores inter Deum, & populum, quò confidentius, eò frequentius debent supplices accedere ad Dominum, ut obtineant divinæ Sedis assueticem sapientiam, quæ unà secum sit, & laboret. Secum sit, ut virtutem habeant operandi, secum laboret, ut vim obtineant perficiendi munus commissæ potestatis.

SECTIO VIGESIMAQUINTA

Et quidem quotidie perstrepunt in Palatio leges, inquit sed Justiniani, non Domini. Justè ne, etiam istud Tu videris?

Improbantur hic Ecclesiastici, qui magis se exercent ad negotia sæculi, quam ad negotia Christi; forensi jure plus utuntur, quàm Canonico, plus Sæculari, quàm spiritali certamine callent. Paratum vult Virum Ecclesiasticum Princeps Ecclesiæ, paratum vult ad reddendam rationem, de eà, quæ est in nobis fide, & spe: sed quomam

nam pacto piger, & imperitus ad ista, gloriabitur Ecclesiasticus, promptè respondens de jure publico, segniter de jure divino; decentius multo in ore viri Ecclesiastici sacra, quàm sæcularis, canonica, quàm civilis littera sonat. Evangelicè loquere, qui vir Evangelicus es. Sermo ergo tuus legem sacram redoleat; Prophetas, Apostolos, eorum verbis linguam tuam exacue, mutua ex eis arma potentia, ad redigendum in captivitatem omnem intellectum, extollentem se adversus scientiam Dei; nec te destituat sermonis sacri facultas, qui in Parabolarum versutias, simul cum Sæcularibus introire gloriaris. Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, non autem Codicis Justiniani, sed Evangelici.

Legum abusus fecit, ut Sancti Viri, & zelo justitiæ ferventes, acriorem subindè in leges censuram ferant. Verum non tam leges ipsas, quàm abusum, & ipsos abutentes feriunt.

Horum sanè vitio fit, ut leges sæpè nonnisi lites sint, aut ferant. Nempè & vinum abit in vitium, non sua, sed abutentium culpa, neque ideo vinum rectè culpaveris. Quid enim abusu non possit depravari? Legum porrò usum maximè corrumpunt ambitio, & lucri cupiditas. Hinc nulli ferè causæ, qualiscunque ea sit, patrocinium deest. Hinc illæ litium ambages, antequam ad causæ metam, idest sententiam pervenias, sed de hac re cap. x., redibit sermo.

Hoc loco Sanctus Bernardus avocatur Pontificem ab immodicà legum Justiniani, & litium occupatione: Quid autem vetat idem ad ceteros quoque Ecclesiæ Prælatos, imò & omnes Ecclesiasticos extendere? Quorum plures videmus ad legum, & Jurium studia ferri propensius, eo quod magis ad splendorem, quæstunque, & vitæ commoda spectare putentur.

At quæ ista præpostera vitæ & studiorum ratio, ut toti hodiè sint in legibus Justiniani, quorum tota voluntas, & voluptas esse debebat in lege Domini? Nonne hoc

ipsum vitæ genus , & institutum utpotè Clerici (ideft in fortem Domini cooptati) profitentur? Nonne hujufce rei feipfos quotidie commonefaciunt , cum præeunte Prophe- ta , Beatos illos pronunciant , quorum voluntas eft in le- ge Domini , & in lege ejus meditantur die , ac nocte? Jam verò illi in Scripturis Divinis hospites , ac peregrini , à libris piis , & fpiritualibus alieni , ac fastidiosi , in Codi- ce , & Digestis , Novellis , ac Libellis , legibus , ac liti- bus , majori gultu , & voluptate verfantur : cum Codice , Evangeliorum , ac gefis Sanctorum nihil illis commercii , nifi quod verba Pfalmodum raptim , curfinque demurmur- rant , & chori penfum feftinanter abfolvunt . Hinc ad pro- fana , ne dum vana ftudia fe fe convertunt . Quæ hic me- ditatio Divinæ legis? Quæ facrarum rerum , & ftatui Ec- clefiastico congruentium tractatio? & tamen clamant quo- tidie : *Pfalm. 97. Quomodo dilexi legem tuam Domine , tota die meditatio mea eft .* Mirum , fi non verentur te- stem cordis fui Deum ; aut certè propriam confcientiam , ne fortè arguantur mendacii , qui utriufque testimonio convincuntur , nihil minus diligere , quàm quod ore pro- fitentur . Quorfum enim quotidie recitamus Pfalmos , non ne , ut congruentes fenfibus Pfalmodum affectus induca- mus , & mores monitis divinis conformemus? Quis autem credat eos sentire quod afferunt , aut certè per os divini Vatis assertum repetunt quotidie , Beatum dicentes illum , qui in lege Domini scrutatur , & meditatatur die , ac nocte? Quid mirum fi tales videamus fucco veræ pietatis paulatim deftitui , nullo divinarum rerum vegetari influ- xu , fenfim fine fenfu exarefcere , tandemque poenitus e- mori .

Hinc Petrus Blefenfis Vir Doctiffimus , & ipfe legum peritiffimus : *Ep. 26. Res , inquit , plena discriminis eft in Clericis ufus legum , totum enim hominem adeo fibi vindicat , ut eum suspendat à fpiritualibus , à divinis avellat : Hac legum tractatio vix unquam pacifica eft , quia femper liti- gat de contractibus , vel quafi de maleficiis , de variis figu- ris*

ris causarum , de actionibus , & obligationibus , de judiciis , de sententiis , & appellationibus & aliis , quæ cum sopire lites debeant , semper cineres litium excitant , jam sopitos . Ita ille epistola , qua Clericum Regis Angliæ , à studio jurisprudentiæ ad SS. Litterarum studia , veluti statui Ecclesiastico magis congrua provocat . Joannes Sarisberienfis , Thomam Archiepiscopum Cantuariensem , qui demùm pro Ecclesia gloriosus Martyr occubuit , à studio legum dehortatur , utpotè quæ magis curiositati , quàm utilitati ferviant . Mallem , inquit , vos ruminare Psalmos , & Beati Gregorii Morales libros evolvere . Quis est qui post lectionem juris civilis compunctus surgat .

Similem Carolo Borromæo Sanctissimo Præsuli mentem fuisse lego . Usitatam enim , inquit scriptor vitæ , Juris consultorum scientiam , quæ fuerat occupatus adolescens , minimè jam in Pastoralis cura , ad se pertinere arbitratus est . Theologica & Canonica tantum novit , quantum Cardinali magnam Ecclesiam regenti , sufficere posse concessum est . Scripturas divinas potissimùm sequebatur , tum veteres Patres Interpretesque illos , qui solidiorem sensum amplectuntur . Canonum ea scientia per jucunda erat , quæ Patrum mores , & acta representans , Ecclesiæ componendæ , atque ordinandæ rationem continet . Dolens autem eos , communi consuetudine tantummodo Canones evolvere , qui ad lites , & judicia valent ; constituit ipse , qui iis declarandis præset , ex quibus sacra majorum instituta , & ritus , optimumque Ecclesiæ administrandæ genus hauriretur .

Porro superiora omnia cum grano salis accipe . Sobriam enim legum scientiam , & usum , non quæstui , sed justitiæ & veritatis patrocinio utilem , nemo sapiens damnat : id solum monentur sacri ordinis homines , noverint præcipuas sui status partes , & officia , ament digna , & debita vocationi suæ studia , & praposterè occupari caveant : ne negligent scire , quæ perfectionem sui status magis , magisque promoveant : nè minorem præcipuis ,

majorem vilioribus, & alienis curam, ac industriam impendant. Vide Lindanum Episcopum Ruremond. lib. de Impenit. fug. ubi quærit, cur multi Clericorum hodiè, pluris faciant Jurisprudentiæ studia, quàm Theologiæ.

Non itaque Sanctus Bernardus damnat in viro Ecclesiastico scientiam legalem, adèò utilem prò humano regimine, quæ justitiæ, & veritati patrocinator, sed solum intendit admonere, ut noverint præcipuas sui muneris partes, & officia, ament digna, & debita vocationi suæ studia, nè inter varietatem scientiarum, quas scrutantur, scire negligant studia illa, quæ statui Ecclesiastico magis sunt consona. Quæ enim lex magis digna viro Ecclesiastico, an Lex Domini, an Lex Justiniani, cui plures in tantum se totos adjiciunt, ut obtineant dignitates, ut quæstum faciant, non præcisè, ut in tempore opportuno, quæ de jure noverint, sustineant, & pauperum causas patrocinentur; nemo enim sanæ mentis, negaverit laudabilem esse in viro Ecclesiastico scientiam Juris, qui zelo justitiæ, non stimulo quæstus studet legibus Justiniani; ex quo autem de legibus factus est sermo, non erit incongruum hic adhuc advertere, pauciores etiam futuras lites, si minor legum foret numerus, ex quorum multitudine jam propè in immensum crescunt cavillationes. Argumentum est exuberantium in communitate defectuum, ubi occurrendum est multitudinem legum. Leges enim plus ad malos homines corrigendos, quàm ad bonos perficiendos multiplicantur, quapropter pro bono regimine, non multæ leges, quarum copia transgressionem generat, sed modicæ, & immobiles, quæ benè & adamussim custodiantur sunt promulgandæ. Sua enim legibus reverentia perit, si leges aut multiplicentur, aut instabiles fiant.

S E C T I O V I G E S I M A S E X T A

*Nam certè Lex Domini immaculata convertens animas.
Hæ autem non tam leges, quàm cavillationes sunt,
& lites subvertentes judicium.*

LEges civiles optimum esse Reipublicæ subsidium. Nemo sapiens negabit. *Dionysius Alicarnassæus: ex quâ Republica jura, & leges expelluntur, in eam seditio ingredi solet.* Nil differt non habere leges, & non fervare in Civitate. Ubi non viget legum observantia, non potest non debaccari insolentia. Quâ ratione, ait ergo Sanctus Bernardus, leges civiles subvertere judicium, quæ unicum sunt justitiæ præsidium. Profectò non leges, sed malos legum Professores damnat Sanctus Doctor loco præfatto, quorum vitio fit, ut leges sæpè non nisi cavillationes sint, aut excitent lites, protrahant sententiam, ut ex protractione sententiæ, litigantium nummos copiosius patrocinatores emungant; Hæc, & similia exprobrat Sanctus Bernardus, à quibus difficulter abstinent legum Professores. Adde, quod vix unquam pacifica invenitur legum tractatio, quæ ideò plus laicos, quam Ecclesiasticos decet, qui solam pacem debent inquirere, & animarum lucrum, non quæstum facere.

S E C T I O V I G E S I M A S E P T I M A

*Tu ergo Pastor, & Episcopus animarum, quâ mente,
obsecro sustines coram te, semper silere
illam, garrire istas.*

EPiscopi, & Pastoris animarum titulum acceptare, idem est, ac sibi necessitatem imponere tantum munus promerendi; Promeruit munus, qui studet implere. Gloria Episcopi, non est Episcopale nomen habere, sed Pastorale munus perficere. Pastor animarum is dicitur, qui

qui providet animabus congruentem alimoniam, sicut Pastor ovium nuncupatur, qui providet ovibus pascua: quomodo autem cæteris animabus provideat, qui propriam negligit? Quomodo verè Episcopus nuncupandus, qui sustinet coram se filere legem Domini, garrere jurgia? *Plato in oratione de Repub. Respublica nequaquam probè gubernari potest, nisi ejus Gubernator suprema animi vi Deo jungatur, & ab eo cognitionem hauriat; quà ipse vivat, & alios gubernet.* Hæc regiminis methodus potissimum servanda est ab his, qui in Christianà Republicà animarum Regimini præficiuntur. Rex David de suo Regimine, ut par erat sollicitus, enixè orabat. *In Psalm. Legem pone mihi Domine viam justificationum tuarum, & exquiram eam semper.* Longè ab hoc spiritu distant, qui quotidie non Dei legem exquirunt, sed Justiniani; justè ne etiam istud, tunc notum erit cum apparebit qui justitias judicabit.

SECTIO VIGESIMAOCTAVA

Fallor, si non movet tibi scrupulum perversitas hæc.

Perverfitatem, de qua loquitur Sanctus Bernardus proculdubio operantur, qui non zelo pacis, sed lucri, sed quæstus, sed avaritiæ studio, plus legibus Justiniani, quàm Evangelicis incumbunt; si qui sunt Episcopi hæc perversitate inquinati, utique cum illis Pastoribus computandos censeo, quos exprobat Dominus per Ezechielem 34. *Neque enim quæsierunt Pastores gregem meum, sed pascebant semetipsos.* Sunt qui litigantium causas patrocinantur, non ut dissidentes partes componant, sed ut semetipsos pascant litigantium expensis, sicque sub specie zeli, serpit tabes avaritiæ. Heccine illa perversitas, quæ utique scrupulum movere debet, & jam sine scrupolo operatur. *S. Lauren. Justin. de instit. Prælatorum. Circumspiciendum igitur summà curà, ne in animarum curà, in*
peri-

pericula nos conjiciamus. Opportunè judicat Sanctus Bernardus, movere scrupulum Eugenio tantam in rebus gerendis dissipationem, quoniam eodem scrupulo probè stimulati fuerunt Sanctissimi Pontifices, ejus predecessores, inter quos Magnus Gregorius deplorat sortem, & conditionem suam, cujus sensus opportunè inculcandus his, qui ad dignitates Ecclesiasticas assumpti, nullatenus horrent ad tot curas, & contemplationis remoras, ut potius instar Ephraim, quasi vitula docta diligere trituram, avidi ad extranea negotia ferantur, & esse sub sentibus, delicias computent.

S E C T I O V I G E S I M A N O N A

Puto quod interdum compellat clamare ad Dominum cum Propheta. Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua.

Fabulationes dissipant recta consilia, ideo veritatis summa est inopia in aulis Principum, quia abundant narrantibus fabulationes, ad quas eliminandas, opus est his qui præsumunt orare cum Propheta: *Psalm. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo, deduc me in semitam mandatorum tuorum, inclina cor meum in testimonia tua.* Pauci admodum sunt, qui loquantur sine confusione de testimoniis Domini in conspectu Regum; si qui sunt, qui suadeant bona Principi, vix invenire est, qui suadeant bona, & benè. Plura mala à Regnis suis averterent Reges, si essent circumstipati narrantibus veritatem, quàm ut intelligant, non erit abs re, si aliquando cum simplicioribus sermonem instituant. Antiochus Rex, adeo adulatoribus circumseptus fuit, ut veritatem nunquam perceperit, nisi à rusticano quodam viro, apud quem fortè diversabatur, dum ab aulicis in venatione aberrasset; Nam hic super coenam facto sermone de Rege à Rustico non cognito.

Regem

Regem quidem dixit Rusticus esse virum bonum, sed pravis consiliariis circumstipatur, quique serua Regni negotia eorum hortatu, vel potius illusionem, levioribus causis postponeret: At primo diluculo volantibus ad tugurium Aulicis; tùm Rex, non dissimulanter, dissimulatoribus dixit; *Ecce autem veritatem heri demum intellexi, nec à quoquam vestrum, à quò tempore mihi adestis liberiozem, audivi.* Narrantes fabulationes non loquuntur cum Principe, sed cum fortunà Principis; non ad publicum bonum, sed ad peculiare lucrum intendunt. Facile Princeps fabulatores discernet, si seipsum consideret, nec qualis sit aliis credat, sed sibi. Fabulationes etiam à veritate segregabit, si quæcunque narrantur, cum lege Dei comparabit. Benè cum Principibus ageretur, si scirent inter adulationem, & laudem distinguere, sed cæca laudis ambitio, plus credens aliis, quàm sibi, utrunque indistinctè recipit; Consuetudo adulatorum in aulis inducta, magnum impedimentum est in cognitione veritatis.

SECTIO TRIGESIMA

I. Ergo, & te liberum aude profiteri sub tam gravi mole inconvenientiæ hujus, & cui fas non sit cervicem subducere.

EXpedit Præsules omnibus sibi commissis deservire, sed non in omnibus. Ubi Episcopus quibuscunque levioribus causis discutiendis velit incumbere, se nimis familiarem facièt, cum suæ dignitatis detrimento: *Titus Livius lib. 35. Frequens aspectus, minus verendos magnos homines facit.* Frequens appareat Episcopus, sed in causis dignioribus, in Ecclesiæ incrementis spiritualibus promovendis, non in componendis quibuscunque levioris momenti litigiis. In subsidium pauperum, non in favorem litigantium, in oratione, non in decisione causarum: illis servire regnare est, istis incumbere continua vexatio, quæ

quæ in miserabilem servitute[m] redigit spiritum, & cervicem oprimit sub gravi mole inconvenientiæ, à quâ quantum possibile est, studeant Præsules se subducere, ut illi potissimum appareant addicti servituti, in quâ sola Paulus hortatur Episcopos se exhibere Ministros, ut possint melius vacare Deo, & gloriosius famulari Altissimo.

S E C T I O T R I G E S I M A P R I M A

*Nam si potes, & non vis, multò magis servus es hujus ipsius
tàm perversæ voluntatis tuæ.*

Vir Ecclesiasticus eò majorem tenetur amulari perfectionem, quò majori in dignitate est constitutus: Quisquis hoc studium omittit, proculdubio servus est malæ voluntatis, qui emendari ab hac mala voluntate negligit, fit servus peccati. Qui potest malum corrigere, & non corrigit, obsequium peccato accomodat. Errare malum, sed negligere correctionem, pessimum est.

S E C T I O T R I G E S I M A S E C U N D A

*An non servus, cui dominatur iniquitas, & maxime, nisi
Tu fortè indigniùs judices, hominem sibi, quàm
vitium dominari.*

Nulla deterior servitus, servitute peccati: Petri ep. 2. 2. *An non servus, cui dominatur iniquitas: S. Ambros. de vita beata. A quò quis superatus est, hujus, & servus est. Servilis est omnis passio: Hinc constat, quàm verum sit, quod ait Sanctus Bernardus servum esse, cui dominatur iniquitas. Videant qui dominantur in Cleris, & fieri debent forma gregis, an fortè tàm pessimæ servitutis, scilicet alicujus prædominantis passionis jugo obruantur. Quà fronte prædicabunt libertatem à peccato, qui in vinculis jacent peccati. Solo nomine, & fastu Domi-*

ni, reverà autem servi miserabiles, quia servilis est omnis passio, *nisi fortè indigniùs judicent hominem sibi, quàm vitium dominari.*

SECTIO TRIGESIMATERTIA

Quid interest volens servias, an invitus, nam & si coacta servitus miserabilior, sed affectata miserior est.

NUlla servitus turpior est, quàm voluntaria: *Plutarc. in Moral. Si miserrimum est servire, multò miserrimum est servire his, quorum servitutem potes effugere,* quæ omnia de his, qui serviunt peccato, potissimum vera esse perhibentur; siquidem omnis alia servitus potest esse coacta, sola servitus peccati est voluntaria; ideò miserior quisquis servit peccato, quia servitus peccati, cum sit affectata, longè turpior est, & consequenter miserior quacunque servitute coacta, ubi enim major turpitudine, ibi major miseria: utique miserabilior coacta servitus, quis enim coactè gementi non condoleat, sed voluntariè succumbenti, non est qui compatiatur: itaque *& si coacta servitus miserabilior; affectata, miserior est.*

CAPUT QUARTUM

SYNOPSIS.

Hortatur Præsules non rumpere, sed interrumpere occupationes, de quibus actum in antecedenti capite. Suadet interdum insistendum esse sui ipsius considerationi, & non ita intendendum occupationibus, ac curis externis, ut penè obliviscamur animæ nostræ; ideò non gerendam aliorum curam, cum animæ incurià, & neglectu. Vera Charitas incipit à seipsa; oportet interdum reddere seipsum sibi; tutiùs apud majestatem timiditate, quàm temeritate periclitari.

SECTIO PRIMA

Et quid me vis facere, inquis? ut tibi ab his occupationibus parcas. Impossibile fortasse respondebis. Facilius Cathedræ valedicere posse, rectè hoc, si rumpere, & non interrompere ista hortarer.

EXternas animi curas à Pontificatu sejungere impossibile est. Principatum assumere, idem est, ac necessitatem vivendi aliis, sibi imponere. Impossibile est Principi, ut sibi omnino ab occupationibus parcat: externas curas à Regimine sejungere non posse, novit utique Sanctus Bernardus, & ideo condoluit Eugenio, quem tot, tantisque occupationibus gravatum animadverterat. Frustrà autem condoluisset, quodocunque ab externis curis Eugenijs, se se omninò potuisset eximere. Monachum, non Monarcham ageret, qui electus in Principem, se totum contemplationi, actioni nihil daret. Nihilominus, cum Sanctus Bernardus occupationes, non rumpere, sed interrompere hortatur Eugenium, & in eo omnes Principes, & Præsules, utique impossibilia non docet; Quandoquidem tot sanctissimi Pontifices, & Reges, huic doctrinæ inhaerentes, Mariæ, & Martæ munere fungi potuerunt, summà Ecclesiæ, & Regni ædificatione; supervacaneum esset ad rem exempla contexere, quibus historicae paginae sunt cumulatae. Actioni ergo vacent Principes, & Præsules, sed contemplationis exercitio non fraudentur: studeant sedandis jurgiis, sed non obliviscantur, per contemplationem incumbere componendis moribus; invigilent commissæ Ecclesiæ, vel Principatus ornatui, & incremento; sed sciant potissimum Ecclesiæ bonum, & Regni decus esse, habere Pontificem nomine, & factis Sanctissimum, necnon Principem pietatis studio addictum; hoc assequantur, si curas externas non rumpere, sed interrompere, per considerationis exercitium didicerint, si me-

minerint, non semper, non sæpè, sed vel interdum red-
dere seipfos sibi.

Nec totus actioni, nec totus contemplationi vacare
debet, qui utriusque vitæ activæ simul, & contemplati-
væ officia persolvere tenetur, & munera; Nonnulli gre-
gis quidem curam suscipiunt, sed sibimet vacare ad spi-
ritualia sic appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus oc-
cupentur. Episcopus neque contemplativæ vitæ otium se-
ctando, debet activam omninò vitam deserere, nec per
activæ lassitudinem liberè discurrendo, debet à contem-
platione recedere: Ad Episcopatum assumptus, statim sol-
licità mentis indagatione perquirat, quomodò ad tempus
valeat ab externis curis recedere, ut soli Deo possit spe-
cialiùs adharere; congruum judicans nec interiorum cu-
ram, exteriorum occupatione minuere, nec rursus exteriorum
providentiam, interiorum sollicitudine funditùs de-
clinare; ne videlicet aut exterioribus nimis deditus, ab
internis omninò corruat, aut solis interioribus occupa-
tus, quæ foris debet proximo sibi commissio, negligentius
exhibeat. Pauli exempla sectando, Cælum contemplatio-
ne transcendat, nec tamen proximorum sollicitudinem
deserat. Sicut Jacob Domino desuper innitente, & un-
cto deorsum lapide, ascendentes Angelos, & descenden-
tes videbat, sic Episcopus, non solùm, quæ fursùm sunt,
contemplationi omninò deditus appetat, sed deorsùm
quoque, ad commissi sibi gregis providentiam descendat;
velut alter Moyses crebrò tabernaculum intret, & exeat:
intus in contemplationem rapiatur, foris infirmantium ne-
gotiis subveniat, intus Dei arcana consideret, foris one-
ra sibi commissi gregis, sua providentia, ope, & auxilio
portet: in hoc errant Plures Prælati, qui propter pecu-
liaris orationis studia, quibus insistere fortè contendunt,
disciplinam populi sibi commissi negligunt, & salutem ple-
bis, quæ justitiam à Prælato præstolatur omittunt. Hinc
falsæ pietatis errore decepti, undè se Deo placere insi-
pienter putant; inde supremo domino magis displicere,

convincuntur , & ex eo merentur iram , undè se adepturos opinati sunt gratiam .

S E C T I O S E C U N D A

Audi ergò quid redarguam , quid suadeam :

R Edarguit in præfenti Sanctus Bernardus Præsules illos , qui sub charitatis exercendæ specioso titulo , ità sunt dediti alienis negotiis , ut potissimum in Charitate deficiant , quæ ad hoc ut sit ordinata , debet à propriæ salutis sollicitudine exordiri ; neque patitur esse præpostera , quemadmodum in plurimis videre est , qui ut alienis vacent , quasi penitè seipsos negligunt , totum dantes actioni , contemplationi nihil : In hac ergò causâ præcipuè insistit S. Bernardus dicens : *Audi ergò , quid redarguam , quid suadeam* . Non quod temerè judicet vitium hoc frequentius serpere in Ecclesia , sed quia benè novit , quod caro , & sanguis ad hoc vitium proclives quodammodò homines esse compellit . Da Ecclesiasticum virum sine affectu ad sanguinem , & facillè in eo reperies omnes ordinatos affectus . Audiant ergò Viri Ecclesiastici Sanctum Bernardum redarguentem , & suadentem . Verus auditus non est ille qui in aure tantum resonat , sed qui in corde percipitur ; ille siquidè verè audit , qui quod percipit aure , curat transcribere in corde .

S E C T I O T E R T I A

Si quod vivis , quod sapis , totum das actioni , contemplationi nihil , laudo te , in hoc non laudo . Puto quod & nemo , qui à Salomone audierit , qui minoratur actu , percipiet Sapientiam .

Qui subtrahit se ab actibus exterioribus , perfecte capiet . Ugo in Ecclesiast. cap. 38. Unde illud Ecclesiasti-

fiastici ad rem saluberrimum monitum : *Ecclesiast. 11. Fili ne in multis sint actus tui: S. Isidorus lib. 2. Sentent. Nullus sapientiam Dei recipit, nisi qui se abstrahere ab actionum curâ contendit.* Similiter scriptum est, *sapientiam scribe in tempore otii, & qui minoratur actu percipiet sapientiam.* Difficile est cælestem Sapientiam inter externas vexationes addiscere; Veritatem hanc novit Magnus Gregorius, sic differens : *S. Gregor. lib. 1. Dialog. cap. 1. Animus meus ex occasione curæ Pastoralis, sæcularium negotia patitur, & post tam pulchram quietis suæ speciem, terreni actus pulvere fœdatur, cunque ad exteriora sparserit, pro condescensione multorum, etiam cum interiora appetit, ad hæc proculdubio minor reddit.* Veritas hæc ab omnibus Sanctis Patribus cognita, quæ nostris temporibus quodammodò videtur ignota, vel si nota neglecta. Studium scilicet veræ sapientiæ, & scientiæ Dei, esse orationem, quam sapientiam haudquaquam valet percipere, nisi qui minoratur actu. Cælestia, & terrestria nusquam conveniunt : *Theophylactus ad cap. 14. Lucæ. Profectò circa terrena occupatus, non vult spiritualis cœnæ particeps esse.*

Hic advertendum, quod minorari actu, non est penitus actionem relinquere, ad quam etiam nos hortantur Sacræ paginæ. Ille itaque minoratur actu, qui abjectis inutilibus occupationibus, solummodò ex justitia, aut ex charitate debitæ actionibus, regulariter se se valet adjicere, scitque opportunè hujusmodi actiones interrumpere, ut valeat identidem reddere seipsum sibi. Nihil ultrà contendit Sanctus Bernardus, cum hortatur Pontificem interrumpere negotia; quæ omninò rumpere utique impossibile, noverat, sedenti in Throno excelsò, ut intendat super omnes Gentes. Pensitet autem æqua lance, quisquis in dignitate Pontificia est constitutus, & ad exteriora negotia rapitur, an solùm in negotiis ex charitate, & justitia debitæ se se exercent, vel potius affectu sanguinis impellente, in pluribus curis occupetur, & facilè tempus considerationi debitum, ab actione subtrahendum inveniet. Profectò quis

quis reprehendat in Præfule occupationem, quæ provenit ex charitate, & ex debito muneris pastoralis? Quis non redarguat occupationem quancunque, ex terreno affectu dimanantem? Hæc, non illa actio avvertit sapientiam.

S E C T I O Q U A R T A

Certè nec ipsi actioni expedit consideratione non præveniri.

OMnis actio, quam non prævenit consideratio, deviat à recto fine: *S. Thom. 2. 2. q. 47. Sicut autem finis est potissimus in unoquoque, ita defectus, qui est circa finem, est pessimus.* Ad hunc defectum ab omni actione avertendum, expedit omnem actionem consideratione, idest oratione prævenire, scilicet per orationem à Deo consilium quærere, antequam de re aliquà peragenda, quis valeat deliberare. Tanta est ultimi finis dignitas, ut quidquid agitur, ad ipsum debeat referri. *Hæc est generatio quærentium Dominum* in omnibus operibus suis. Sicut è converso generatio illa est prava, & exasperans, quæ non direxit ad Deum cor suum. Quisquis Christiano nomine gloriatur, dicere debet in omnibus. *Pars mea Deus in æternum.*

Nulla operatio Viri Ecclesiastici, esse debet à prudentia sejuncta: vera prudentia ad rectè operandum, sola oratione comparatur, juxta monitum Principis Apostolorum: *1. Petri 4. Estote prudentes; & in orationibus vigilate;* per considerationem, & orationem, tanquam per gradus ad prudentem actionem pervenitur: *S. Thomas 2. 2. q. 53. Siquis feratur ad agendum, pertransitis hujusmodi gradibus per impetum voluntatis, erit præcipitatio.* Qui actionem oratione non prævenit, Deum non habet cooperatorem, qui tamen cum omnibus Prælati cooperari se velle, maximè in his quæ ad bonum Ecclesiæ regimen spectant profitetur: *Matth. 21. Ecce Ego vobiscum sum omnibus die-*

diebus, usque ad consummationem sæculi: Albertus Magnus Comment. in Matth. idest in operatione Ecclesiasticæ potestatis. Ergò quisquis es in regimine Ecclesiæ constitutus: Proverb. 4. 25. Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos, idest præveni actionem consideratione, & per orationem Deum tibi coadjutorem exposce. Quid autem sentiendum de Prælatiis, quorum actiones lumine considerationis non præveniuntur, isti profectò cum illo computandi sunt, qui dicebat: Job 22. 3. Ad lumen ejus ambulabam in tenebris: S. Ber. ep. 42. Quotquot Episcopalem dignitatem impletis, si prudenter cogitastis Sacerdotale munus, Episcopale onus non posse administrari sine consilio. Etiam veritatem hanc intelligetis, quatenus, nec ipsi actioni expedit consideratione non præveniri. Quicumque in aliquo regimine sunt constituti, videntes dicuntur: quâ ratione autem videntes dici possunt, qui oculum considerationis non habent. Nihil differt non habere custodem, & habere vigilem cæcum. Cæcus est Princeps, qui actionem consideratione non prævenit. Nihil perniciosius in regimine præcipitatis actionibus; nunquàm tarda fuerunt benè maturata consilia.

SECTIO QUINTA

Si item totus vis esse omnium, instar illius, qui omnibus omnia factus est, laudo humanitatem, sed si plena sit. Quomodo autem plena, te excluso? Et tu homo es: Ergo ut plena sit, & integra humanitas, colligat & te intra te sinus, qui omnes recipit.

OMnibus est omnia factus, qui vivit cautus sibi, utilis aliis, gratus Deo. Qui in uno ex his deficit, nequit cum Apostolo dicere: 1. Cor. 9. *Omnibus omnia factus sum*; Apostolus enim, ut advertit hoc loco Sanctus Chrysostomus, nihil unquam admisit, quod posset reprehendi, dum ut aliorum prospiceret salutem, erat omnibus om-

omnia factus; quomodo autem repræhensionem effugient, qui gloriantur omnibus omnia fieri, propria salute neglecta. Non est omnibus, qui non est etiam sibi; ergo ut plena sit Prælatorum humanitas, dum omnibus provident, sibi etiam debent prospicere. Cautè autem intelligendum, quà ratione Apostolus esset omnibus omnia factus, in his siquidem, quæ ad animæ salutem, non quæ ad bonum corporis pertinent, erat omnibus omnia. Videant Apostolici Viri, an etiam in hac parte Apostoli sequantur vestigia. Debet Episcopus esse omnibus omnia, scilicet afflictis consolatio, pauperibus subsidium, derelictis refugium, peccatoribus salus, errantibus via, ignorantibus eruditio, Clericis norma, Diocesanis speculum: talem se præbuit Apostolus, tales ex debito tenentur esse Apostolorum successores. Quomodo hoc implere poterunt debitum, quorum sollicitudo est in construendis ædificiis, in ornandis Palatiis, in ditandis parentibus, itaut ab ejusmodi vexationibus, vix unquam ad supernorum contemplationem eleventur. Tanquam viduata Episcopo dici potest Cathedra illa, quæ Episcopum non habet, juxta Apostoli exemplum *omnibus omnia factum*.

S E C T I O S E X T A

*Alioquin quid tibi prodest, juxta Verbum Domini,
si universos lucreris, te unum perdens? Cum
omnes te habeant, esto etiam tu
ex habentibus unus.*

OMne lucrum est detrimentum, perdenti animam suam. Sordent terrena comparata caelestibus. Quam igitur commutationem dabit homo pro anima sua, si tantum amiserit Thesaurum, etiamsi omnes Mundi divitias lucrifaceret: *Demosthenes*. *Incredibile est alicui tantam ignaviam esse insitam, ut salutem suam negligat*. Summa esset ignavia aliorum salutem quærere, & propriam despiciere.

cere. Quamobrem qui omnibus studet prodesse, quæ propriae salutis proficua compererit, non debet despiciere.

SECTIO SEPTIMA

Quid solus fraudaris munere tui?

Primum officium, quod nobis est demandatum, hoc unum est, scilicet animæ nostræ præcavere salutem, hoc unum cæteris omnibus debet præferri; Potissimum vigilantes constituti sumus à Deo, supra commissæ nobis animæ custodiam, neque cum hujus detrimento, expedit aliorum occurrere salutem. Nunquid laudabile esset opus militis, qui locum suæ vigilantia commissum relinqueret, hostium invasioni liberum, ut aliorum occurreret defensionem: Imò objurgaretur à Duce, quid fraudaris munere tui? poenam utique recepturus pro stipendio.

SECTIO OCTAVA

Usquequò vadens spiritus, & non rediens.

Spiritus hominis facile in externis dissipatur, & difficile ad interna negotia colligitur, propterea de eodem dicitur, quod sit *vadens, & non rediens*. Spiritus sæpè ultrò obtemperat desideriis carnis, affectui sanguinis, & procul errat; sed ex se non regreditur, nisi speciali opitulante Dei gratia. Habet enim Homo ex se posse peccare, non autem habet ex se posse resurgere; ideò de eodem dicitur, quod sit *vadens, & non rediens*: attendat unusquisque in occupationibus suis, quò vadat, & meditetur, an facile sit posse reverti: Militans Deo, si plura negotia sæculi amplectatur, difficile poterit reverti, & ad spiritualia officia revocari: *S. Lauren. Just. de instit. Prælat. Circumspiciendum igitur summa cura, ne in animarum cura, in pericula nos conjiciamus.*

SECTIO NONA

Usquequò non recipis te, & ipse inter alios vice tua, sapientibus, & insipientibus debitor es, & soli negas te tibi? Stultus, & sapiens, servus, & liber, dives, & pauper, Vir, & Fœmina, senex, & juvenis, Clericus, & Laicus, justus, & impius, omnes pariter participant te, omnes de publico fonte bibunt pectore tuo, & tu seorsum stabis sitiens?

Debitum irrevocabile evangelizandi, incumbit omnibus Episcopis, qui Apostolorum sunt Successores, creditum enim est eis hoc munus à Christo; unde Paulus ait, *Veh mihi, si non evangelizavero*: deindè sapientibus, & insipientibus se debitorem profitetur, quia fuerat potissimum destinatus ad gentes, Evangelicis præceptis instituendas: sive ille eruditione præstarent, sive planè rudes essent, atque incultæ: Idem profectò munus incumbit Episcopis, æquè omnibus sibi commissis ovibus, providere tenentur; sed cum aliis provident, debent & se recipere inter alios vice suâ, ut dum omnes de fonte publico bibunt, ipsi non stent seorsum sitientes. In oratione, in pietate, in eleemosina, in probis exemplis præcedant, quos docent verbo, nec seipsos sibi negent, qui toti aliis esse glorientur, ut verè possint in Domino gloriari; non enim ille probatus est, qui seipsum per solam sollicitudinem externam commendat, sed qui simul, & semel, de internâ sollicitudine circa propriæ animæ salutem à Domino merebitur commendari.

Attendant interim Præsules, quale, ac quantum sit eorum debitum, qui omnibus sunt debitores. Debitor est Episcopus stulto, ut per eum discat prudentiam, & quicumque est stultus in culpâ fiat sapiens in poena. Debitor est sapienti, nam cum sapientiâ hujus mundi, stultitia sit apud Deum; Episcoporum est sapientes in sæculo, revocare ad sapientiam æternorum; ut discant, quòd prima sapientia

est vita laudabilis apud Deum, ut noscant, quod: *S. Greg. Nazianz. in apolog. Sapientia illa clara est, quæ non in verbis volat, sed virtutibus constat.* Debitor est servo, ut eum defendat, ne opprimatur à Domino; libero ne in servitute redigatur, Diviti, ut discat subvenire pauperibus, & sibi thesaurizare thesaurum non deficientem in cælo; pauperi, ut inveniat subsidium; Viro, ut juxta Apostoli monitum evacuat, quæ sunt parvuli, & intelligat, quod vir à virtute dicitur, & cognoscat quòd Scriptura sacra viros appellare consuevit, qui vias fortibus, & non dissolutis gressibus sequuntur; Quod vir bonus est, qui consulta Patrum, qui leges juraque servat. Fœminis etiam debitor est, ut discant Mulieris famam, non formam, vulgatam esse oportere; Senibus, ut sint exemplo juvenibus, & si fortè juventutem sine fructu præterierunt, saltem in senectute respiscant; Juveni, ut bonis instruatur moribus; Clerico, ut à secularium moribus declinet; Laico ut submissus vivat Ecclesiasticæ potestati; Justo ut justificetur adhuc; impio ut corrigatur, sicque omnes participare debent de Episcopo, qui tanquam lucerna super candelabrum, lucere debet omnibus, qui in Domo Dei sunt, & fieri forma totius gregis. Lux enim gregis, est flamma Pastoris. Misera Prælatorum conversatio, misera subditorum subversio est.

SECTIO DECIMA

Si maledictus, qui partem suam facit deteriorem, quid ille, qui se penitus reddit expertem.

SI de animabus suæ curæ commissis, tenetur Episcopus rationem reddere, quantò magis de propriâ anima debet esse sollicitus, ne illas disperdendo, hanc negligendo, non modò partem suam in conspectu Domini faciat deteriorem, sed se penitus reddat expertem.

SECTIO UNDECIMA

*Sanè deriventur aquæ tuæ in Plateâ, homines & jumenta
& pecora bibant ex eis, quin & Camelis pueri
Abrahe potum tribuas, sed inter cæteros
bibe, & tu de fonte putei tui.*

A Quæ nostræ foras derivant, cum alios docemus, benè consulimus, monemus, & in omni sanctitate firmamus. Præcipuè Præsules debent hujusmodi aquas aliis communicare largè, & liberaliter, instar fontis, qui tantum aquæ emittit, quantum recipit. Indicatur autem in præfenti, à Divo Bernardo, qualiter omnes debent de plenitudine summi Pontificis participare, siquidem omnibus curare debet ut profit, quandoquidem asserit S. Doctor, homines, & jumenta debere bibere ex ejus publico fonte. Ideò non modò homines, sed & jumenta commemorat, qui modus dicendi consonat Sacris paginis, ubi exprimunt summam Dei misericordiam, de qua legitur: *homines, & jumenta salvabis Domine*. Cæterum, sicut in præfenti Sanctus Hieronymus exponit prò hominibus illos, qui virtutibus ornati sunt, & ingenio pollent, prò jumentis verò rudiores, & peccatores, super quos omnes diffusa sunt viscera misericordiæ Dei, eundem crediderim fuisse in præfenti intellectum S. Bernardi, dum homines, ait, & jumenta debere de publico fonte bibere; scilicet sollicitudinem Pastoralem Pontificis, debere non tam ad bonos, quàm ad malos se diffundere, ut primos in bono confirmet, alios verò à malo revocet, sicque omnes de publico fonte bibant, idest Pontificiam sollicitudinem experiantur, ita tamen, ut quantum Pontifex de alienà salute est anxius, tantum sit de proprià sollicitus.

SECTIO DUODECIMA

*Alicnus, inquit, non bibat ex eo, nunquid tu alienus?
 cui non alienus, si tibi es? denique
 si tibi nequam, cui bonus.*

FAcilè despicit alienam, qui propriam negligit salutem: qui suis casibus providere nescit, providus esse nequit in alienis necessitatibus, *qui sibi nequam cui bonus?* Quod si invenire esset Præsulem, qui se totum aliis daret, nihil omninò sui sibi relinquens in his, quæ ad spiritum pertinent, utique sibi viveret injurius; qui autem sibi nequam, cui bonus? nunquam apud Deum erit commendabile quodcunque opus, quod aggredimur, cum detrimento propriæ salutis. Curet itaque etiam seipsum, qui aliorum curæ admovet manum, & eosdem ergà se experiatur charitatis effectus, quos studet in alios diffundere.

SECTIO DECIMATERTIA

*Memento proindè, non dico semper, non dico sæpè, sed
 vel interdum reddere te ipsum tibi. Utere tu quoque
 te inter multos, aut certè post multos.*

UNa vivendi methodus non potest omnibus exhiberi accommodata; nec una, & eadem sufficit ad omnes indiscriminatim erudiendos disciplina; diversi auditorum status, diversas exigunt eruditionis regulas; necessarius potissimum hic intellectus in eo, qui spiritum Principis dirigit. Indiscretionis notam, non modo incurreret, sed in arte dirigendi Principem, se ignarum ostenderet, qui ut eundem ad pietatem excitaret, ab omni actione desistere, & soli contemplationi vacare suaderet: Porrò hæc docendi methodus continet, non modo fortia, sed impossibilia Principi, qui debet ex officio, & aliis vacare mu-
 neri-

neribus, quæ omninò regnantium conditionem sequuntur. Constituit Deus Principes, ut invigilent ad crediti populi custodiam, neque acceptat continuam contemplationem, ubi etiam exigit indefessam actionem. Hæcine, quàm discretus S. Bernardus, qui summum Pontificem instruens, ejusque occupationes satis discernens, non semper, non sæpè, sed interdum contemplationi vacare hortatur, ut saltem postquam aliis providerit, etiam sibi prospiciat. *Saltem post multos* (ait) contigit enim aliquando plura negotia discutienda proponi, quæ prò bono regimine Christianæ Reipublicæ, dilationem non sustinent; Ideò post hæc, hortatur Pontificem reddere se sibi; certè non fortia, non impossibilia loquitur, qui adeò indulgenter loquitur.

S E C T I O D E C I M A Q U A R T A

Quid indulgentius? Hoc enim dico secundum indulgentiam, non secundum judicium.

R eferuntur hæc verba ad superius jam dicta. Videtur siquidem, quod quæ ad propriam salutem pertinent, prævenire deberent quæcunque extranea negotia: attamen si secundum indulgentiam loqui fas est, in re tanti momenti, saltem post multos, qui præfunt aliorum curæ, reddant se ipsos sibi, ut non minus de alienà, quàm de proprià salute, videantur esse solliciti.

S E C T I O D E C I M A Q U I N T A

Puto, & ipso Apostolo indulgentiorem me in hac parte; Ergo plusquam oportet, inquis? Non inficior. Quid si ita oportet? Nam tu, ut confido, nostra non eris meticulosa informatione contentus, sed abundabis magis.

Q uibusdam remedia inculcanda sunt, quibusdam monstranda: Seneca in præcep. Moral. Hoc habent pecculia-

culiare à Deo inſitum Principes , ut in viâ bonâ , quam ſemel arripuerint , ſemper æmulentur chariſmata meliora ; ideò ſufficit ut plurimum eis indicare quid agendum , ſtudent enim perfectè operari opus , ad quod ſemel animum applicuerint ; innatum ſiquidem eſt Regibus , ità operari , ut eorum opera , etiam quandam regalem magnificentiam redoleant , ideò non ſunt contenti meticuloſa præceptorum informatione , ſed ut plurimum abundant magis . Periculose , atquè meticuloſè , apud Magnates dicitur veritas , quorum aures blandis , ut plurimum , & jucundis aſueverunt : at veritatis oratio gravis , & aſpera , pungere potiùs , quàm mulcere novit : Hinc fit , ut veritatis , id eſt eorum , qui ſincerè loquantur inopiâ , potiſſimum laborent magna ſaſtigia . Itaque Principum eſt (quod hic Sanctus Bernardus inſinuat) ultrâ monita conari , nec putare abundè jam factum , cum ea ad quæ moventur , ſolum fecerint : optimè conſcii , quod Conſiliarius , ſapè non proferat omnia , quæ dicenda occurrunt : ſapè non cordatè , & candidè monet , & inculcat , quæ res & ratio poſtulat : nempè pudore , & reverentiâ , non rarò etiam (quod tamen indignum) ſpe , vel timore prohibitus .

Principes , & Prelati , ut ſibi benè conſulant , in monitores , Conſiliarios , Confeſſarios ſuos , eligant viros graves , cordatos , candidos , qui nihil ſperant niſi Deum , nihil timeant niſi peccatum ; monendi , arguendique poſtatem conferant , imò neceſſitatem imponant . Certè ſpes lautioris fortunæ , & timor offenſæ , mali ſunt Conſiliarii notæ ; quàm verò ab utraque alienus fuerit Bernardus , factis hic ipſe liber de Conſid. oſtendit . Meticuloſam nihilominùs vocat informationem ſuam , cauſà reverentiæ , quàm proſitetur Pontifici ; & de quâ profatur in prologo his ſenſibus . *Sed nescio quomodo vult , & non vult exire læta quidem , ſed lenta oratio , dum certatim illi contraria imperare contendunt majeſtas , atque amor .*

SECTIO DECIMASEXTA

Sanè sic decet te scilicet abundantiore, quàm me audaciorè esse, ego quoque mihi tutius judico, apud Majestatem timiditate, quàm temeritate periclitari.

IN Aulis Principum nihil est turpius temerariis Consiliariis. Horum hortatu, sapè Principatus in Tyrannidem declinarunt, & ferreo sub jugo ingemuerunt Populi, qui secus sub indole, per se bona Principis, sed à temerariis Consiliariis depravatà, aurea secula fuissent experti: nihilominus vix est apud historicos invenire audacem Consiliarium, qui audaciæ suæ poenam, tandem aliquando non dederit: Ideò tutius est in Aulis, apud Majestatem timiditate, quàm temeritate periclitari. Temerarium Consiliarium, & sapientem invenies difficilè. *Aristoteles: Sapiens non omninò timiditate caret. Cic. pro Murena: Temeritas cum sapientiâ non commiscetur.*

SECTIO DECIMASEPTIMA

Et fortassis, non secus moveri sapientem oportuit, ut sit, quod scriptum est. Da occasionem sapienti, & sapientior erit.

VErè sapiens suum in omnibus vestigat profectum, bonum cognitum statim eligit, & malum reprobat. Sufficit proindè sapienti suggerere occasionem proficendi, ut ulterius se provehat, undè illud *sapiens nutu, stultus fuisse movendus*; multi sapientiam acquirerent, si oblata occasione scirent proficere. Vera sapientia est præfenti momento, semper uti quàm optimè.

CAPUT QUINTUM

SYNOPSIS.

Docet Prælatos habere à Deo potestatem judicandi in causis majoribus, scilicet spiritualibus, à fortiori habere auctoritatem judicandi in causis minoribus, scilicet temporalibus. Attamen non videri consonum Ecclesiasticæ dignitati, qualis est dignitas Prælatorum, quodammodo se deprimere ad judicandum de causis temporalibus, quippe quæ comparatæ spiritualibus vilescunt; potius hoc judicium relinquendum esse iudicibus secularibus.

SECTIO PRIMA

Audi tamen Apostolum, quid de hujusmodi sentiat.

A Postolicis viris, Apostolica doctrina est exhibenda, studiosius enim eorum dogmata sequuntur, quorum sunt successores: quomodo enim eorum doctrinam reprobare audeant opere, quorum verbo, & auctoritate confirmantur in sede. Difficile est ab eorum sensu, sensatum virum avelli, quorum auctoritate fulcitur. Ideò Apostolicum virum alloquens Sanctus Bernardus, Apostolicum exhibet sensum, dicens. *Audi tamen Apostolum, quid de hujusmodi sentiat.* Institutores Principum, doctrinam suam faniorum Doctorum debent auctoritate firmare, ut nihil novi proponere videantur, nihilve tam arduum, quod alii Principes consequuti non fuerint. Facile Principes, cum Magistro doctrinam reprobant, quam genium non secundantem compererint, nisi prædecessorum exemplis roboratam cognoverint; student enim potius leges genio, quam genium legibus accomodare.

SECTIO SECUNDA

Sic non est inter vos Sapiens, ait ille, qui iudicet inter Fratrem, & Fratrem, & infert, ad ignominiam vobis dico, contemptibiliores, qui sunt in Ecclesiâ, illos constituite ad iudicandum

Satis manifestè constat ex præfatis verbis, Apostolum insiltere, ut Ecclesiastici dissidia componant, & in hoc sensu præcipit constitui iudices, qui causas sæculares expediant, quæ lex ab initio Ecclesiæ, ita invaluit, ut omnes fere Episcopi, quascunque causas sæculares componerent, nemo enim vel leviter in Ecclesiasticis versatus historiis, negaverit sanctiores Episcopos, Arbitri honorarii munere simul, & semel perfunctos fuisse, ut constat de S. Gregorio Taumaturgo, teste Nissenò in ejus vita, de S. Ambrosio, ut colligitur ex lib. Offici. cap. 29. de Sancto Augustino, ut patet de opere Monachorum cap. 26. aliisque quamplurimis. Proculdubio in primitivâ Ecclesiâ, causarum etiam sæcularium iudicium, commissum fuisse, Presbyteris, patet ex S. Clemente lib. 2. const. cap. 29. idem etiam colligitur ex epistola prima ad Jacobum Fratrem Domini, ubi legitur: *Si qui Fratres habent negotia inter se, apud Cognitores sæculi ne iudicentur, sed apud Presbyteros Ecclesiæ, quidquid est illud dirimatur, & omnimodo obediant statutis eorum.* Quod postea lege Cæsarea etiam roboratum fuit, quæ extat quæst. 1. Can. *Quicumque litem habens, sive petitor fuerit, vel initio litis, vel diversis temporum curriculis, sive cum negotium peroratur, sive cum jam cæperit promi sententia, si iudicium elegerit sacrosanctæ Sedis Antistitis, illicò sinè aliqua dubitatione, etiam si alia pars refragetur, ad Episcoporum iudicium, cum sermone litigantium dirigatur.*

Jus componendi causas, etiam sæculares, Ecclesiâ habet à Deo: quandoquidem hæc veritas apertè colligitur ex verbo Dei; Quomodò enim præciperet Apostolus, ut

Episcopi constituent Judices in causis sæcularibus, si de talibus causis, judicium Episcopis non competeret. Verum quidem est, quòd crescente cum numero fratrum, scilicet Christianorum, etiam numero contentionum, & hæc de causà, jam difficulter possent Episcopi cæteris pastoralibus muneribus satisfacere, compositionem causarum sæcularium, ad Judices sæculares rejecerunt, undè Sanctus Petrus, Epistola prima ad Clementem, & in eo ad omnes Episcopos sic loquitur: *Nec enim Judicem, aut Cognitorem sæcularium negotiorum hodiè ordinatus vult Christus, ne præfocatus presentibus non possis verbo Dei vacare.* Ubi ergò Episcopus possit utrique ministerio vacare, scilicet & sedandis litibus, & verbi Dei prædicationi, utrumque ministerium potest adimplere: ubi autem sit præfocatus à litibus, ad ipsum delatis, expedit illas vel in parte, vel in toto juxta temporis, & causæ exigentiam, aliis judicibus remittere, ut quod potissimum est muneris Episcopalis perficere valeat. Hoc est, quod in præsentì Sanctus Bernardus docet Eugenium, & huc spectat, quod hoc loco dicit Glossa, ut videlicet: *Hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt, qui autem spiritualibus donis ditati sunt, terrenis negotiis non oportet implicari, ut dum non coguntur inferiora bona disponere, Superioribus bonis valeant deservire. Sed tamen curandum est magnopere, ut hi, qui bonis spiritualibus emicant, nequaquam proximorum infirmantium negotia funditus deserant:* Hic oportunè notanda sunt illa verba *nequaquam proximorum negotia funditus deserant;* ut scilicet intelligant Episcopi, quòd cum noverint ex humana infirmitate proximos litigare, tunc expedit illos charitativè componere, nè protractà lite, majori damno succumbant.

Munus ergò Episcopale est, ut principaliter spiritualibus, & secundariò temporalibus exercitiis, scilicet sedandis litibus, ubi posteriora prioribus non derogent, vacare debeant. In quo casu Episcopi, dum lites ex mero cha-

charitatis motivo componunt, utique etiam in hoc munere, bono Ecclesiæ cooperantur, & spiritali incremento; negari enim non potest, magnam esse imbecillitatem fidelium; quod nunc temporis minimulas quæstiunculas, absque jurgiorum, & litium copia decidere nesciant. Satius utique ipsis, si has causas ad religiosum aliquem probatæ virtutis deferentes, cum minori dispendio animæ, & corporis, studerent absolvere. Adde quod in Ecclesiæ ignominiam videtur reflectere, contententes Catholicos, statim ad contentiosum forum recurrere, quasi non sit in Ecclesiâ sapiens, & probus, qui lites valeat componere.

SECTIO TERTIA

*Itaque secundum Apostolum, indignè tibi usurpas,
Tu Apostolicus officium vile, gradum
contemptibilem.*

Actio debet esse accomodata gradui, & dignitati agentis; proinde videtur dissonum, & indecorum Episcopo, qui in Excelsa gradu constitutus, non nisi urgentiora negotia debet pertractanda assumere, si velit etiam ad quascunque quæstiunculas discutiendas, se se quodammodo deprimere.

SECTIO QUARTA

*Unde, & dicebat Apostolus, Episcopum instruens:
Nemo militans Deo, implicat se negotiis
secularibus.*

Multi sunt Ecclesiastici, qui non militant Deo, sed Mundo: quæ autem conventio Christi ad Belial; malè se implicant cum Mundo, quos Deus specialiter segregavit à Mundo; ideò Christus, præsertim ad omnes Ecclesiasticos, sermonem suum dirigit his verbis: *Si quis mihi*
mini-

ministrat, me sequatur. Christum autem sequi non potest, qui implicat se negotiis sæcularibus. Primum non esse dissonum, imò consonum muneri Episcopali, jam supra sanctorum Episcoporum exemplo comprobatum habetur; dedecet porò secundum, quod malum hodiè in pluribus Ecclesiasticis transiit in morem; siquidem sub specie componendi lites, exercendæ charitatis, & similibus, quantum assidui sæcularibus rebus gerendis, tantum alieni ab Ecclesiæ bonis promovendis apparent; Profectò *nemo verè militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*, nisi quantum sæcularium negotiorum discussio, à fine promovendæ charitatis cohonestatur.

SECTIO QUINTA

*Ego enim parco tibi, non enim fortia loquor,
sed possibilia.*

Accomodat se temporum exigentiæ discretus S. Bernardus, Eugenium instruens, quem in summo gradu constitutum, summa etiam perfectione (uti Pontificem decet) effulgentem cernere anhelans, ad meliorum charismatum æmulationem hortatur, quippe cui comperitum erat, quòd præceteris dignitate eminentem, etiam ad eminentem perfectionem, purioris vitæ studio oportet accedere, quam difficulter potest attingere, qui sæcularibus negotiis discutiendis semper immersus, nequit ad superiora spiritum elevare. Nihilominus parco tibi, ait: Siquidem noverat, aliquando nonnisi difficulter, ratione officii, liberum esse Pontifici, plenius contemplationi vacare. Posset tamen, qui vellet; non enim fortia loquitur S. Bernardus, sed possibilia; dum ad omnimodam abnegationem sæcularium curarum Pontificem, & in eo quencunque Pontificia dignitate fulgentem hortatur. An non impossibile, quod & plures Pontifices Prædecessores summa adificatione Ecclesiæ præstiterunt? Princeps Prædecessorum

forum suorum gloriosa facta tenetur æmulari, si gloriæ famam contendit acquirere, & licet fortia ei proponantur pro gloriâ comparandâ, debet eniti ut assequatur, quantum magis si possibilis. Quidquid humanis viribus possibile est, debet generosus Princeps, tanquam facile sibi proponere, & aggredi, ut in omnibus, sed præcipue in via virtutis, quadam æmulatione digna Principe, valeat felicius progredi, & à quocunque subdito, in virtutum profectu discerni.

S E C T I O S E X T A

Putas ne hæc tempora sustinerent, si hominibus litigantibus pro terrena hæreditate, & flagitantibus abs te iudicium, voce Domini tui responderes: O homines quis me constituit iudicem super vos.

PLures sunt, qui vana quadam persuasione decepti, credunt præsentia tempora, haudquaquam posse aliter sustinere, quam pro eorum arbitrio, & juxta illorum sententiam. Credulitas hæc locum habet in illis, qui se in omnibus necessarios credunt, nec nisi ipsis promoventibus, sæcularia negotia opportunum exitum sortiri posse arbitrantur. Hæc credulitas est superbix filia, mater temeritatis. Idem munus, quod nunc tu imples, antea actis temporibus, alii te fortè melius adimplevere. Considera, quod si tu dignitatem, in quâ es constitutus, non occupares, utique non deessent aptiores, qui longè melius possent tuo munere fungi. Considera, quod fortè plus fortuna prævalente, quàm merito, ceteris prælationem obtinuisti. Considera, quòd etiam sine te regetur hæc Mundi machina, quam ante te, jam in optimo regimine constitutam nosti, in quâ tu non es, nisi umbra, pulvis, vermis, & cinis. Fortè arbitratur aliquis Episcopus, quòd hæc tempora non sustinerent, si litigantibus pro terrena hæreditate Diocesanis, ipse sua præstò non esset decisione,
& con-

& consilio, sed ipso deficiente utique non deesset, qui aptius has causas pertractandas assumeret, si Episcopus ad se delatas remitteret, & responderet voce Domini sui; *O homines quis me constituit Judicem super vos?* non quia indignus ego, qui pastorali munere fungor, ut hujusmodi sæculares componam causas, ad me delatas remitto, cum & majoris momenti causas, scilicet spirituales valeam decidere, sed quia indignum judico, pastorem animarum sæculi actibus insistere, nisi quatenus Ecclesiæ utilitas postulat, qui potioribus debet occupari.

SECTIO SEPTIMA

In quale tu Judicium mox venires? Quid dicit homo rusticanus, & imperitus, ignorans primatum tuum, inhonorans summam, & præcelsam Sedem, derogans Apostolicæ dignitati.

Sultitia sæculi, eò insipientius de alieno indicat, quò profundius se ipsam ignorat. Profectò nonnisi homo rusticanus, & imperitus novit effutire in virum prudentem, cum fungitur munere suo, sed vir prudens non debet moveri popularibus garrulitatibus, neque propter vaniloquia insipientium, cessare debet à debito virtutis officio. Vir probus non debet declinare à viâ recta, quia plebs rusticana, & imperita acuit linguam maliloquam: malè sibi consulit, qui plebis vult se conformare dictamini.

Agere justè, quod justum est, ad prudentem virum spectat, quidquid effutiant rusticani, & imperiti, ignorant, quale sit Principis debitum, & ideò inhonorantes ejus recta judicia. In quale judicium venire possit apud ignaros vir prudens non curat, sed quod sui muneris est, quod dignitatem decet, quod character requirit, quod justitia postulat, studet perficere. Quidquid contra sentiant ignari, Rusticani, & imperiti. Justum est hominem probum propter justitiam operari, non autem propter homines

nes justitiam postponere . Quis potest linguas cohibere : *Filii hominum , dentes eorum , arma , & sagitta , & lingua eorum gladius acutus* . Facile est linguam , in lubrico faucium constitutam contra alios labi , cui si fræna laxentur , sæpè labitur contra seipsam ; sed vir probus agit quod agit , neque curat quod omnes derogent , dummodò sola conscientia defendat .

S E C T I O O C T A V A

*Et tamen non monstrabunt puto , qui hoc dicent ;
ubi aliquando quispiam Apostolorum iudex
federit hominum , aut divisor termi-
norum , aut distributor
terrarum .*

INvenio apud Sapientes : *Plin. Jun. lib. 4. Honestissimum esse majorum vestigia sequi , si modò recto itinere processerint* . Cum ergo Apostoli nunquam federint , divisores terminorum , aut distributores terrarum , nullatenus Pontificiæ derogat dignitati , qui Apostolorum inharens exemplo , plus considerationi vacare studuerit , quàm actioni . Attendant ergo Viri Apostolici , quorum sint successores , & non vereantur facere secundum exemplar . Quod exemplo fit , hoc etiam jure fieri putant homines . Cum ergo Apostolorum exemplo comprobetur , Apostolici muneris , non tantum esse dividere terminos , distribuere terras , quàm docere populos , insudare prædicationi evangelicæ , dilatandæ fidei , extirpandis vitiis , evellendis abusibus ; utique non erit dignitatis imminutor , qui transgredi noluerit terminos , quos posuerunt Patres ejus . Interim Apostolorum exemplo studet S. Bernardus in hac causa movere , & suadere Pontificem ad studium considerationis , plusquam actionis , tum quia optimè noverat , verum esse quod scripsit : *S. Gregor. Pastoral. Turpe est non immitati quod sumus* . Tum quia Principibus Principum

exempla sunt proponenda, facilius enim eorum gesta amulantur, quorum sunt successores, & ad eorundem captivandum intellectum, in obsequium cujuscunque veritatis, validior est quacunque ratione, Prædecessorum exemplum. Tum quia hoc generi hominum propè à natura datum est, ut quà in familia laus aliqua fortè flourerit; hanc ferè qui sunt ejus stirpis, cupidissimè prosequantur. Et hoc triplici stimulo, debet unusquisque ad cathedram assumptus æmulari Apostolorum charismata, ut in omnibus exhibere se valeat, sicut Dei Ministrum. Exemplum enim Prædecessorum provocat posteros: *Cic. 3. de Orat. Duo maximè nos movent exemplum, & similitudo.*

Quod autem dixit S. Bernardus: *Non monstrabunt, puto, qui hoc dicerent, ubi aliquando quispiam Apostolorum Judex steterit hominum, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum.* Nihil prorsus evincit contra Pontificiam auctoritatem, ut videntur contendere Novatores, qui nonnisi in pravum sensum saniora Sanctorum scripta extorquere studuerunt. Certè Apostoli viventes adhuc in carne, non steterunt Judices hominum, quippè qui steterunt ante Reges, & Præsides, ut inter iniquos Judices, & iniquiores sententias, digni essent pro nomine Jesu contumeliam pati; neque divisores fuerunt terminorum, aut distributores terrarum, cum in novella Ecclesiæ plantatione, non haberent locum in diversorio, aut ubi reclinarent caput; tantum aberat, quòd quærerent, ubi erigerent judiciariam Sedem. Cum enim tunc magis expediret fidei dilationi, & Evangelii promulgationi insudare, quàm Ecclesiæ Patrimonio promovendo insistere, aut componendis pro terrena hæreditate insurgentibus litibus incumbere, quia inaugurando hominibus regno Cælesti, superstitioni gentilium magis urgebat bellum indicare; quid mirum si tunc primò despicerent Apostoli dividere terminos, distribuere terras, qui potius per orbem terrarum distribuendi erant, ut homines Ecclesiæ, per fidei propagationem acquirerent; quibus jam acquisitis, post-

postquam exivit in omnem terram sonus eorum , & opportunum tempus accepissent ; noverant utique datam sibi à Christo facultatem judicandi homines , distribuendi terminos , dividendi terras , cum jam plantatæ Ecclesiæ utilitas , & incrementum has divisiones , & hæc judicia exposceret ; Quod , & præstitisse ipsos Apostolos inficiabitur nemo , qui D. Petrum anathemate percutientem Ananiam , & Zaphiram , bona semel Ecclesiæ tradita , iterum injustè repetentes animadverterit . Et Apostolorum gesta percurrens , plura inter fideles excitata jurgia , ab eorum judicio composita fuisse , & decisa : sicut & acquisitas substantias , ex oblationibus fidelium , pro eorum arbitrio inter fideles divisas fuisse compererit . Sed jam crescente numero Christianorum , videntes Apostoli æquum non esse , Apostolicos Viros derelinquere verbum Dei , & hæc inferiora ministrare , considerarunt Viros boni testimonii , quos constituerunt super hujusmodi opera , ut ipsi Apostoli orationi , & ministerio verbi , esse possent instantes . Cum itaque Apostoli , plus spirituales , quàm temporales causas discusserint , licet in utrasque data fuerit ipsis à Christo Potestas ; Apostolorum successores , ad eorum sequenda vestigia hortatur S. Bernardus illis verbis : *Non monstrabunt puto &c.* Cæterum cum hæc tempora exigant Præsules , non solum considerationi , sed etiam actioni vacare , ut benè noverat jam suo Ævo S. Bernardus , ideo summum Pontificem , & in eo omnes Prælatos admonet , non totos se , nec semper dare actioni , sed considerationi aliquid , & sui , & temporis , & cordis sequestrare ; quibus verbis consonant , quæ jam superius præmiserat in fine Capituli quarti , ubi non rumpere , sed interrompere externas curas , Eugenium hortabatur .

SECTIO NONA

*Stetisse denique lego Apostolos judicandos, sedisse
judicantes non lego; erit illud,
non fuit.*

Hujus sessionis intellectum, satis exprimunt mox superiori Sectione dicta.

SECTIO DECIMA

*Ita ne imminutor est dignitatis servus, si non vult esse
major Domino suo; aut discipulus, si non vult esse ma-
jor eo, qui se misit; aut filius si non transgreditur ter-
minos, quos posuerunt Patres sui.*

Dignum se probat filium, qui proborum parentum non vult degenerare ab exemplo, sedula imitatione Prædecessorum facta commendans, à quibus se degenerem probat, qui factis eorum contraria operatur, duplici injuria, seipsum, & parentes afficiens, qui digna eorundem gesta imitari erubescit, uno & eodem actu reprobans aliorum virtutem, & ab eadem se declarans alienum. Non sine injuria Magistri, doctrinam potest reprobare discipulus. Gloriosius est Discipulo sapere cum prudenti Magistro, quàm novitate doctrinæ, Magistri sui condemnare præcepta. Quisquis in Ecclesiastico gradu est constitutus, utique debet honorificare ministerium suum, tantum abest quòd esse debeat imminutor dignitatis. Veritatem hanc docuit Apostolus, quem similis zelus urgere videbatur, cum dixit: *Ad Rom. II. 3. Quandiù quidem sum gentium Apostolus, ministerium meum honorifico.* Indignum se probat Ministrum, qui dignitati assumptæ, debitum non studet servare decorem: sed quam methodum servarunt Apostoli, ut honorificarent ministerium suum, eandem debent sollicitè custodire, qui Apostolorum
suc-

successores esse gloriantur . Porrò illi honorificabant ministerium suum , qui gloriabantur in carceribus abundantius , in plagis suprâ modum , in mortibus frequenter , non in divisione terrarum ; ergò neque imminutor erit dignitatis Episcopus , qui Apostolorum inhærens exemplo , noluerit transgredi terminos , quos posuerunt Patres sui . Sed si Episcopatum opus esse protulit Paulus , hinc fortè quis contrarium ad hæcenus dicta , evinci posse dicat , ut probet Episcopum plus actione , quàm consideratione honorificare ministerium suum . Sed esto Episcopatum opus esse , porrò non est opus divisionis terrarum , sed opus prædicandi Evangelium , subveniendi infirmis , docendi ignaros , coercendi peccatores , sicut in hujusmodi operibus Apostolos , qui adèò honorificarunt ministerium suum , se se exercuisse compertum est ; qui secus fecerit , tanquam dignitatis imminutor corripietur à Domino , qui cum tempus acceperit , justitias judicabit .

S E C T I O D E C I M A P R I M A

Quis me constituit Judicem , ait ille Dominus , & Magister , & erit injuria servo , discipuloque , nisi judicet universos .

Sensus est quasi dicat : *Cornel. à Lapid. Hoc judicium est forensium , qui terrenam , non meum , qui cælestem hereditatem doceo , & dispertior .* Non ergo negat hic Christus , se habere potestatem judicariam , ipse enim erat Rex regnum , & Dominus dominantium , sed eà hic uti noluit apud hominem cupidum , ut illi cupiditatem adimeret , quæque mundi sunt , præ cælestibus contemnere , & terrenis ultrò cedere doceret . Benè terrena declinat , qui propter divina descenderat . Juvenem de quo agitur Lucæ 12. ità affatus est Christus , ut doceret Ecclesiasticos , & spirituales viros , non debere sæcularia tractare , sed divina , juxta illud : *Nemo militans Deo , implicat se negotiis*

gotiis secularibus. Id autem intellige, nisi pax, charitas, & pietas aliud exigant; quibus de causis olim Episcopi Fidelium lites dijudicabant, quemadmodum se fecisse testatur S. Augustinus *libro de opere Monachorum cap. 29.* Sicut autem Christus, utpotè Dominus dominantium, licet judiciariam habuerit potestatem, etiam cum nobiscum in carne visibili conversabatur, quia tamen venerat precipuè spiritualia tractaturus in hunc mundum, dividere hereditatem, quasi Judex forensis recusavit: ita etiam non erit injuria Christi discipulis, & Apostolorum successoribus, si à munere forensis Judicis, quantum poterunt declinabunt, ut quæ sunt in pastoralis munere potiora, scilicet spiritualia, feliciter exercere valeant. Utique ad fovendam inter Catholicorum animos charitatem, ad pacem conciliandam, ad avertenda dissidia, sæpè Episcopos litium compositores sedisse, supra pluribus testimoniis comprobatum exhibuimus: quis enim negare audeat, Apostolicis viris, concessum esse judicare de terrenis, quibus datum est judicium in caelestia: *Nescitis, quia & Angelos judicabimus*, ait Apostolus; nihilominus ubi charitas non urget, satius est Episcopos spiritualibus, quam temporalibus causis discutiendis insistere, quâ de re rationem adducit S. Bernardus: *Non quia indigni vos, sed quia indignum vobis, talibus insistere, quippe potioribus occupati,*

SECTIO DECIMASECUNDA

Mihi tamen videtur bonus estimator rerum, qui indignum putat Apostolis, seu Apostolicis viris non judicare de talibus, quibus datum est judicium in majora.

Noscant seipfos, noscant dignitatem suam Apostolorum successores, quibus datum est judicium in majora, & utique discant honorificare ministerium suum, semper potioribus scilicet spiritualibus causis promovendis

occu-

occupati, à temporalibus quæstiunculis, quò ad poterunt declinantes: *Non quia indigni vos*, idest non quia auctoritas vestra, supra sæcularia judicia se non extendat; potest enim, & de minoribus judicare, qui, & de majoribus judicium proferet, *seu quia indignum vobis*, scilicet quia derogare videntur suæ dignitati Apostolici Ministri, Ecclesiæ Præsules, si ad ea judicia declinent, quæ spiritualibus judiciis comparata, vix ullius momenti, à cordatioribus viris reputantur. Bonus ergo æstimator rerum, qui in Apostolicâ dignitate constitutus Apostoli inhærens vestigiis, se multiformis gratiæ Dei sedulum dispensatorem exhibere studebit, non terrenarum possessionum distributorem, nisi quatenus terrenorum dispensatio ad cælestium acquisitionem ordinatur: ex quo colligitur quàm rectè senserit S. Bernardus, cui non videbatur bonus æstimator rerum, qui indignum putaret Apostolis, seu Apostolicis viris, & eorum successoribus non judicare de talibus, quandoquidem ipsis datum est in majora judicium.

SECTIO DECIMATERTIA

Quid ni contemnat judicare de terrenis possessiunculis hominum, qui in cælestibus, & Angelos judicabunt.

Vide quæ in antecedenti sectione sunt dicta.

SECTIO DECIMAQUARTA

Ergò in criminibus, non in possessionibus potestas vestra, quoniam propter illa, & non propter has accepistis claves Regni cælorum, prævaricatores utique exclusari, non possessores: ut sciatis (ait), quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata.

Sicut certum est judiciariam potestatem, etiam in sæcularia commissam esse à Christo Apostolis, eorumque suc-

successoribus, ità certissimum est, hanc potestatem illis fuisse à Deo concessam, quatenus ad bonum spirituale animarum conducit; neque aliter ab Episcopis judicia rerum sæcularium sunt suscipienda, nisi ut bonum spirituale promoveant, quo cessante motivo, Ecclesiastici sæcularia discutientes, fines alienos invaderent; potissimum enim in criminibus, non in possessionibus versatur eorum auctoritas, idest in spiritualibus, non in temporalibus: sed quia sæpè expedit rerum temporalium ordinatio, ad bonum spirituale promovendum, imò ad hunc finem omnia, ut rectè ordinata sint, semper debeant ordinari: Hinc necesse fore constat Ecclesiam, cui boni spiritualis promovendi cura incumbit, etiam ad sæculares causas discutiendas, posse propriâ auctoritate, ipsi à Christo specialiter attributâ se extendere, quâ mediante valeat contentiosos possessores, qui ut plurimum sunt etiam simul, & semel prævaricatores, aut coercere, & componere, & cum Deo mediâ auctoritate clavium reconciliare, aut pertinaces, & incorrigibiles excludere à Regno cælorum, aut demum, in iudicio gravatos, & ad S. Sedis iudicium appellantes reparare.

SECTIO DECIMAQUINTA

*Quenam tibi videtur major auctoritas, dignitas,
& potestas, dimittendi peccata, an prædia
dividendi? sed non est comparatio.*

Magna profectò Sacerdotalis dignitas, & clavium potestas, per quam quidquid ligatur, & solvitur in terra, ligatum & solutum habetur in cælis. Hanc potestatem dimittendi peccata, fuisse à Christo Ecclesiæ collatam, evincunt contra novatores Hæreticos, efficacissima argumenta, passim à Theologis adducta, ex verbo sacre Scripturæ desumpta; comprobant testimonia Sanctorum Patrum, qui unanimiter veritatem hanc profitentur, inter quos

quos Sanctus Bernardus, de hac mirifica potestate, mellifluè suis in operibus differit. Sacerdos itaque Judex est, & tantò excellentior in sua potestate, quantò spiritualia excellentiora sunt temporalibus: proindè inter potestatem dimittendi peccata, & prædia dividendi non est comparatio: *in Ezech. lib. 2. Grandis dignitas Sacerdotum*, exclamat S. Hieronymus; & S. Chrysostomus *de dignit. Sacerd. Sacerdotis aspice dignitatem, agitur in terra, sed officium cælestibus negotiis continetur; non enim homo, non Angelus, non Archangelus, non aliqua alia creatura, non Virtutes, sed ipse Spiritus Sanctus munus instituit, atque adhuc manentes in carne, ministerio fungi præstitit Angelorum.*

SECTIO DECIMASEXTA

*Habent hæc terrena, & infima Judices suos,
Reges, & Principes terræ.*

Constituit Deus Reges, & Principes ad judicandum orbem terræ in æquitate, in his quæ omninò sæcularia, & terrena sunt, neque ullam cum spiritualibus connexionem habere posse præsumitur; in exercitio autem potestatis judicariæ, Regibus, & Principibus à Deo traditæ, methodum servandam exprimit ipse Altissimus *Deuteronomii capite 16.* ubi etiam potentissimas pœnas Potentibus, judicia recta non ferentibus minatur. Principes ut bene judicent, non quod ipsi velint, & valeant, sed quid lex, & Religio exigant, semper suis in judiciis debent cogitare. Hoc autem attentè debent præcavere, ut sic incedant, nè limites sibi traditæ potestatis excedant. Meminerint proindè quotquot sedent in folio, utique Judices à Deo esse constitutos, sed causarum sæcularium, non Ecclesiasticarum, sed Laicorum, non Clericorum; super infima & terrena valent proferre judicium, non super spiritualia. Confundantur, & revereantur, qui subver-

fo ordine, à Deo pro Christianæ Reipublicæ optimo regimine constituto, transgredi non erubescunt limites potestatis, sibi à Deo traditæ, & Ecclesiasticas causas ad sæcularia tribunalia audent evocare. Quid falcem suam in Ecclesiæ messem extendunt? Quid fines Ecclesiasticæ potestatis invadunt; impium utique facinus, à quò non modò Catholici, sed etiam hæretici Reges abhorruerunt. Legimus piissimum Constantinum Imperatorem, in Religionis Articulo, à Donatistis arbitrum electum, recusasse judicium proferre in causà, cujus discussionem ad solam Ecclesiam spectare spectatissimum habuit; sed quid Christianorum Regum exempla proferre juvat, cum ipsorummet Gentilium Principum, veritas hæc comprobetur Testimonio. Aurelianus Imperator, licet Gentilis, in quâdam controversiâ circa Samosatenum Episcopatum exorta, rescripsit ad Romani Patriarchæ judicium recurrentum fore, ipsiusque judicio omninò acquiescendum. Rex Theodoricus Arianus, calumnias contra Simmacum Pontificem, à malevolis contextas, & ad eundem Theodoricum delatas, protinùs Episcoporum examini, cognitioni, atque judicio remisit; dato illo adedò celebri, & memorabili responso calumniatoribus: *Nihil ad se de Ecclesiasticis negotiis, præter reverentiam pertinere.* Esto ergò Reges, & Principes esse à Deo Judices constitutos, sed tantum ad hæc infima, & terrena extenditur eorundem potestas; ad quam amittendam nullus facilior aditus, quàm in eadem potestate usurpatus excessus; ad quam reparandam, roborandam, & promovendam, non faciliora suppetunt, Principibus mediâ, quàm si studeant Religionis augmento; & Ecclesiasticæ jurisdictionis indemnitati: *Agap. Pontif. in monit. ad Justin. Imper. Non alius est imperiû vestri beatior proventus, quàm Religionis augmentum.*

SECTIO DECIMASEPTIMA

*Quid fines alienos invaditis, quid falcem vestram
in alienam messem extenditis?*

Maximi momenti negotium est, nutrire concordium inter Sacerdotium, & Regnum, quæ semper in Christiana Republica desideratur, semperque floreat, si Principes fines Ecclesiæ nunquam invadent, vel Ecclesiastici, falcem suam in alienam messem nunquam extendant. Apostolici viri, ut pacem nutriant inter Sacerdotium, & Regnum, imitari debent in judiciis suis Apostolum dicentem ad Corinth. *Non quæro quæ vestra sunt, sed vos.* Hæc messis illa, ad quam debet falcem suam extendere vir Ecclesiasticus, cum ad causas discutiendas accedit, ut appareat, folius boni spiritualis promovendi desiderio, illa judicia exercere, quæ potestatis sæcularis magis propria, in se præcisè spectata, esse videntur. Et tunc solum ad Ecclesiasticum forum devolvere intelliguntur, quando spirituali lucro connexa esse comprobantur; quo cessante motivo, certum est non expedire Ecclesiasticum virum, causas in quibus de jure temporali tantum agitur, & de transitorio lucro, discutere, quod si nihilominus perficere attentat, tunc proculdubio falcem suam in alienam messem extendit, & fines alienos invadit. Non autem sufficit Ecclesiastico viro, in pertractandis causis, à sancto fine moneri; nisi simul, & semel studeat in actionibus suis, ita se gerere, ut laicorum oculis finis ipse rectus, pius, & intentus appareat: *S. August. Epist. 154. Cum templa idola, & si quid ejusmodi data potestate evertuntur, quamvis manifestum sit, cum id agimus, non ea nos honorare, sed detestari; ideo tamen in usus nostros privatos, non debemus inde aliquid usurpare, ut appareat nos pietate ista destruere, non avaritia.* Hæc Augustinus, qui ad eòd cautus voluit Ecclesiasticos Judices in sua potestate, etiam in causis merè spiritualibus, quanto magis simili cautela præmuniti incedere debent;

dum causas temporales, cum jure spirituali permixtas discutunt, *ut appareat* non fine temporali, sed spirituali, ad hæc judicia exercenda moveri; *ut appareat* non lucro impellente, aliquando ad hæc terrena discutienda descendere, *ut appareat*; non enim spirituale propter temporale, sed temporale propter spirituale promovendum est. Zelus enim excitans Præsules ad temporalium defensionem, si spirituali lucro non sit subordinatus, & ad finem salutis animarum non sit directus, nullatenus apud Deum est commendabilis, imò tanquam invasio alieni finis, & immissio falcis in alienam messem, meritò reprobatur. Nemo ignorat Regem Regum Christum liberum fuisse à solutione didracmatis, sed quia noverat Christus, Imperatorem Romanum consuevisse ab omnibus sui Regni incolis, didracma exigere, didracma dare non recusavit: Dedit proindè, sed non solvit, quia qui tributo subditus non est, non solvit: hinc Christus ad Petrum: *Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte amum, & cum piscem, qui primùm ascenderit, tolle, & aperto ore ejus invenies stateram, illum sumens da eis pro me, & te.* Dedit itaque didracma, ad cujus solutionem non tenebatur, ne fieret scandalum in populo, sed ità dedit, ut potius immunitati suæ prospiceret, non enim dixit *solve, sed da*: non ergo solvit, sed dedit: prudenter se gerit, qui spontè donat, quod sine bonis conditionibus, sine animi pace, sine vexationibus spiritus, retinere non potest; Christi inhærentes exemplis Ecclesiastici proceres, ut charitatem foveant inter regnum, & Sacerdotium, prudenter se gerunt, cum ad evitanda scandala, etiam aliquando dant, quod solvere non tenentur. Quid est quod Christus jussit, & gessit: *Reddite, ait, quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei Deo.* Qua eruditione voluit divinus Magister Ecclesiasticos viros edocere, ut quantum possent, à sæcularibus negotiis abstinerent, ut præcipuè super spirituales progressum invigilarent, ut fines alienos non invaderent, ut falcem suam in alienam messem non im-

mitterent, & demum, ut manente utrâque potestate sæculari, & Ecclesiastica intra limites suos, nullatenus inter Regnum, & Sacerdotium orirentur dissensiones, & jurgia, sed unanimi charitate concordēs viverent Sæculares, & Ecclesiastici proceres; cum Regnum sine Sacerdotio non valeat prosperari, nec Sacerdotium sine Regno, tam facile possit dilatare terminos suos. Meminerint Reges illius aurei moniti: *S. Augustin. lib. 2. In hoc serviunt Reges Deo, si in Regno suo bona jubeant, & mala prohibeant;* Non enim Princeps debet dominari, sed ratio. Reges enim à rectè agendo vocati sunt, ideoque rectè faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur. *Non alius est Imperii vestri beatior proventus, quam Religionis augmentum.* Sed etiam Sacerdotium aliquando indigere regni adminiculo, testatur inter alios SS. Patres Isidorus, qui in suo notabili Canone scripsit: *Sæpè per Regnum terrenum, caeleste Regnum proficit, ut disciplinam, quam Ecclesie humilitas exercere non prævalet, cervicibus superborum, potestas principalis imponat.* Hinc aliquando novimus potiores hæreses, non modò anathematum fulminibus, sed una simul adhibitis Principum gladiis, fuisse interemptas. Ex quo patet necessitas fovendæ concordie inter regnum, & Sacerdotium; quæ non melius promovetur, quàm si utraque potestas Regni, & Sacerdotii, contineatur intra limites suos, nec falcem immittat in messem alienam.

SECTIO DECIMAOCTAVA

*Non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus
insistere, quippe potioribus occupati.*

QUæ super hæc verba consideratione indigent, jam satis expressa habentur, Sectione decima, undecima, & duodecima.

SECTIO DECIMANONA

Denique ubi necessitas exigit; Audi quid censeat non ego, sed Apostolus, si enim in vobis judicabitur hic mundus, indigni estis, qui de minimis judicetis?

Ubi necessitas exigit, idest ubi Præsules ad bonum spirituale promovendum, necessè fore compererint, etiam temporales discutere causas, hoc proculdubio non modo possunt, sed debent tota charitate perficere; quomodo enim non valeat eorum auctoritas, ad causas temporales discutiendas se extendere, quibus, & causarum spiritualium est a Deo commissà discussio. Quapropter dicit Apostolus: *Si enim in vobis judicabitur hic mundus, indigni estis qui de minimis judicetis?* ac si diceret, quis negare audeat vobis commissam esse potestatem judicandi terrena, quibus, & cælestia judicandi data est a Deo potestas: quem sensum approbat eruditissimus Cornelius à Lapide, præfata D. Pauli verba explicans: *Cornel. à Lap. ep. 1. ad Cor. 6. Si per vos Christianos & Sanctos judicabitur totus Mundus, quanto magis per vos, quasi Arbitros, minima vestra lites componi debent.*

SECTIO VIGESIMA

Sed aliud est incidenter excurrere in ista, causa quidem urgente, aliud ultrò incumbere istis, tanquam magnis, dignisque, tali, & talium intentione rebus.

Prælatorum zelus, qui ad solius boni temporalis defensionem extenditur, non est commendabilis, neque unquam compertum est, hujusmodi zelum alicui Ecclesiastico conciliaffe laicorum obsequium. Utique commendabile est Episcopum intueri, qui Ecclesiæ jura vindica-

dicare conatur contra oppressores; sed interim si Episcopus, quem similis urget zelus, in Dioecesis suæ perlustratione sit desidiosus, si erga pauperes non sit misericors, si ad peccatorum conversionem debitam non adhibeat sollicitudinem, si in beneficiorum distributione digniores non præferat, & similia, quæ muneris Pastoralis sunt, sollicitè non exequatur; quasi totam pastorem sollicitudinem, in bonorum temporalium manutenentiâ constituens, ultrò istis incumbens, tanquam magnis, dignisque tali, & talium intentione rebus, & non potius incidenter in temporalium cura excurrens, causâ quidem urgente, ut seriò in spiritualium sollicitudine occupetur, utique ministerium suum non implet, cum muneris Episcopalis sit, primariò spirituale bonum promovere, & temporale lucrum ad spiritualis boni incrementum ordinare: *Aliud itaque est incidenter excurrere in ista, aliud ultrò incumbere istis, tanquam magnis, dignisque tali, & talium intentione rebus.* Porro ultrò incumbunt istis, tanquam magnis, dignisque tali, & talium intentione rebus, qui alacres currunt ad cathedram, non ut vigilantes reperiantur ad curam, sed ut invigilent implendis marsupiiis, non vitiis extirpandis; qui hujusmodi sunt, sortiti sunt quidem Apostolorum locum, non zelum, successores gloriantur esse, sed imitatores nullatenus possunt nuncupari.

SECTIO VIGESIMAPRIMA

Itaque hæc, & innumera talia dicerem, si fortia dicerem, si recta, si sincera.

AD muneris Episcopalis complementum, tot tantaque requiruntur, ut penè innumera dicenda forent, si quis sincerè de omnibus, vellet sermonem instituere: omnia tamen colligere mihi videtur Apostolus his verbis: *Ep. ad Titum 2. Oportet Episcopum irreprehensibilem esse:* ex quibus constat, non modò Episcopum debere ab omnibus

bus vitiis se immunem custodire, sed omnium virtutum complexum, in se uno debere perfringere: utique innumera, utique fortia diceret, qui de his omnibus vellet differere.

CAPUT SEXTUM

SYNOPSIS.

Docet Prælatum debere super omnia vacare considerationis, sive pietatis studio; idest considerationis studium, in omnibus, & per omnia actioni præferendum. Quid sit consideratio, & quales sint considerationis fructus, atque effectus multiplices docet, præmissâ ejusdem pietatis, sive considerationis descriptione.

SECTIO PRIMA

Nunc autem quoniam dies mali sunt.

Dierum malitia pro humana malitia accipitur, à quâ quodammodò dies ipsi coinquinati dicuntur; sed si hoc detrimentum ab humana malitia, dies patiuntur, & tempora, quantò magis per quorundam Ecclesiasticorum depravatos mores, dies mali erunt, ex quorum vita, ut par esset, virtutibus addicta, deberent potius dies aurei expectari. *Dies utique mali sunt*, hisce temporibus, quibus videre est plures Ecclesiasticos, qui totum zelum exerunt, pro solius boni temporalis conservatione, & augmento, atque ne minimum in hoc detrimentum patiantur, animas eorum curæ commissas negligunt, vitia pullulare permittunt, scandala non avertunt, abusus non exterminant; satisfecisse arbitantes ad Christi cultum promovendum, & ad exterminandam dierum malitiam, si bona temporalia servaverint, quæ Christum potius despexisse, evincitur, cum dixerit: *Regnum meum non est de hoc*

Mun-

Mundo. Dies mali sunt, quibus videre est etiam Ecclesiasticos viros, plus Principibus terræ, quam Regi Regum famulari, magisque assiduos circa ea, quæ Cæsaris, quam quæ Dei sunt invigilare, parentum incremento, non pauperum subsidio studere; qui demum habent ad manus, quibus animas sibi commissas custodiendas tradant, cui autem suas facultates committant, non inveniunt.

S E C T I O S E C U N D A

Sufficit interim Admonitum esse, non totum te, nec semper dare actioni, sed considerationi aliquid tui, & cordis, & temporis sequestrare.

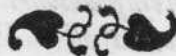
Quid ni valeant Episcopi inter Pastoralia officia aliquid sui, & temporis considerationi sequestrare, cum plures Imperatores, & Reges, inter vastissimarum ditionum gubernia, atque sollicitudines, hoc perfecisse legamus. Certum utique est omnem excessum vitiosum esse, & virtus ipsa, si medium non servat, in vitium declinat. Sicut non est commendabile Episcopum adeo considerationi vacare, ut ab omni actione abstineat, ita reprehensibile foret, si ita se daret actioni, ut omnino considerationem negligeret: juxta temporum, & necessitatis exigentiam, debent Præsules actionem consideratione, & considerationem actione compensare. Pullulant fortè inter Diocesanos rixæ, & dissidia, quæ facili negotio possit Episcopus sua auctoritate componere, & periculum esse constat in morâ, quod parva scintilla neglecta, magnum possit suscitare incendium: jam commendabile est Episcopum in hac, & simili de causâ, actionem considerationi præponere, & contententium animos conciliare: *S. Ber. ser. 55. ad Cantica. Contemplationis quies pro lucro animarum, libenter intermittenda est.* Ex quâ S. Doctoris sententia colligitur, qualis ejus mens fuerit, dum Eugenium, & in eo omnes Prælatos, ad studium considerationis hortatur,

tatur, non enim docet Præfulus, omninò ab actione vacare, sed reddere identidem se ipsos sibi & actionis laborem, sanctæ contemplationis otio alternare suadet; sciens utique, quod qui ad opus ministerii Pastoralis tenetur, tantis proculdubio reus esset, quantis ad ipsum venientibus, prodesse potuisset, & prodesse despexisset, ut soli considerationi incumberet. Pastor est Episcopus, invigilet super oves suæ fidei commissas ad illarum custodiam, & salutem, Pascat subsidio, Pascat consilio, sed ita pascat, ut dum aliis pascua providet, ipse non esuriat, nec seorsim stet sitiens, sed etiam bibat de fonte illo pietatis, ad quem oves reducere satagit. Pietatem docet, pietati, & ipse incumbat, ut non minus pietatem doceat verbo, quàm exemplo; hinc fiet, *ut se nec totum, nec semper det actioni, sed considerationi aliquid sui, & cordis, & temporis valeat sequestrare.*

SECTIO TERTIA

Hoc autem dico necessitatem intuens, non æquitatem, quamquam non sit præter æquum necessitati cedere.

Necessitati aliquando cedendum ratus S. Bernardus, Pontificem hortatur, non se totum actioni, nec se totum considerationi dare, sed partim actioni, partim considerationi vacare, sic exigente temporum necessitate: quamquam si Apostolici viri status, in se absolutè spectetur, magis consonum foret, plus considerationi, quàm actioni incumbere, hucque collimant subsequentiæ verba.

SECTIO QUARTA

Nam si liceret, quod deceret, absolute per omnia, & in omnibus preferendam, & vel solam, vel maxime colendam eam, quæ ad omnia valet, idest pietatem, prorsus irrefragabilis ratio monstrat.

Considerationem actione esse digniorem, Christus ipse expressit exemplo duarum sororum, quæ eundem hospitio receperunt, quarum una actioni, considerationi altera intenta; hæc præ illâ altius à Domino meruit commendari: sic dicente ei Christo: *Maria optimam partem elegit*; sed & ex iisdem considerationis effectibus, quos abundè in fine hujus Capitis recenset S. Bernardus, irrefragabiliter constat *preferendam, & præcipuè colendam eam, quæ ad omnia valet pietatem.*

SECTIO QUINTA

Quid sit pietas quæris? vacare considerationi.

Multipliciter accipitur pietas, aliquando enim pro actibus misericordiæ, aliquando pro affectu patrum in filios, vel filiorum erga parentes, sed sæpè numero pro cultu Divino, & æternarum rerum consideratione, usurpatur. Sic D. Augustinus *lib. 10. de Civ. Dei*, pro Dei cultu accipi testatur. Sicut secunda Petri, pro legitimo, & spiritali Dei cultu assumitur, & ex pietate sic accepta, facillè inter pios, & impios, quale discrimen intersit colligitur. Considerationem itaque pro pietate hic accipit S. Bernardus: nomine autem pietatis in actu exercito, animum Dei cultui intentum intelligit. Quod cum præcipuum sit muneris Sacerdotalis; hinc summum Sacerdotem, nempè Pontificem, & in eo omnes Prælatos, imò omnes Ecclesiasticos Viros, ad considerationem hortatur, ex cujus frequentiori studio, debent præ cæteris

Religiosi à sæcularibus discriminari . Abundantius autem ex sequentibus , sub quo sensu de consideratione sermonem instituere intendat S. Bernardus, colligitur; ubi ejusdem considerationis partes , munia , effectus , & utilitates exponit . Multipliciter enim accipi potest consideratio , sicut & de pietate supradictum est . Consideratio siquidem , aliquando pro contemplatione , cogitatione , & meditatione usurpatur , licet hæc omnia , etiam ad invicem discerni doceat S. Thomas 2. 2. qu. 180. art. 3. Cæterum consideratio genericè sumpta , potest definiri : *Operatio intellectus , vel processus rationis ex principiis pertinentibus ad contemplationem veritatis* . Consideratio autem à Syderum contemplatione dicitur , ex quo considerans is est , qui agenda considerat .

SECTIO SEXTA

Dicas forsitan in hoc dissentire me ab illo , qui pietatem definit cultum Dei . Non est ità , si bene consideras , illius sensum meis expressi verbis , & si tamen ex parte .

HÆc sententia sæpiùs his verbis citatur à D. Bernardo , & ex Scriptura petitam , haud obscurè indicat ; sed agrè invenies , nisi adhibitis aliis translationibus , sicut & de pluribus aliis , à S. Bernardo , & à Sanctis Patribus , sacrae Scripturae citatis sententiis constat , quæ ab iisdem Patribus referuntur , non ad verbum Vulgatæ editionis , sed pro ut sonant , juxtâ varias translationes . Itaque quod Pietas sit *vacare considerationi* legitur apud Job 18. *versf. 28.* Juxta Septuaginta Interpretes , ubi eodem loco Vulgata legit : *Ecce timor Domini ipsa est sapientia* . Hinc colligere juvat , quam versatissimus in sacrae Scripturae paginis esset S. Bernardus , qui ad eò familiare habuit in suis operibus Scripturae testimonium , & quamcunque ejusdem verbi Dei scripti versionem . Quà propter , juxtâ versionem

nem Septuaginta, afferit sectione antecedenti, pietatem esse vacare *considerationi*, atque in suo asserto, se à verbis Job 18. vers. 28. non dissentire profatur, ubi pietas pro Dei cultu accipitur, quod & confirmat sequentibus verbis.

S E C T I O S E P T I M A

Quid tamen tam pertinens ad cultum Dei, quàmquod ipse hortatur in Psalmo: Vacate, & videte, quod ego sum Deus? Quod sanè in partibus Considerationis præcipuum est.

Pæcipuum Considerationis munus esse vacare Deo, afferit S. Doctor, cum autem Dei cultui vacare officium sit Pietatis, Pium esse vacantem considerationi asseruit; juxtà prolatum sacræ Scripturæ testimonium.

S E C T I O O C T A V A

Quid denique, tam valens ad omnia, quàm quæ ipsius quoque actionis partes, benignà quadam præsumptione suas facit, peragendo quodammodo, & præordinando, quæ agenda sunt.

Vidimus supra Sanctum Bernardum, hortantem Pontificem, plus considerationi, quàm actioni insistere, nunc autem de hoc hortatu rationem adducens, significat bonam non esse actionem, quam consideratio non prævenit, ipsiusque actionis partes, quodammodo considerationis præordinantis proprias esse ostendit. Actio, quam consideratio non prævenit, non est actio humana, sed actus hominis, à brutorum actione vix discrepans. Homo sapiens, omnem actionem consideratione multiplici prævenire conatur: S. Bern. Serm. 37. in Cant. *Spiritualis homo omne opus suum terna quadam consideratione præveniet; prius quidem, an liceat, deinde an deceat, postremò an expe-*

expediat: Cic. 2. de inventione. In omnibus negotiis, prius quàm aggrediare, adhibenda est præparatio diligens. In omnibus quid tempora petant, aut personis dignum sit semper considerandum. Irrefragabilem verò rationem necessitatis, præveniendi actionem consideratione, exponit S. Bernardus, dicens.

SECTIONONA

Necessariò sanè, ne fortè, quæ & prævisa, & præmeditata poterant esse proficuò, præcipitata magis periculo fiant, quod tibimet, si recordaris, in ipsis actionibus causarum, & in magnis quibusque negotiis, magnarumve consiliis rerum, frequenter accidisse non ambigo:

ARs artium est regimen animarum; ideò meditationis, sive considerationis studium, quotquot regendis animabus præficiuntur, adeò necessarium inculcat Sanctus Bernardus, ne fortè quæ & prævisa, & præmeditata poterant esse proficuò, sine præveniente consideratione, magis periculo fiant. Nihil deterius in arduis negotiis celeri deliberatione: *Seneca in Epistola: Sapientis est examinare consilia, & non citò facili credulitate prolabi.* Difficilè est prudentem deliberationem, sine præveniente consideratione suscipere: non enim, qui celeriter deliberant, quæ magis expediunt semper deliberant; unde dicebat Philosophus: *Arist. In arduis negotiis deliberandum est lentè.* Et alibi: *Opportet eos, qui magnis de rebus consultant, nullam ulla de causâ cogitationem prætermittere.* Quæ cum ità sint, meritò idem Philosophus increpatus est Athenienses his verbis: *Cum deliberare naturà ipsà difficilè sit, ac grave; vos ipsum adhuc multò gravius reddidistis Athenienses, nam reliqui omnes homines, ante rem, rerumque eventum, deliberatione uti consueverunt, at vos post res, tum demum deliberatis.* Cum ergo consideratio quodammodo præveniat, & præordinet quæ agenda sunt, ipsiusque actionis par-

partes, benignâ quâdam præsumptione suas faciat, sollicitè S. Bernardus, necessitatem præveniendi actionem consideratione, docet Eugenium. *sinè qua, quæ, & prævisa, & præmeditata poterant esse proficuò, præcipitata magis periculo fiunt.* Tum maxime, cum de magnis negotiis res agitur: ad rem memorabile illud cujusdam Philosophi effectum: *Bias: Considera, & postea rem aggredere: aggredere tardus agenda, aggressus age constans.* Omnibus, sed præcipuè Principibus, necessarium foret insitum hoc documentum.

SECTIO DECIMA

Et primum quidem ipsum fontem suum, idest mentem de qua oritur, purificat consideratio: Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat, postremò divinarum, & humanarum scientiam confert. Hæc est, quæ confusa discriminat, labentia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta, & fucata explorat. Hæc est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, ut nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est, quæ adversa præsentit, in adversis quasi non sentit, quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est.

Considerationis effectus, hic perstringit S. Doctor, ejusdemque mirabiles proprietates describit, de quibus effectibus, & proprietatibus prolixè agunt plures Ascetici. Videndus proindè Jacobus Alvarez tom. 3. oper. spirit. lib. 1. part. 3. cap. xi. & seq. Ludovicus Pont. Duc. Spir. tract. 2. cap. 1. & sequen. Ludovicus Granata de Orat. & Medit. Itaque cum in præfatis, aliisque operibus abundè possint, considerationis mirabiles effectus rimari: quidquid hic, de considerationis studio subdi posset, silentio datà operà prætermittitur, ut ex præstantissimorum viro-

virorum operibus, abundantius, & suavius colligatur. Cæterum, cuicumque saluberrimo considerationis studio vacare cupienti, insitum esse debet illud memorabile D. Gregorii monitum: *S. Greg. lib. 5. Moral. Mens nostra ad contemplanda interna non perducitur, nisi ab his, quæ exterius implicant studiosè subtrahatur: mens nostra nullo modo ad viam contemplationis intimæ rapitur, nisi studiosè priùs, à terrenorum desideriorum tumultu sopiatur.* Siquidem nunquam commotioni contemplatio jungitur, nec prævalet mens conturbata conspiciere, ad quod vix tranquilla valet inhiare, quia nec Solis radius cernitur, cum commotæ nubes cæli faciem obducunt, nec turbatus fons respicientis imaginem reddit, quia quò ejus unda palpitat, eò in se speciem similitudinis obscurat. Ideò S. Bernardus, dum Eugenium ad considerationis studium hortatur, eundem, ab exterioribus occupationibus, identidem abstinere docet: *S. Greg. lib. 6. moral. Sæpè enim, qui contemplari Deum quiete poterant, occupationibus pressi ceciderunt.*

CAPUT SEPTIMUM

SYNOPSIS

De quatuor Virtutibus Cardinalibus incidenter, occasione arrepta ab ipsius considerationis effectibus, sermo instituitur in hoc capite; cum enim ex pietate, & consideratione pulcherrima virtutum armonia, & connexio oriatur, qualiter quatuor Virtutes Cardinales sint ad invicem connexæ, ostendit S. Doctor, & quia communiter dicitur de quacunque virtute, in medio virtus, de quatuor virtutum meditullio, ibi etiam differit, agens de earundem complexu, connexione, atque coherentia in modo, & medio; quomodo se habeant ad modum, & medium, ut omnes quasi una virtus videantur. Cum ergò beneficio considerationis, virtutum notitia acquiratur, ad considerationis studium, Eugenium excitat.

SECTIO PRIMA

*Ibi etiam est advertere suavissimum quemdam concentum ,
complemsumque virtutum , atque alteram
pendere ex altera .*

Virtutes Cardinales , de quibus specialiter hic sermo instituitur , ita mutuam sibi præstare videntur famulatum , ut unam ex altera pandere facile sit animadvertere ; siquidem efficacia justitiæ est à fortitudine , possessio à temperantia , modus à prudentia , quo virtutum complexu opus habet , quisquis studet ita vivere inter humanæ vitæ ambages , & fluctus , ut vitare valeat Scyllam , & Charybdim ; quapropter Sanctus Bernardus , ad rem sic differit : *tract. de convers. ad Clericos . Opus est fortitudine adversus tentamenta peccati , opus est justitia , ut operemur bonum , opus est prudentia , ne cum fatuis virginibus reprobemur , opus est temperantia , ne voluptatibus indulgeamus .* Hunc Virtutum Cardinalium complexum , significant etiam plures SS. Patres . Audiatur S. Hieronymus in ep. *Omnes virtutes sibi ita coherent , ut qui una caruerit , omnibus careat , qui ergo unam habet , omnes habet .* Loquitur autem ibi S. Doctor de virtutibus in statu excellenti ; quod clarius exprimit S. Gregorius in *Moral. Sicut quibusdam visum est , ut de primis quatuor virtutibus loquar , Prudentia , Temperantia , Fortitudine , atque Justitia , quantum perfectæ sunt singulæ , tantò sibi sunt conjunctæ , disjunctæ autem perfectæ esse nequaquam possunt , quia nec prudentia vera est , quæ justa , temperans , & fortis non est , nec temperantia perfectæ , quæ fortis , justa , & prudens non est .* Et alibi ad rem sic est affatus : S. Greg. Homil. 29. in *Ezech. Mensuretur perfectorum vita per quadrum , & tantum habet spiritualis atrii latus unum , quantum latera singula , quia unusquisque tantum prudens est , quantum temperans , fortis , & justus , tantum temperans , quantum prudens , justus , & fortis fuerit .* Ex his ergo , & similibus ,

quæ de virtutum complexu eruditissimè scribunt SS. Patres, advertere est suavissimum quemdam concentum, complexumque virtutum, atque alteram pendere ex altera; ex quo complexu quisquis virtutis metam attingere satagit, & currit in stadio, ut assequatur, hac utilitate fulcitur, ut omnes unanimiter possit in seipso unire virtutes; ubi è converso, nemo licet improbus, potest omnibus vitiis simul, & semel coinquinari: nullus enim est inter omnia vitia complexus, cum imò plura se invicem excludant, dicente Philosopho: *Arist. lib. 2. Ethic. cap. 8. Quædam vitia sunt sibi invicem contraria*: exempli gratia, neminem dabis simul avarum, & prodigum. Ubi virtutes omnes, cum sint homogeneæ, possunt unanimiter possideri. *Quia suavissimum quemdam concentum, complexumque efformant, cum altera pendeat ex altera.*

SECTIO SECUNDA

Sicut hoc loco vides, fortitudinis Matrem esse prudentiam, nec fortitudinem, sed temeritatem esse quemlibet ausum, quem non parturivit prudentia.

Veritatem hanc perspectam habuit Isocrates, qui de fortitudine scripsit: *sermon. admonit. ad Democrit. Fortitudo cum prudentia quidem juvit, sine verò hac, magis habentes læsit*. Nec æquo sine freno, nec fortitudine sine prudentia, tutò quis uti potest. Prudentia siquidem virtutum princeps est, atque ipsarum modum, ordinem, & opportunum exercitium, tamquam oculus quidam mentis undequaque lucidissimus ostendit: denique, ut paucis omnia complectar: *Gubernatrix est hominum, & omnis inter ipsos constitutionis Princeps, quin etiam civitates, & familias, privatamque hominum vitam, ad exemplar divinum referens, quæ potest optima similitudine depingit, hoc delet, illud inscribit, utrobique assimilationis modo studens: meritò igitur Deo similes facit sui possessores*
 pru-

prudencia. Hæc *Jamblicus* in prudentiæ laudem, quam cæterarum virtutum Matrem esse meritò dixit S. Bernardus, qui optimè noverat, nemini virtutis usum, absque prudentia utilem esse, neminemque procul à prudentia posse, aut publicis, aut privatis in rebus, boni viri officium adimplere: dicebat Bion: *Prudentiam tanto cæteris virtutibus antecellere, quantò cæteris sensibus præstaret visus*, nam oculi prælucent toti corpori, nec ulla est virtus absque prudentia; quinimò nullam absque prudentia comite virtutem esse commendabilem constat. Fortitudo enim, absque prudentia declinat in temeritatem, è converso prudentia comite invalescere, continua comprobatur experientia. Commendabilius esse prudentia, quam viribus hostes superare, innuit Plutarcus, referens quod Archidamus cum bello Archadas superasset, ob id laudatus à quodam: *Bion. apud Laert. lib. 4. cap. 17. Præstantius erat, (inquit) si illos prudentia, quàm viribus superassemus*. Celebratur etiam illud Euripidis dictum: *Unicum consilium rectum, magnam militum manum vincere*: quo celebri asserto admonuit, non perindè referre, quàm numerosum educat Princeps exercitum, sed quàm prudentes sint exercitus duces. In bello siquidem longè plus habent momenti prudentia, & solertia, quàm vires consilii expertes, quæ ut plurimum, sine præveniente prudentia, in temeritatem declinant. Opus itaque prudentia cuicumque, sed illis præcipuè, qui ut aliis præsint sunt constituti: *Plutarc. Sicut enim non debet sumere cytharam, qui canendi sit imperitus, ità non debet imperium sumere, qui non sit prudentia præditus.*

S E C T I O T E R T I A

Hæc item est, quæ inter voluptates, & necessitates, media, quasi quædam arbitra sedens, utrinque certis limitibus determinat fines; istis assignans, & præbens quod sat est, illis quod nimis est demens.

Prudentia nomen sumit à providentia, tanquam à principaliore ejus parte. Ad hujus excelsæ virtutis acquisitionem, discipulos suos enixè hortabatur S. Augustinus ad Erem. serm. de Prud. Prudentia nobis necessaria, quæ docet quid faciendum, & quid tenendum sit: Prudentia docet te, ut in cunctis idem sis, tam in prosperis, quam in adversis; sicut manus, quæ eadem est cum in palmam extenditur, & in pugnum restringitur; ipsa te docet quomodo reprehensibilis sit nimia laudatio, & immoderata vituperatio, illa quidem adulatione, ista suspectâ malignitate. Prudentia docet quomodò præsentia ordines, præteritorum recorderis, & quotidie futura provideas.

S E C T I O Q U A R T A

Et sic ex alterutro tertiam formans virtutem, quam dicunt Temperantiam, nempe intemperantem ipsa consideratio censet, tam eum, qui necessariis pertinaciter demit, quam qui indulget superfluis.

IN utrâque parte sustinebit maximum detrimentum, quisquis inæqualitatem tenens, vel in excessu, vel in defectu erit reprehensibilis, ad quod avertendum opus prudentiâ, quæ tertiam efformat virtutem, nempe temperantiam, à cujus virtutis possessione se alienum ostendit: Cic. lib. 2. de fine bon. & mal. Tam qui necessariis pertinaciter demit, quam qui indulget superfluis; Temperantia enim est moderatio cupiditatum, rationi obediens. Sive ut placuit Aristoteli lib. 3. Ethic. Est mediocritas circa

voluptates corporis. Cum itaque nequeat temperantia, sine mediocritate subsistere, medium autem prudentia assignet in omnibus, benè ex prudentia tertiam efformari virtutem, scilicet temperantiam, docuit S. Bernardus, de eadem temperantiæ virtute subjungens.

S E C T I O Q U I N T A

Non est ergo temperantia in solis refecandis superfluis, est, & in admittendis necessariis.

Certum est tam nutritivum esse criminum nimium excessum, quam nimium defectum esse paricidam virtutum; experienciâ comprobatum est, quod sicut mens cibi inanitate laxata perdit orationum vigorem, dum carnis nimia laxitudine prægravata, condormitare compèllitur; ita rursus nimietate voracitatis oppressa, emittere ad Deum preces puras non potest. *Non est ergo temperantia in solis refecandis superfluis, est, & in admittendis necessariis.*

S E C T I O S E X T A

Hujus sententiæ Apostolus, non fautor tantum, sed Author esse videtur, qui curam carnis nostræ docet non perfici in desiderio, dicens siquidem curam carnis non perfici, superflua cohibet, addens in desiderio, Necessaria non excludit.

Sicut nimia corporis cura, magnam virtutis, & animæ parit incuriam, proindè ab hac animali sollicitudine, toto studio fugiendum docet philosophia moralis, quæ hominem instituit ad majora natum, non debere per nimiam corporis sollicitudinem, terrenorum se mancipium efficere: quapropter intemperantiæ notam nequit effugere, quisquis plusquam par sit, est nimis sollicitus, in corporis sui incolumitate servanda. Apostolus in præfata sententiâ, quoad
ea,

ea, quæ ad corporis curam spectant, *superflua cohibet, necessaria non excludit*, ut explicat S. Bernardus. Alibi enim ipse Apostolus, moderatam corporis curam non improbat, dicens: *nemo unquam carnem suam adio habuit, sed nutrit, & fovet eam*. Ex quibus liquet, quod tam intemperans dicendus sit, qui per excessum, quàm qui per defectum in corporis cura peccaverit.

SECTIO SEPTIMA

Unde mihi videtur non absurdè definire temperantiam, qui hanc, nec præcedere necessitatem, nec excedere dicat, juxta illud Philosophi.

Ne quid nimis.

COincidit hæc definitio temperantiæ cum illa, quam tradit Cicero de fine bonorum, & malorum: *Temperantia est moderatio cupiditatum rationi obediens*. Moderatio enim *nec præcedit necessitatem, nec excedit*, undè & dicebat Philosophus: *Arist. lib. 3. Ethic. Temperantia est mediocritas, juxta illud. Nequid nimis*. Inter apophtegmata septem Sapientum, memoratur hoc aureum dictum: *Ne quid nimis*; idest omnis excessus vitandus est pariter, ac omnis defectus: quod dictum si ab omnibus ita servaretur, ut data quacumque occasione, converteretur in factum, nullibi vitia locum haberent.

SECTIO OCTAVA

Jam de Justitia, quæ una ex quatuor est, nonne constat consideratione mentem prævenire, ut se formet in ea.

Justitia, quam matura consideratio non prævenit, potius præcepta determinatio dicenda. Licet justum agat, non tamen justè operatur, qui sine præveniente conside-

fideratione dijudicat ; omnis virtus destruitur , nisi per considerationem fulciatur , quia quò plus se posse conspicit , eò virtus sine moderamine rationis infirmatur .

SECTIONONA

Se enim necesse est prius cogitet , ut à se normam ducat justitiæ , nec factura utique alteri , quod sibi fieri nolit , nec quod sibi fieri velit negatura ; in his nempe duobus liquet integrum esse justitiæ statum .

SCitè ad rem de justitia Philosophus scripsit : *Idem lib. 5. Ethic. c. 5. Justitia mediocritas est , illa quidem , non tamen quomodo Superiores virtutes , sed quia ad medium , idest æqualitatem pertinet , injustitia verò utrumque attingit extremum . Justitia virtus est , quæ quis se aptum probat , & propensum ad ea animi judicio præstanda , quæ justa sunt , officiaque tribuenda , & sibi cum altero , & alteri cum altero , si conferatur ; non ità tamen , ut sibi plus emolumentum , & proximo minus tribuat , sed cuique suum . Ex quo factum est tritum jam sermone proverbium . Justitia in se virtutes continet omnes . Eademque virtus perfecta est , ob id maximè , quòd inest in eà usus virtutis undique perfectæ , quapropter scripsit Plato : Qui ad justitiam perduxit , hic ad omnium finem virtutum , & universam collectionem , in qua cunctæ comprehensim insunt , ut vetus est dictum , pervenire poterit . Ex quibus colligere liquet , quanta sit justitiæ cum cæteris virtutibus connexio ; undè subdit S. Bernardus .*

SECTIONO DECIMA

Sed nec ipsa solitaria est . Intuere etenim nunc mecum etiam hujus pulchram connexionem , & coherentiam justitiæ cum temperantia , & item ambarum cum duabus Superioribus , idest prudentia , & fortitudine . Nam ,
cum

cum justitiæ dicatur portio, quod sibi non vult fieri quis, alii non facere: porro perfectio, quod ait Dominus: Quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Neutrum horum erit, nisi ipsa voluntas, de quâ tota ducitur forma, sic ordinata fuerit, ut nec velit aliquid superfluum, nec necessarium quid superstitiose nolit, quod quidem temperantiæ est.

DEnique, & ipsi justitiæ, ut justa sit, temperantia modum imponit: *Noli nimium esse justus*, ait Sapiens: innuens per hoc minimè approbandam justitiam, quæ temperantiæ moderamine non frænatur. Quid quod, & ipsa sapientia, hoc temperantiæ frænum non respuit, dicente Paulo, secundum Sapientiam sibi a Deo datam: *ad Rom. 2. 3. Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem?* E' converso, quod temperantiæ necessaria justitia sit, ostendit Dominus arguens in Evangelio illorum temperantiam, qui abstinebant, ut viderentur hominibus jejunantes. Erat in cibo temperantia, sed non justitia in animo: quia non Deo placere, sed hominibus intendebant.

Vix invenire est, aut antiquos Philosophos, aut SS. Patres, de quatuor virtutibus differentes, qui earumdem virtutum connexionem, præclaro aliquo dicto non commendaverint, & ut ex multis aliqua testimonia proferantur, quibus virtutum connexio describitur; audiatur S. Augustinus, qui libro de vera Religione, justitiam opus habere temperantiæ scripsit. *Nimia justitia incurrit peccatum, temperata justitia facit perfectos.* Prudentiam opus habere justitiâ asserit Cicero: *lib. 1. Offic. Sine justitia nihil valet prudentia*, sed neque fortitudo sinè prudentiâ potest subsistere, teste Agelilao. *Fortitudinis quidem, absente prudentia, nullus est usus*, quæ pariter, & justitia essentialiter indiget, quandoquidem definitur ab Aristotele: *3. Ethic. Fortitudo est virtus pugnans pro æquitate*; Neque temperantiam excludit, scribente Lactantio: *Divin. Instit. lib. 1.*

Ille solus vir fortis debet judicari, qui temperans est, moderatus, & justus. Demum ab ipsa fortitudine justitiam custodiri, ceterasque virtutes, perhibet S. Ambrosius lib. I. de Offic. Non mediocris animi est fortitudo, quæ sola defendit ornamenta virtutum omnium, simulque, & justitiam custodit.

S E C T I O U N D E C I M A

Dicito mihi quesò, si potes, cuinam potissimum trium harum virtutum, medutulum hoc dandum censeas, quod ita cunctis conterminum est, ut videatur esse proprium singularum? An ipsum virtus est, & nihil aliud? Sed sic virtus non esset multiplex, sed essent omnes una. An potius, quia sine eo virtus una est; omnium quodammodo intima vis una est, & medulla virtutum: in quâ sic uniuntur, ut perindè una videantur omnes, præsertim quòd non illud participando communicant, sed totum à singulis, atque integrum possidetur? Verbi causa. Quid tam justitiæ, quàm modus? Alioquin, si quid extra modum relinquit; non planè cuique tribuit, quod suum est: quod tamen suum ipsius est facere. Quid tam rursus temperantiæ, quæ non aliundè profectò temperantia est, nisi quod nil immoderatum admittit? Sed fatebere etiam non minus esse fortitudinis, cum vel maximè ipsa sit, quæ ab irruentibus vitiis, & quasi hinc inde suffocare conantibus, purum potenter eruit, & vindicat in quoddam stabile fundamentum boni, sedemque virtutis. Ergo modum tenere, justitia est, temperantia est, fortitudo est.

Cum de virtutibus singulis verificari debeat illud commune adagium, in medio virtus. Postquam de virtutibus differuit S. Bernardus, atque mirabilem earumdem connexionem, mellifluo calamo est profecutus, illarum nullam excessum pati posse, aut defectum ostendit;

omnibus, & singulis medium necessariò esse tenendum probavit, cui ex his dandum sit meditullium investigat; de quo meditullio etiam quærit, an hoc sit quædam virtus, ab aliis distincta, de quà virtute omnes participant, cum omnibus virtutibus meditullium necessarium esse, non sit qui ambigat; proindè unamquamque virtutem in suà lineà, modum tenere, & medium resolvit, itaut virtutis mediocritas, non sit censenda peculiaris virtus, ab ipsa virtute, cujus mediocritas est distincta, sed sit quædam perfectio, sine quà nulla virtus possit subsistere. Aut potius asserit, quod ipsa mediocritas, in ea lineà, in qua talis est, sit ipsa essentialiter virtus, cum nec ab eadem virtute, cujus est mediocritas, penitus discreta appareat; quandoquidem concludit: *Ergo modum tenere, & medium, justitia est, temperantia est, fortitudo est*; quapropter, juxta Philosophum, accommoda videtur definitio virtutis, quam sic exponit: *Virtus moralis, est habitus in medietate consistens*, hoc est in adæquatione, & conformitate ad suam regulam, & mensuram, quæ est ratio, quòd non excedat, neque deficiat, & cum inter excessum, & defectum, medium sit æqualitas; ideò in quantum passionem, seu appetitum reducit ad æqualitatem rationis, dicitur consistere in medio.

SECTIO DUODECIMA

Sed vide ne in hoc differant, ut justitiæ quidem in affectu, res sit, à fortitudine autem efficacia ejus, porrò possessio ejus, atque usus apud temperantiam.

Modum tenere omnibus virtutibus Cardinalibus competit, sicut ex his quæ superius dicta sunt, constat. Competit autem differenter, ut subdit hoc loco Sanctus Bernardus, siquidem modum, quem tenet justitia, esse in affectu, negarit nemo, qui justitiæ munia accuratè per-

perpenderit. Cum enim ille sit justus, qui unicuique suum tribuit, neque hoc exequi valeat, si erga alios excedat, vel deficiat in affectu, jam patet justitiæ modum esse in affectu, cujus efficaciam à fortitudine progredi, benè asseritur, & possessionem, atque usum à temperantia.

S E C T I O D E C I M A T E R T I A

Restat jam ut doceamus, ab ac communione prudentiam non excludi. Nonne ipsa est, quæ modum diù animi neglectu posthabitum, & vitiorum invidia, quasi in abditis reclusum, & coopertum, quadam vetustatis caligine prior repetit, & advertit; propterea dico tibi, à paucis advertitur, quia paucorum prudentia est. Itaque, justitia quærit, prudentia invenit, vindicat Fortitudo, Temperantia possidet.

Fortitudini, justitiæ, & temperantiæ modum esse tenendum, concluderat superius S. Bernardus, eandemque conclusionem, quoad prudentiam ibi stabilire nititur, ut illam cum cæteris virtutibus, meditullio non carere, imò opus habere ostendat. Et eò magis prudentiæ proprium esse videtur modum tenere, quod hæc reliquis virtutibus, mediam referat viam, nam prudentia virtus est, quæ modum diù animi neglectu posthabitum, & vitiorum invidia, quasi in abditis reclusum, & coopertum, quadam vetustatis caligine prior reperit, & advertit, *quod à paucis advertitur, quia paucorum prudentia est.* Utique paucorum prudentia est, cujus neglectu sequitur, quod cæteræ virtutes etiam negligantur. Prudentiam nobis à natura insitam esse, indubium revocari non potest, sed solum secundum prima principia omnibus nota, nobis esse communicatam, etiam perspicuum est. Nihilominus paucorum esse prudentiam dicitur, quia prudentia in actu exercito illa est, quæ principia generalia, à natura insita, sit individualibus operationibus, quæ quotidie occurrunt ap-

plicare, quod donum cum paucorum sit, ideò paucorum prudentiam esse dicitur, cujus potiore gloriam consistere in applicatione ad opus, asserit S. Thomas 2. 2. q. 47. art. 3. & 9. item 2. 2. q. 49. art. 7. & 8. Hunc autem modum applicationis ad opus, non nisi medià consideratione, opus omne factibile præveniente, consequi haudquaquam posse certum est. Ideo ad considerationis studium, cujus beneficio excitantur virtutes, hortantur Ecclesiastici, quibus potissimum opus prudentià, cujus multiplices dotes sunt sequentes, scilicet intellectus, circumspectio, cautela, experientia, prævidentia, & discretio. Quisquis autem his dotibus enitere neglexerit, haudquaquam prudens dici poterit in operibus suis, ad rem sic concludente D. Thoma 2. 2. q. 53. art. 3. *Si quis feratur ad agendum per impetum voluntatis, pertransiis hujusmodi gradibus, erit præcipitatio*, proinde paucorum dicitur esse prudentia, quæ tot dotibus esse debet circumscripta.

SECTIO DECIMAQUARTA

Non mihi hoc loco propositum est de virtutibus disputare, sed dixerim hortans ad vacandum considerationi, cujus beneficio hæc, & similia advertuntur.

DE Consideratione differens S. Bernardus, occasionem nactus, de Virtutibus Cardinalibus incidenter sermonem instituit; neque sibi propositum de consideratione argumentum, profusorem de virtutibus disputationem patitur; ubi enim quæcumque de virtutum excellentià profari possunt, si quis profequi vellet, de iisdem præcisè loquendo, plura volumina absolveret. Hæc autem ad rem de virtutibus, in tractatu de consideratione ideò inserta, ut magis, ac magis excitetur legentis animus ad considerationis studium, cujus beneficio virtutum prerogativæ innotescunt, ad quarum acquisitionem debemus totis viribus

bus insudare, sed fortiùs viam virtutis debet incedere, quisquis ratione Pontificiæ dignitatis, quâ cæteris præeminet, tamquam lucerna ardens in domo Dei, debet undequaque virtutis fulgore, non tam sibi, quam cæteris enitère, cum verum sit, quòd *Lux gregis, est flamma Pastoris.*

SECTIO DECIMAQUINTA

Cui tam pio, tamque utili otio, nullam in vita operam dare, nonne vitam perdere est?

VAcare considerationi, non modò otium non est, sed exercitium necessarium; vitam siquidem perdit, qui quantum sibi par est, & suo cum ministerio comparitur, tam Sancto non vacat exercitio. In cæteris enim occupationibus, animus ad exteriora diffusus, sæpè seipsum negligit, qui se totum in exercitio considerationis invenit, & frequentius cum suo (scilicet Deo) se unit principio, à quo *disjunctum vivere nihil aliud est, quàm perdere vitam.*

CAPUT OCTAVUM

SYNOPSIS.

Veterum Pontificum exemplo, docet Eugenium, & in eo omnes Prælatos, potius Ecclesiastica, quàm Sæcularia munia tractare debere, neque timendam esse asserit calumniam novitatis; licet enim plures prædecessores Pontifices, valdè externis negotiis addictos fuisse constet; certum tamen est, etiam plures ex ipsis, considerationis studium cæteris occupationibus præposuisse: exemplum adducit de S. Gregorio, qui tempore obsidionis Urbis, considerationi vacabat, & Ezechielem exposuit: idè istorum potius, quàm priorum vestigiis inhærendum suadet, quia de bonis potius, quàm de novis, exempla esse sumenda, negari minimè potest.

SECTIO PRIMA

Quid tamen, si te Philosophiæ huic totum repente devoveris: prædecessores tui non ita consueverunt? eris molestus quampluribus, quasi à Patrum vestigio subito deviaris, nempe id videberis agere in fugillationem eorum.

Quæ fieri possent objecta in præsentī materia, solvere aggreditur S. Bernardus, Eugenium ad considerationis studium facilius excitaturus: Cum enim considerationis necessitatem in superioribus sæpè inculcaverit, plures autem Pontifices, ab hoc studio alienos etiam fuisse constiterit, eò quòd exterioribus occupationibus implicati vixerint, objectioni occurrit.

Itaque apud ignarum vulgum, qui rerum est appreciator injustus, potiusque passionis, quàm rationis oculo, quæ sub sole occurrunt discernit, videtur arguere in successore novitatem, declinare a prædecessorum vestigiis, quæcumque illa fuerint, quasi qui à prædecessorum moribus deviat, hoc faciat in fugillationum eorum, undè meritò notari possit vulgari proverbio: *Qui hoc facit quod nullus, mirantur omnes*: Nihilominus quidquid dicat vulgus, à studio considerationis alienus, ægrè ferens in alio virtutem, à qua ipse declinat. Blaterare poterit infuetum esse in Pontifice considerationis studium, sed consonum dignitati Pontificiæ, negare nullo modo valebit. Una potissimum inter causas malorum nostrorum hæc est, quòd vivimus ad exempla, nec ratione componimur, sed potius consuetudine, quæcumque illa sit, adduci patimur: *S. Cyprian. in Serm. Consuetudo autem, quæ sine peccato servari non potest, non valet*. Consuetudo injusta, frustra ab usibus obtenditur. Esto agere videatur in fugillationem prædecessorum, qui minus recta eorum vestigia sequi recusat: Certum tamen est, propriæ obligationis adimplementum, præferendum esse exemplis, quæcumque illa fuerint. Quid si prædecessorum exempla, minus recta fuisse con-

fite-

stiterit? *S. Augustinus lib. de Civ. Dei. Sana quippè ratio etiam exemplis anteponenda est, cui quidem, & exempla concordant, sed illa, quæ tantum digniora sunt imitatione, quantum excellentiora pietate; hoc unum agere debemus, ut dignam munere nostro vitam instituamus, non ut insipientis vulgi conformemur judicio. Qui benè agit, ipse facta sua sufficienti auctoritate confirmat. Qui rectè agere intendit, debet semper studere, ut in omnibus operibus suis, meliora æmuletur charismata, non quod popularibus sensibus, potest magis esse conforme.*

S E C T I O S E C U N D A

Sed & notabere vulgari proverbio. Qui hoc facit, quod nullus mirantur omnes, veluti qui cupias admirationi fore.

Actio, quam docet justitia, exigit charitas, probat conscientia, non debet novitas nuncupari: esto quoddam præfensa novitas, admirationem possit excitare apud ignaros, sed simul, & semel actio per se commendabilis, licet nova, venerationem sibi, etiam à contradicentibus conciliat, qui licet inviti, non possunt recta facta non comprobare.

Abstinendum à novitate, quæ in vitium declinat, sed quæ virtutis specimen exhibet, semper est commendabilis. *Quid si, & de bonis actionibus, quia novis, notabere vulgari proverbio. Qui hoc facit quod nullus, mirantur omnes; An idè debemus ab incepto opere bono desistere. Absit, sapiens non debet moveri popularibus garrulitatibus. Si de bonis actionibus, quia novis admirationi fueris, simul, & semel eris necessario exemplo, quod indefinenter, quicumque præfunt debent subditis exhibere, non eo fine, ut admirationem excitent, sed ut bonorum operum exempla promoveant. Non timendum à calumnia novitatis, cum plus amatur bonum insolitum: *Sine intermissione benè agere, & patienter detractionem sustinere*
sunt*

sunt duæ optimi Principis dotes . Dicere consueverat Magnus Alphonsus Rex Hispaniarum , quod fortè à Seneca didicerat lib. 3. de Ira : Contumeliarum patientia , ingens instrumentum ad tutelam regni :

Nihil aliud agendum Principi , cum ex eo quod benè operatur , notatur vulgari proverbio , quàm dissimulare patienter , juxta rationem , quam exhibuit in lege sua Theodosius : Si enim id ex levitate processerit contemnendum , si ex infania miseratione dignissimum , si ab injuria remittendum .

SECTIO TERTIA

Nec potes eorum omnia simul , & subito , vel errata corrigere , vel excessus redigere in modum .

INveteratus morbus lenta indiget curatione : abusus qui callum induxit , non statim est corrigibilis , sed paulatim evellitur : quòd si à correctione vitiorum idcirco reticemus , quia contra nos insurgere derisionis odia formidamus , non jam Dei lucra , sed nostra quærimus . Insistendum itaque abusu correctioni , quidquid mirentur aliqui , qui resipiscentiam oderunt , sed insistendum debito modo , & tempore opportuno . Plus proficit ad infirmi salutem levis medicina , debito modo , & opportuno tempore exhibita , quam violenta indiscretè propinata , quare ad rem , monet Eugenium S. Bernardus sequentibus verbis .

SECTIO QUARTA

Erit cum acceperis tempus , ut secundum sapientiam tibi à Deo datam , paulatim , & opportunè id studeas .

Ramus incurvus subitam inflexionem , & producentis manum violentam non sustinet , citiusque frangitur , quam dirigatur , sic & abusus , qui violenter à Superiore vel-

vellent avelli magis infingerentur , itaque ad quem spectat errata corrigere , debet opportunum tempus nancisci : *Ut secundum sapientiam sibi à Deo datam , paulatim excessus valeat redigere in modum* , aliquando enim inveterati errores , dulci sunt admonitione mulciendi , nam plerumque , quos cruciamenta non corrigunt , ab inveteratis abusi- bus , lenia blandimenta compefcunt ; quia , & ægros quos fortis pigmentorum potio curare non valuit , ad salutem pristinam tepens aqua sæpè revocavit .

Correctio incongrua plus exasperat , quàm liniat delinquentem , sicut indebitè extergentes fordes , sæpè etiam lacerant pannos ; ità dum quædam vitia nimis anxie emendare curamus , magis lædimus : *Secundum sapientiam à Deo datam paulatim , & opportunè excessus sunt redigendi in modum .*

S E C T I O Q U I N T A

Interim sanè malo alterius utere in bonum , quod potes .

UBi mala non possunt statim emendari , ità sunt pertractanda , ut iisdem utamur in bonum , quod possumus ; *utitur alterius malo in bonum* , qui ex alterius lapsu discit cautior incedere ; malum quod evitari statim non potest , saltem ita debet coerceri , ut minus noceat , usque dum avvertatur : *Satis utitur alterius malo in bonum* , qui cum malum statim nequeat amovere , saltem secundum scientiam sibi à Deo datam , studet ne ulteriora damna promoveat : proximus curationi est morbus , cujus diminutionem , si statim medicina non operatur , cohibet incrementum : non possunt subitò , vel errata corrigi , vel excessus redigi in modum , proindè satiùs est alterius malo uti in bonum , quod possumus . Malum ibi vocat Sanctus Bernardus , nimiam quorundam Prælatorum sollicitudinem , qui toti ad exreriora diffusi , de interna animi pace , & profectu in considerationis studio , minus quàm

par foret, videbantur solliciti. Cæterum cum difficile sit Pontificem, cui totius credita cura est ovilis, posse omninò ab externis vexationibus abstinere, nisi notetur tamquam novitatis amator; Proindè S. Bernardus, præ cæteris charismatibus, discretionis prærogativa à Deo insignitus, Eugenium docet, neque omninò ab hoc munere componendi lites, admittendi ad audientiam abstinere, ne vulgari notetur proverbio: *Qui hoc facit quod nullus, mirantur omnes.* Sed potius admonet, ut malo hoc, quasi in Pontificè jam necessario, utatur in bonum: qua ratione autem hoc fieri valeat, jam superius docuerat, cum hortabatur, ut occupationes externas, non rumperet, sed magis interrumperet, & nec sæpè, nec semper, sed aliquando se intra se reciperet, ut considerationi vacaret, juxta plurium prædecessorum exemplum; non enim, quæ recentiora, sed quæ meliora, debent Principes exempla sibi imitanda proponere:

S E C T I O S E X T A

Quamquam si de bonis, & non de novis sumamus exempla, non defuere Romani Pontifices, qui sibi otia inter maxima negotia invenirent. Obsidio Urbi, & barbaricus ensis civium cervicibus imminabat. Numquid tamen istud terruit B. Papam Gregorium, quò minus sapientiam scriberet in otio, eo nempe tempore (quod ex ejus præfatione liquet) obscurissimam, & extremam partem Ezechielis, tam diligenter, quam eleganter exposuit.

SI quæ tempora fuerunt, quibus externis præoccupatus vexationibus, vixerit Summus Pontifex, certè illa extitisse, quibus B. Gregorius, urbi præfuit, & orbi, incitabitur nemo, qui eundem adverterit unico contextu, imminentibus irruentium inimicorum, jam prope urbi adstantium, periculis obrutum; pluribus negotiis, pro componendis Regum invicem contendentium dissidiis, fatigatum; per-

pertinacium hæreticorum erroribus divellendis intentum, & nihilominus, inter tot urgentia negotia, ita tempus ad vacandum Deo redemisse in sapientia, ut obscurissimam, & extremam partem Ezechielis, eo tempore tam diligenter, quàm eleganter exposuerit: Videant nunc Prælati, cæterique viri Ecclesiastici, quomodo in pace, & tranquillitate viventes, utantur otio concesso, an ad sacra studia, an ad vana, & sæcularia negotia. Videant qua ratione redimant in sapientia tempus. Quàm multos heu nimium videre est alienis, otiosis, & indignis occupari. Nihil autem differt, an vir Ecclesiasticus otiosus sit, an malè occupatus. Olim certè SS. Præsules, etiam in gravissimis negotiis, invenerunt modum vacandi Deo, & nunc invenient, quibus cura, & parsimonia temporis erit: ab occupationibus externis se subtrahere, potissimum expedit cuicumque virò Ecclesiastico, ait Apostolus: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos: S. Petrus Dam. Serm. Synod. 75. Hujus autem templi fenestræ Sacerdotes sunt, & cum terrena negotia Sacerdotes implicant, quasi fenestræ clausæ templum, quod amittit lumen, obscuratur.*

CAPUT NONUM

SYNOPSIS.

Abusus Curialium perstringit, causas utique agitandas esse approbat, sed sicut decet, nempe breviter litium ambages refecandas docet, dilacionesque amputandas; neque omnes causas esse admittendas: damnat impudentiam quorundam, putidas causas judiciis ingerentium: ambitiosis plenam esse Ecclesiam deplorat.

SECTIO PRIMA

Sed esto, alius inolevit mos, dies alii sunt, & alii hominum mores, & tempora periculosa non instant jam, sed extant.

Ecclēsiā prioribus sēculis, Sanctis florentem moribus, nunc per orbem dilatātam, inter pullulantes silvescere abusus, meritō deplorant Sancti Patres, qui priora Ecclesiā sēcula, propter incrementum virtutum, licet à persecutoribus agitata, longē feliciora fuisse, quam nostra, ubi quiescentibus tyrannis, horribiliorem persecutionem pati ab introductis abusibus, & pullulantibus vitiis, jugiter lacrymantur. Alius certē inolevit mos, dies alii sunt, & alii hominum mores. In primitivā Ecclesiā videre erat Sacerdotes aureos, quamvis uterentur calicibus ligneis, nunc Sacerdotes lignei sacrificium offerunt in calicibus aureis. Tunc Præsules facti forma gregis, digniores reputabantur; nunc dignum Prælatum agere non posse, penè dixeris, nisi eum, qui scit dominari in Cleris. Noverant tunc laici debitum deferre honorem Sacerdotibus, quorum aliquos ad Sacerdotii ignominiam, nunc etiam in laicorum domibus turpiter famulari conspexeris. Quos olim ad dignitates Ecclesiasticas solum extolebat meritum, nunc passim contemptibiles factos ingemiscimus. Tunc unanimi charitate concordēs vivebant Christifideles, nunc contentiosi litium fomenta invicem excitant. Inter duodecim abusiones sēculi, quas S. Augustinus, *de Duodecim abusibus*, deplorat, Christianum contentiosum enumerat. Plures autem ex abusibus, à Sancto Augustino recensitis, cum inter Christianos invaluerint, meritō S. Bernardus, tempora periculosa non instare jam, sed extare exclamat.

SECTIO SECUNDA

*Fraus, & circumventio, & violentia invalere
super terram.*

Calamitatem hanc, jam suo ævo in orbe dilatātam conspexerat S. Chrysostomus, sic affatus: *in cap. 20. Matth. In hoc mundo omnes emendo, & vendendo vivunt, & invicem sibi fraudem facientes, vitam suam sustentant.*

Uti-

Utique fraus, violentia, & circumventio invaluerunt super terram, præcipuè hac nostra ætate, qua ille prudentior judicatur à sæculo, qui calidior est in arte decipiendi. Non tanto studio, neque tot laqueis venatores, feras, atque volucres capiunt, quot versutiis homines, alios quosque simpliciores decipere conantur. Fides exultat, regnat fraus, violenter expetitur, quod justè nequit obtineri. *Fraus, & circumventio, & violentia invaluerunt super terram.*

S E C T I O T E R T I A

Calumniatores multi, defensor rarus, ubique potentiores opprimunt pauperiores.

ENixè orabat S. David: *Non tradas me calumniantibus*: abundat hujusmodi carbonibus desolatoriis ætas nostra, in qua calumniatores multi, defensor rarus. Undè clamat ad nos Deus: *Jerem. 21. Eruite oppressum de manu calumniantis.* Sed satius repetere verba Ecclesiastes: *Eccl. 45. Vidi calumnias, quæ sub Sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem.* Utique calumniatores multi, defensor rarus; facilius enim est invenire, qui calumniatori consentiat, quam qui ab injuria per calumniam illatà, studeat vindicare innocentem. *Ubique potentiores pauperiores opprimunt*, expetunt siquidem injustè per vim, & metum, quod nequeunt justè obtinere; si pauper causam proponat cum divite, hujus præpotentia, illius rationibus præfertur; si de obtinenda dignitate agatur, potentis divitiæ, pauperioris merito prævalent: *ubique potentiores, pauperiores opprimunt.* Qui potentià, sibi à Deo tradità, abutitur in oppressionem pauperum, non vir potens, sed tyrannus est nuncupandus: *S. Greg. lib. Mor. Potestas namque cum habetur, cogitanda est ad utilitatem.* Ad hoc saluberrimum monitum inclinent aures suas, qui potentià suà abutentes, opprimunt ope-

operarios, quibus iusta stipendia, si non denegantur, plus quam par sit prorogantur. Jam vix licet pauperi causam suam defendere, & jus suum dicere contra potentes; potentioribus potius, quam pauperibus, favent in causarum discussionibus, iudicum arbitria; vincit causas potentia: *Summum in Regibus bonum est iustitiam colere, ac sua unicuique iura servare, non sinere, quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custodiri: S. Greg. ubi sup.*

SECTIO QUARTA

Non possumus deesse oppressis, non negare iustitiam petentibus iudicium.

AD hoc data est Principibus à Deo potestas, & hoc est potissimum Principis munus, facere iudicium, & iustitiam, diligere pauperes, non deesse oppressis, ministrare iustitiam, iudicium petentibus; non enim ideò bonus dicendus est Princeps, quia diutius imperavit, regni ditionem ampliavit, aurum cumulavit, vel inimicos subegit; hæc enim, & alia huiusmodi ærumnosæ vitæ, vel munera, vel solatia, quidam etiam cultores dæmoniorum accipere potuerunt; sed ille bonus prædicandus est Princeps, qui potestatem suam religionis incremento exercuit, qui oppressis non defuit, qui subvenit pauperibus, qui iustitiam petentibus non negavit iudicium, & superbientes pauperum oppressores compescuit: *S. August. lib. 4. In hoc serviunt Reges Deo, si in regno suo bona jubeant, mala prohibeant.* Princeps dicitur, qui ita principatur, ut omnes inordinatos motus, non tam in se, quam in subditis potestate sapientiæ, & administratione iustitiæ comprimit. Principis locus benè tenetur, cum ille, qui præest, vitiis potius, abusibus, & oppressionibus, quam subditis dominatur. Hunc finem sibi proponere debet bonus Princeps, ut subditos suos, omnes in suo statu felices faciat. Bono Principi nihil jucundius subditorum prospera-

ritate . Hoc assequetur quisquis in aliquo Solio à Deo constitutus , non deerit oppressis , non negabit justitiam peccantibus judicium : Si omninò sit vacuus affectibus . Nullus est , quem magis oporteat , vel bona scire , vel meliora operari , quàm Principem ,

S E C T I O Q U I N T A

*Nisi agitentur causæ , audiantur partes inter partes ,
judicare quis potest .*

Qui judicat inauditis partibus , licet justum judicet injustè judicat . Verus Judex debet ità partem audire , ut unam semper aurem pro altera parte omninò vacuam fervet . Semper injustus est Judex , qui uni plusquàm alteri ex contendentibus partialem se exhibet . Judicis officium est verum sequi , hoc autem assequi nequit , nisi audiantur æqualiter partes . *Inaudita parte judicare , barbarum esse , & tyrannicum* , dicebat Lucius Apulejus : Qui judicat debet esse omnibus communis , absit à Judice personarum acceptio : Nisi audiantur partes , quis potest inter partes rectum ferre judicium ? Sint itaque Magistratus , sint Judices , ad quos privati confugiant , sed sint quoque Principes , qui ad judicandas justitias , tempus accipiant .

S E C T I O S E X T A

Agitentur causæ , sed sicut oportet . Nam is modus , qui frequentatur execrabilis planè , & qui non dico Ecclesiam , sed nec forum deceret . Miror namque quemadmodum religiosæ aures tuæ , audire sustinent hujusmodi disputationes Advocatorum , & pugnas verborum , quæ magis ad subversionem , quàm ad inventionem proficiunt veritatis . Corrige pravum morem , & præcide linguas vaniloquas , & labia dolosa claude : hi sunt , qui instruunt , à quibus

bus fuerunt instruendi, astruunt non comperta sed sua, struunt de proprio calumnias innocentiae; destruunt simplicitatem veritatis, obstruunt iudicii vias. Hi sunt qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, disertis adversus justitiam, eruditi pro falsitate, sapientes sunt, ut faciant malum; eloquentes, ut impugnent verum.

Qualis erat, tunc temporis methodus agitando causas in Curia, quam detestatur S. Doctor, eadem profecto, & hisce temporibus, non minus execrabilis reputaretur à S. Bernardo, si spectator accederet ad quaedam tribunalia, ubi non modo Iudices diligunt munera, & sequuntur retributionem, sed ipsi quoque Causidici, per inutiles pugnas verborum, causas protendere conantur, non tam ad Iudicium subversionem, quam ad litigantium detrimentum, quod in proprium lucrum convertunt. Insuper injustas saepe causas patrocinandas suscipiunt, nihil interea cogitantes de causae exitu, dummodo ex iniquitate quaestum faciant: *S. Greg. sup. Ezech. Justus Advocatus à nullo injustas causas accipit.* Advocatus sic dicitur, quia velut in subsidium litigantium vocatus; Sed invenire est quam multos, qui non in litigantium subsidium, sed potius in eorum detrimentum advocant causas, de quarum insufficientia ipsis evidentissime constat, non erubescunt injusto patrocinio aggravare conscientias suas, ratione scilicet injusti auxilii quod impendunt, ratione nocimenti quod faciunt; ratione boni quod impediunt. Saepe major est sumptus expensae, quam fructus sententiae: De iis Causidicis sic loquitur S. Augustinus *Epist. 54. Si justitia sincerius consulatur, justius dicitur Advocato. Redde quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati adfuisisti, Iudicem fefellisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti.* Nec desunt qui justissimas pauperum causas patrocinari recusant, quia exuberantia stipendia à pauperiore cliente nequeunt emungere. Caeterum, pauperibus in necessitate constitutis, teneri Advocatos

catos, gratuito patrocinio subvenire, probat S. Thomas 2. 2. q. 71. art. 1. ipsæque leges Advocatis, exuberantia stipendia exigentibus, meritò poenas remotionis ab officio infligunt, *Lege Si qui tit. de postulando in Cod.*, *Lege quisquis: tit. de postul. in eodem*. Similique poenæ subjiciunt Causidicos, qui procacibus verbis utuntur, neque ratione, sed probis putant esse certandum. Advocatorum justè, piè, & modestè patrocinantium, meritas laudes perstrinxerunt Leo, & Anthemius Imp. his verbis: *Lege Advocat. 54. Advocati qui dirimunt ambigua facta causarum, suæque defensionis viribus, sæpè publicis in rebus, & privatis lapsa erigunt, fatigata, reparant, non minus provident generi humano, quam si præliis, atque vulneribus patriam, parentesque salvarent. Neque enim solos nostro Imperio militare credimus, qui gladiis, Clypeis, & Thoracibus utuntur, sed etiam Advocatos; militant namque causarum patroni, qui gloriosæ vocis confisi munimine, laborantium, spem, vitam, & posteros defendunt. Illos verò Causidicos, qui injustas causas, propter turpis lucri quæstum, defendendas suscipiunt, vel immoderatas extorquent à clientibus retributiones, sic alloquitur Sidonius lib. 5. ep. 7. Hi sunt, qui causas protendunt adhibiti, impediunt prætermitti, fastidiunt admoniti, obliviscuntur locupletati. Hi sunt, qui emunt lites, vendunt intercessionem, deputant arbitros, judicanda dictant, dictanda convellunt, attrahunt, litigantes, protrahunt audiendos, trahunt addictos, retrahunt transigentes. Expressæ fraudes, & abusus utinam nostris temporibus, etiam Tribunalibus exularent, quos temporibus D. Bernardi adeò execrabiliter invaluisse, eodem teste, comperimus; Itaut Eugenium Pontificem, ad prædictorum abusu subversionem, fuerit excitare coactus. Jam penè modum, & numerum prætergressæ sunt artes, quibus miserrimi clientes frustrantur, adeout si cum sumptibus conferatur molestiarum ratio, gravius jam penè sit vincere, quam damnari. Inter litigandum, dubia ex dubiis feruntur, & immani dilatione pereunt litigantes, dum*

crescit iudicibus, & curialibus mercimonium. Præcipua debet esse Principis cura, quâ litium tempora breviora fiant, ne de clientum miseris, non sine Dei, hominumque injuriâ, Iudices & Advocati saginentur. Agitentur itaque causæ, sed sicut oportet, quod tunc erit, cum non passio, sed ratio in justitiæ lance prævalebit; cum tribunalia non conferentur plus offerentibus; nam ubi Magistratus sunt venales, unusquisque arbitratur licitum esse vendere quod emit; cum non respexerint Iudices ad munera, & retributiones, quæ sæpè pervertunt iudicium, causasque protendunt usque ad exinanitionem litigantium, qui fortunæ bonis destituti, licet iurium merito præmuniti, iuribus tamen munera unire nequeunt. Parum sæpè jura, multum munera obtinent, & iuribus, atque muneribus maximæ mundanopoliticæ non rarò prævalent, quibus eò tenacius adherent moderni politici, quò magis contra Ecclesiam invalescere perhibentur.

SECTIO SEPTIMA

Nihil itaque absque labore manifestam facit veritatem, ut brevis, & pura narratio.

Nimia verborum prolixitas, garrulitas est, neque manifestat, sed impugnat veritatem: *Seneca Ep. 170. Multa verba stultam faciunt orationem.* Multis verbis veritas non eget, & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehensa sunt. Difficile est hominem multiloquum non esse mendacem. Loquacitas multos habet errores; dicere solebat Apollonius ad familiares. *Paucis verbis contenta est vera narratio.* Laborus cuidam apud ipsum longiore utenti sermone, *quid mihi (inquit) de re pusilla texis proemia, quanta res est, tantam oportet, & orationem esse, quâ uteris.* Fuit hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi sermone, quàm causa expostulet longiore; adèò nusquam non placebat frugalitas, nam ad causam non

non magnam, adhibere supervacua verborum copiam, luxuriæ genus est. Ctesiphontem Lacones eiecerunt, qui se profitebatur, de re quavis totum diem posse dicere, dicentes, *boni oratoris esse, sermonem habere rebus parem*. Multa verba nequaquam faciunt sapientem opinionem. Nemo non metuit infidere æquo infreni, at plus est periculi à lingua effreni.

SECTIO OCTAVA

Ergo illas, quas ad te necesse erit causas intrare (neque enim omnes necesse erit) diligenter velim, sed breviter decidere assuescas, frustratoriasque, & venatorias præcidere dilationes.

PROSEQUITUR S. Bernardus perstringere artes, fraudesque Curialium, quibus ad eò curæ non est controversiis sopiendis admoveere manum, ut potius oleum effundant. Nimirum feruntur lites ex litibus; controversiæ controversias excipiunt, nullâque remorâ listi, vel inhiberi rixarum cursus potest. Sed & sumptibus atteruntur litigantium facultates, & satius plerisque esset de jure suo recedere, quàm juri experiundo fortis, nonnumquam minus idonæ, damnum impendiorum jacturâ cumulare. Causas itaque D. Bernardus vult breviter decidi, omnes litium ambages recidi. Cum nihil ità absque labore manifestam faciat veritatem, uti brevis & pura narratio. In quam sententiam multa, variis consiliorum decretis, statuta legimus, sed utinam praxim in Curiis, & Tribunalibus videremus. Concilium Tridentinum admonet tam Ordinarios, quàm alios quoscumque Judices, ut terminandis causis, quantâ fieri poterit brevitate studeant: Ac litigantium artibus, seu in litis contestatione, seu alia parte Judicii differenda, modis omnibus, aut termini præfixione, aut competenti alia ratione occurrant. Eadem videre est in Concil. Later. ult. sess. 10. Horum Canonum

num observantiam, magnus Ecclesiasticæ disciplinæ zelator S. Carolus Borromæus, studiosè promovit. Thomam quoque Morum, Angliæ Martyrem, à protrahendis in foro causis, alienissimum fuisse, Stampletonius in vita ejus testatur.

S E C T I O N O N A

Causa viduæ intret ad te, causa pauperis, & ejus qui non habet, quod det.

Congregationi pauperum affabilem te facito: Eccles. 4. Siquidem: Proverb. 29. Novit justus causam pauperum: Cum itaque Princeps justitiæ administrationi sedulò studere debeat, consequenter pauperum, orphanorum, & viduarum causis discutiendis, debet ex munere, insistere. Non melius æmulantur principes Dei bonitatem, cujus sunt in terris imagines, quam cum pauperum se exhibent patres; Majestati Principis magis congruit inter litigantes arbitrum sedere, quam Judicem. Princeps, qui animata lex est, potius jubere debet, quàm disputare. Cum autem viduarum, & pauperum causas, à Pontifice discutiendas esse doceat S. Bernardus, consequens est, majoris momenti pauperis, quàm divitis causam esse pensandam. Siquidem divites, cum habeant quod dent, facilius ad Judices habere possunt accessum, ideò benè instat Eugenio S. Bernardus: *Causa pauperis, & ejus qui non habet quod det, intret ad te, cui tamquam alieno à munere, & à retributionibus, facilius pauperes proprias poterunt exhibere indigentias, & ab oppressoribus liberari.* Gloriosi regiminis bases sunt, tam omnibus, sed præcipuè pauperibus, nullo discrimine jus dicere, quàm copiosæ annonæ curam sedulò agere.

S E C T I O D E C I M A

Aliis alias multas poteris committere terminandas.

Cer-

Certum est non posse Principem causarum omnium discutendarum pondus sustinere, quapropter cum Deus ad Moysen, & in eo ad omnes Principes, sequentibus verbis sit alloquutus: *Exod. c. 8. Provideant sibi viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constituent ex eis qui judicent populum.* Si Princeps omnes omninò vellet per se ipsum causas discutere, stulto labore consumeretur. Curam Principis publicæ res, non privatorum litigia exposcunt. Itaque quidquid est majoris momenti ad se avocet, aliis alias multas causas poterit committere terminandas. Exprimuntur autem Exodi loco superius citato, ad instructionem Principum, substituendorum Judicum caracter, de quibus legitur, quod esse debeant *viri prudentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam.* Non dabis Judicem avarum & justum, indisciplinatum & rectum; Principis studium in hoc debet versari, ut dignos constituat Ministros, tales erunt, si timeant Deum, si oderint avaritiam. Ministrorum peccata, suis respectivè Principibus, etiam maculam inurunt. Vix est, quod magis alienet à Principe subditorum affectum, quàm indignorum Ministrorum electio. Non satis est Principem rectè, & humaniter scire imperare, nisi etiam rectos, & humanos præficiat Ministros, qui timeant Deum, & oderint avaritiam.

S E C T I O U N D E C I M A

Quàm plures, nec dignas audientià judicare.

Cum proni sint homines ad contentiones, ideò plures causas, nec dignas audientià judicandas asserit S. Bernardus: ubi tamen de oppressione pauperum agitur, causa viduæ, causa pauperis, & ejus qui non habet quod det intret ad Principem. Se probat subditis infensum, qui ne subditorum jura servet, eadem audire recusat. Hostibus,

non

non subditis negatur ad Principem accessus. Apud nationes negare audientiam, idem est, ac recusare Regnum; undè dixit muliercula ad Philippum Macedonem, quæ causam suam, sed infruſtra Regi manifestatura acceſſerat: *Sabelius lib. 7. Si non vis audire, nec regnes.* Hoc præcæteris maximè commendavit in Gratiano Imperatore Aufonius, quod interpellantibus faciles præberet auditus, nec de occupatione causaretur: Plinii iudicio *Optimus ille, erit Princeps, apud quem nulla in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora, audiuntur subditi statim, dimittuntur statim.* Nec minus Principis munus est libenter audire subditum oppressum, quàm Præsulis. Quapropter D. Augustinus Sanctum Ambrosium commendat, æquè ab eloquentiâ dicendi, ac à facilitate audiendi: *per quàm, facilis ad eum omnibus patebat accessus.* Sed cum facilitate audiendi, debent Principes, & Præsules, spiritum discretionis habere: ad causas quas noverint suâ audientiâ dignas, tantummodo debent inclinare autem suam, ne indiscriminatim auditis, & garrulis, sive contentiosis, & justè quarulis, per eorum audientiam, istorum accessus protrahatur; vel ex nimia facilitate audiendi, detur contentionibus aditus, sicque inter garrulitates consumpto tempore, gravioris momenti causæ indiscussæ procrastinentur, quandoquidem quamplures, *nec dignas audientiâ satius est judicare.* Hic opus esset ut saperent, & intelligerent, quàm grave sibi onus imponant, qui in aliquo ministerio constituti, tam difficiles sunt ad audientiam, ut penè facilior pateat accessus ad Principem, quàm ad Ministrum. Acceptare ministerii honorem, idem est, ac assumere, onus audiendi; tenetur honorem ministerii deponere, qui renuit onus audientiæ sustinere. Qui publicis rebus gerendis à Principe præficitur, omnibus pro audientiâ adventantibus, debet esse communis. Non otio quietis, sed sedulitate laboris, ministerii opus perficitur. Nec juvat tergiversari dicendo, ad audientias tempus non sufficere: optima excusatio, quandocunque ad oblectamenta,

ad

ad ludos, ad vaniloquia tempus non abundaret. Qui gaudet de honorifico, non contristetur de oneroso. Qui ministerii laborem fugiunt, & honorem capiunt, atque proventum, de populorum sanguine saginantur. Difficultas Ministrorum ad audientiam, sæpe Principi, semper subdito fuit perniciofa.

SECTIO DECIMASECUNDA

Quid enim opus est admittere illos, quorum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium. Tanta est impudentia nonnullorum, ut cum manifestæ ambitionis prurigine scateat tota facies causæ eorum, non erubescant audientiam flagitare, publicantes semetipsos ad multorum conscientias, in quo vel sui solius poterant confundi iudicio.

Impudentiam quorundam, putidas causas iudiciis ingerentium, redarguit S. Bernardus, eosque ab audientia meritò reprobandos insistit, quoniam dum aliorum causas eò quod injustè assumptas, defendere prætendunt, seipsos reos constituunt, ratione injusti auxilii quod impendunt, & nocumenti quod faciunt, per indebitas expensas, ad quas Clientes inducunt, quorum causas sæpe manifestè constat, nullis suffultas esse rationibus, nihil curantes proprias aggravare conscientias, dummodo injustas exigere, valeant expensas, de quibus optimè dixeris, quod solùm ad quæstum suum sapiunt, dum aliorum lucra quærere, fingunt: *Publicantes se ad multorum conscientias, in quo vel suæ solius possunt confundi iudicio.*

SECTIO DECIMATERTIA

Non fuit, qui retunderet attritas frontes, & idèd plures facti sunt, & magis induruerunt.

Abu-

Abusibus initio resistendum, si non adsit, qui statim obstitat, constat facillimè propagari; Neque minor est culpa introducendum abusus, quàm sollicitè retundere negligentium: nihil est quod majorem sollicitudinem exigat, quam diluculò abusus obviare.

SECTIO DECIMAQUARTA

Sed & nescio quomodo vitiosus conscientias vitiosorum non refugit, & ubi omnes sordent, unius minimè factor sentitur. Quis enim verbi causa avarum avarus, immundum immundus, luxuriosum luxuriosus erubuit.

Vitia per abusus introducta sapè non reparantur, quia iisdem infectos esse aliquando contingit, ad quos spectat emendare, & culpam quodammodo esse non putant vitium, ad quod Superiores ipsi cum plebe sunt facti proclives; idè erubescens in subditis plectere, quod in seipsis opus habet emendatione. Hinc fit ut immundum immundus, avarus avarum, luxuriosum luxuriosus non erubescat, ubi enim omnes sordent, unius factor minimè sentitur.

SECTIO DECIMAQUINTA

Plena est ambitiosis Ecclesia, non est, jam quod exhorreat in studiis, & molitionibus ambitionis, non plusquam spelunca latronum spoliis viatorum.

Latrones suis in speluncis viatorum spolia cernere, semper assueti, feracem non horrent aspectum, sic sæculum nostrum vix amplius exhorret in studiis, & molitionibus ambitionis, quæ præcipua in mundo pestis, ad boni consortii exitium esse perhibetur. Ad Ecclesiarum regimen, ad infulas aspirant, qui vix sacrorum studiorum rudimenta à limine salutarunt, disciplina Ecclesiastica prorsus

fus expertes , ideò solum noti , & promoti , quia eos caro , & sanguis revelat , vel quia aliquo potenti patrocinio suffulti , hinc se censent sufficienti merito cumulosos , ad obtinendas dignitates , undè potius deberent habere repulsam . *Plena est ambitiosis Ecclesia* . Contendunt alii supra emeritos , ratione nobilitatis præferri , quamvis omni virtute sint destituti ; nihil interim ad sui commendationem habentes , quàm inanem prædecessorum suorum memoriam ; sed qua ratione in posteris venerabilis esse potest proavorum virtus , quandocumque in ipsis , nihil præter memoriam superest ? Vereor potius majores nostros , nonnisi verecundià suffultos , posse suam gloriam , tot sudoribus comparatam , à vitiis successorum contaminatam conspicerè . Tunc solum de majorum nobilitate , legitimà virtutis filià gloriamur , cum eorum meliora charismata æmulari contendimus . Majores nostros sola virtus nobiles fecit . Hoc enim priscis temporibus unum erat remedium emergendi è latebris vulgi , cum omnes initio pares natura esse jussisset : sola virtus , in omni congressu , primos promerebatur accubitus . Quid ergò nunc temporis , virtute destituti , de sola nobilitate gloriabundi , cæteris quantumvis virtutibus cumulatis , præferri contendant ? *Plena est ambitiosis Ecclesia* , quæ hujusmodi prætendentium assiduitate oppressa , jam ferè coacta est cedere usui , & malum ambitionis , quod prioribus sæculis adeò exhorrebat amarum , usu ipso indulce conversum est : *Non est amplius quod exhorreat in studiis , & molitionibus ambitionis , non plusquam spelunca latronum spoliis viatorum* : ideò hisce temporibus sæpè possidet ambitio virtutis præmia , virtus autem , quasi nullius momenti facta , sub ambitionis jugo comprimitur . Certè multi non tantà fiducia , & alacritate currerent ad honores , si se etiam sentirent onere gravari , nec cum tanto labore , & periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum ; Nunc verò , quia sola attenditur gloria , & non pœna , purum esse Clericum erubescitur in Ecclesia , se se viles æstimant , & inquilinos , qui quocumque eminentiori

loco non fuerint sublimati . Proculdubio sicut ait Origenes *in epist. ad Rom.* *Omnis adeundi honoris Ecclesiastici abscinderetur ambitio, si se judicandos potius, quam iudicatu- ros, hi qui præesse volunt populis, cogitarent.* Omnis Cathedra honoris, convertitur superbis in Cathedram pestilentia. *Plena est ambitiosa Ecclesia;* quia cum ut exal- tentur in Ecclesia, nullus aditus pateat ambitiosis, nisi of- ferre munera, munera offerunt; inveniunt enim aliquando etiam inter Ecclesiasticos proceres, qui munera diligunt, & retributionem accipiunt; inde reliquos quoque ordines pervasit malum, quod Ecclesiasticas dignitates, sæpè tam- quam rem hæreditariam, à Patruis in Nepotes trasmittit; Sed impossibile est omnes ambitiosorum latebras inquire- re, nihil enim est supra ambitiosa improbitatis ingenium.

CAPUT DECIMUM

SYNOPSIS

Exortationem ad zelum contra ambitiosos facit, & contra illos, qui ex iniquitate questum faciunt, ostendit severe animadvertendum; effundendam potius pecuniam, quam accipiendam docet. Ideò Pontificem debere se terribilem exhibere Nundinatoribus instat. Et breviter repetit mo- dum, quo se gerere debet Pontifex circa judicia, ut re- dimere valeat in sapientia tempus, vacando non tam actioni, quam considerationi.

SECTIO PRIMA

Si Christi discipulus es, ignescat zelus tuus, exurgat auctoritas adversus impudentiam hanc, & generalem pestem.

Numquam melius rectitudinis zelo Prælati accendi- tur, quam dum contra Nundinatores in domo Dei zela-

zelatur . Exurgat auctoritas Pontificis contra omnem impudentiam, quæ decorem domus Dei in opprobrium convertit, ut condignæ ultionis flagello perterriti comprimantur, qui ex lenitate Superioris, perversè agendi ansam accipiunt : In Ecclesia Dei Nundinatores esse perhibentur, quicumque munera offerunt, vel sæcularis potestatis auctoritatem interponunt, ut Ecclesiasticas dignitates obtineant.

S E C T I O S E C U N D A

*Intuere Magistrum sic facientem, & audi dicentem,
qui mihi ministrat, me sequatur.*

Primus discendi ardor est nobilitas Magistri ; fermo quidem vivus, & efficax exemplum operis est, facile persuadens quod intendimus, dum factibile probat, quod exemplo suademus : hujusmodi exempla sunt, quæ Christus reliquit, cœpit enim facere, & docere ; cum autem docenda faciens, obedientem perficiat discipulum, non est undè Christi discipulus excusare se valeat ab imitatione Magistri, qui prius docenda fecit, undè & potuit tutius dicere : *Qui mihi ministrat, me sequatur* . Docuit discipulos suos flagellum arripere contra Nundinatores, qui ex iniquitate quæstum facere non erubescunt : ad hæc documenta inspiciant Apostolici viri, ut tempore opportuno faciant secundum exemplar .

S E C T I O T E R T I A

*Non parat aures, ut audiat, sed flagellum, quo feriat
verba nec facit, nec recipit ; nec enim sedet
judicans, sed insequitur puniens.*

Contra facinorosos, quorum manifesta est culpa, non est opus ulteriori discussione judicii, ut infligatur
X 2
pœna

pœna ; iis quos culpa manifesta convincit , non est ultra , prætextu iudicii , concedendus cavillationibus locus , sed statim debita pœna est infligenda , ne ut sæpè contingit , si protrahatur punitio , impunitus evadat excessus ; siquidem non est culpa tam gravis , quæ patrocinatorem non inveniat . Non tamen patrocinatores , sed Nundinatores sunt nuncupandi , qui manifestas culpas patrocinandas suscipiunt . Hi profecto illi sunt , de quibus dicitur , *quod excusant excusationes in peccatis* , qui sunt huiusmodi , profecto manifestæ impudentiæ convincuntur , dum publica delicta patrocinari non erubescunt , & iudicium subvertere conantur .

SECTIO QUARTA

Causam tamen non tacet , quod videlicet domum orationis , negotiationis fecissent .

Duplici titulo infligitur pœna delictis , ad justitiæ satisfactionem , & ad aliorum correctionem : ut ex pœna delictis constituta edocti , & perterriti discant homines cautius incedere , & à similibus culpis abstinere ; sed nihil proficeret ad exemplum populorum , pœna reis inflicta , nisi innotesceret culpa . Licet itaque Christus non federit in Templo iudicans contra Nundinatores , quorum publica culpa non egebat ulteriori formalitate processus , sed insecutus sit puniens ; causam tamen non tacuit , quòd videlicet domum orationis , negotiationis fecissent .

SECTIO QUINTA

Ergo & tu fac similiter .

Proponitur Pontifici exemplum Christi , ut deindè ad exemplum Pontificis , reliqui ad quos spectat zelari decorem domus Dei , faciant similiter . Debet enim Pontificis vita , cæteris Prælatiis esse norma vivendi , sciens quod qui-

quicumque fuerint illius mores , similes instituere cæteri præfules affectabunt : *Lactantius lib. 4. Quia mores , & vitia Principis imitari , genus obsequii videtur .*

S E C T I O S E X T A

Erubescant vultum tuum istiusmodi negotiatores , si fieri potest .

P Rincipem , qui Dei vices gerit in terris , divina attributa opus est æmulari , quantum cum humana imbecillitate compatitur ; itaut bonis amabilem , iniquis autem ita severum se exhibeat , ut ejus vultum erubescant , & timeant facinorosi , diligant innocentes . Dignam Principe faciem , comitas severitate admixta componit : cæterum utilior est benigna majestas in Principis vultu , quàm nimia affabilitas ; hæc enim dat vitiis licentiam , illa frenum imponit . Majestas Principis vocatur *eloquentia vultus* , quæ efficacior est ad suadendum , quàm proluxa oratio . Non enim tantum quid dicat , sed quo vultu loquatur Princeps attendunt subditi . Debet Princeps loqui non tamquam homo privatus , qui eloquentia indigeat ad persuadendum , sed tamquam Superior , qui jus habet ad imperandum : quidquid loquitur Princeps , si cum majestate loquatur , efficax est . Optimus subditorem liber est Principis vultus , ex cujus benigno aspectu , boni ad meliora excitantur , & ex ejusdem severiori facie , mali perterriti , in malis persistere erubescunt . Æquè amabilem populis Principem reddunt benignitas , quæ affabiliter bonos admittit , quàm severitas , quæ malos insequitur ; sicut æquè odiosus esset , si tam bonis , quàm malis indiscriminatim affabilis , vel utrisque semper severus adesset .

Duo præcipua sunt munimenta magnitudinis Regiæ , quæ verendum populis Principem faciunt , Virtus , exteriusque morum Decor . Inter virtutes regias , quæ Principi authoritatem conciliant , enitere debet exacta sacrorum , & re-

& religionis cura ; in suo vitæ cursu morum æqualitas , & conscientia ; dexteritas obsecundandi temporibus ; maturitas in deliberando ; celeritas in exequendo ; constantia in agendo ; in promissis veritas . Debent Principes ita majestatem cum benignitate componere , ut una aliam non excludat . Majestas enim populos ad timorem , humanitas ad amorem inclinare consuevit .

S E C T I O S E P T I M A

Si non , timeant , & tu flagellum tenes .

Difficile est populis dominari , quos penè timor non coerceat à culpa . Sæpe impunitas uni delicto concessa , plurium delictorum feracissima fuit ; ubi morbus ferum , & ignem exigit , misericordia est non parcere : *Seneca lib. I. de Clemen. cap. II. Tam omnibus parcere crudelitas est , quam nulli .* Quamvis improbi homines , ibi nomen crudelitatis imponant , ubi pro amore disciplinæ , facinorosi debito condemnantur supplicio ; attamen tandem aliquandò , Boetii sensui acquiescere coguntur : *lib. 4. de Consol. Feliciores esse improbos supplicia luentes , quam si eos nulla justitiæ pœnâ coerceat .* Ubi culpa gratiam non admittit , Princeps qui flagellum tenet , ut timeant facinorosi , cedere debet locum justitiæ , non gratiæ . Sæpè adsunt in aulis , qui ut ostendant , quantum apud Principem possint , & valeant , gratiam expetunt in causis , quibus nullatenus potest gratia favere . Hanc quorundam Aulicorum importunitatem detexit Theodosius Imperator , qui ad Principum eruditionem scripsit in Codice . *Sæpè in nonnullis causis , inverecunda petentium inhiatione Principes constringuntur , ut etiam non concedenda tribuant .* Meminerit Princeps se hominem esse , ut compatiatur subditis delinquentibus , cum gratiam interponere potest . Sed etiam se Judicem , & vindicem malorum à Deo constitutum fuisse non obliviscatur , ut cum necessitas exigit , justitia ,

stitia, non gratia locum habeat. Necessè est condolare naturæ, sed etiam necessarium est legi suffragari.

Verum regimen utrumque affectum complectitur, rigorem scilicet, & dulcedinem: sed cum difficile admodum sit, meditullium ad apicem, inter rigorem, & dulcedinem custodire, quæstioni aditus referatur, an satius sit ad dulcedinem, vel ad rigorem propendere. Quidquid tamen rigor in suum adfiscat suffragium, naturam scilicet humanam, ad libertatem inclinantem, facilius rigore, quàm dulcedine contineri, & subditorum insolescentium numerum, qui nonnisi rigore ad bonam frugem reducuntur, obediens excedere; nullum esse bonum pastorem, qui sine virgâ incedat; Superioris indulgentiam contemptum generare in subditis: Nihilominus, satius esse pro bono regimine, superiorem ad dulcedinem potius, quàm ad rigorem inclinare, longa probavit experientia, cum æquè boni, ac discoli, vota sua pro dulci regimine exhibeant. Dulcedine potius, quàm rigore continendos esse subditos, Christus verbo docuit, & exemplo; & quamvis discoli dulcedine superioris abutantur, rigidum regimen æquè bonis, ac discolis se facit exosum, faciliusque dulcedine, quàm rigore, ad bonam frugem reducuntur perversi. Vera superiorum dulcedo, non intendit excessibus aditum referare, sed cohibere; Allicit mansuetudo etiam perversos, rigor verò non rarò, etiam bonos pervertit. Excellentiores Sancti, perfectiores Politici, rigori dulcedinem præferendam esse docuerunt. Difficile est in humano regimine, sinè mansuetudine benè se gerere. Omnium ferè Sanctorum hîc fuit unanims sensus, efficaciorè esse, ad persuadendum dulcedinem, quàm rigorem; dulcis Superioris affectus inviscerat sibi subditum, etiam perversum.

S E C T I O O C T A V A

Timeant Nummularii, nec fidant in nummis, sed diffidant,

dant, abscondant æs suum à te, scientes effundere, quàm recipere paratiorem.

Aliud Nundinationis genus, cui fortiter resistendum, quodque in Ecclesiæ damnum fortè deterius invalescit, illud est, quod aliqui fidentes in nummis, dum ministros, paratos potius recipere, quàm effundere animadvertunt, exhibità pecunià, à debita suis excessibus poena se redimunt, & ut gratias obtineant, suppleunt profusione auri, quod ipsis deficit de ornatu virtutis. Timeant ergo nummularii, nec fidant in nummis, sed diffidant, abscondant æs suum à Principe, scientes eum effundere, quàm recipere paratiorem. Nullibi graviores excessus perpetrantur, quàm ubi nummularii fidere possunt in nummis. Paratior recipere, quam effundere nummos fuit Theodardus: *Sigonius de Regno Italiae lib. 10.* Sub cujus imperio, adeò excreverat nummulariorum audacia, ut ubique cædes, ubique rapinæ, ubique adulteria committerentur. Noverant siquidem subditi oblata pecunia Principi, paratiori recipere, quàm effundere, à quacumque poena se facile posse redimere. Cum autem successor ejus Totila, paratior effundere, quàm recipere nummos, debitam cuicumque delicto infligi poenam, absque ulla spe redemptionis, in assumptione ad regnum decrevisset; ideoque militem, ob violatam puellam, capitali sententia puniri vellet, factus est in toto exercitu tumultus, ægrè enim ferebant milites, similibus culpis assueti, inflictam poenam; sed in sua sententia persistens Imperator, ab avaritia alienus, sic exercitum est affatus. *Ejusdem ingenii esse delicto se obstringere, & delictorum supplicia impedire, omninò autem, aut hunc poenas dare, aut Gothorum regnum interire necessè;* Factumque est; & cum milites Principem paratiorem effundere, quam recipere nummos novissent, didicerunt timere nummularii, & ab excessibus abstinere. Impunitas sit licentia scelerum: impunita delicta parant regnis exitium. Utinam semper absint à ministris-

nisteriis, à tribunalibus viri paratiores recipere, quàm effundere. Siquis iudex declinavit post avaritiam, accepit munera, protinus de eodem potest inferri, quod pervertat iudicium; undè & in lege præcipitur: *Exodi 23. 8. Ne accipias munera, quia excæcant etiam prudentes.* Nam ubi muneribus inhiatur, consequens est, ut sicut Iudex hunc accepta mercede justificat, sic illum, qui nihil dedit, affligat. Iudicis mens percepti muneris conscia, debilitat judicialis censuræ vigorem, reprimit eloquentiæ libertatem, & si iudicii rectitudo in eo, qui aperuit manus ad munera non adimitur, saltem iudicandi auctoritas enervatur.

SECTIONONA

Hoc studiosè, & constanter agendo multos lucrifacies, turpium sectatores vitiorum, honestioribus officiis vindicando, multos ne vel audeant huiusmodi attentare servabis.

Cum subditi Principem à vitiis alienum, & virtutum cultorem compererint, facile ad virtutis semitam revertuntur. Nihil sic revocat subditos à malo, quàm constantia Principis in bono: nec possunt subditi non erubescere in seipsis, quod Principi exosum animadverterint. Ad Principis exemplum componitur populus: *Nam vita Principis censura est, ad hanc dirigimur, nec tam imperio opus est, quàm exemplo.* Hæc est Principum conditio, ut quidquid faciunt præcipere videantur. Boni Principis vita, bonitatis quædam præscriptio est.

SECTIONO DECIMA

Adjice illud, quod non parum proficiet, & ad ferias, quas tibi suadeo. Ità nempe non pauca tibi momenta temporum redimes, ad vacandum considerationi, quædam, ut dixi, negotia nec audiendo, quædam aliis committendo;

que tua digna putaveris audientiâ , fideli quodam , & accomodo ipsi causa compendio terminando . De qua consideratione his addere aliqua cogito , sed sub alterius sanè principio libri , ne duplo te oneret minus suavis oratio , si & longa fuerit .

Breviter hic repetit S. Bernardus modum , quo se debet gerere Pontifex circa judicia , cujus observantia , opportunum pro studio considerationis tempus exhibebit . Scilicet si non omnes causas suscipiat , si aliis partim excutiendas committat , si quæ solum sunt Pontificii muneris perficere studeat , nec manum mittat in messem alienam , si solas gravioris momenti causas discutiat , si quæ potius cavillationes sunt , quam lites , non modò non audiat , imò neque admittat . De quibus omnibus in præmissis sufficenter sermo est institutus ; nam coram Magnatibus sermo brevis competentior est . Apud Majestatem . , tutius est silentio , quàm loquacitate periclitari . Oratio quò minus suavis , si & longa duplò onerat auditorem .

SANCTI BERNARDI ABBATIS
DE CONSIDERATIONE
LIBRI SECUNDI

CAPUT I.

SYNOPSIS.

Pologiam instituit S. Bernardus ob infelicem successum expeditionis, in Terram Sanctam susceptæ. Maledicas linguas insequitur, & funestam temporis sui calamitatem deplorat. Graves rerum adversarum eventus, partim peccatis nostris, partim occulto Dei, & inscrutabili iudicio, adscribendos esse persuadet. Seipsum à quorundam calumniis modestè vindicat, atque religiosè excusat. Digressionis, ab argumento considerationis sibi proposito factæ, rationem reddit. Docet quomodo considerationis studium deceat Romanum Pontificem, qui parem non habet super terram, quem iterum consolatur de infelici expeditione suscepta, contra Saracenos; probat bonam conscientiam optimam esse Apologiam. Cæterum mavult se peti maledictis, quàm Deum,

pro quo libenter gloriatur sustinere opprobrium. Concludit veram hominis gloriam, Consortem Christi esse in opprobriis.

SECTIO PRIMA

Memor promissi mei, quo eccè jam aliquandiù teneor apud Te, vir optime Papa Eugeni, volo ipsum absolvere, vel serò.

CUM S. Bernardus ab Eugenio rogatus; libros scripserit de consideratione, sicut constat ex ejusdem præfatione, ad quinque libros præmissâ, memor promissi, properat promissum absolvere. Vir siquidem probus æque stat promissis, ac juramento sancitis; cautè promissa exhibenda, quæ ut plurimum nunc temporis facilius retractantur, quàm adimpleantur: aut non promittendum, aut sanctè servandum, quod spontè promissimus. *Non magna quidem hominibus promittenda, sed magna facienda esse, dicere, consueverat Phocion.* Priusquam promittas delibera, & cum promiseris facies; promittere enim, & non facere, fallere est. Sed jam sæculi nostri vitium commune esse perhibetur, quod suo ævo scripsit Petrarca: *Nunc nec promittendi modus est, nec promissa frangendi pudor ullus.* Cum tamen certum sit, quòd nihil sic decet hominem probum, quàm stare promissis; nihil sic lædit decorem honesti viri, quàm promissorum violatio. Illa solummodo promissa non servanda, quæ non sunt ipsis utilia, quibus illa promiseris, vel tibi plus noceant, quàm profint, cui promiseris. Cæterum honestius est petita negare, quàm dato promisso, terminum termino addere; siquidem absolutioni promissorum, longos terminos dare, nihil aliud est, quàm callidæ negationi tempus nancisci.

Inveteratus usus, imo potius abusus est apud eos, qui muneribus inhiant, multa promittere, & pauca reddere, vel non nisi post diutinas moras, promissa adimplere. Nunquam esse potest beneficium, cujus dilatio cruciat

ciat expectantem . Aluntur non rarò magnarum spe promissionum , adventantes ad Curiam , ubi apud plures nullus promittendi est finis ; promissionis escà captantur advenæ , diuturnà morà succumbentes expensis , quibus fatigati , vacui revertuntur ad propria , solà spei farcinà onusti : aut non promittendum , aut citò , & fideliter servandum quod promisimus : pudeat dilationis , quodocunque conscii sumus incuriæ , in adimplendis promissis . Idem est ac decipere , promittere , & non adimplere .

S E C T I O S E C U N D A

Puderet dilationis , si mihi conscius forem incuriæ , vel contemptus .

Non tam stare promissis , quàm promissa citò absolute , probum hominem decet ; qui per incuriam ferò attendit , quæ citò promisit , de illato beneficio facit injuriam , & ubi duplici titulo , quis sibi potest alterum obligare , non tam ratione promissi , quàm per expeditum promissionis datæ implementum ; per longam moram eum potius exasperat , quàm liniat , cui se promisso obligavit . Satius est non promittere , quàm promissa , aut nunquam , aut ferò adimplere . Pudeat itaque dilationis quemcumque sibi conscium contemptus . Promissio facta , sed non observata , obstruit aditum gratiæ , quem forte per aliam viam sibi referatum inveniret , qui pro gratiâ accedens , fuit à promissione non observatâ deceptus ; ita ut damni , quod sæpè quis patitur , ob gratiam non obtentam , sola sit in causâ promissio non observata : proindè multò satius est non , promittere , quàm promissa non adimplere .

S E C T I O T E R T I A

Non ita est , sed incidimus (ut ipse nosti) in tempus grave , quod & ipsi penè vivendi usui videbatur indicere cessationem , ne dum à studiis .

Cum

CUm infeliciter cesserit expeditio in Orientem, hortatore S. Bernardo suscepta, hinc contra Virum sanctum, calumniæ multæ excitatæ, quibus calumniis Apologeticon opposuerunt Scriptores celeberrimi; Videatur proindè Gaufridus *lib. 3. Vitæ S. Bernardi*; legatur Otho Frisingensis *de Gestis Friderici lib. 1. cap. 60.* Expendatur Baronius anno Christi 1148. Item Guillelmus Neubrig. *lib. 1. de rebus Angliæ cap. 20.*, qui omnes, de causis infelicis exitus sacre expeditionis, luculenter scripserunt; Ex his, aliisque eruditis Scriptoribus, constat perperam murmuratores contra Virum Sanctum contexuisse calumnias, quasi S. Bernardus, in prædicanda sacra expeditione, temeritate, aut levitate peccaverit.

SECTIO QUARTA

*Quasi verò temeritate in opere isto, aut levitate
usi simus &c.*

Inscrutabilia judicia Dei, quapropter irrationabiliter calumniatores maledictis Bernardum impetunt, quasi temeritate sit usus, in prædicanda expeditione sacra, quæ postmodum miserabiliter cessit, quandoquidem, sicut scriptum est; *propter peccata veniunt adversa*; Quantis fuerit miraculis illustrata prædicatio sacre expeditionis, à Sancto Bernardo, Summo Pontifice jubente, assumpta, usque in præsens testantur urbes, quæ eundem Sanctum Virum Concionantem audierunt; quòd autem infeliciter cesserit hæc expeditio, tot confirmata mirabilibus, non est humanæ imbecillitatis scrutari; judicia Dei Abyssus multa. Quia verò ausa est humana temeritas reprehendere, quod & comprehendere non valebat, humiliter se ab illatis calumniis purgat S. Bernardus, asserens se in hoc opere prædicationis suæ, temeritate non usum, neque cucurrisse quasi in incertum, sed jubente Summo Pontifice, imò per ipsum Deo, ad opus prædicationis sibi injectæ, se se accinxisse.

Con-

Confuetum pluribus S. Viris, se se humiliter purgare ab illatis calumniis, tunc maximè, cum notæ, quibus impetebantur, non tam in proprii, quàm in Divini honoris detrimentum cedere videbantur. Plura hac de re, in Sanctorum gestis, est colligere exempla, & sicut Deus ipse ait, *Honorem meum nemini dabo*, ita Sanctissimi Viri ab illatis injuriis se se vindicare consueverunt, cum per easdem, non tam seipsos, quàm Deum peti maledictis agnoscerent; Compertum in hoc casu S. Bernardo, de infructuosa expeditione, populum maledictis Deum impetere; Ideò vir Sanctus, ut obstrueretur os loquentium iniqua, & ut non tam suæ, quàm Divinæ causæ patrocinaretur, præsens Apologeticon scripsit; nec tam seipsum, quàm Deum exercituum, à maledictis vindicare studuit; potissimum ostendens, populi electi exemplo, quem Deus per Moysen eduxerat de terra Ægypti, non autem in terram promissionis introduxerat, quòd sicut exercitus ille cecidit propter iniquitatem suam, ita etiam Christianum exercitum, similibus Hæbraici populi iniquitatibus coinquinatum corruisse; ideoque frustra Ducis temeritati imputari inopinatum eventum, qui Deo iubente populum de terrâ Ægypti eduxerat; quemadmodum S. Bernardus Christi-Vicario imperante, sacram expeditionem prædicaverat. Quid enim interest, an quis Deo, vel Christi Vicario iubente, operetur; Divinæ resistit ordinationi, qui constituto ab Ecclesia Principi non obedit. Ut ergò Pontifici, imò ut per ipsum Deo pareret S. Bernardus, segregatus ad opus Apostolicum, ad quòd fuerat à Deo per Summum Pontificem assumptus, Galliam, Italiam, Germaniam peragravit, ubi congregato numerosissimo populo, etiam ipsum Conradum Imperatorem, Fridericum Juniorem Contadi nepotem, plurimosque alios Principes, & Duces sacro exercitui aggregavit. Domino ubique cooperante, & Sancti Viri sermonem confirmante sequentibus signis, quæ tot tantaque fuerunt, ut eadem perstricturus Gaufridus; vite S. Bernardi Scriptor *lib. 3. cap. 8.*

hæc

hæc verba præmiserit . Ne videatur in immensum processisse narratio , exempla pauca subjicimus ; illud etiam è regione monentes , nè forte tam breviter scribi opera tanta miretur . Siquidem multa in tam brevi fieri vidimus , ut tam celeriter ea proloqui nequeamus ; & cum dici soleat nihil esse facilius dicto , huic tamen Dei famulo , per gratiam , quam acceperat , signa facere magis facile videbatur , quàm nobis facta narrare : & hæc sufficiant , ut videat lector , quot , quantisque miraculis , Deus servi sui prædicationem confirmaverit , qui scribente Roberto Bellarmino venerabili Ecclesiæ Purpurato ; pluribus claruit miraculis , quàm ullus Sanctorum , quorum vitæ scriptæ extant , & testante Baronio : Fuit verus Apostolus missus à Deo , potens opere , & sermone , illustrans ubique , & in omnibus suum Apostolatam sequentibus signis .

Quod nihilominus sacra illa expeditio , tot illustrata miraculis , infaustum (hominum judicio) sortita sit exitum , absit , ut hinc murmur fiat in populo , sed venerari opus est judicia Dei ; Dei inquam , quo jubente , reliquæ Tribus accinctæ ad ultionem Benjamin , qui tamen peccaverat , semel , & iterato ceciderunt ; sed jam tertio repetito prælio , cecinerunt victoriam . Quid credere est dicturos de S. Bernardo maliloquos , quandò eundem audissent , non tertio , sed secundo tantum , suadentem repetere iter , & prælium , in quo semel frustrati fuerant præliantes Catholici ; utique sermones eorum fuissent jacula in S. Virum . Utinam etiam esset , qui nostro avo accingeretur robore , & zelo ad inflammandum Christianorum corda , ut instruerentur gladio , repeterent prælium contra Saracenos , & tollerent sanctum de Canibus , ne loca , ubi Redemptionis nostræ sunt operata mysteria , profanis ritibus contaminarentur . Quis scit si secundo , vel tertio repeteretur à Christifidelibus prælium contra Turcas , an etiam tandem essent victuri , sicut de Tribubus , contra Benjamin præliantibus , narratur . Quàm gloriosius Christiani Orbis Principes , rebus invicem in pace

com-

compositis , feliciusque præliarentur , si studerent dividere Turcarum spolia , & in Oriente unanimiter Principatus , & Regna , juxta congruam unicuique , pro suo labore , & expensis mensuram . Cum Principes excitant prælia , sæpe sapius ultra militares vires , jus aliud legitimum præliandi non habent , cum sola vis , jam ferè totam Theologiæ bellicæ summam comprehendat , & plus juris habere censeatur ad prælium , qui habet plus virium ; itaut militares vires , jam penè sint ultima ratio Regum . Utinam convenientibus invicem Christiani nominis Regibus , videre contingeret dissipatam abominationem Turcarum , stantem in loco sancto , scilicet in Civitate sancta Jerusalem . Utinam , in unanimi charitate conjunctos , videre esset Catholicos Principes , sacrae expeditioni addictos , & ad dissipandas gentes , quæ bella volunt , dirigerent Christianorum copiarum militares , gressus suos . Arduum fortè negotium esse , quis dicet , eniti in id , quod toties in casum aggressi sumus ; attamen non est vir fortis , cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate . Potest Deus exercituum facere , ut persequatur unus mille , & ut mille persequantur decem millia . Deum colimus , si viva fide colimus , qui Deus est exercituum , cujus forti potentia omnia curvantur imperia . Esto quod sæpè attentatum hoc opus , repetendi civitatem sanctam , sæpe etiam frustratum sit , sic disponente Deo , numquid ideo non debet homo facere quod debet , quia Deus facit quod vult .

S E C T I O Q U I N T A

Sed fortè miraris me prosequi ista , qui aliud proposueram ? Facio non oblitus propositi , sed quod à proposito non judicem aliena , nempe de consideratione , ut memini , sermo mihi ad tuam considerationem , & sanè magna res est ista , & egens consideratione non minima .

A Pologiæ suæ insistens S. Bernardus , digressionis ab argumento considerationis sibi proposito , rationem reddens ,

dens, simul; & semel ostendit, non esse alienum à proposito sermonem, quem sub initio hujus secundi libri de Consideratione instituit, de infelici exitu sacræ expeditionis, & consideratione non minimâ egere asserit. Utique utilem fuisse, quantumvis frustratam optato exitu, expeditionem illam, negarit nemo, qui rem altius consideraverit. Ex prædicatione expeditionis sacræ, quæ infelicem, juxtâ humanum captum, sed fœlicissimum, juxtâ inscrutabilia judicia Dei, fortita erat exitum, grave, contra S. Bernardum, quorundam vel simplicitas, vel malignitas scandalum sumpserat: ad evertendum hoc scandalum, hic attentè animadvertendum, quibus verbis hortaretur S. Bernardus Christifideles, ad properandum contra Turcas. Excitabat itaque ut in pœnitentiam, & remissionem peccatorum iter arriperent, aut liberaturi fratres, aut suas pro illis animas posituri.

Quantis signis Altissimus prædicationem hanc confirmaverit, paucis exprimi non potest, nam & eodem tempore scribi cœperunt, sed ipsa demum numerositas scribendorum, & materia, superavit Scriptorem; si tamen ex illa expeditione Orientalis Ecclesia liberari non valuit, meruit nihilominus lætari, & impleri Cœlestis Hierusalem: placuit siquidem Deo, tali occasione arreptâ, plurimorum eripere, si non Orientalium corpora à Paganis, Occidentalium animas à peccatis. Quis nunc audeat dicere Deo, quid fecisti sic? aut quis rectè sapiens, illorum magis infortunium non doleat, qui ad priora, vel pejora fortè prioribus, scelera redierunt; quàm eorum mortem, qui in fructibus pœnitentiæ, purgatas variis tribulationibus animas, Christo reddiderunt. Cæterum Deus, cui non modò honoris sui, sed etiam sanctorum suorum est cura, ut quamprimum obstrueretur os loquentium iniqua contra S. Bernardum, & ostenderet hominibus, qualiter Divo Bernardo, sacram expeditionem prædicanti, Spiritus Sanctus adfuerat, rem totam novo confirmavit, ac declaravit miraculo. Itaque ubi primum, de Christiani no-

minis

minis dissipazione, intra Gallias rumor intonuit, illuminandum, Dei famulo S. Bernardo, filium cæcum obtulit, contristatus de pignoris orbitate Parens, qui tandem multis præcibus vicit excusantem, & imponens vir Dei puero manum, oravit ad Dominum, quatenus si ab eo verbum prædicationis factæ de sacra expeditione exierat, in illius pueri illuminatione ostendere dignaretur, & protinus exclamavit puer *video, video*. Hoc miraculo, & aliis mirabilibus vindicante Altissimo famuli sui honorem, & sic confirmante, quod opus prædicationis à S. Bernardo assumptæ, fuerat juxta Divinum beneplacitum, licet alienum à communi expectatione fortita esset exitum. Faustissimum siquidem expeditio illa, & si non secundum humanum captum, tamen secundum Divinum propositum, exitum habuit; quandoquidem ille, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, multitudinem Angelorum, qui de cælo ceciderant, de illis, qui in illâ expeditione mortui sunt, restauravit. Hanc veritatem testati sunt SS. Joannes, & Paulus, Monachis Casemarii, hac de re eosdem Sanctos crebrò apparentes, utpotè singulares illius Monasterii tutelares, interrogantibus; quod & ad solamen S. Bernardi, ad eundem sanctum rescriptit Joannes Abbas præfati Monasterii in Agro Verulo, Casemarium nuncupati. Sanè ut ait S. Bernardus: *magna res est ista, & magna egens consideratione*, quandoquidem ex hujus expeditionis exitu constat, quàm inscrutabilia sint judicia Dei. Ipse est, cujus miserationum non est numerus, qui humanam malitiam, in suam dignatur convertere clementiam. Cum enim Christianorum exercitus, ad mala esset devolutus, nec mereretur, ut Deus perficeret eorum vias, immisit in exercitum afflictiones, quibus purgati milites, non ad terrenam, sed ad cælestem Civitatem Sion pervenire valerent: panè quotquot in illâ expeditione mortui sunt, adeò latanter mortem oppetiere, ut libenter se potius mori paratos assererent, quàm reverti, ne amplius in peccata reciderent.

Res sanè magna indigens consideratione , quòd tantam gratiam hominibus , militiæ addictis , peccatisque coinquatis dederit Altissimus , ut potius mori eligerent , quàm iterum fadari ; ad quam gratiam Deus tot hominum millia , per sacram illam expeditionem perduxit , Mundi quidem , sed non Dei judicio frustratam . Quis frustratum dicere audeat exitum expeditionis illius , quæ tot Cives Cælo acquisivit , qui fortè extra illam expeditionem in peccatis decessissent . Inhiabat exercitus ille terrenæ victoriæ , superaddidit hoc Deus communi spei , ut triumpharet de baratro .

SECTIO SEXTA

*Quod si res magnas , à magnis considerari oportet ,
cui aequè , ut tibi , id studii competit ,
qui parem non habes super terram .*

Magnos magna decent , ex occupationis excellentiâ manifestatur animi operantis nobilitas , ut enim ignem ultrò lucis splendor , & unguentum suavis odor sequitur , ita excellentia opera , excellentem comitantur opificem . Dedecet nobilem animum in eorum consideratione occupari , quæ levioris censentur esse momenti . *Res magnas à magnis considerari oportet .* Solo corpore , non mente teneret super alios fastigium , qui etiam mentem ad magna consideranda non erigeret . Ad protegendos subditos , ad dirigendos gressus in viam pacis , ad inviolabilem sanctionum custodiam , ad promulgandas pro opportunitate temporis leges , ad defendendos innocuos , ad sublevandos oppressos , ad obstruendum os loquentium iniqua , constituti sunt à Deo Principes ; quibus aequè ut ipsis id studii competit ? Hæc suarum considerationum debet esse ratio . Considerationes Principis , quæcunque sint , si ad bonum regimen instituendum non colimant , inutiles sunt . Hæc magna , quæ à magnis , scilicet Principibus , juxta D. Bernardi monitum , considerari oppor-

oportet. Magnos magna decent. Videant Episcopi, an hujusmodi sint considerationes eorum, qui vix sublimati ad Cathedras, nihil minus cogitant, quàm de sibi commissa Ecclesia benè instituenda: toti solum addicti, quâ ratione augere valeant Episcopalis mensæ proventus; de patrimonio Ecclesiæ ditare nepotes; caremoniales in aula, plusquam ad aram partes explere; servandæ incolumitati anxie nimis incumbere. Res magnas à magnis, non vanas, non caducas, non futiles considerari oportet. Cum autem ibi S. Bernardus, asserat Summum Pontificem, parem non habere super terram; de summa, & excelsa super omnes, dignitate Summi Pontificis, videndus idem S. Doctor *epist. 123. 131. item serm. ad Clericos in Conc. Remensi congregatos*: ubi non tam mellifluo, quam nervoso calamo, probat Romanum Pontificem parem non habere super terram.

S E C T I O S E P T I M A

*Sed Tu secundum sapientiam, & potestatem datam
tibi desuper, facies de hoc.*

Licet S. Bernardus opportunum judicaverit, breve Apologeticon scribere contra eos, qui ex infelici exitu sacræ expeditionis scandalum sumpserant, Romani Pontificis sapientiæ, & potestati, de suborto scandalo, opportuniorem providentiam remittit; Pontifici inquam, cui cum specialiter adsit Divina sapientia, ut eundem in Ecclesiastico regimine dirigat, omnibus de novo emergentibus in Ecclesia Dei, posse sapienter providere, tot sæculorum, experientia comprobavit. Utinam non essent in Christianâ Republica, qui contententes sapere, plusquam oportet sapere, dum supremi Pontificis Consilia spernunt, nonnisi insipienter operantur. Utique si ex unius Romani Pontificis oraculo, sicut par esset, emergentibus in casibus, penderent Ecclesiæ filii, tot non orientur scanda-
la.

la, & nascentibus facilius esset obviare. Quàm fatius esset pro felici progressu Christianæ Reipublicæ, Catholicorum felicitate, & incremento, si occurrente inter Christianos Principes dissensionum fomento, unanimiter supremi Pastoris arbitrio se se submitterent. Ipse felicius secundum sapientiam sibi datam desuper, bella comprimet, concordiam Regibus daret, tranquillitatem subditis, pacificaret bellantes, componeret litigantes, ad mansuetudinem revocaret iracundos, timorem incuteret protervis, & habitare faceret unanimes in Christianâ Republicâ.

SECTIO OCTAVA

Non est meæ humilitatis dictare sic, vel sic fieri quidquam.

Fuerat Eugenius Pontifex, sub S. Bernardi magisterio edoctus, hunc diù devotum Auditorem in Claravalle exercuerat; nihilominus eundem alloquens humilis Pater, veretur discipulo, jam ad Pontificatum assumpto, proindè Magistro Magistrorum factò, suum sensum exponere; quapropter se totum illius sensibus submittit, qui pridem non nisi à Bernardi sensu pendeat. Noverat siquidem jam venerari in Patrem, quem enutrierat in Filium, revereri ut Doctorem, quem instituerat Auditorem, benè conscius quod suum non erat: *dictare summo Pontifici sic, & sic esse faciendum*, quippe cui satis erat perspectum, Christi Vicarium, in rebus arduis agendis, quæ ad Dei gloriam, & Ecclesiæ regimen pertinent, habere astitricem divinam sapientiam, à qua dirigitur, ne suis in resolutionibus errori esse possit obnoxius.

SECTIO NONA

Sufficit intimasse oportere aliquid fieri, unde & Ecclesia consoletur, & obstruatur os loquentium iniqua.

Non

Non ultra permittitur Aulicis, quos in Consiliarios adsciscunt Principes, quàm indicare, quæ ad commune bonum, pro regimine consono, facienda esse comperiunt; Cæterum nunquam debent Consiliarii abundare in proprio sensu: *Quint. Curt. lib. 7. Turbida enim sunt genia eorum, qui sibi nimis suadent.* Subditis cum Principe, permittitur quidem innuere quid faciendum, non autem facienda extorquere. Obligat prudentia Principem, ut aurem præbeat Consiliariorum sensibus, non autem ut semper propositis consiliis acquiescat; & æquè consonum est Principem saniora consilia feligere, quàm æquum, Consiliarios meliora proponere; quibus propositis, relinquendum est Principis prudentiæ, ut faciat quod magis expedire compererit: *Val. Max. lib. 9. cap. 5. Meminerint subditi parendum sibi magis esse, quam suadendum;* idè sufficit Consiliariis intimasse Principi, propositis in negotiis, quid faciendum, undè, & consoletur Principatus, & obstruatur os loquentium iniqua.

Nihil autem plus dolendum in aulis, quàm Principes Sanioribus non acquiescere consiliis, quibus spretis necesse est, ut corruat tota ratio boni regiminis. Quantumvis perspicacis ingenii sit Princeps, sine Consiliariorum adminiculo, non valet in omnibus, quæ ad regimen spectant, benè prospicere. Deus solus est, cujus providentiâ in sui dispositione non fallitur; Principes, licet Dei imagines sint in terris, homines tamen sunt, & errori possunt succumbere; quapropter medio Consiliariorum adminiculo, debent regimini providere. Eos proindè feligant in Consiliarios, quorum finem alium non esse noverint, quàm Ecclesiæ, & Principatus solamen; quos vitæ probitas commendat, non quos ex sola juvenili consuetudine, vel peculiari genio stimulante, sibi fecerunt familiares. In hunc scopulum, ut plurimum impingunt Principes, totum deferentes aulicis, quos à juventute sortiti sunt cœvos, aut communis inclinatio, eorum genio fecit secundos.

Consiliariorum selectio omnem excludere debet passionem. Ubi Princeps in aliquo Consiliario vitiorum confusionem compererit, nullum sanum sibi putet inde haurire posse consilium. Quis enim utilem iudicet causæ alienæ, quem videt inutilem causæ suæ. Quomodo poterit Princeps iudicare eum consilio superiorem, quem moribus inferiorem cognoverit. Supra te debet esse morum probitate, & scientia, cui te committere paras. An ne eum putabis idoneum, ut tibi consilium impendat, quem sibi consulere non valere cognoveris, aut tibi eum posse vacare credas, qui sibi est desidiosus; necesse est ut præstantior sit, à quo consilium petitur; quis enim consulat hominem, quem non arbitratur meliora posse iudicare, quàm ipse intelligere. Talis esse debet, qui consilium impendit, ut sit ejus sermo salubris, vita honesta, unde consoletur Principatus, & sublevetur in Regimine suo Princeps. Bona consilia vocantur Principatus elementa, & utiliora sunt, quàm divitiæ. Quantò utilius Regem Pharaonem Joseph suæ consilio prudentiæ juvit, quàm si pecuniam contulisset; pecunia enim unius Civitatis ubertatem non redemisset, & prospicientia Joseph, totius Ægypti per quinquennium famem repulit. Hinc perspectum esse debet Principibus, quantà sollicitudine quærere debeant optimis fulciri Consiliariis, quos in suarum adhibeant curarum solatium: Tunc melior censetur Princeps, cum solus omnia non præsumit: plurimumque laudis acquirit, quoties de negotiis ambigens, ad peritorum consilia revertitur: improvidus est, qui casu vivit, & consilium negligit. Temeritas est præcipitem esse, ubi rerum agendarum pondus consilio indiget; quin imo majorum discriminum in angustiis, ubi Consilarii, ex diutinâ consuetudine à Principe cogniti, remedium non inveniunt, etiam eorum suffragia sunt exploranda, quorum prudentiam communis fama commendat; Communibusque in indigentis, à pluralitate quæri debent consilia, circa quæ postmodum Princeps, secundum sapientiam, & potestatem

sibi

sibi à Deo datam, in melioribus feligendis debet insistere. Quid fieri debeat, tractet Princeps cum multis, quid verò facturus sit cum paucis. Nulla consilia meliora sunt, quàm quæ magis secreta exequentur, si semel innotuerint, quamvis optima, ferè sine fructu evanescunt. Tàm reprehensibile est, ubi consilio opus est, omnibus se credere, quàm nulli. Optimum est servare secretum, sed cum expedit consilium, credere se opus est consulentibus; rarò in propriâ causâ, salubris fuit propria opinio.

S E C T I O D E C I M A

Hæc pauca vice Apologiæ dicta sunt, ut ipsa qualiacumque habeat conscientia tua ex me, undè habeat me excusatum, & te pariter.

Mirabitur quis fortè S. Bernardum, calumniis impetiturum, se excusare, cum potius videatur, ad sibi illatas injurias, debuisse servare silentium. Sed quia loquentes iniqua contra S. Bernardum, ob expeditionem sacram suo sine frustratam (secundum homines) iniquè etiam contra judicia Dei blaterabant, opportunè S. Bernardus, divini decoris zelator eximius, ad vindicandum Dei honorem, Apologiam scripsit, ex quâ se excusatum probat, & una simul honorem Dei vindicat.

S E C T I O U N D E C I M A

Et si non apud eos, qui facta ex eventibus æstimant, certè apud Teipsum.

Qui facta ex eventibus æstimant, rarò sanum ferre possunt judicium. Sæpè exitus, quantumvis rectò sine intentus, operantis intentionem non sequitur, nam viæ Dei, non sicut viæ hominum; ideò non semper rectè æstimant, qui facta ex eventibus æstimant. Quam-

vis vera esse possint, quæ proferuntur contra proximi honorem, credenda tamen non sunt, nisi quæ certis judiciis comprobantur, nisi quæ manifesto examine convincuntur, nisi quæ ordine judiciario publicantur. Non enim qui accusatur, sed qui vincitur reus est. Sæpè contigit etiam ordine legali convictos, majori adhibitâ cautelâ, declaratos fuisse innoxios. Hic opportunè locum habet Divi Hieronymi monitum *Epist. ad Rustic. Non esse facile malum de perfecta aetate credendum, quam vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis.* Apologiam satis convincentem, pro defensione S. Bernardi, in eos qui audebant de tanto viro loqui iniqua, texebant & ejus vita tot illustrata mirabilibus, sanctificata pœnalitatibus, commendata prodigiis, nec non ejus vocabulum Abbatialis dignitatis, in quâ jam per plura lustra, ante prædicationem sacræ expeditionis, toto orbi illuxerat. Si itaque juxta Hieronymi monitum: *Non est facile malum de perfecta aetate credendum*, eò minus dicendum, cum vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Discant loquaces, ad dicteria proclives, qui nemini parcentes, etiam in viros, quos honorat vocabulum dignitatis, audent ponere os suum, quàm cautè debeant ponere ori suo custodiam, si neque facta ex eventibus æstimanda sunt, sicut in præsentem asserit S. Bernardus; maximè cum eventus subordinati sint divinis judiciis, humano captui prorsus absconditis; quæ veritas pluribus confirmari potest exemplis, à sacra Scriptura desumptis. Moyses educturus Populum de terra Ægypti promissionis terram pollicitus est, eduxit itaque, sed non introduxit. Si quis cum populo Judaico, factum ex eventu æstimare vellet, statim contra Ducem à Deo electum, cum Judæis loqueretur iniqua, dicendo: *Callidè eduxisti nos, ut interficeres nos in deserto.* Cum tamen perspicuum sit, non Ducis temeritati, sed populi infidelitati, adscribendum esse frustratum eventum; revertentur enim Israelitæ cum incederent, quandoquidem Ægypti cœpæ inhiabant, dum manna pasceren-

ferentur in deserto, Dei, & Ducis promissioni, per infidelitatem facti nimis injurii, ab optatâ proinde introductione in terram promissam, meritò fuerunt exclusi. Itaque si facta ex eventibus, non semper affirmari debent, neque contra Moysen Judaicus Populus, neque contra Bernardum cruce signatus exercitus, eo prædicante congregatus in Oriente, propter sua peccata dispersus, acuerere debuit linguam suam.

SECTIO DECIMASECUNDA

Perfecta, & absoluta cuique excusatio, testimonium conscientia sua.

Adversus omnes casus sufficit sola conscientia securitas; nihil prodest, si omnes laudent, & conscientia accuset: *Plin. Jun. lib. I. Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam deferenda sunt*; bonorum operum, non ex populari opinione merces, sed ex ipsa probitate petenda est: *Perfecta itaque, & absoluta cuique excusatio, testimonium conscientia sua*. Bene sibi conscius, non debet moveri convitiis. Conscientiam bonam garrulorum maledicta non vulnerant. Superat conscientia quidquid mali finxerit loquacitas; ideo opus est conscientiam, magis quàm famam attendere, falli namque sæpè potest fama, numquam conscientia. Duo nobis sunt necessaria, conscientia, & fama; conscientia propter nos, fama propter proximum. In omnibus dictis semper tacitè recurrere debemus ad mentem, ibique interiorem testem, & Judicem requirere. Quid enim prodest, si omnes laudent, & conscientia accuset. Sufficit adversus os loquentium iniqua, opinio bonorum, cum testimonio conscientia: *Perfecta siquidem, & absoluta cuique excusatio, testimonium conscientia sua*.

SECTIO DECIMATERTIA

Mibi pro minimo est, ut ab illis judicer, qui dicunt bonum malum, malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem.

Viro probo pro minimo esse debet, si ab illis judicetur: qui dicunt bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Moveri, & commoveri debemus, si de nobis Marius, si Cato, si Lelius, si Scipio malè loquerentur, non autem si effutiant, qui assueti sunt dicere bonum malum, & malum bonum, qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem. Hoc inveterato morbo, ferè semper laboravit omnis ætas, ut etiam in pravum extorqueat sensum, quæ à recta intentione operantis cohonestari potuerunt; undè non mirum, si dicere consueverit bonum malum, & ponere lucem tenebras. Quapropter de popularibus dictariis nihil curandum, dummodo conscientia nostra in tuto quiescat, & in conspectu Domini, qui solus novit intima cordis, à labe immunis appareat. In quacumque hominum versetur frequentia, cavendum est, ne alienæ conversationis simus, aut curiosi exploratores, aut temerarii iudices, quòd si quid malum perpetratum deprehendimus, neque idè judicandus est, imò excusandus qui fecerit, ne nostris in judiciis nobis contingat illis adstipulari, qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Facilius enim humana malitia ponit lucem tenebras, quàm tenebras lucem.

SECTIO DECIMAQUARTA

Et si necesse sit unum fieri ex duobus, malo in nos murmur hominum, quàm in Deum esse &c.

Sanctus Bernardus, vir verè Apostolicus, Apostolorum verum se exhibet imitorem, quandoquidem latibundus,

bundus, quærit pro nomine Jesu contumeliam pati. Honoris Dei factus itaque zelator eximius, mavult opprobria exprobrantium cadere super se, quam super Deum; paratus sustinere opprobrium, operire confusione faciem suam, dummodo linguæ maledictæ non irruant in gloriam Dei. Gloriosi milites cicatrices ostendunt, & vulnera jactant, quæ pro sui Principis gloriâ susceperunt; sed quam gloriosius Christiano militi, pro nomine Jesu contumeliam pati. In his gloriabantur Apostoli, in his gloriam quære debent qui Apostolorum esse glorianentur successores. Videant proindè, occurrentibus in necessitatibus, pro Dei gloria sustinenda, ne recusent inglorii fieri, ut non irruant in gloriam Dei. Timeo multos esse Præsules, qui de propria, non divina gloria solliciti, non erubescant gloriæ Christi propriam præferre, quandoquidem ubi de suæ dignitatis, & consanguinitatis decore sustinendo agitur, nullum non movent lapidem; ubi sola nitere potest gloria Dei, magna cum segnitie, & indolentia se gerunt. Gloria Præsulis est consortem fieri Christi, cujus illa vox est: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.*

D I G R E S S I O

Exhibens Apologiam vindicantem opus inscriptum: Lexicon Polemicum, à Diçteriis, quæ contrà præfatum opus profert Liber inscriptus: Nova acta eruditorum publicata Lipsiæ anno 1735. à pagina 160. usque ad paginam 168.

Iraberis fortè humanissime Lector, me prosequi ista, qui aliud proposueram, nempe in libros de Consideratione Commentarii: facio non oblitus propositi mei. Præsentem dissertationem Apologeticam censui opportunum subnectere, non tam ad vindicandam à conviciis, in libro præfato insertis, parvitatem meam;

meam; quàm ad convellendas & enodandas cavillationes, quæ non sine contemptu Conciliorum, & Pontificiæ dignitatis in prænotato libro continentur, ubi inter cætera legitur: *Pontificem tanquam ex tripode loqui, & Auctorem Lexicon Polemici, utpote Pontifici addictum, obstrictum, deditum, recipere tanquam Oracula, quæ Romanus Pontifex loquitur.* Mihi pro minimo est, ut ab illis judicer, qui consueverunt linguam suam acuere, vel contra Romanum Pontificem, aut ejus Pontificiæ dignitatis venerabundos. Sed si necesse sit unum fieri e duobus, malo in me, tanquam Romanæ Sedi addictum convicia evomi, quàm in Romanum Pontificem Christum Domini.

Consueverunt, jam pluribus ab hinc lustris eruditi Lypsienses, quot annis promulgare librum inscriptum: *Acta Eruditorum*, in quo ad judicii sui trutinam, revocant ferè omnes libros, qui in celebrioribus Europæ urbibus sunt publici juris, ut de eorum pondere suum proferant judicium. Appensus est in eorum staterà liber inscriptus: *Lexicon Polemicum* Romæ anno 1734. impressus, & juxta eorum placitum, inventus est minus habens. Nam cum ingenuè scripserit Auctor, *se huic operi viribus imparè manum admovisse*, eadem verba Lypsienses iteratò retorqueunt in Auctorem. Cum verò vir probus, cujuscumque sit Religionis Professor, dummodo veræ Philosophiæ Moralæ documenta profiteatur, debeat abstinere à conviciis, ne illorum morem geramus, qui ubi rationes non suppetunt, ad convicia recurrunt, ab hoc scurrili more, ut par est, declinantes, stateram ab Eruditis Lypsiensibus productam examinare satius, an æquà lance sit exhibitæ. Utique Lypsienses, qui quot annis *Acta Eruditorum* proferunt, in Republicà Litterarià majorem sibi conciliarent laudem, si quoad libros de Religione tractantes, suum proferentes judicium, plus lenitatis, minus aculei adhiberent, non enim à conviciis, sed à ratione eruitur veritas.

Ut igitur *Lexicon Polemici*, insufficientiam probent,
præ-

præmittunt ad conficiendum Hæreticorum indicem: *Nul-
lum ineptius accedere ingenium, quàm in Romano natum,
educatumque solo (qualem esse perhibent Auctorem operis
præfati) hominem Romanæ Sedi addictum, deditum, ob-
strictum.* Si inepti ad opus quotquot Romanæ Sedi addi-
cti, dediti, obstricti, ergo ad hoc inepti quotquot Catho-
lici, & Sanctissimi Viri, qui Hæreticorum Catalogum
usque ad sua tempora produxerunt, utpote Theodoretus,
Epiphanius, Augustinus, & alii, quis enim S. Romanæ
Sedi his Sanctissimis Viris, se magis probavit, *addictum,
deditum, obstrictum.*

Juxta communem omnium Polemicorum sensum, cen-
seri debet hæreticus, quicumque cum pertinacia in
sententia, Apostolicæ Romanæ Doctrinæ contraria in mate-
ria fidei perstitit; hic lapis lidius, quo Catholici ab Aca-
tholicis discernuntur: non itaque opus, quemadmodum
in sua censura notaverunt Lypsenses, ad discernendum
hæreticum, duodecim constituere Canones, & de singulis
singulos sciscitare, ad auctorem aliquem in hæreticorum se-
rie conscribendum. Si enim, ut ipsi sentiunt, *hæretico-
rum Catalogum confecturus deberet eorumdem nomina, &
prænomena accuratè discernere, locum, diem, annum Na-
tivitatis indicare; studia Philosophica, & Theologica re-
censere; Errores capitales ex symbolicis eorum scriptis enar-
rare; veritati historicæ in litium, & eorum qui struerunt
illas commemoratione studere; errores omnes enotare, Au-
ctores optimos, qui errores confutarunt producere, erro-
rum Duces ita indicare, ut etiam dignoscatur an nullos,
paucos, vel multos habuerint Sectatores; qua occasione,
quo tempore orta sit hæresis, vel dissipata patefacere, ac-
curatam omnium vel minimarum, quæ hæreticum, atque
hæresim circumstant notionum distinctionem exhibere; jam
hujusmodi opus, non esset inscribendum: *Lexicon Polemi-
cum, sed magnum Theatrum exhibens, omnes notiones,
quæ spectant ad hæreticorum omnium Ortum, Patriam,
Nomen, Tempus, Incrementum, studia, errores, objecta,*
solu-*

solutiones, Propugnatores demum, & Impugnatores. Ad hoc autem perficiendum, vix diutina plurium hujusmodi labori assiduè addictorum vita sufficeret, neque hic fuit Auctoris scopus.

Opera Lexicographa ad perstringendum paucis, quæ pluribus dispersa sunt in voluminibus instituuntur; transfreditur terminos, qui in Lexico prolixas inserit dissertationes. In opere *Lexicon Polemicum* inscripto, auctoris studia ad hoc colimarunt, ut meliori modo quo posset, de omnibus hæresibus, & hæreticis sufficientem notionem exhiberet, ad quam posset recurrere, quisquis alicujus hæresis Auctorem, initium, incrementum, cavillationes, cum aliundè jam habuisset perspecta, iterum circa præfata, species excitare desiderans, nec statim posset Auctores, qui prolixius de hæresibus sigillatim tractarunt, habere ad manus, omnia simul in compendium redacta posset in *Lexico Polemico* brevi manu colligere. Sed etiam dato, præscriptas omnes, in sua censura à Lypsiensibus condiciones, esse de unoquoque in hæreticorum serie conscribendo purificandas; hanc Provinciam supposuit Auctor *Lexicon Polemici*, de quo agitur, doctissimos subiisse Viros, ex quorum purgatis operibus, hæreticorum catalogum eduxit: propterea Auctorem seriem, quorum auctoritati adhaesit, in præliminari ad opus exposuit; quæ adhibita cautela, obstruitur os ineptè blaterantium, Auctorem *Lexicon Polemici* pro suo placito exhibuisse hæreticorum catalogum, qui Auctor utique, (ut benè notarunt Lypsienses, sed perperam contrasentientes) *eos solum inter hæreticos censuit connumerandos, quos Romanus Pontifex in hæreticorum numerum vibrato fulmine detrusit. Quid Hæreticus sit, ex Romani tantum Pontificis cognovit auctoritate, cujus verba velut Sacrosancta, & velut Oracula dicta recipit, & veneratur.* Ab hoc irrefragabili principio declinant Lypsienses, qui illum tantummodo inter hæreticos conscribendum censent, *qui errores Capitales, & consensui dogmatum in sacrosanctis literis divinitus traditorum ad-*
ver-

*versantes, pertinaciter tuendo, ac propugnando sacram-
conturbant Civitatem.* Hujus principii insubsistentia, ex eo
satis evincitur, quòd non omnia credibilia in Sacris li-
teris explicitè continentur, cum etiam plurium articulo-
rum fidei, verbum traditum sit testimonium; proinde non
minus qui contra Sacrum Verbum scriptum, quàm tra-
ditum invehitur, inter hæreticos est conscribendus; &
hujus admittendi principii necessitas, ad discernendos hæ-
reticos, hinc magis probatur, quod cum sit manifestum
Scripturam Sacram, quoad verum & legitimum sensum, sæ-
pè esse obscuram, ideo consequens est, non posse contro-
versias in materia fidei semper decidere, cæterum simul
pars esset & judex; neque ex eo quòd quis præcisè ad-
versetur Scripturæ Sacræ, potest probari Hæreticus, sed ex
eo quòd quis adversetur Sacræ Scripturæ, in sensu expla-
nato à Romano Pontifice, aut ab Ecclesia, approbante
Romano Pontifice, in Conciliis congregata: solus enim
Romanus Pontifex, aut Ecclesia in Conciliis congregata,
Spiritum habent interpretativum Sacræ Scripturæ, à Chri-
sto Romano Pontifici, aut Ecclesiæ in Conciliis congre-
gatæ concessum. Cum verò qui extra gremium Romanæ
Ecclesiæ, suis torpeant in erroribus, nihil auctoritati Ro-
mani Pontificis, & Sacrorum Conciliorum deferant, non
mirum proinde, si plures, qui revera hæretici sunt, ab hæ-
reticorum catalogo eliminandos censeant.

Hoc stabilito principio irrefragabili, ad discernendos
hæreticos, patet quod quotiescumque hæresis aliqua, per
auctoritatem Sacri Concilii reprobatur, simul & semel, &
per Verbum Dei, & per auctoritatem Sanctorum Patrum
convellitur, nam Sacri Canones genuinum Sacræ Scri-
pturæ sensum, & SS. PP. placita eminenter continent;
ideo ubi præstò occurrit S. Concilii auctoritas ad repro-
bandas hæreses, eadem stat pro Verbo Dei; dicente San-
cto Bernardo Epist. ad Innocentium, *Cum Ecclesia verba
Sacræ Scripturæ vel alterat, vel alternat, fortior est illa
positio, quam compositio verborum.* Quem morem sæpè ges-

simus in *Lexico Polemico*, ad reprobandas hæreticales sententias. Hunc morem, suis utique moribus non consentaneum, reprobant in sua Censura Lypsienses, quapropter in eadem scripserunt: *Commendat quidem Auctores, qui se objecerunt erroribus, sed non meliores, verum eos qui nil rectè judicio rationis, omnia vero Concilii Tridentini dederunt auctoritati, & pro receptis in Romana Ecclesia opinionibus, velut stipendiarii milites pugnarunt Auxit Hæreticos mirum in modum Scriptor, qui quid Hæreticus sit, ex rectà ratione, & sacris paginis haud didicit, sed ex Romani tantum Pontificis cognovit auctoritate, cujus verba velut Sacrosancta, & velut Oracula recipit, & veneratur.* Sed in hoc potissimum gloriabundus Auctor, quod venerabundus Romani Pontificis recipit Oracula. Cæterum nullatenus Hæreticorum numerum auxit, quandoquidem cujuscumque Hæresis, aut Hæretici notionem, ab uno, aut altero ex probatis Auctoribus, quorum seriem in præliminari ad opus exposuit, se desumpsisse profitetur. Neque crediderim Lypsienses gloriari velle se plus sapere, quam sciverint prælaudati Auctores, ex quorum testimonio etiam corrui quod asserunt Critici Lypsienses, nempe Auctorem *Lexicon Polemici nomina finxisse Hæreticorum, vel Hæresum, antiquatis, vagis, vel incertis appellationibus adhibitis, utpote Anticalviniani, Anticatolici, Antidæmoniaci &c.* Sed ne hic repetamus quæ de præfatis Hæreticis scripserunt probatissimi Auctores, nempe Gaulterus, Præteolus, Gravina, Lindanus, & alii; non modicæ fit admirationis argumentum animadvertere, quod Lypsienses totam ferè animadversionis, de quâ hic agitur summam, constituunt in quæstionibus de nomine; quapropter improbant nomen *Antiscripturiani*, rectius dicendum afferentes à Scriptura *Antiscripturani*. Sed si à Serveto *Servetiani*, non *Servetani*, à Stancarò *Stancariani*, non *Stancarani* communiter nominantur, non video quare *Antiscripturiani* vox ab omnibus Scriptoribus, qui de his Hæreticis disseruerunt acceptata, solum malè sonet in

aure Lypsienſium. Neque (ut ipſi ajunt) hæreticorum nomina finxit Auſtor, quandoquidem omnium Hæreticorum notitiam, in ſuo Opere exhibitam, ab uno, aut altero ex prælaudatis in libri initio Scriptoribus, fideliter deſumpſit.

Expungunt etiam quòd aliquando cognomen nomini, & nomen cognomini fuerit in indicis decurſu præmiſſum; verum quidem; ſed non inconſultè hoc factum, ut ſcilicet, qui ſub ſolo cognomine magis innotefcunt, faciliùs inveniuntur in indice. De voce *Chille* a qua *Chilliaſtæ* nuncupati, ſuam pariter promunt ſententiam, eò quòd ſcripſerit Auſtor *Chille eſt vox Græca, quæ Latinè ſignificat Mille*. Pro ſolutione objectionis, videatur quid ſcripſerit Prateolus verbo *Chilliaſtæ*, Scriptor utique, omnium fanè ſentientium, opinione doctiſſimus, à *Chille Græca appellatione dicti, quod mille Latinè ſignificat*.

Ridiculum inſuper eſſe aſſerunt *Apollonium Thianeum in Hæreticorum indice ſcripſiſſe*, iudicio tamen meo, non ridiculum, ſed ſeria dignum conſideratione videtur, Lutheranos Simonis Magi ſucceſſorem, tanto zelo à calumnia hæreſis vindicare. Omnibus notum eſt hunc Apollonium, Simone Mago extincto, Romam veniſſe, & Simonis Magi in impietatibus ſe perfidum Aſſeclam exhibuiſſe, maximè in dementandis per præſtigia hominibus, quos à Chriſti cultu avertere conabatur, propterea ſe Chriſto coæquare pro viribus ſtudit; quod ſi Simon Magus inter Hæreticos ab omnibus computatur, neque ab hæreticorum Catalogo excludendum crediderim Apollonium, Simonis Magi diſcipulum. Nihilominus his omiſſis contra Lypsienſium animadverſiones vindiciis, ex ore eorum Apollonius Thianeus erat inter hæreticos adnumerandus; quandoquidem juxta Lypsienſium ſenſum, hæreticus cenſendus eſt *quicumque, ſacram conturbat Civitatem*. Nota ſatis ſunt omnibus diſſidia, ab Apollonio Thianeis excitata, eò quòd ſe Chriſto coæquare auſus ſit, à Chriſti cultu homines avertere omnibus diabolicis artibus tentaverit, & tanquam Numen haberi, & credi, nimis temerario auſu præſumpſerit.

Diabolicos ergo conatus Apollonius adhibuit, *ut sacram conturbaret Civitatem*, ergo in Hæreticorum catalogo, omni jure locum sibi vindicat. Baronii testimonio, certum est omnibus sceleribus contaminatum vixisse Apollonium: virum adeo impium, utique nefas non fuit inter Hæreticos computasse; maximè cum Simoni Mago in impietatibus, & Hæreticali doctrina propugnanda successerit. Utique non constat Apollonium suscepisse aliquando baptismum, & hac fortè de causa, Lypsienses negant esse inter Hæreticos computandum. Sed cum Auctoris Lexicon Polemici scopus primarius esset eos recensere, qui contra doctrinam orthodoxam falsa promulgaverunt dogmata, ut eadem etiam ratione breviter convelleret, utique Apollonius non erat reticendus, qui nunquam destitit quoad vixit *sacram conturbare Civitatem*. Sed & Judæi inter hæreticos repositi fuerunt à Divo Augustino, in sermone adversus quinque Hæreses; & D. Thomas asserit, quæst. 22. caus. 4. art. 6. quod *Judæorum infidelitas, & contumacia potest dici hæresis*: Ergo à fortiori hæresis poterit appellari Apollonii perfidia, qui pro viribus, omnibus adhibitis præstigiis, fidem conatus est convellere catholicam, Christum immediatè oppugnare; quandoquidem Christo se coæquare est ausus, & à Christi cultu, ut homines averteret, omnem adhibuit conatum.

Demum ut melius constet totam ferè animadversionem, à Lypsiensibus contra librum, *Lexicon Polemicum* inscriptum, Vulgatam, esse de nomine, reliquum est in eadem breviter percurrere, quid scribant in subjecta materia: *Unicum vero Lutheri nomen satis habebimus, exempli gratia protulisse, quippe quod unum, in quod inveberetur contumeliosissimè delegisse videtur. Evomit, eruditæque de novo antiquata jam diu convicia, quinquaginta, à divina veritate aberrationes Divo attribuit viro.* Utique solum quinquaginta propositiones hæreticales, à Lutero promulgatas, selegit auctor refellendas, sed octo supra septuaginta poterat cum Gaulterio recensere, qui nihilomi-

nus

nus solum potiores collegisse testatur . Quæ de Luthero enarrantur in *Lexico* , non sunt adeo antiquata convicia , quin eadem produxerit Alexander Natalis in sua Historia Ecclesiastica , ubi etiam præfatus Auctor profert Lutherum Diaboli fuisse discipulum . Profecto , quâ ratione quis potest vitam Lutheri perstringere , qui duobus jam ab hinc sæculis decessit , nisi ea colligat , quæ auctores fide digni , de eodem tradiderunt ; certè in hoc casu , aut repetenda jam ab aliis scripta , aut pro auctoris placito somnia scribenda . Sed hoc esset hæreticorum morem gerere , qui sæpè struunt de suo calumnias contra Orthodoxos , ut efferant supra id , quod sunt suos Pseudoevangelicos , quemadmodum scribunt Critici Lypsienses *Lutherum Divum virum* appellantes . O verè divum hominem , qui de seipso perhibet satis cognitum habuisse Diabolum , cum Diabolo multum se habuisse commercium , ac cum eodem non parum salis comedisse ! Nonne vir hujus furfuris , non Divus , ut fabulantur Lypsienses , sed diabolicus est nuncupandus ? Quod si in *Lexico Polemico* barbaræ latinæ vestigia prospexerunt præfati Critici , statim ac in opus , oculorum suorum aciem converterunt , non alienum utique debebant judicium promerè Lutheri asseclæ , qui in prævaricationis suæ primordiis , cœpit palam Doctores Orthodoxos irridere , quasi incultos in modo dicendi ; & ubi Critici Lypsienses suæ criticæ dissertationis hauserunt primordia , nostræ digressioni finem imponimus . Nunc jam recurrat stylus ad suam materiam , & in ea quæ proposueramus , suo tramite gradientur commentarii .

CAPUT SECUNDUM

SYNOPSIS

Agit de consideratione , quæ primarius fuit horum librorum scopus . Considerationem à contemplatione distinguit , utriusque definitionem adducit , quid utraque sit investigat .

SE-

S E C T I O P R I M A

Et primò quidem ipsam considerationem considera .

Vera methodus instruendi auditorem , est propositæ facultatis essentiam attentè rimari . Ideò S. Bernardus , dum ad considerationis studium hortatur Eugenium , primò ipsius considerationis considerationem proponit , cuius varios gradus , & species , effectus , & utilitates sparsim in his de consideratione libris expendit , ut ex horum intelligentia , quicumque considerationis studio incumbere fatagunt , quasi multiplici impulsu stimulati , vehementius eidem se accingant . Considerationis studium omnibus , & in omnibus pernecessarium negarit nemo , qui multiplici consideratione omne opus præveniendum esse reflexerit , quandoquidem sine hac præveniente , vix valet humana imbecillitas , laudabile quid operari ; unde ad rem monuit ipse Cicero 1. *de Offic.* 2. *de iucun.* *Priusquam aliquid aggrediare adhibenda est consideratio diligens , in omnibus , quid tempora petant , aut personis dignum sit considerandum .* Consideratio ipsum fontem suum , idest mentem de qua oritur purificat , deindè regit affectus , dirigit actus , corrigit excessus , componit mores , vitam honestat , & ordinat ; Postremò Divinarum pariter , & humanarum rerum scientiam confert , confusa discriminat , sparsa colligit , secreta rimatur , verum investigat , verisimile examinat , ficta , & fucata explorat , agenda præordinat , acta recogitat ; ita ut sine prævia consideratione actioni se accingere , sit quasi irrationabilium animantium more agere . Benè itaque à D. Bernardo , ipsa consideratio consideranda proponitur .

S E C T I O S E C U N D A

Non enim idem per omnia , quod contemplationem intelligi volo .

Licet contemplatio, & consideratio soleant pro invicem indifferenter usurpari, imò ut plurimum etiam cum cogitatione, & meditatione confundi; nihilominus hæc ab illa se jungitur, sicut cogitatio à meditatione discrepat. Sumitur cogitatio pro quacumque operatione intellectus, sed proprius à D. Thoma definitur. 2. 2. q. 180. art. 3. *Respectus animi ad evagationem pronus*, meditatio vero *Intuitus occupatus in acquisitione veritatis*. Est itaque cogitatio secundum D. Thomam. *Respectus animi ad evagationem pronus*. Hinc monet D. Gregorius lib. 2. *Moral. Cogitationes superfluas esse à mente rescandas, ut exteriora vitia vincamus. Nam tantò longius mens à necessariis cessat, quantò inania altius cogitat*. Assidua itaque sollicitudine cogitationes, quæ animum ad evagationem inclinant sunt rescandæ, quamvis funditus amputari nequaquam possint; semper enim caro superfluas cogitationes generat, quas spiritus ferro sollicitudinis debet rescindere. Mentem humanam cogitationibus non interpellari impossibile est, illas vero suscipere, si bonas, rescindere si malas, prout libet possumus, media Dei gratia, nostra conjuncta sollicitudine; Quamvis itaque excitatio cogitationum non omnimodè pendeat à nobis, reprobatio tamen, vel electio consistit in nobis. Hæc de cogitatione, quatenus à meditatione, & consideratione discrepat, censui prælibanda. Est autem meditatio: *S. Thom. 2. 2. Intuitus occupatus in acquisitione veritatis*. Contemplatio verò, *liber animi contuitus in res*. Consideratio demum, *processus rationis ex principiis pertinentibus ad contemplationem veritatis*.

S E C T I O T E R T I A

Quod hæc ad reram certitudinem, illa ad inquisitionem magis se habent.

EX allatis definitionibus, non modo colligere est considerationem, vix à meditatione secerni, sed etiam
con-

constat, tam considerationis, quam contemplationis definitiones à S. Thoma productas, cum illis coincidere, quas in hoc capite exhibet S. Bernardus: Definit enim contemplationem. *Verus, certusque intuitus animi de quacumque re; sive apprehensio veri non dubia.* Considerationem verò: *Intensa ad investigandum cogitatio, vel intensio animi investigantis verum.* Contemplationis accessus duo sunt, in intellectu unus, alter in affectu, unus in lumine, alter in fervore, unus in acquisitione, alter in devotione. Quisquis considerationis studio inhiat, perpetuam habere debet hanc veritatem, quòd scilicet mens nostra ad contemplanda interna non perducitur, nisi ab his, quæ exterius implicant studiosè subtrahatur; nunquam commotioni contemplatio jungitur, nec prævalet mens conturbata conspicerè, ad quod vix tranquilla valet inhiare; nec solis radius cernitur, cum commotæ nubes cæli obducunt faciem; nec turbatus fons respicientis imaginem reddit, quam tranquillis undis naturaliter exhibet, quia quòd ejus unda palpitat, eò in se speciem similitudinis obscurat. Et hæc tanquam præliminaria ex oraculo D. Gregorii *lib. 5. moral.* Desumpta, in eorum gratiam, qui considerationis studio addicti vivere satagunt, præmissimus. Cum verò, ut monet S. Bernardus, soleant pro invicem indifferenter usurpari, *consideratio, & contemplatio*, quarum una ad rerum certitudinum, alia ad inquisitionem magis se habet, vicissim in his libris, mox circa rerum certitudinem, mox circa earundem inquisitionem versatur sermo, magis autem circa rerum inquisitionem, quam circa certitudinem progreditur; quia quòd magis proprium est de consideratione, prout à contemplatione fecernitur, discutere sibi proposuit S. Doctor Mellissus.

Contemplationis, quam definit S. Bernardus, *apprehensio veri non dubia*, tanta est vis, ut contemplantis mentem ferventi repleat zelo, acquirendi Deo qui eum diligant, ex quo fit, ut contemplantis mens sic succensa, sæpe otium contemplationis, pro studio prædicationis libentissi-

tiffimè intermittat , & rurfum pofita votis , tantò ardentius redeat in idipfum , quantò fructuofius fe intermiffiffe meminerit ; & viciffim fumpto contemplationis gultu , valentius ad conquirenda lucra , folità alacritate recurrat ; quod pluribus S. Viris , & præcipuè Epifcopis (quos contemplationis ftudium præ cæteris decet) contigiffie legimus . Formofa autem dicitur contemplatio , quæ cælefti fulgens defiderio , fcit opportunis horis neceffariam actionem sanctæ quieti , & quietem actioni intermifcere . Porrò contemplativi experiuntur , qualiter in hac vita , nil dulcius fentitur , nil avidius fumitur , nil ita mentem ab amore mundi separat , nihil fic animam contra tentationes roborat , nil hominem ita excitat , & adjuvat ad omne opus bonum , & ad omnem laborem , quàm gratia contemplationis ; proinde activa , & contemplativa vita funt invicem contubernales . Eft quippe foror Mariæ Martha , ex quo fit , ut contemplativus , dum contemplationis dulce otium intermittit , in luce bonæ operationis fe retineat ; Undè non immeritò , fi cum Maria , plusquam par fit , contemplationis quieti Paftor animarum indulgeat , quafi de nimia hac indulgentia Martha conqueritur , eò quòd fentiat ex abundantiori contemplatione Paftoris , ovibus imminere perniciem , quibus fua follicitudine , ex debito fui muneris penfo , profpicere tenetur . Dulcis utique contemplationis gratia , cui vacare debent Ecclefiastici Præfules , qui tamen femper memores effe debent , quod falus , & neceffitas animarum fibi commiffarum (prout urgere compererint) propriæ quieti eft præponenda . Lucem verò contemplationis impediunt tenebræ peccatorum , & nimis anxia actuum terrenorum cura , à quibus purgandus eft oculus interior , contemplationi vacare cupienti . Primus contemplationis gradus eft confiderare *quid velit Dominus* ; fecundus *quàm fuaavis eft Dominus quærentibus eum* . Contemplationis adminicula funt , cor mundum , mens recta , voluntas resignata . Per primum adminiculum contemplans efficitur dignus , per fecundum devotus , per tertium vehemens ;

hemens; Per primum fit idoneus gratiæ percipiendæ, per secundum fit obuius venienti, per tertium urget morantem. In primo præparatur, in secundo assumitur sponsæ expectanti dilectum, in tertio properat. Et hæc de studio contemplationis, prælibasse sufficiat.

CAPUT TERTIUM

SYNOPSIS.

Considerationis quatuor puncta, quæ potissimum consideranda sunt, designat. Docet qualiter inanis scientia est scire omnia, & nescire seipsum; Proindè patet, quàm necessaria sit omnibus ad salutem, sed præcipuè Prælati, ad salutare regimen cognitio sui. Sapiens non est, qui sibi non sapit. Vera consideratio debet incipere à se ipso, & semper in seipso desinere. Non modo contra salutem, sed neque præter salutem nihil cogitandum.

SECTIO PRIMA

Nam quoad considerationis attinet speciem, quatuor, ut occurrunt, Tibi considerata reor, Te; quæ sub Te; quæ circa Te; quæ supra Te.

Considerationis quadripartitum objectum ibi à S. Bernardo exhibetur. Hæc non nisi ad ea, quæ vel *intra*, vel *supra*, vel *circa*, vel *infra*-nos sunt, valet se extendere. Hanc quadruplicem considerationis methodum à S. Bernardo propositam, etiam invenire est apud alios SS. PP. si non explicitis, saltem æquivalentibus verbis expressam, cui studio viriliter insistendum docent, cuicumque veram sapientiam desideranti. Undè S. Chrysostomus *tract. de Symbol. lib. 3. Est primum hominis sapientiam affectantis contemplari, quid ipse scit, quid intra se, quid infra, quid supra.* Et hæc consideratio quadri-

par-

partitum parit fructum, utilitatem sui, charitatem proximi, contemptum mundi, amorem Dei. De hac quadruplici consideratione agit etiam S. Gregorius Papa *lib. 23. Moral. Hugo lib. 3. de Anima.*

SECTIO SECUNDA

A Te tua consideratio inchoet, ne frustra extendaris in alia, Te neglecto.

Hortatur Pontificem, ut considerationem exordiat à seipso, quòd enim magis quis ceteros dignitate præcellit, amplioris circa se considerationis habet argumentum. Res utique hæc est indigens consideratione, quòd scilicet homines, cum tanta sollicitudine scientiam rerum acquirere contendant, adeò dissidiosi postmodum vivant, in acquirenda propriæ conditionis scientia, nunquam magis desipientes, quàm cum plura sciunt, & se ipsos ignorant, *S. Aug. lib. 10. Confess. Eunt homines mirari alta montium, ingentes fluctus maris, & altissimos lapsus fluminum, Oceani ambitum, gyros syderum, & relinquunt seipsos, nec mirantur.* A nobis sumere debet initium consideratio nostra.

Difficillimum est seipsum cognoscere; non enim solus oculus, quæ extrinsecus sunt inspiciens, seipsum non valet intueri, sed etiam mens ipsa, satis acutè alienas imbecillitates contemplans, tardior est erga suorum cognitionem vitiorum, ad quorum emendationem non accingimur, quia considerationem à nobis ipsis, ut par esset, inchoare negligimus, nobisque neglectis, frustrà in alia extendimur. Proculdubio, si per ordinatam considerationem, unusquisque ad seipsum conversus respiciat, non requireret quid in aliis reprehendat, sed in seipso quod lugeat. *Incipiat proinde à Te consideratio tua: Hugo lib. 3. de Anima. Nam melior es, si Teipsum cognoscas, quàm si Te neglecto, cursus syderum, vires herbarum, complexiones*

hominum, naturas Animalium, Cælestium omnium, & terrestrium scientiam haberes. Multi multa sciunt, & seipsum nesciunt, cum tamen summa Philosophia sit cognitio sui; à Te proinde tua Consideratio inchoet, ne frustra extendaris in alia Te neglecto: à Te inchoet, & recollectui primordia, attende media, memorare novissima; prima pudorem adducunt, media dolorem ingerunt, ultima metum incutiunt. Considera undè veneris, & erubescere; ubi scis, & ingemisce; quo vadas, & contremisce. Vide ne adjicias adhuc Te ipsum ignorare, eò quod à Te non incipiat consideratio Tua, ne fortè super Te veniat terribilis illa comminatio, quam Sponsus intonat dicens: Cant. 1. Si ignoras Te egredere, & abi post greges; etiam post greges abibit, qui sui met seria consideratione neglecta, seipsum ignorabit; Timeat, nè abeat etiam post jumenta, qui desidiosus vivit circa seipsum.

SECTIO TERTIA

*Quid tibi prodest, si universum Mundum lucreris
Te neglecto.*

FRustrà extenditur in alia, qui seipsum negligit; sicut summæ dementiæ est, ob res leves discrimen ingens subire, ita summæ stultitiæ esset obnoxius, qui incertis eventibus animam suam committeret, quæ teste Apostolo; Thesaurus est inæstimabilis, ut quæ transitoria sunt in hoc mundo lucrifaceret: S. Eucherius Epist. 1. Summas Tibi sollicitudinis partes salus, quæ summa est, vindicare debet. Etiam gentiles agnoverunt: Arist. lib. 7. Polit. Animam pretiosorem esse corpore; omnibusque aliis bonis, ideò cæteris quibuscumque, animæ salus debet præferri, & nil nobis prodest, si universum mundum lucremur, animam nostram neglectam.

SECTIO QUARTA

Et si sapiens, deest tibi ad sapientiam, si tibi non fueris.

SCio neminem absque sui cognitione salvari, de qua nimirum humilitas oritur mater salutis, & timor Domini, qui, & ipse, sicut initium Sapientiae, ita & salutis est. S. Bernar. serm. 30. in Cantic. Ut ergo, quis sibi sit Sapiens, debet seipsum cognoscere, cum ex hac cognitione oriatur humilitas, quæ est mater salutis; hoc opus est, quod debet omnes sibi vindicare nostræ sollicitudinis partes.

SECTIO QUINTA

Quantum verò, ut quidem ego senserim, totum.

OMnino descipit, qui seipsum scire negligit; initium salutis nostræ oritur ex scientia sui. Omnis scientia, quæ ad salutem scientis non dirigitur, supervacanea est. Quantumvis ergò quis sapiat, si sibi sapiens non fuerit, totum illi deest ad scientiam: Boet. lib. 2. de Consol. Humanæ naturæ ista conditio est, ut tantum cæteris rebus, cum se cognoscat excellat, eadem tamen infra bestias redigatur, si se nosse desierit; nam cæteris animantibus se se ignorare natura est, hominibus vitio venit. Laudabilior est animus, cui nota est infirmitas propria, quàm ejus, qui eà non perspectà, mœnia mundi, vias syderum, fundamenta terrarum, & fastigia Cælorum scrutatur. Ad avertendum hoc malum, opus est, sedula consideratione, suimet cognitionem acquirere.

SECTIO SEXTA

Noveris licet omnia mysteria, noveris lata Terræ, alta Cæli, profunda Maris, si te nescieris, eris similis ædifican-

ficanti sine fundamento, ruinam, non structuram faciens.

Non multa, sed bona, & utilia scientem, probat scientiarum Dominus; multi dum in cognitione universarum rerum pollere contendunt, in necessaria suimet cognitione deficiunt; profectò, qui hujusmodi sunt, non sibi, sed aliis sapientes esse probantur; nullatenus sapiens dicendus est, qui sibi non est sapiens. Scientia eorum, quæ extra nos sunt, bona est ad instructionem, sed scientia sui ipsius utilior est ad salutem. Plures numerabis, qui Deo dilecti facti sunt solà scientiâ propriæ infirmitatis, neminem dabis Deo factum acceptum, per solam scientiam externorum; hæc utique commendabilis, si cum scientia internorum augeatur; sed omnino inutilis, quandocumque scientem non instruit, ut benè se noscere discat. Noscere seipsum, primum est totius veræ scientiæ fundamentum, hoc deficiente, qui ædificat, *similis erit ædificanti sine fundamento, ruinam non structuram faciens.* Propheta, Apostoli, & SS. Doctores, qui à Magistro omnium, vias vitæ pleniùs didicerunt, & docent nos usque in hodiernum diem, non docuerunt nos Platonem legere, Aristotelis versutias investigare, sed benè vivere. Putas parva res est scire bene vivere; summa rerum est; sed ut scias benè vivere, scire debes te ipsum, & imbecillitatem tuam, passiones tuas discernere, prævalentes moderari. Non vivit, qui superbiâ inflatur, sordidatur luxuriâ, vitiis succumbit, quoniam non est hoc vivere, sed vitam confundere, & appropinquare usque ad portas mortis. Scientia itaque benè vivendi, potissima est; scientia saluberrima scire seipsum, & scire Jesum. Scientia mundi inebriat, non charitate, sed vanitate; implet non nutrit, inflat non ædificat, ingurgitat non confortat. Scientiam externorum, quam non comitatur scientia Sanctorum, sequitur tumor, nisi reprimat timor: *S. Bern. serm. 33. in Cant. Advertis ne jam, quàm verum sensit Apo-*

Apostolus, quia scientia inflat; proinde opus est hominem antè omnia scire seipsum, quod id postulet ratio utilitatis, & ordinis; Ordinis quidem, quoniam quod nos sumus primum est nobis: Utilitatis verò, quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est præparatio ad salutem; nisi enim super humilitatis stabile fundamentum, spirituale ædificium stare minimè potest. Porro ad se humiliandum nihil inveniri aptius potest, quàm si quis se invenerit in veritate: Tantum non dissimulet, non sit in spiritu ejus dolus. Non ne se ità intuens, clara luce veritatis, inveniet se in regione dissimilitudinis. Quomodo anima non humiliabitur in verà cognitione sui, cum se percæperit oneratam peccatis, mole hujus mortalis corporis aggravatam, terrenis intricatam curis, carnalium desideriorum fæce infectam, cæcam, curvam, infirmam, implicitam multis erroribus, expositam periculis, timoribus trepidam, difficultatibus anxiam, suspicionibus obnoxiam, necessitatibus ærumnosam, proclivem ad vitia, invalidam ad virtutes. Undè huic Animæ, sic cogitanti de se, jam extollentia oculorum; quamdiu anima se ad vivum respiciet, in amaritudine morabitur oculus ejus.

S E C T I O S E P T I M A

Quidquid extruxeris extra te, erit instar congesti pulveris, ventis obnoxium.

FRustrà mentis oculum erigit ad exteriora, qui nondum idoneus est ad cognoscendum seipsum; qui se ignorat, non præsumat ea, quæ extra se sunt scrutari, omnis enim exterior cognitio, interiore neglecta, quid aliud est, quàm pulvis ventis obnoxius; sed & sæculi vanitates, honores, divitiæ, & oblectationes, quibus fascinantur ferè omnes, & circa quæ infatigabilis semper infudat humana sollicitudo, instar congesti pulveris esse, perhibentur. Mentior si veritatem hanc, quàm nihilominus
(licet

(licet satis perspectam) difficulter convincuntur mortales, quotidiana non comprobatur experientia. Solliciti sunt Reges, ut dilatent terminos ditionis suæ; sanguinolenti agonizant in bellis, quorum fructus ferè nihil est aliud, quàm erarii consumptio, subditorum ruina, urbium depopulatio; quod si victores, capta præda aliquando dividunt spolia, vix partæ victoriæ dulcedinem gustant, cum ludentibus armorum vicibus, gravati à supervenientium bellorum incommodis, tunc quando ditionis suæ terminos ampliassent crediderant, ad majores reducti inveniuntur angustias. Quid sentire jam libet de illorum victoria, non nisi quòd sit *pulvis congestus ventis obnoxius*. Profecto hujusmodi Regibus, quamvis in ore adulantium, sapientibus, vera non illuxit sapientia; nam si verè sapientes fuissent; plus de cælesti Regno acquirendo, quàm de terreno ampliando cogitassent, magisque quid juris, quam quid virium ipsis suppeteret ponderassent, antequam bella committerent, & priusquam tot flagitiis, quæ indispensabiliter bella sequuntur, conscientiam suam gravarent. Ecclesiasticus quomodo valeat ad altiores promoveri dignitates die, nocteque sollicitus, omnem movet lapidem, ut pinguioris beneficii suos possit facere fructus; voti sui tandem compos, thesaurizat nesciens, cui congregaverit divitias, quas inopinata superveniente morte, tenetur dimittere. Nonne hujusmodi divitiæ sunt *instar congesti pulveris ventis obnoxii*. Quandoquidem nihil de interiori homine reformando, & virtutum, ut par erat, thesauris sibi comparandis cogitans, ad exteriora bona cumulanda intentus, inter angustias mortis, tandem veritatem hanc, quam in vita percipere neglexit, perspectam habet, quatenus *quidquid extruxit extra se, fuit instar congesti pulveris ventis obnoxium*. Eandem hanc veritatem fateri compellitur, quisquis divitiis, honoribusque comparandis intentus, in exteriora diffusus, in conscientia suæ negotiis discutiendis desidiosus, suæ solertia magis, quam Divinae providentiæ confidens, dum sibi prospera cuncta pro voto eveni-

evenire congaudet , inopinatò adversâ flante fortunâ , ab honorificis ejectus subseliis , cunctis despicabilis factus , etiam ad miseram paupertatem redactus , suo comprobatur exemplo , quòd *quidquid id extrahit homo extra se , erit instar congesti pulveris , ventis obnoxium .*

S E C T I O O C T A V A

Non ergo sapiens , qui sibi non est .

CUm vera sapientia sit seipsum cognoscere , qui sibi est sapiens , novit seipsum ; Humanæ naturæ ista conditio est , ut tantum cæteris rebus , quantum se cognoscit excellat ; eadem tamen infra bestias redigatur , si se nosse desierit ; nam cæteris animantibus se se ignorare natura est , hominibus vitio venit , *non ergo sapiens , qui sibi non est .*

S E C T I O N O N A

Sapiens sibi sapiens erit , & bibet de fonte putei sui primus ipse .

VErè sapiens sibi prius , deinde aliis sollicitus vivit , prius studet bona cumulare , deinde diffundere . Ideò verissimum est , quòd *sapiens sibi sapiens erit , & bibet de fonte putei sui primus ipse .* Veritatem hanc fufius dilucidat S. Bernardus Sermone XVIII. in Canticâ . Hic opportunè legendus , ab illis maximè , quos tanta urget charitas , ut ultrà mandatum diligant proximum suum , plusquam seipfos .

S E C T I O D E C I M A

A te proinde incipiat tua consideratio , non solum autem , sed & in te finiatur ; quocumque . evagetur ad te .

revocaveris eam, cum salutis fructu. Tu primus Tibi, tu ultimus.

Prosequitur propositum argumentum S. Bernardus, Eugenium docens, quod vera scientia, primò colimare debet ad propriam salutem. Veluti fax, quæ de suo lumine lumen accendit, sed sibi retinet lumen, & facem deferenti viam illuminans, concomitantibus etiam proficuum se exhibet. Consideratio quasi fonti artificiali est comparanda, qui perenniter defluens, emissas aquas, suo iterum recipit in sinu, à quo derivant. Quapropter consideratio debet ab ipso considerante exordiri, & in ipso desinere. Quocumque evagetur, ad ipsum considerantem debet revocari, cum salutis fructu. Homo sapiens sic debet progredi in sua consideratione, ut non egrediatur, sic exire, ut non deserat sibi prospicere; considerationi addictus *sibi sit primus, sibi ultimus*; est magis cogitare, quid nobis desit, quàm quid nobis adsit: *à te proinde incipiat consideratio tua*, quod habes, cavendo ne perdas; *in te finiatur*, quod nondum habes, supplicando ut habeas. *A te incipiat* reflectendo in quantis sis minor, non in quantis sis major. Quantum præcessisti alterum, time tumorem; quantum verò tibi deesse cognoscis, ut alterius virtutem attingas, tantum ingemisce. Cupis intelligere, qualis sis, attende qualis non sis. Quisquis ad Ecclesiasticas sedes sublimatur, opus habet summoperè ut *à se incipiat, & in se finiatur sua consideratio*; pensare enim debet hoc sibi præter meritum, & per solam Dei gratiam contigisse; quod si sola pensarentur merita in promotione ad Ecclesiasticas dignitates, plures qui ad primas ascendant, abjecti essent in domo Dei.

SECTIO UNDECIMA

Sume exemplum de summo omnium Patre, verbum suum, & emittente, & retinente. Verbum tuum consideratio tua,

*tua , quæ si procedit , non recedat , sic progrediatur ,
ut non egrediatur , sic exeat , ut non deserat .*

EX prælaudatis S. Doct̄oris verbis , facilè colligitur quantum S. Bernardus , non modò mysticis , sed philosophicis polluerit eruditionibus ; nam si quæ de verbo mentis inter Philosophos disceptantur , cum præsentibus S. Bernardi sensibus comparentur , nempè *Verbum tuum consideratio tua* , satis patet , nonnisi ab intellectu , in Philosophicis scientiis optimè instructo , posse hisce eruditionibus conditum proferri sermonem . Exemplo summi omnium Patris verbum suum , & emittentis & retinentis , hortatur Pontificem , ita considerationi vacare , ut per hanc progrediens non egrediatur , & ad ea quæ foris sunt procedens , à seipso non recedat . Qui in Ecclesia , præficitur , tenetur ex sui muneris debito , ad ea quæ foris sunt per vigilantiam progredi ; ut nimirum informetur , an omnia in Domo Dei ordinatè se habeant , an congrua pro suo statu singulæ oves pascua recipiant ; sed *ita debet progredi , ut non egrediatur* , ut de animarum salute sollicitus , de sua non sit desidiosus .

S E C T I O D U O D E C I M A

In acquisitione salutis , nemo germanior unico Matris suæ .

BEnè ordinata charitas incipere debet à seipsa ; ubi de animæ salute agitur , unusquisque sibi repetere debet . Memento quod de anima agitur , tuæ fidei commissa . Hæc est Thesaurus incomparabilis , quem in vase fictili possidemus , ergo summas nostræ sollicitudinis partes , anima sibi debet vindicare , in quâ sita est summa rerum ; Proinde stulti aliquando sapite , qui sæpe datis unicam animam vestram , quâ nemo vobis germanior , in manu inimicorum ejus .

SECTIO DECIMATERTIA

Contra salutem propriam cogites nihil, minus dixi contra, præter dixisse debueram. Quidquid se considerationi offerat, quod non quoquo modo ad tuam ipsius salutem pertineat, respuendum.

CAutè utique agendum in negotio æternæ salutis, quandoquidem, *non modo contra, sed præter salutem nihil cogitandum.* Omnia quæ agimus, quæ cogitamus, ad animæ salutem non dirigere, est à proposito fine deviare. Proindè *quidquid se considerationi offerat, quod non quoquo modo ad salutem pertineat, respuendum.* Inutile est, & inane quidquid non perducit ad debitum finem, à Deo nobis constitutum; *quidquid contra, vel præter illum offertur, respuendum.* Sipienti nihil alienum est, nisi quod suæ æternæ saluti est incongruum. Videant nunc qui Ecclesiasticæ militiæ nomen dederunt, an contra, vel præter salutem sint cogitationes eorum, qui inter secularia negotia tota die vexantur, & nocte; *non modò contra, sed præter salutem, nihil est cogitandum.* Ut quid ergo pro temporali qualibet jactura contristamur, si omnes cogitatus nostri versari debent circa æternam salutem. *Santus Leo Papa serm. 8. de jejunio. Cavete ne, fortè graventur corda vestra cogitationibus sæcularibus: quod utique præceptum ad nos specialius pertinere cognoscimus.* Arduum fortè negotium, arcta nimis via proponitur; si cogitationibus aditus non referendus, quæ *non modò sint contra, sed nec præter salutem.* Nihilominus arduum nil esse potest in præcepto, ubi salus externa est in promisso. Agè, quod tibi pro tuo statu, & munere agendum est, cum rectà ratione, & bona intentione, nullumque cogitatum, *non modo contra, sed nec præter salutem patieris.* Profecto non sic omnes filii hominum non sic, sed permulti animæ suæ curam negligunt, & curam carnis per-

perficiunt in omni desiderio , quoniam peccare non metuunt ; utinam saltem metuerent puniri . Non salutis animæ , ut par esset , datur sollicitudo nostra , sed valetudini corporis , imò etiam voluptatibus . Dies salutis sunt , non voluptatis , quos adeò inutiliter terimus .

C A P U T Q U A R T U M

S Y N O P S I S .

Notitiam sui ipsius triplici consideratione complectitur in hoc Capite S. Bernardus , Eugenium docens seipsum triplici consideratione cognoscere , nempe quid sit in natura , quis in persona , qualis in moribus . Quàm utile sit considerare , Quid sit homo expendit . De primo hujus triplicis considerationis membro differit , nempe quid homo sit in natura .

S E C T I O P R I M A

Et hæc consideratio tui , in tria quidem dividitur , si consideres . Quid , quis , & qualis sis . Quid in natura . Quis in persona . Qualis in moribus . Quid v. g. Homo . Quis Papa , vel Summus Pontifex . Qualis , benignus , mansuetus , vel quidquid tale .

AD propositum de Consideratione argumentum , jam propius accedens S. Bernardus , cum de his , quæ intra , supra , extra , & infra Pontificem sunt , differere proposuerit . De primo hujus Considerationis membro sermonem instituit ; in quo , ut clarius procedat , iterum trimembrem divisionem exhibet , Eugenii Considerationi proponens , *Quid , quis , & qualis sit ; Quid in natura , quis in persona , qualis in moribus .* Sub quâ tripartita divisione perstringitur , quidquid circa notitiam sui ipsius , considerandum occurrit .

SECTIO SECUNDA

Quamquam illud primum, Philosophicum sit magis, quàm Apostolicum investigare. Attamen est in definitione hominis, quem dicunt Animal rationale mortale, quod diligentius intueri, si libet, licet.

Humanæ naturæ investigare essentiam ad Philosophos proprius spectat, quàm ad Apostolicos viros, quorum studium circa moralia versari præcipuè debet documenta. Cum tamen ex ipsa naturæ humanæ cognitione, morales etiam eruantur institutiones, ideò neque abs re judicat S. Doctor, Philosophicis terminis, de naturâ humanâ incidenter differere; Quia vero rerum natura, ex earundem definitione innotescit, hominis naturam investigaturus, ejusdem definitionem adducit, qui omnium Philosophorum consensu definitur, *Animal rationale*; in ejus rationalitate, naturæ humanæ excellentia, in animalitate ejusdem vilitas complectitur: Quid enim excellentius, quàm intelligere cum Angelis, quid vilius, quàm convenire cum animalibus. Quid gloriosius, quàm immortalem animam sortiri, quid vilius, quàm corruptibile corpus induere; Ad imaginem Dei factus homo ratione potitur, quia vero factus ex limo mortalitati est obnoxius; *Animal rationale mortale*; in rationalitate minutus paulominus ab Angelis, in animalitate comparatus jumentis insipientibus, & illis similis factus. Duo sunt in homine, imago, & similitudo; pertinet imago ad formam, similitudo ad naturam; exprimit homo in intellectu Dei imaginem, in natura Animali, cum cæteris animantibus habet similitudinem.

SECTIO TERTIA

*Non est quod tua in eo, aut professioni obviet,
aut dignitati.*

Hoc

HOc unum est, in quo omnes pares sumus. Tam convenit Principi, quam subdito, tam Pontifici, quàm infimo Clerico, tam nobili, quàm ignobili, tam pauperi, quàm diviti esse Animal rationale mortale. Nihil est in animalitate, & rationalitate, quæ omnibus competit hominibus, quod cujusque obviet professioni, aut dignitati; tam qui regnat in folio, quàm qui arat in agro, *Animal est rationale mortale*. Ex eadem corruptibili massa compaginatam fuit in utero matris, corpus divitis, ac pauperis, subditi, ac Principis; iisdem fragilitatibus ab ortu, usque ad interitum subjacent omnes, quicumque illi sint, de vili materia facti, menstrualium sanguine in utero matris enutriti; omnes omnes, quotquot in hoc mortali corpore vivunt, sunt sperma fatidum, fæcus stercoreum, cibus vermium: tam nobiles, quàm ignobiles Animal sunt, & consequenter iisdem miseriis obnoxii. Nihil ergo habet, undè superbire debeat homo, nihil habet, quod suæ obviet professioni, aut dignitati; quia cujuscumque hominis est nasci miseria, labor vita, mori angustia: omnes sumus in miseriis concepti, inter miseras Animales parem currimus sortem. Nihil habet homo, quisquis ille sit, unde superbire valeat, si benè attendat, *quid fuit, quid est, quid erit*. Quisquis es, qui hanc mortalem fortitus es vitam, si te animal mortale esse reflectis, *non est, quod tuæ in hoc, aut professioni obviet, aut dignitati*.

S E C T I O Q U A R T A

Est vero, quod salutem adferre queat, nam consideranti duo hæc simul; rationale, mortaleque, is tibi exinde occurrat fructus, ut & mortale, quod in te est, rationale, humiliet, & rursus rationale mortale confortet, quod neutrum neglectum erit homini circumspècto.

HOmo quàm mortalis, & quàm rationalis considerandus occurrit, ex qua consideratione sequitur, ut *mortale*

tale rationale humiliet, & rationale mortale confortet. Homo, quâ animalis, nihil aliud est, quàm massa corruptionis, ejus dierum paucitas brevi finietur, ita ut si in potentatibus octoginta anni, & amplius sit eorum labor, & dolor. Jugum grave super filios Adæ, à die exitus de ventre Matris eorum, usque ad diem sepulturæ in matrem omnium: Voluit autem Deus in hoc mortali corpore semper de die in diem calamitates augeri, ut libentius ejusdem solutionem pateremur.

Hominis miseriam, quâ animal est, ut perstringamus, cum philosophicum sit de eodem, pro ut animali discurre, Philosophus ipse audiatur: *Arist. apud Stob. Homo est imbecillitatis templum, temporis spoliium, fortunæ lusus, inconstantie imago, calamitatis trutina, reliquum, verò pituita, & bilis.* Homo quâ Animalis eundem exitum habet cum jumentis, quippè & similem habet introitum: *Eccles. 3. Unus exitus homini, & jumento,* ut proinde unusquisque de se dicere possit cum Propheta, *ut jumentum factus sum*: in sordibus generamur, in tenebris confovemur, in doloribus parturimur: ante exitum miseras oneramus matres, in exitu laceramus, cum jumentis cibum partimur, ut quaquaversum dicere unicuique superfit. *Ut jumentum factus sum*: Mortale itaque, quod in nobis est, considerationi nostræ propositum *rationale humiliet*, sed rursus *rationale mortale confortet*, quia homo, quâ rationalis agnoscere debet dignitatem suam; constitutus super opera manuum Domini; designatus civis supernæ Jerusalem, futurus Consors Angelorum, Frater, & Cohæres cælestium virtutum. Habet proinde homo, suam considerans animalitatem, & rationalitatem, humilitatis, & consolationis argumentum, ita ut *mortale rationale humiliet, & rationale mortale confortet.* Si mortalem considerat contristatur, sed statim *rationale mortale confortat*, suggerens quòd mors omnibus vitæ calamitatibus finem imponit, & ad æterna gaudia referat aditum. Nec est quod sortem publicam, privatis quis urgeat quæ-

quærimoniis, dum ex omnibus, vel unum cui invidet, non discernit. Mors nescit imperium, Principes non cognoscit, nemini parcat: hisce rationibus *rationale mortale confortat*, sicut & *mortale rationale humiliat*. Ne enim superbiat homo propter intellectivam potentiam, tot mirabilium capax, ut Divinæ omnipotentia miraculum non immeritò possit nuncupari, cujus obsequio omnia deputata sunt animantia, cujus commodo per diem Sol lucet, & Luna per noctem, cujus deliciis terra floret, fructificant plantæ; Ne inquam, superbiat homo, dum se conspicit, præ cæteris creaturis, à Deo in hoc mundo sublimatum, si deindè mortalem se considerat, & parem cum cæteris animantibus exitum se habiturum, statim mortalitatis consideratio rationale humiliat: *Neutrum itaque neglectui esse debet homini circumspecto*, itaut mutua considerationis vicissitudine, dum se mortalem simul, & rationalem agnoscit, *per rationalem mortale confortet, & per mortale rationale humiliet*. Si quæ adhuc consideranda præsens requirit locus, tractabuntur infra, & fortè utilius ex partium collatione.

C A P U T Q U I N T U M

S Y N O P S I S

Cum in superiori Capite S. Bernardus considerandum proposuerit; Quid homo sit in natura. In hoc Capite alterum considerationis membrum exhibet Eugenio, nempe Quis sit. Necessaria utique consideratio ad plenam sui cognitionem, his præcipue, qui ad dignitates sublimantur, nam memoria pristinae conditionis, inter obtentas dignitates, necessario est retinenda, ad custodiam modestiæ, & humilitatis. Quapropter S. Doctor hortatur Pontificem, & cum ipso omnes in honore constitutos, ut attendant quales sint, & undè ad altiora sublimati, ad Prælaturas

assumpti, itaut suæ primæ professionis, ac pristinae conditionis nunquam obliviscantur.

SECTIO PRIMA

Nunc quis sis, & de quo sis factus advertendum.

Difficulus homo *quis sit, & de quo sit factus*, potest discernere, & difficilius seipsum cognoscere, si sublimatus in folio, ambulat in magnis, & in mirabilibus super se; quod ut præcaveret Rex David, enixè præcabitur: *Non mihi veniat pes superbiæ*, undè & dicere potuit: *Non ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me*. Non à celsitudine dignitatis, sed ab humilitate propriæ conditionis, debent motus suos commensurare, qui sinceram sui cognitionem investigare desiderant, hæc cognitio socia fidelis est, quæ tutò potest gressus nostros dirigere in semitam rectam. De quo sit factus, unicuique advertendum, ne caligare valeat oculus mentis. Sed quotquot vivunt, factos esse ex luto, ignorare non possunt. Quomodo igitur superbire valeat pulvis, & cinis, quantumvis mundanis splendoribus circumseptus. Serici panni, aurum, & gemmæ, purpura, & byssus, quibus ornantur divites sæculi, operire possunt corpus, non ejus conditionem nobilitare; semper enim hoc vas fictile, sive laceras, sive nobiles induat vestes, est massa vermium, pulvis, & cinis. Medicina simul, & mysterium Divinæ Sapientiæ, fuit luto aperire oculos cæci nati, ad hoc ut eodem medicamine unusquisque liniat suæ oculos mentis, eosque aperiat, animadvertens de quo sit factus; facile est excæcari inter regios fastus, superbarum cogitationum feraces: ad hanc cæcitatem avertendam, nullum sanè efficacius remedium Principi potest exhiberi, quam si commoneatur, *ut quis sit, & de quo sit factus advertat.*

SECTIO SECUNDA

Quamquam, quod dixi, de quo, id mihi prætereundum putem, & tuæ potius relinquendum cognitioni.

Licet nemo satis sibi sit conscius, noverat tamen Sanctus Bernardus Eugenium sibi innotescere, nam pluribus annis, in Monacali instituto, sub suâ disciplinâ huic studio propriæ cognitionis seriò addictum exercuerat. Quapropter de quo factus esset Eugenius, eundem instruens in his de Consideratione libris prætereundum, & ejusdem potius considerationi relinquendum esse censuit hoc considerationis membrum. Quisquis seriò se intra se colligit, de quo sit factus sufficienter ex se discernit. Quis enim ratione compos ignorare valeat, quod sit factus ex humo.

SECTIO TERTIA

Illud dico indignum tibi citrà perfectum agere, de tantâ assumpto perfectione.

Commune omnibus debitum est, qui inter Christi membra computantur, perfectionis semitam incedere, ne sub perfectissimo capite, imperfecta torpeant membra; ideò nos omnes prædestinavit Deus conformes fieri imaginis filii sui. Sed in illis præcipuè enitere debet hæc conformitas, qui inter Claustra monastica, pluribus annis studio perfectionis addicti, ex debito professionis, tenentur sub lineamentis Christi vitam suam, & mores componere, tanquam electa membra imitatione virtutum. His, qui de Claustralium numero sunt, proculdubio indignum citrà perfectum agere, in schola perfectionis enutritis. Quod si indignum Pontifici, de tantâ assumpto perfectione, scilicet de Monacali instituto, agere citrà perfectum, itaut inter regales opes, in amplissimo dominatu, nihilominus perfectionem æmulari teneatur, quid sentiendum

de illis , qui inter claustra pluribus emensis lustris , vix ulla perfectionis signa exhibere videntur , & post plures regularis professionis annos , vix paucos servatæ professionis dies enumerant ; profectò eò magis indignum , cui-cumque citrà perfectum agere , quò diutiùs perfectionis statum professus est .

SECTIO QUARTA

Quid ni erubescas minimum inveniri in magnis , qui te recordaris magnum in minimis extitisse .

SUam probat perfectionem , qui ad perfectum semper magis enititur ; In abjectionis statu de se abjectè sentire , laudabile est ; sed non erubescere *minimum inveniri in magnis* , scilicet inter dignitatum fastigia , magna utique perfectio est , ad quam S. Bernardus hortatur Eugenium , & cum eo quotquot Prælatitia fulgent dignitate . Sed heù quantos est invenire , non modo erubescerent *minimos inveniri in magnis* , sed magnos contendentes æstimari in infimis ; ideo postmodum superbientes in infulis . Alios etiam est animadvertere , qui eò quod humiliter de se sentirent in infimis , magni meritò æstimabantur in statu abjectionis ; sed ad superiora evecti , exaltantes animam suam , despiciabiles deindè facti sunt in magnis , qui magni vel erant , vel saltem reputabantur in infimis . Difficile est in magnis constitutum de se humiliter sentire . Divitiæ , fastus , fervorum , & adulantium comitatus , superbarum cogitationum sunt feracissima ; ad abstergendam hanc superbiæ lepram , quæ plerumque contaminantur , qui inveniuntur in magnis , tanquam unica medicina , aquæ Jordanis proponuntur , scilicet *minimum se reputare in magnis* . In Jordane , qui interpretatur descensus , in descensu , & humilitate superbiæ leprâ mundamur . Grande malum (esse noverat S. Bernardus) horrendumque periculum , si vel uni in tuâ cogitatione te præponas ; Ideò com-

commonet Eugenium, quem noverat *magnum in minimis extitisse*, ut erubescat *minimum inveniri in magnis*. Minimum enim in magnis est, qui in magnis ambulat, & in mirabilibus super se, qui inferiores despicit, qui superbia inflatur. Qui juxtà præceptum Evangelicum, cum major sit, despicit fieri sicut minor. Quò quis major est, eò majorem æmulari debet virtutem, & erubescere *minimum inveniri in magnis*, atque hoc eò magis, si recordari contingat, se aliquando magnum in minimis extitisse, æmulum nempe fuisse virtutum, cum abjectus viveret in domo Dei.

S E C T I O Q U I N T A

Non es oblitus primæ professionis, non excidit menti, quæ subducta est manui, sed ne affectui quidem.

AD servandam in dignitatibus moderantiam, nullum efficacius remedium, quàm custodire pristinae professionis memoriam, tum maxime, cum ex umilitate ad sublimia se quis novit assumptum; quid dicendum, si ad dignitates obtinendas plus fortuna, quam meritum, ut saepe contigit, referasset aditum. In ipsis etiam Ethnicis, ad dignitates assumptis, ad singula imperia, judicia, & instituta, præ oculis pristinae professionis habere memoriam, fuit consilium saluberrimum, ad servandam in magnis moderationem. Agatocles ex Figulo, Siciliae Rex inauguratus, non nisi fictilibus vasculis, mensæ accumbens, uti voluit, ut ex pristinae professionis memoria, moderationem servare disceret inter regales divitias, hac inscriptione in suo stemmate inserta *ex Figulo Rex*. Quantos est intueri, etiam nunc temporis, superbientes inter dignitatum fastus, ad quos fuerunt ex umili statu assumpti, qui proculdubio debitam servarent moderationem, si non obliviscerentur primæ professionis, *si non excideret menti, quæ subducta est manui*, & suo in stemmate gentilitio inscriberent, ex
humi-

humili Clerico Episcopus, ex paupere dives, ex modico purpuratus, ex vili panno ad ostrum, ex scamno ad cathedras, ex disciplina ad magisterium.

SECTIO SEXTA

Ipsam ad singula tua ministeria, judicia, instituta habere præ oculis, non erit inutile.

Humaniores se exhiberent adventantibus pro justitia, quotquot in solis judicantium confident, Cathedras implent, *si ad singula sua Imperia, judicia, instituta haberent præ oculis*, quales & ipsi aliquando jam essent, cum in abjecta adhuc fortuna versabantur; proculdubio non adeò extollerent caput, si ad suos, fortè luto adhuc coinquinatos pedes respicerent. Ex quo colligere est, non modicæ futurum utilitatis, nunquam pristinæ oblivisci professionis, status, & conditionis.

SECTIO SEPTIMA

Hæc te consideratio facit honoris contemptorem in honore etiam ipso, atque id magnum.

Cum juxtà S. Bernardum, humilitas sit virtus, qua verissima sui cognitione, sibi ipsi quisque vilescit, nullum profectò efficaciorum stimulum adhibere quis potest, ad contemnendos honores, quàm si quis in honoribus, pristinum suum statum considerans, sincera sui ipsius cognitione, sibi ipsi vilescat. Tritum est adagium, longa comprobatum experientia, quod *honores mutant mores*, ideò ut plurimum videre est inter fastus superbire, quos in abjecto statu humiliter sentientes cognovimus; laudabile est in abjectione humilitatem servare, sed in dignitatibus humilem apparere, & in honore etiam ipso, honoris contemptorem se exhibere, magna utique virtus. Qui verò Apo-

Apostolica fulgent dignitate, utpote Apostolorum successores, cum Christum amulari teneantur, hoc debent sentire in semetipsis, quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. Videant, si servi formam accipiant Præsules illi, qui dominantes in Clero, plus augendis dominationis titulis student, quàm sibi commissarum animarum, spirituali incremento; quandoquidem in honore ipso, non modò honoris contemptores, ut par esset, sed gloriæ & honoris venatores se exhibent. Proculdubio tantò quisque debet esse humilior, atque ad serviendum Deo promptior ex munere, quantò se obligatiorem esse conspicit in reddendà ratione. Honoris contemptorem se exhibere in honore etiam ipso, utique id magnum. Rara avis in terris humilitatem in fastigio servare: qui inter honores ad umilia non respicit, à suæ dignitatis fastigio, tumoris pondere cadit; quot miseros casus in Ecclesia Dei conspeximus inter Ecclesiæ proceres, qui suo honori se credebant injurios, quodcumque humiles apparuissent; non cogitantes quod Ecclesiasticæ dignitates fulgent in ministerio, non in dominatione. Quapropter S. Paulus, sæpe se Christi ministrum, numquam se in Ecclesia Dominum appellare consuevit. Qui in Ecclesia Dei magnus est ratione dignitatis, parvus sit in oculis suis, & tunc verè magnus erit in conspectu mundi, & coram Deo, qui humilia respicit. Tantò enim, quis erit apud Deum pretiosior, quantò fuerit in oculis suis despectior. Nihilominus Prælati, sic servanda est humilitas, ut non solvantur jura regiminis; ita ut officiosæ humilitati, non deroget Prælatio, neque devota humilitas Prælationi. Non enim difficilè est humilitatem cum Prælatione componere, si quisquis præest in Ecclesia Dei, de se humiliter sentiat.

SECTIO OCTAVA

*Non recedat à pectore Glypeus iste tibi, vel sagitta illa.
Homo cum in honore esset, non intellexit.*

Sæpe honores mutant mores, ideò monet Eugenium S. Bernardus, ut se cautè gerat in honoris fastigio. Multi sunt, qui in minori fortuna, & sub obedientia quieti vivunt, quos si ad altiora elatos conspicias, videre est non posse quiescere, de quibus opportunè dicitur. *Homo, cum in honore esset non intellexit.* In statu abjectionis sine querela conversabantur, ad prælationes sublimati, non modò humiliter, sed insipienter se gerunt; ita ut meritò comparentur jumentis insipientibus, ex quò similes facti sunt illis. Ne itaque in honore constitutis contingat similes fieri jumentis, *non recedat ab eorum pectore sagitta illa*, scilicet consideratio, quæ eos faciat honoris contemptores, in honore etiam ipso.

SECTIO NONA

Loquere ergo tibi, abjectus eram in domo Dei mei.

Semper de seipsis humiliter sentirent plures Ecclesiastici, si continuò sibi loquerentur, scilicet ad memoriam revocarent abjectionis statum, in quo nati, in quo diù conversati, priusquam ad Cathedras conscenderent. Majoris autem humilitatis argumentum habent Præsules, qui quantumvis nobili sanguine progeniti, ratione eorum insufficientiæ, nonnisi abjecti esse poterant in domo Dei; revelante autem carne, aut sanguine, vel fortuna impellente, mitras obtinuerunt, quæ virtutis, non sanguinis qualitatem debent coronare. Quod si Præsulem sit invenire, in quo utraque prærogativa nobilitatis, & virtutis excellat, non ideò, qui hujusmodi est, ab humilitatis sensibus

bus debet recedere, considerans utrumque meritum, donum Dei esse gratuitum.

SECTIO DECIMA

*Quale est hoc de paupere, & abjecto levare super gentes,
& regna. Quis ego, aut quæ domus Patris mei,
ut sedeam excelsis sublimior.*

Commoventur hic Præsules, ut veteris fortunæ memoriâ, contineant se intra limites modestiæ; idoneum sanè frenum, ad animi tumorem comprimendum. Præclarum in hac materia exemplum, ac celebre exhibuit Willegifus Archiepiscopus Mogutinus, qui obscuro loco natus, demum ad Archiepiscopatum assumptus, quantò major fuit, tantò humilior apparuit, & se submissius gessit; ideoque studebat identidem pristinæ conditionis suæ recolere memoriâ, & quia Patre Carpentario natus erat, passim in ædificiis, & parietibus fabrilium parentis instrumenta pingebat, hac inscriptione *Willegise, Willegise quis fueris, ne obliviscere*; & hoc velut insigne sibi perpetuum sumpsit, cujus intuitu semper recordaretur, se de paupere, & abjecto elatum fuisse in domo Dei. Opportunum hoc, ad dignitates sublimatis monitum, ut seipsum identidem interrogare valeant. *N. N. quis fueris ne obliviscere.* Memento proinde te jampridem pauperem fuisse, & abjectum; memento, inquam, quis fueris, qui nunc sedes in excelsis sublimior, sanè ne obliviscaris, quæ fuerit domus Patris tui, si humiles sensus vis cum fastigio obtentæ dignitatis componere; si desideras humaniter, & sine elato supercilio ad te adventantes suscipere; si cupis necessariam humilitatem, virtutum omnium fundamentum custodire: ut plurimum tam inter Ecclesiasticos, quàm inter sæculares proceres, nemo petulantior eo, qui ex humili fortuna fuit ad dignitates assumptus, cum quis jampridem fuerit, aut quæ domus Patris sui, ad memoriâ frequenter, ut par esset, revocare dedignatur.

SECTIO UNDECIMA

Sanè, qui dixit mihi. Amice ascende superius, amicum fore fedit, si minus inveniar non expedit quidem.

QUOS Deus in domo sua ad dignitates evexit, ipsifque consequenter dixit: *Amice ascende superius, amicos suos fore fedit*. Cum verò Amicus ille sit verè censendus, qui meliora Amici æmulatur charismata, minus utique inveniretur, habere de Christi Amicitia, quisquis cum superius ascenderit, eò quod factus sit Apostolorum successor, quibus Christus dixit: *Vos Amici mei estis*, Christum, qui adeò in humilitate excelluit, imitari renueret, & in adepto honore, mutatis moribus, postquam ad fastigium Ecclesiastici honoris pervenit, Christum humilitatis Magistrum, per humiles sensus, & mores imitar despiceret.

SECTIO DUODECIMA

Qui elevavit, & dejicere potest: sera quærela, quoniam elevans allisisti me.

CAveant quotquot elevantur, ne ingrati viventes beneficiis, sibi à Deo irrogatis, serò conqueri debeant, *quoniam elevans allisisti me*. Continuum timoris argumentum esse debet potestatis, seriò reflectere, quòd qui elevavit, & dejicere potest; qui in hoc sæculo per dignitatum fastigia, quæ à Deo obtinuit, sibi dictum audivit: *Amice ascende superius*, timeat, ne beneficio vivens ingratus, in discussione extrema, cum rubore fieri debeat ex primo novissimus; quòd enim sunt majora beneficia hominibus constituta, eò graviora erunt peccantibus judicia; *erit tunc sera quærela, quoniam elevans allisisti me.*

SECTIO DECIMATERTIA

Non est quòd blandiatur celsitudo, ubi sollicitudo major; illa discrimen intendit; hæc animum probat; huic accingamur, si nolumus cum rubore novissimum locum tenere.

S Citè de quacumque dignitate dictum. Honor, & onus, sed dignitatis Pontificiæ, excedere onus honorem, perpicuum est; quandoquidem ut perhibet S. Bernardus, major est hujus dignitatis sollicitudo, quàm celsitudo, quæ veritas fusius in sequenti Capite expenditur.

CAPUT SEXTUM

SYNOPSIS.

Agit in hoc Capite S. Bernardus de studio, cui Ecclesiæ Proceres esse debent addicti. Qui censere non debent cum Prælatione sibi traditum esse dominium, sed cogitare selectos fuisse ad ministerium. Quapropter, quicumque ad Ecclesiastica sublimatur fastigia, potius sentire debet impositum sibi onus, quàm honorem. Quidquid in vineâ Domini laborent Episcopi, pro exstirpandis vitiorum vepribus, inserendisque virtutibus, semper major eosdem labor expectat. Laboraverunt Apostoli, laboraverunt primi Apostolorum successores, neque labor deerit subsequentibus, qui in agro Domini, spirituali præsumt cultura. Sciant itaque Episcopi, hoc esse nomen officii, non dominii, & ab Apostolis accepisse Prælatos, non dominationem, sed sollicitudinem. Divitiarum usus apud Prælatos, qualis esse debeat, expenditur. Qualis etiam Prælatorum gloria: quomodo oporteat Episcopos exire in agrum Domini, ut lustrare valeant, & purgare sibi commissam Ecclesiam. Quisquis ad Episcopales Cathedras vocatur, antequam onus suscipiat, suas tenetur metiri vires. Pa-

storum est domare lupos, non dominari super oves sibi concreditas. Qualis nobilitas quærenda in illis, qui ad Cathedras sunt promovendi; omnes Episcopos gloriari debere in humilitate, & Cruce Domini concluditur.

SECTIO PRIMA

Factum superiorem dissimulare nequimus.

AD secretiores etiam Monachorum cellulas, statim resonat electio Summi Pontificis, Christi Vicarii, Petri successoris. Quapropter Eugenium factum fuisse Pontificem, utique S. Bernardus dissimulare non poterat. Quo expressionis termino, videtur quodammodo Bernardum de Eugenio conqueri, quod scilicet Eugenius in Papam electus, de sua electione eundem prævenire fuerit minus sollicitus. Hoc nostrum commentum roborat ipse S. Doctor *Epist. 338. ad Eugenium*, quæ incipit: *Auditum est in terra nostra, & celebri sermone vulgatum verbum hoc, quod factum est de vobis à Domino; expectabam litteras vestras, & præveniri à vobis &c.*

SECTIO SECUNDA

Sed enim ad quid, omnimodis attendendum.

QUicumque à Deo sublimatur in Ecclesia, non tam respicere debet, quæ & qualis sit dignitas, ad quam fuit assumptus, quam ad quid fuerit ad eandem præelectus. Timerent utique, & non exultarent, quotquot Prælaturas consequuntur, si ad quid supra cæteros in Ecclesia Dei sint constituti, seriò meditarentur; non de fulgore dignitatis obtentæ lætabundi incederent, sed de onere, sibi per munus assumptum imposito, pavidi contremiscerent. Non de proventibus, quos ab Episcopali mensa abundè sunt recepturi, quasi pro libito disponendis

in-

intumescerent; cum superfluos haudquaquam in usus, sed in Ecclesiæ, & Pauperum subsidium, quotquot à decenti sustentatione supersunt, expendendos esse, ignorare non valeant. Proindè timidi cogitarent, quatenus dispensatores fideles teneantur se gerere, scientes exactam rationem fructuum, quos à vinea Domini perceperunt, tandem aliquando vineæ Domino esse reddendam, & horrendum veh illis comminari, qui in malos usus disperdentes Ecclesiasticos proventus, ausi fuerint facere suos fructus illos, quorum sunt tantum administratores, quosque verus amicus, & legitimus eorum Dominus, irrevocabili testamento Ecclesiæ suæ legavit, & pauperibus; Proindè cuicumque ad Ecclesiasticas dignitates assumpto, *ad quid assumptus fuerit, omnimodis attendendum.*

S E C T I O T E R T I A

Non enim ad dominandum opinor.

FAllitur quisquis pastoralis munere insignitus, nonnisi ut super oves concreditas dominationem exerceat, se arbitratur ad Cathedram Pastoralem fuisse elevatum: *Ad Heb. 5. 1. Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis, ut condolere possit iis, qui ignorant, & errant, non ut dominetur super oves suæ sollicitudini commissas.* Profectò an in hoc sæculo reperire contingat Prælatos, in suo munere non Dominum, & quæ Domini sui sunt quærentes, sed dominium affectantes, utinam nonnisi invita veritate dicatur. Proh dolor! si esset Ecclesiasticos conspiceret, qui ambitione, plusquam zelo impulsus, ad Prælaturas aspirarent, totisque conatibus Cathedras obtinere eniterentur; eorumque scopus alius non esset, quàm habitare in medio domus Dei, ut facerent superbiam. Superbiam utique faciunt, qui ad excelsa sublimati, superbo apparatu inceden-

dentes, aurum habent in frenis, aurum in fellis, & calcariibus, ita ut plus niteant calcaria, quam altaria: undè hoc, nonnisi quia hujusmodi Ecclesiastici, externo nitore, pompæ, & comitatu plusquam deceat addicti, dum pinguioribus inhiabant beneficiis, non Domino famulari, sed dominari cupiebant. Utique qui dominium, non verò quæ Domini sunt quærunt, Amici esse nequeunt sponsi, cum sicut sponsi incedere videantur nitidi, ornati, circumamicti varietate, tanquam sponsa procedens de thalamo suo. Nonne si quempiam talium inter Ecclesiasticos repente eminus procedentem conspicimus, sponsam potius putamus, quam sponsæ custodem, Dominantem potius, quam Domino famulantem: & undè hanc illis exuberare credimus rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriam, argenti congeriem, nisi de bonis sponsæ, quæ sibi arrogant tanquam Domini, cum nonnisi custodes, & dispensatores fideles à Deo fuerint designati; propterea pluribus in Ecclesiis sponsam non cernimus ornata, sed spoliata, non custoditam sed derelictam, non defensam sed expositam; quia plures eorum qui positi sunt custodes in veneis, ad dominandum, non ad vigilandum incumbunt.

SECTIO QUARTA

*Nam, & Propheta, cum similiter levaretur audivit,
ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes,
& ædifices, & plantes.*

E piscoporum est munus, manus Prophætæ extirpatoris adjuvare, nam ille Prophætæ adjutor est, qui cooperans verbo, & gratiæ Dei, in hoc dat operam, ut evellat, & disperdat in sua Diocesi pravas affectiones, & mores corruptos; ut omnem denique plantationem, quam non plantavit Pater cælestis destruat, omnem ædificationem Babylonicæ superbiæ, & confusionis dissipet, ut compositos mo-

mores plantet , omne gramen abusuum radicitus evellat , & disperdat de agro Domini ; itaut radice pessima dominationis avulsâ , nullus amplius germinare valeat fructus amaritudinis ; indefessa sollicitudine destruens , & dissipans omnem altitudinem , extollentem se adversus humilitatem Christi , ut tandem Christum , solum Ecclesiæ Dominum esse , adversæ potestates cognoscant . Quam felix esset Ecclesia Dei , quanta pace , & gratia floreret , si solummodo ad fructus istos intenderent , qui Ecclesiæ à Domino præficiuntur .

S E C T I O Q U I N T A

Quid horum factum sonat ? Rusticani magis sudoris schemate quodam , labor spiritualis expressus est .

Tantum abest ut superbire audeant , & dominari possint , qui in Ecclesia Dei præficiuntur , *ut rusticani magis sudoris schemate eorum labor exprimat* . Sicut autem rustici terram effodientes , superbientes sensus concipere nequeunt , à mane , usque ad vespertas terram volutantes , ad altiora non respiciunt , sed in humilitate suum rusticanum prosequuntur laborem , evellentes quæ evellenda esse cognoverint ; propterea rusticano hoc schemate , Prælatorum opus exprimitur , ut noverint se molles fugere debere delicias , quæ cum pastorali sollicitudine , haudquaquam possunt convenire . *Rusticano demum schemate Prælatorum labor exprimitur* , ut intelligant se laboribus indefessos exhibere teneri , nulla paventes rigidioris , aut ferventioris tempestatu incommoda , pro commissa Diocesis culturâ ; ut sciant , non in curribus , & æquis , sed in nomine Domini , multo melius gloriari , non plumeis in stratis posse oscitari , noctes vertentes in diem , & diem in noctem ; sed vigiles primo mane debere confurgere , ut ad suum opus perficiendum se se possint accingere . Propterea magis Rusticani sudoris schemate

mate quodam, Ecclesiasticorum, & præcipuè Prælatorum labor spiritualis expreffus est.

SECTIO SEXTA

Et nos igitur, ut multum sentiamus de nobis, vel nobis impositum senserimus ministerium, non dominium datum.

QUAMVIS Ecclesiæ Prælatos Deus vocaverit ad ministerium, contulit tamen eis simul, & semel dominium; sed prius ad laborem, deinde ad quietem debent attendere: Ideò ut multum sentiant de seipsis, prius sentire debent impositum ministerium, illudque exercere, & ministrare, quàm sentire datum dominium, & dominari; sequitur dominium ad ministerium, hoc spiritualia lucra, illud temporalia emolumenta intendit. Quærant igitur primò Regnum Dei, & justitiam ejus, & temporalia incrementa adjicientur; gloria siquidem, & divitiæ in domo ejus, ubi generatio rectorum benedicetur. Studeant sedulò perficere impositum ministerium, & consequens erit dominium, cum scriptum sit: *judicabunt nationes, & dominabuntur populis*; sed in domo Dei dominio fraudabitur, quisquis ad dominium tantum respererit, & ministerium neglexerit.

SECTIO SEPTIMA

Non sum ego major Propheta, & si fortè par potestate, sed meritorum non est comparatio.

EXEMPLE Hieremiæ Prophætæ, quem Deus speciali prærogativa elegerat ad ministerium, scilicet ad reformandos depravatos mores Synagogæ, cui propterea Deus dixerat, constitui te, ut evellas, & destruas, dissipes, ædifices, & plantes, etiam Pontificem hortari intendit

S. Ber-

S. Bernardus ad simile opus salutis perficiendum in Ecclesia Dei. Hieremias statim, ac sibi innotuit divina voluntas, fortiter ad opus sibi injunctum se se accinxit. Hieremiæ verò excellentia merita, ejusdem sanctitas in puerili ætate jam matura commendat, imò puerilem prævenit ætatem, quandoquidem à Deo sanctificatus in utero Matris. Quod si tantæ sanctitatis Propheta, ministerium sibi à Deo impositum, implere tota sollicitudine studuit; exemplo Prophetae debent etiam Pontifices fortiter accingi ad opus, ad quod fuerunt à Deo assumpti; quòd si Prophetae facti sunt in potestate pares, etiam exhibere se debent in labore æquales.

SECTIONOCTAVA

Hæc loquere tibi, & doce te ipsum, qui alios doces. Puta velut unum aliquem de Prophetis: An non satis ad te, & nimium.

UMiles de seipso debet concipere sensus, qui in scholâ Christi quærit proficere. Quisquis ille sit, sive Præses, sive Præsul, hanc debet sibi persuadere veritatem, se omnibus merito esse inferiorem, licet plus dignitate excellat. Qui sibi sic loquitur, *benè seipsum docet*, aliosque docere potest, ut omnes fiant docibiles Dei.

SECTIONONA

Sed gratiâ Dei es, quod es. Quid? Esto Propheta, numquid plusquam Propheta.

Utrumque scire necesse est, quid sumus, & cujus gratiâ simus quod sumus, ne aut omnino videlicet, non gloriemur in Domino, cum Deo dare debeamus gloriam per id quod sumus; aut inaniter gloriemur, tan-

quam à nobis simus quod sumus . Homo in honore constitutus , cum honorem à Deo accepisse non intelligit , meritò comparatur pecoribus , velut quibusdam præsentis suæ corruptionis , & mortalitatis consortibus ; igitur homo , se se non cognoscendo , irrationabilium gregibus aggregari incipit , dum ignarus gloriæ , quam à Dei gratia accepit , & quæ ab intus est , meritò comparatur jumentis , eò quòd gloriatur , quasi nihil à Deo acceperit . Itaque cavenda hæc ignorantia , quæ de nobis minùs rectè sentimus , tum maximè , cum plus nobis tribuimus , censentes bonum aliquod esse in nobis , quasi ex nobis ; cum certum sit , quòd non nisi Dei gratia sumus , id totum quod sumus . Quidquid interim simus , sive Propheta , sive plusquam Propheta ; delictum maximum est , si de datis tanquam innatis gloriari voluerimus , & in acceptis beneficiis , gloriam benefici usurpare audeamus .

SECTIO DECIMA

Si sapias , eris contentus mensurà , quam tibi mensus est Deus , nam quod amplius est , à malo est .

VEra sapientia est sua esse sorte contentum . Cum autem fors nostra sit in manu Dei , quæcumque illa sit , mensura est , quam nobis mensus est Deus . Qui autem mensuram transgredi voluerit sui status , & conditionis , à conditore sibi perscriptam , cum superbiæ Principe conscendens in altum , altiori patebit ruinæ . Necessè est unumquemque hanc sibi persuadere veritatem , debere scilicet *esse contentum mensurà , quam ipsi mensus est Deus* ; & quidquid amplius est , aut esse quisque præsumit , à malo esse . Qui affectat fastigium , attendat præcipitium ; melius est humiliter subesse , quam miserè præesse . Tot experimentis comprobata superborum ruina , omnibus debet esse cautela .

SECTIO DECIMAPRIMA

Disce exemplo Prophetæ præsidere, non tam ad imperitandum, quàm ad faciendum quod tempus requirit; disce sarculo tibi opus esse, non sceptro, ut opus facias.

Reverendus utique Episcopalis honor, sed magis metuendus Episcoporum labor. Quod si qui ad Cathedras aspirant, pensarent quot, quantique sint Episcoporum labores, adeò utique non affectarent Episcopales honores, cum non tantum vocati sint Præsules *ad imperitandum, quàm ad faciendum*. Proindè *plus opus habent sarculo, quàm sceptro*. Qui ad solos respiciunt honores, meditentur & onera; tantàque fiducia, & alacritate cessabunt currere ad Cathedras, in quibus gravari, imò opprimi sub pondere metuent: an fortè modicus Episcoporum labor, sollicitudo indefessa Ecclesiæ, eorum curæ commissa, & animarum pro quibus tenentur rationem reddere, Altissimo; semper anxii viventes, ut quotquot desistere à viâ veritatis compererint, reducant in semitam rectam, quâ in re, quis sufficienter exprimere valeat, quanta debeant cum cautela procedere, ne sint in corrigendo remissi, indulgentiores in parcendo, pusillanimes in operando, severiores in castigando, ne superflua admittant in seipsis, necessaria denegent aliis, ne sint ad promittendum citi, ad reddendum tardi, ne sint datores prodigi, ne dispensatores injusti, ne personarum acceptores; & ut omnia verbo concludam, seriò examinantes, sicut par est, an se exhibeant in omnibus irreprehensibiles; certè si ad hæc omnia seriò attendant Episcopi, facilè cum Divo Bernardo concludent, eos præsidere *non tam ad imperitandum, quàm ad faciendum*, & sarculo sibi opus esse, non sceptro, ut opus faciant Prophetæ.

SECTIO DECIMASECUNDA

Et quidem ille non regnaturus ascendit , sed extirpaturus .

Prosequitur argumentum propositum S. Doctor , quo probare contendit , Episcopos sceptrum non decere , sed farculum ; quandoquidem non ad quietem , sed ad laborem vocati sunt . Ideò Paulus dixit , Episcopatum esse opus laboriosum valdè , vix enim Episcopum est invenire , qui indefessis non angatur molestiis ; in Episcopo nunquam desunt foris pugnae , intus timores .

SECTIO DECIMATERTIA

Putas ne , & tu invenies aliquod elaborandum in agro Domini tui , & plurimum .

Sacerdotale onus fortiter ferre , Episcopale opus benè perficere , curamque Pastoralem dignè posse administrare , quàm difficile sit , satis expressit ipse Christus , qui quærens cui se credere deberet , cui tutò sua committeret dispensanda mysteria , quem vigilem præficeret custodem , & cultorem vineæ suæ , quasi difficulter invenire jam posset , sub admiratione interrogat . Quis putas est fidelis servus , & prudens , quem constituit Dominus super familiam suam ? Utique dubitari non potest , quòd semper *aliquod elaborandum invenient Episcopi in agro Domini , & plurimum* , si ut solliciti Pastores vigilare voluerint ad custodiam , si ut diligentes agricolæ laborare non recusaverint ad culturam . Sine numero sunt , qui Pastoris , & Agricolæ , in Ecclesia Dei , munus suscipiunt . Utinam etiam , & sine numero non sint , qui utriusque muneris in munere suo inveniantur expertes . Certum est quòd de neglecto exercitio laboriosi operis Episcopalis , de misera diuturnitate otiosi incolatus Pastorum , oritur dissipatio ovium , circa quas semper multum , & plurimum invenire est elaboran-

randum, si sedulò velit Episcopus muneris sui partes explere. Ecclesia, licet ab exteris se graviter devastatam, agnoscat, magis tamen incusat devastatores domesticos, quæram se exhibens adversus desidiosos, qui sic vivunt, quasi multum, imò plurimum *elaborandum non esset in domo Dei*. Filii matris meæ pugnaverunt contra me. Amici mei, & proximi mei adversum me appropinquaverunt, & steterunt. Homo pacis meæ, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem. Super muros Jerusalem constituit Christus Episcopos custodes tota die, & tota nocte, ut in perpetuum non taceant.

SECTIO DECIMAQUARTA

Non planè totum, quivere mundare Prophetæ, aliquid filiis suis Apostolis, quod agerent reliquerunt, aliquid ipsi parentes tui tibi.

Quantumvis per indefessam vineæ cultoris sollicitudinem, evellantur gramina suffocantia teneras plantas, vel ad modicum tempus sibi relicta tellus, iterum gramina germinat, quapropter semper agricola iterato opus habet labore, ad extirpandas infructiferas vepres, si fructum colligere desiderat tempore suo. Pariformiter in vinea Domini, non planè totum quivere mundare Prophetæ, aliquid filiis suis Apostolis, quod agerent reliquerunt; Aliquid Episcoporum prædecessores Episcopis, qui nunc vineæ præsumt, etiam reliquerunt quod agant. Facile enim novi pullulant à vitiata natura abusus, quibus semper obviare tenentur Episcopi; vitia facile germinant; Ecclesiastica disciplina facile enervatur; itaut nunquam desint Ecclesiæ Pastoribus, qui vigilare voluerint, nova laboris argumenta.

SECTIO DECIMAQUINTA

Sed nec tu ad omne sufficies, aliquid profectò tuo relicturus es successorì, & ille aliis, & alii aliis usque in finem.

AMbulantes in regione umbræ mortis, semper fuere proclives ad vitia, qui ad hæc extirpanda laborat, ad omnia evellenda non sufficit, *aliquid semper laborandum suo relicturus est successorì, & ille aliis, & alii aliis usque in finem*: nunquam justus arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit satis est, sed semper esurit, sititque justitiam, itaut si semper viveret, semper quantum in se est, justior esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur; non enim ad tempus instar mercenarii, sed in æternum divino se se adjiciunt famulatui, qui verè Domino famulari desiderant.

SECTIO DECIMASEXTA.

Circà undecimam denique horam operarii otii arguuntur, & mittantur in vineam.

CUm operarius in vinea Domini, juxta laborem suum, remunerationem à Deo sit accepturus; Ideo etiam circa undecimam horam mittuntur operarii à Domino, æqualem cum cæteris remunerationem percepturi, si indefesso unius horæ labore, laborem cæterorum æquaverint, qui licet per totam diem portantes pondus diei, & estus, remissius tamen, & segniter laboraverunt; ex quo deducere liquet, quòd pro his, qui tandem aliquando Dei famulatui, cum vigore spiritus se mancipare stabiliunt, ita manum mittentes ad aratrum, ut nunquam post hæc retro respiciant, nullam esse horam ferotinam.

S E C T I O D E C I M A S E P T I M A

*Antecessores tui Apostoli audierunt , quia messis quidem
multa , operarii verò pauci .*

DE paucitate operariorum conqueritur Christus dicens : messis quidem multa , operarii verò pauci : messis utique multa , etiam Sacerdotes multi , sed ex eis mercenarii plures sunt , non operarii ; nam quos instruunt verbo sanctæ prædicationis , destruunt exemplo pravæ operationis . Pauci utique sunt operarii , quandoquidem proh dolor ! Paucos reperire est Ecclesiasticos , qui post adeptam dignitatem , in humilitate se contineant , cum sola superbia multis fuerit occasio , ut in ovile Christi impudenter irrumperent . Quisquis in domo Dei , solum quæ sua , non quæ Dei sunt quarit , mercenarius dicendus est , non operarius .

S E C T I O D E C I M A O C T A V A

*Paternam tibi vindicato hæreditatem , nam si filius ,
& hæres .*

Apostolorum successores esse Episcopos , quibus in dignitate succedunt , sicut , & Divi Petri Romanum Pontificem , quem tamquam Christi Vicarium , & Caput visibile Ecclesiæ semper venerati sunt Christifideles , veritas est inconcussa , ex quâ sequitur , quòd Romanus Pontifex , Divi Petri hæreditatem sibi jure successionis vindicet , & consequenter cum hæreditate jurisdictionem , per quam Episcopi in sua Diœcesi , sub Romani Pontificis obedientia , & Romanus Pontifex in toto orbe , debent tanquam solliciti operarii , indefesso labore insudare ad Ecclesiæ culturam . Hinc consequens est , quod subdit Sanctus Doctor .

SECTIO DECIMANONA

*Ut probes hæredem, vigila ad curam, & non otio torpeas,
ne & tibi dicatur, quid hic stas totà die otiosus.*

UTinam non sint in Ecclesia Dei, qui iustissimè increpari debeant à Domino, *quid hic statis tota die otiosi?* Eò quòd nihil operantes, nihilominus manducare videntur panem non suum, cum tamen otiosis panem tollat Apostolus: *ad Thessal. 12. Audivimus quosdam ambulantes inter vos, nihil operantes, his autèm, qui hujusmodi sunt denunciamus, & obsecramus in Domino, ut panem suum manducent.* Qui ergo à Domino destinati sunt operarii in vineâ suâ, si non laborant juxta sui muneris exigentiam, non panem Ecclesiæ, sed panem suum ab Apostolo manducare jubentur; quapropter panem non suum manducare Ecclesiasticos dicendum est, nisi panem suum efficiant operando, quantum operari possunt sub testimonio Dei, & conscientiæ suæ. Panem non suum manducant Episcopi, qui Episcopalem mensam exigunt, & laborem Episcopalem effugiunt. Panem non suum manducant Ecclesiastici, qui beneficiis insigniti, juxta muneris beneficio adnexi exigentiam, laborare detrectant. Sed heù nimium, etiam aliquos est invenire, qui experiri renuunt quid possint; ut plurimum Ecclesiastici juxta exigentiam assumpti muneris non laborant, quia vel non posse laborare ipsis videtur, vel consuetudine otii, & deliciarum, ut amplius laborare non valeant effecerunt. In hac damnatione sunt Regulares, qui juxta observantiam, quam professi sunt, vitam suam non instituunt; à Choro frequentius se abdicantes, a communi victu, & vestitu recedentes, levi quocumque prætextu, sive modicæ sanitatis, sive prætensæ occupationis, à communi coetu segregati facti; qui sic vivunt, utique panem non suum manducant: etenim regularium domorum fundatores, ad hoc præcipuè collimarunt, in sui abdicatione patrimonii, ut
ex

ex eo alerentur viri, qui in regulari obſervantiâ Deo dicati deſervirent; qui itaque regularem ordinem profeſſus, ex piorum patrimonio alitur, ſi fecus vixerit, niſi gravis neceſſitas excuſaverit, manducat panem non ſuum, quem ſolum ſuum facit, ſi juxta regulam, quam profeſſus eſt, vitam inſtituerit. Timeo plures Eccliaſticos, ſive Sæculares, ſive Regulares, increpari poſſe à Domino, *quid hic ſtetiftis tota die otioſi, manducantes panem non veſtrum*. Nunc excuſamur, nunc tergiverſamur, ſed non eſt qui ſe abſcondere valeat ò bone Jeſu! ex his qui otioſi vivunt in Eccleſia tua, manducantes panem non ſuum, à lumine veritatis tuæ quod ſicut illuminat converſos, ſic etiam ferit averſos. Poſſunt qui otioſè vivunt in Eccleſia Dei, fallere homines inſcios, non autem poterunt fallere Deum, qui cum tempus acceperit, & juſtitias judicabit, juſtè, & ſeverè eſt increpaturus, quotquot manducaverint panem non ſuum, & potenter arguet, eò quòd ſterint totâ die otioſi in vinea Domini.

S E C T I O V I G E S I M A

Multò minus inveniri oportet, aut deliciis reſolutum, aut reſupinum pompis, nihil horum tibi tabulæ teſtatoris adſignant.

INter membra myſtici corporis, cujus caput eſt Chriſtus, licet computandi ſint quotquot Chriſtiano nomine, ſub Chriſti Vicario Romano Pontifice militantes, ſunt inſigniti, potiora tamen membra eccliaſticos eſſe, nemo revocare poteſt in dubium; cum tamen ſub capite ſpiñoſo, non deceat eſſe membra delicata, *multò minus inveniri oportet Eccliaſticos deliciis reſolutos, aut reſupinos pompis*. Qui Chriſto militare præcipuè tenentur, ſi delicias ſequantur, utique non militant Chriſto, ſed Mundo. Veh Eccliaſticos, qui dormiunt in lectis eburneis, & laſciviunt in ſtratis ſuis, qui comedunt vitulos ſagina-

tos, bibunt vinum defæcatum, quotidie epulantur splendide; aut antè mortem deliciae eos deserent, aut in morte illas relinquent; certè cum interierint, non descendant cum ipsis deliciae eorum. Veh Ecclesiasticis, *qui deliciis sunt resoluti, aut pompis resupini: ad Rom. 14. 17. Non est regnum Dei esca, & potus*, qui hujusmodi sunt, sicut oves in inferno positi, mors depascet eos. Sicut oves, inquam, quia detracto vellere terrenarum deliciarum, & divitiarum, nudi sempiternis deputabuntur incendiis, semper morituri ad momentaneam vitam, quam duxerunt deliciis resolutam, pompis resupinam, ut semper vivant inter cruciatus æternos ad continuam mortem. Dedecet inveniri *deliciis resolutos, aut resupinos pompis*, in Apostolico munere Apostolorum successores, qui pauperes, & mendici circumjerunt orbem terrarum evangelizantes, itaut non haberent, ubi reclinarent caput. Proh dolor! si nunc intueri contingeret aliquos ex ordine Apostolico incedere nitidos, ornatos, circumamictos varietate, tanquam sponfos procedentes de Thalamo suo *deliciis resolutos, pompis resupinos*. Sed undè arbitramur hanc exuberare affluentiam divitiarum, vestium splendorem, mensarum luxuriam, nisi de bonis sponsæ. Quapropter illa pauper, & nuda relinquitur; interim qui vigilat ad sponsæ custodiam, apparet pompis resupinus; *utique nihil ejusmodi deliciarum, & luxus, tabulae testatoris adsignant Ecclesiasticis, qui se probare contendunt Apostolorum hæredes*.

SECTIO VIGESIMAPRIMA

Sed quid si illarum tenore contentus sis, curam potius hæreditabis, & operam, quam gloriam, & divitias.

Verbum Domini prædicare, ad dandam scientiam salutis plebi ejus; præcipuum est Episcoporum munus. Hæc hæreditas, quæ Prælati designatur, hoc opus, quod

quod ipsis ex officio Episcopali incumbit ; quapropter quisquis pastoralis munere insignitur , *si tabularum testatoris tenore contentus sit , curam potius hereditabit , & operam , quàm gloriam , & divitias* . Cæterum curritur in Clero passim ab omni ætate , & ordine , à doctis pariter , & indoctis ad Ecclesiasticas curas , tanquam sine curis jam quisque victurus sit , cum ad Episcopatum pervenerit , quod nonnisi opus esse testatur Apostolus ; *quasi gloriam , & divitias hereditaturus sit in Episcopatu , potius quàm curam , & operam* . Nec mirum de his , qui nec dum in semetipsis experti sunt , qualis , & quantus sit Episcoporum labor , & onus . Videntes quippe illos , qui jam suos cupitæ sarcinæ submiserunt humeros , non solum non gemere tanquam sub onere , sed insuper appetere plus onerari ; ideo non deterrentur periculis , onere , & labore ; quoniam cupiditate , & ambitione cæcati , laborem non vident , sed solis favoribus , quos semper magis expetunt excæcantur ; undè sequitur ut faciant sibi de nominibus , & officiis religionis , nomina authoritatis , elationis , & vanitatis .

SECTIO VIGESIMASECUNDA

Blanditur Cathedra , specula est .

Prælatorum Cathedram speculam esse , congruè docet S. Bernardus , quandoquidem Prælati positi sunt à Deo ad custodiam Ecclesiæ . Porrò custodia , ut sit sufficiens , trifaria esse debet , à vi Tyrannorum , à fraude Hæreticorum , à tentationibus Dæmonum . Plusquam à vi Tyrannorum contigit aliquando Ecclesiam exagitari à præpotentia Magnatorum sæculi , qui ut jura sua augeant , Ecclesiæ libertatem , & immunitatem sæpè oppugnant . De his per Prophetam Ecclesia conqueritur dicens : *Psal. 40. 10. Homo pacis meæ , qui edebat panes meos , magnificavit super me supplantationem* , & alibi : *Cantic. 5. 7. Filii matris*

mea pugnauerunt contra me, quos non sine mysterio filios matris vocat, non patris; qui enim Ecclesiæ jura impugnant, Patrem Deum non habent, sed potius ex Patre Diabolo esse perhibentur. Etiam plusquam vim Tyrannorum, nunc temporis Ecclesiam exagitant, ipsique insidiantur quotidie irrepentia vitia, à quibus immunem Ecclesiam suæ sollicitudini commissam, custodire tenentur Episcopi, sunt enim ipsi vigiles, à quibus se inventam perhibet sponsa. Proinde non modica hæc est Prælatorum sollicitudo, quæ benè perpensa, utique: *Blandiri non poterit Cathedra, quæ potius specula debet nuncupari*. Sunt Prælati custodes civitatis Jerusalem, unde de eisdem Ecclesia in Canticis: *invenerunt me custodes, qui custodiunt civitatem*. Non nisi sine magno Ecclesiæ præjudicio, semper fuit diutina Prælatorum absentia; quorum vigilantia est Ecclesia commissa, ut ex Cathedra, tanquam ex specula invigilent ad animarum custodiam. Patebunt sine dubio, absente Prælato, Christifideles morsibus malignantium, qui devorant plebem Christi, sicut escam panis.

Cum Episcopalem Cathedram speculam esse jure afferat S. Bernardus, consequens est summam ab Episcopo diligentiam esse adhibendam, in statu universæ suæ Diocesis optimè cognoscendo, quod benè perfici nequaquam potest, nisi Episcopus per seipsum universam suam Diocesim perlustret. Ad unumquemque Episcopum illa Prophetæ verba diriguntur: *Ezech. 3. 17. Speculatorem dedi te domui Israel*: propterea debent Episcopi diligenter agnoscere vultum pecorum suorum, & considerare super gregem suum; Episcopi munus benè perfici haudquaquam potest, nisi propriis oculis Episcopus lustrare studeat omnes suæ Diocesis Paræcias, quam veritatem cum palpaverint facri Concilii Tridentini Patres, ideo super visitationem, per suam respectivè Diocesim instituendam, & haudquaquam negligendam, omni sollicitudine monitos voluerunt universos Episcopos, qui si segniter in hoc necessario munere se gesserint, justam à Deo objurgationem in extrema
discuf-

discussione utique non evadent, & poenam. Utinam Episcopos non sit reperire, qui Cathedram, quæ specula est ad vigilantiam, in lectulum tranquillitatis, & quietis, quasi dormientes converterint, & plus in statu redituum mensæ Episcopalis conficiendo, quam in statu animarum sibi commissarum optimè cognoscendo vigilaverint; Episcopalem Cathedram in nummulariorum mensam convertentes, cum agitur de retributione percipienda semper vigilantissimi, cum vero de salute animarum promovenda somnolenti. Meminerint proinde Episcopi *Cathedram speculam esse*, & speculatores à Deo datos domui Israel, nec adedò inculcatam à sacris Canonibus suæ Diœcesis visitationem instituere ommittant. Ut verò debitis institutionibus exerceatur, qui ex munere ad alicujus visitationem Diœceseos tenetur, constitutiones consulat, & decreta condita in Provinciali Synodo Mediolanensi, sub S. Carolo Borromeo. Opus Brixiaë impressum, apud Petrum Mariam Marchettum anno 1582., in quo opere omnia lumina ad rem necessaria abundant.

SECTIO VIGESIMATERTIA

Inde denique superintendis, sonans tibi Episcopi nomine, non dominium, sed officium.

P Rocul à Prælatis esse debet omnis dominandi libido, cum à Deo sint constituti, potius, ut profint, quàm ut præsent; ut subditorum lucrum quærant, non proprium, ut impositum sibi esse ministerium sentiant, non datum dominium; ut sciant farculum sibi convenire, non sceptrum, ut de illis impleatur, quod scriptum est. *Principem te constituerunt, esto inter illos tanquam unus ex illis*; sed quomodo tanquam unus ex illis? qui ad Prælaturas sublimatus, credit sibi collatum cum Prælatione dominium, non officium; fastigium sibi deberi arbitratur, non humilitatem; præminere studet, non prodesse. In alto positum,

fitum, non altum sapere difficile est, & ferè omnino inusitatum, sed quantò inusitatus, eò gloriosius in sublimitate honoris, humiles sensus concipere.

SECTIO VIGESIMAQUARTA

Quid ni loceris in eminenti, undè prospectes omnia, qui speculator super omnia constitueris.

Posuit Deus Prælatos in Ecclesiâ suâ speculatores, ut Catholici gregis vigilent ad custodiam. Hi sunt, de quibus scriptum est in Canticis 7. *Lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, ad bella doctissimi, uniuscujusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos.* Lectulum Salomonis est Ecclesia Catholica, in qua Deus specialiter habitat, & requiescit. Sexaginta fortes qui lectulum ambiunt, Episcopos esse, non immerito dixeris, qui defendendo, castigando, increpando, corripiendo, admonendo circumeunt, & custodiunt Ecclesiam Dei contra inimicos, sive visibiles, sive invisibiles; ideò fortes dicti, quia perfectionis statum profiteri tenentur; spiritualis verbi accincti gladio, quo vitia jugulare valeant. Ad bella doctissimi, quia Ecclesiæ adversitatibus fortes resistere tenentur in fide; propter timores nocturnos, idest occultas malignantium insidias, quas detegere tenentur, & ad nihilum redigere; quæ cum ita sint, utique Prælati non est locus otio, ubi eos fedula urget sollicitudo; *locatus proinde in eminenti, undè prospectet omnia, qui speculator super omnia est constitutus;* caveat ne desidiosus sedeat, in specula, & minus sollicitè, quàm par sit contra omnes inimicorum versutias invigilet, sicque ob suam inertiam imminuatur disciplina Ecclesiastica, & Canonum observantia languescat:

SECTIO VIGESIMAQUINTA

*Nam quid tibi dimisit aliud S. Apostolus . Quod habeo ,
inquam , hoc tibi do . Quid illud unum scio , non est
aurum , neque argentum , cum ipse dicat : Argentum ,
& aurum non est mihi .*

SI Divus Paulus aurum non habuisse , neque argentum
perhibet dicens , *Argentum , & Aurum non est mihi .*
Consequenter dimittere haudquaquam potuit successoribus ,
quod non habuit . Quid est ergo , quod dimittere potuit ,
nisi solam sedulitatem . Clamat ad omnes Præsules Apo-
stolus , *Argentum , & Aurum non est mihi .* Veh illis qui
obturant aures suas ad vocem incantantis sapienter , &
divites se esse gloriantur . Cum Apostolus solam ipsis pau-
pertatem dimiserit : Ad gloriam Apostolici nominis , plus
valet humilitas paupertatis , quàm sublimitas opulentiae ,
siquidem in sacris paginis commendatur , *qui post au-
rum non abiit , nec speravit in pecuniae thesauris .*

SECTIO VIGESIMASEXTA

*Si habere contingat , utere non pro libitu , sed pro
tempore , sic eris utens illis , quasi non utens .*

Fidelium pietas , devotio , & obsequium erga Ecclesiae
proceres , illos fecit copiosis oblationibus auri , & ar-
genti , necnon possessionum divites , per quas jam ab Apo-
stolorum tempore cepit Ecclesia , incontestabili donationis
titulo , suum augere Patrimonium , à devoto Constantini
obsequio , aliorumque Principum ampliaturum , quod pios
semper in usus expendere consuevit , detractis , quæ ad
convenientem ministrorum suorum sustentationem infer-
viunt . In veteri lege Ecclesiam abundasse in divitiis , sa-
tis comprobatur exemplo divitum Patriarcharum . Quapro-
pter non incongruè etiam in lege gratiae , aurum , & ar-
gen-

gentum possidere valent Ecclesiastici Proceres. Hoc unum attentè ab ipsis præcavendum, ne fortè ob malum divitiarum usum, fiant ipsis in offendiculum, itaut qui aperire debent fidelibus (facultates suas Religionis gratià offerentibus) æterna tabernacula ; ob malum hujusmodi divitiarum usum, ab æternis tabernaculis excludantur. Si ergo contingat Ecclesiasticos habere aurum, & argentum, uti debent, *non pro libitu, sed pro tempore, itaut eis utantur, quasi non utantur. Non pro libitu*, idest non in vanitatibus, non in offerendis ad idola viventia muneribus, *sed pro tempore*, scilicet in piis operibus, aut instituentibus, aut promovendis.

SECTIO VIGESIMASEPTIMA

Ipsa quidem, quo ad animi bonum spectat, nec bona, nec mala, sollicitudo pejor, quæstus turpior.

IN lege gratiæ, æquè ac in lege veteri, cum fuerint sanctissimi Viri, copiosissimis cumulati divitiis, non erit incongruum etiam Ecclesiasticos possidere divitias, maximè cum eisdem Deus nunquam prohibuerit, sed solum, ne divitiis cor apponeremus, inhibuerit ; ideoque non dixit, nolite divitias habere, sed *divitiæ si affluent nolite cor apponere*. Ex quo patet Deum non damnare divitias, sed cor appositum, quod divitias non expendit, sed recondit. Pauperem divitiis inhiantem, inter divites reprobos reputat Altissimus, qui divites, & pauperes interrogat in corde, non in Arcâ. Hinc discant divites, non in facultatibus crimen haberi, sed in malo usu ; nam sicut divitiæ impedimenta sunt improbis, ita bonis sunt adjumenta virtutis. Sublatus est pauper in sinu Abrahæ divitiis, quia ambo divites Deo, ambo à cupiditate alieni. Non ergo culpaveris divitias, sed indebitum earumdem usum, sicut nec de ebrietate vinum, sed usque ad ebrietatem bibentem. Utatur Christifidelis auro, & argento, non

non pro libitu, sed pro tempore, *ut sit utens, tanquam non utens*. Christianum, divitiæ si accedant, non debent extollere, sicut nec frangere si recedant. Aurum, & argentum, & cætera hujusmodi, *quantum ad animi bonum spectat, nec bona sunt, nec mala, horum tamen abusus mala, sollicitudo peior, questus turpior*. Sudat pauper in opere sub dio, sed numquid minus anxie divitiis inhians, in sua cogitatione laborat? Interdum gravius hic fastidio, quàm ille labore cruciatur, & quamvis corporaliter non laborans, miserè tamen à desiderio, & cupiditate auri fatigatur: semper timens ne perdat quod habet, semper anxius ut acquirat, quod non habet, nescit quietem; cui enim deest securitas, quies perit. Pauper est, non qui multum habet, sed qui multum desiderat: è converso, dives est, non qui multum possidet, sed qui modico contentus vivit: si ad naturam vivat homo, nunquam pauper erit, si ad opinionem, nunquam erit dives. Exiguum natura desiderat, opinio immensum. Divitiarum acquisitio laboris est, possessio timoris, amissio plena doloris. Quid tibi o Homo cum divitiis, quæ nec tuæ sunt, nec veræ sunt. Si tuæ sunt, tolle eas tecum, scriptum tamen est, *homo cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus*: Cum Christus dixerit. Beatos esse pauperes. Veh, veh divitibus. Divitias esse laqueum Diaboli, expressis verbis testatur Apostolus ad Timotheum, in eo erudiens omnes, ut caveant ne incidant in laqueum Diaboli. Plures invenire est Ecclesiasticos à cæteris vitiis, paucos ab avaritia immunes, ideò monet Apostolus, ut oculati vivant, ne incidant in hoc laqueum Diaboli. Veh Ecclesiasticis, quorum studium ad hoc tantum collimat, ut in copia auri, & argenti consanguineos suos faciant hæredes, ideò parcè, imo sæpè miserrimè viventes, ut opparè luxurientur nepotes, dupliciter hinc facti, & sui, & suorum proditores. Proditores sui, quia vitam miseram ducunt; proditores suorum, quia ad laqueum Diaboli eos perducunt. Non nepotum, sed pauperum est,

quicquid convenienti suæ sustentationi subtrahit, de bonis Ecclesiæ cumulatus. Sacrarum divitiarum usus, abusus est, quodcumque earundem dispensatio, juxta Sacros Canones non sit accomoda; sollicitudo pejor, si congregaturus divitias tempus inutiliter terat; cum solis bonis operibus cumulandis debeat esse intentus; quæstus turpior, si spe auri allectus, negotiationem exerceat, quam leges Canonica vetant.

SECTIO VIGESIMAOCTAVA

Esse ut alia quacumque ratione hæc tibi vindices, sed non Apostolico jure; nec enim ille dare, quod non habuit, potuit.

UT Dominum sequeretur Apostolorum Princeps, cum omnia reliquerit, nihil sibi, nec rete quidem retento, utique non potuit successores suos, ex ære domestico alicujus patrimonii hæredes constituere. Nihilominus jam à limine Ecclesiæ oblatas fuisse Petro, utpotè Christi Vicario, à fidelibus facultates, ex ipsis Apostolorum Actibus manifestè colligitur; hujusmodi oblationum, quæcumque illæ fuerint, sive auri, sive argenti, sive agrorum D. Petrum, ejusque successores, nomine Ecclesiæ fuisse dispensatores, veritas est inconcussa. Itaque jure oblationum, & donationum, quas successivis temporibus pietas fidelium Deo sacrauit, Ecclesia facta est dives, & divitiarum ejus dispensatio, ad Summos Pontifices, utpote Ecclesiæ Principes, legitimè spectat. Quam veritatem proficitur in præsentī Sanctus Bernardus, dum aurum, & argentum, Eugenium sibi vindicare autumat, *non Apostolico jure, Petrus enim, quod non habuit, dare non potuit, sed alia ratione*, idest quatenus bonorum omnium, quæ Ecclesia quocumque legitimo jure, successivis temporibus erat acquisitura, successores D. Petri, etiam dispensatores sunt constituti.

SECTIO VIGESIMANONA

*Quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem, ut dixi
super Ecclesias.*

Sollicitudo super Ecclesias, ab Apostolico munere est indivisibilis; ideo quicumque Pastoralis munere condecorantur, hæreditatem capiunt sollicitudinis, super Ecclesiam sibi commissam. Cum autem Petro, ejusque successoribus commissa sit à Deo cura universalis Ecclesiæ, ideo scripsit S. Bernardus: *Quod habuit hoc dedit, sollicitudinem super Ecclesias. S. Ber. Ep. 131. Plenitudo siquidem potestatis super universas orbis Ecclesias, singulari prærogativa, Apostolicæ Sedi donata est.*

SECTIO TRIGESIMA

Nunquid dominatorem, audi ipsum; non dominantes, ait, in Clero, sed forma facti gregis, & ne dictum sola humilitate putes, non etiam veritate. Vox Domini est in Evangelio. Reges &c.

Si gloriari fas est Apostolicis viris, Apostolorum gloria proponitur, sed quò ad externum Ecclesiæ decorem spectat, cum Christus temporum exigentiis Ecclesiam suam accommodari voluerit; atque præciverit, sine splendore, temporalis dominationis, congruam processu temporis venerationem non esse consecuturam, terrenis Potestatibus, singulari pietatis fervore, erga Ecclesiam suam à Deo excitatis; factum est ut plures Principes, vel in toto, vel in parte, suo se spoliarent dominio, illudque tanquam suæ devotionis tributum, Ecclesiæ devoverent; quæ hujusmodi pietatis ampliata monumentis, cœpit per Apostolorum successores, qui Ecclesiæ præsunt, in acquisitis Principatibus exercere dominium, quod non meliori jure possidetur, quàm si liberæ donationis titulo acquiratur. Quòd si

in lege Judaicâ, compatibles erant cum Patriarchis, & summis Sacerdotibus divitiarum multarum, & amplissimarum possessiones; non est undè causentur Hæretici, si in lege gratiarum, cum summo Pontificatu unitam dominationem temporalem conspiciunt, quam summi Pontifices, jam à temporibus Constantini acquisierunt, & opitulante Imperatorum, & Principum pietate ampliarunt. Ex quo hujusmodi splendore amplissimi dominatus sunt circumfusi Pontifices, multos ex eorum serie veneramus, inter Sanctos relatos, miraculorum gloriam celebres: undè liquet colligere, dominationem temporalem, quam exercent Pontifices, neque cum Pontificatu esse incongruam, nec Pontificum sanctimoniarum officere. Hanc temporalem dominationem, supernæ dignitati Sacerdotali venerationem augere, maximè hisce temporibus, quibus homines externæ rerum apparentiæ plus deferunt, quàm rerum substantiæ, negari haudquaquam potest; proindè Altissimus, qui in externo Ecclesiæ regimine, inscrutabili sua providentia, temporum necessitati se quodammodo accomodare patitur; ad majorem conciliandam ab hominibus summo Sacerdoti venerationem, temporalem dominationem cum Pontificatu conjunxit.

Summos Sacerdotes, ex oblationibus à Gentilibus factas, opulentissimos evalisse non ignoramus; proindè etiam inter ipsos Sacerdotum opibus cumulatum, majorem sibi venerationem, à populis externo decore captis, conciliavit. Congrua est itaque, unà cum summo Sacerdotio, temporalis dominatio. Neque S. Bernardus dicens: *Apostolis interdicitur dominatus*, intendit asserere incongruam cum summo Pontificatu dominationem, maximè cum pluribus Præsules, ad custodiendum Ecclesiasticum Patrimonium, excitet. Qualis autem fuerit S. Bernardi sensus, circa dominationem Pontificatui adnexam, non aliundè melius. Colligi potest, quàm ex his, quæ S. Abbas egit in causa Arnaldistarum, ut Pontificatus jura sustineret, circa dominationem ipsam, quam potissimum convellere, & ad nihilum redigere conabantur Arnaldistæ, ut antiqui Senatus

jura

jura restituerent, cum omnimoda exclusione dominationis, quã jam à pluribus sæculis potiebantur Pontifices. Quantum itaque ad sustinenda jura Pontificiæ dominationis insudaverit S. Bernardus, quibus laboribus in hac causa non pepercerit, omnibus notum; sicut etiam non est, qui ignorare valeat, qualiter S. Abbas ad Romanæ Urbis Proceres, datis epistolis, eosdem excitaverint ad servandam debitam submissionem Romano Pontifici, utpote Christi Vicario, & Supremo, etiam in temporalibus, eorum Domino; repetitis vicibus Romanos adhortatus, ut ab Urbe Arnalditas, collectis viribus expellerent, & Romanum Pontificem suum Principem, in suo sinu confoverent: *Vide epist. numero 243.* Ex quibus omnibus liquido constat Sanctum Bernardum, cum scripsit: *Apostolis interdicitur dominatus*, utique agnovisse Pontificem, etiam Principem, atque Dominum temporalem, & solummodò intellexisse hoc dominium non competere Pontifici ex Apostolico jure, quatenus scilicet est summus Sacerdos, Christi Vicarius, Ecclesiæ caput, Petri successor, sed alia ratione; quapropter subjunxit: *Eslo ut alia quacunque ratione hæc tibi vindices.* Quibus verbis patet S. Bernardum agnoscere Romanum Pontificem temporalem Dominum, ratione scilicet juris acquisiti, ex donationibus, oblationibus, & cessionibus in favorem summi Pontificis spontè factis ab Orthodoxis Principibus, & à divitibus sæculi, sola pietate, & obsequio erga S. Sedem, piè offerentium animos impellente: sicut autem Christus nullibi prohibuit sibi, vel in sui persona Vicarii, oblationes fieri, quas ipse Christus, cum in carne mortali apparuit, à Magis gratiosè acceptavit; ita etiam nullibi legitur suæ præcepisse Ecclesiæ, vel suo Vicario, ne oblationes factas reciperet, ex quibus oblationibus ampliata est Patrimonium, vulgò D. Petri nuncupatum, quod nunc summi Pontifices, incontestabili jure donationis, legitimè possident, & prout temporum necessitas exigit, ad ministrorum suorum sustentationem, ad Ecclesiæ defensionem, ad confugientium Catholicorum, quos

quos Hæretici vexant , subsidium impendunt.

Hortatur S. Abbas Pontifices , ut possideant temporale dominium , tanquam non possidentes ; ut scilicet inter Pontificatus splendores , & opulentias , humilitatem custodiant , imò & paupertatem ; Animum suum servantes à fastu , & dominatione alienum . Hic est dominatus , qui Apostolis interdicitur , tanquam Christi discipulis , qui in ingressu Jerusalem , Regios sibi oblatos honores , non despexit , sed cum humilitate composuit . Habet Evangelium , & perfectionis consilium , & infirmitatis remedium . Spiritus paupertas servata inter affluentes divitias , per animum à divitiis alienum ; Divitiarum profusio facta in elemosynas à Sacerdotibus , quibus divitiæ affluunt , remedia sunt infirmitatis . Omnimoda divitiarum abdicatio , quando compatibilis est cum statu , dignitate , gradu , & ministerio , quod exercet Sacerdotio insignitus , est perfectionis consilium . Hæc autem abdicatio , in præsentis rerum serie , fieri nequit ab illis , qui ratione dignitatis , & ministerii , debent indispensabilibus succumbere expensis , & congruum dignitati decorem sustinere , ratione humanæ infirmitatis necessarium , quæ jam penè nescit venerari Ecclesiæ Primates , nisi etiam videat externo decore circumamictos . Quapropter ad custodiendam , debitam summo Sacerdotio , venerationem , disposuit Altissimus , ut Sacerdotium cum Regno in Summo Pontifice componeretur , & ut temporale dominium , esset cum summo Sacerdotio connexum .

SECTIO TRIGESIMAPRIMA

At si interdictum tenemus , audiamus edictum , qui major est vestrum , fiat sicut minor , & qui præcessor est , sicut qui ministrat . Forma Apostolica hæc est &c.

FAstigium Pontificii honoris , oneris gravitatem , Pontificatus munera , & pericula , ponderat S. Bernardus
Epist.

Epist. 138. Non modo D. Bernardi, sed sanctorum Pontificum, Gregorii, Leonis, Augustini, Ambrosii, aliorumque Ecclesiae Patrum, si quis investigare velit, qualis fuerit sensus de Summo Pontificatus honore, seu potius onere, munere, & ministerio, facile reperiet indici Pontificibus ministerium, exemplo legislatoris, qui in medio discipulorum suorum, fuit tanquam qui ministrat, non tanquam qui dominari ambiat; propterea de se perhibuit, quod venerit ministrare, non ministrari; itaut nemo assumptus ad Pontificatum, hoc titulo Ministri, potius quam Domini se inglorium putare debeat, quo se se prior Dominus gloriae insignivit. *Edictum* itaque est de ministerio, *interdictum* de dominatione, *edictum* est de sollicitudine, *interdictum* de otiositate.

SECTIO TRIGESIMASECUNDA

*Præclarum ministerium, quo non id gloriosius
Principatu &c.*

EPiscoporum gloriam sitam esse in sola Cruce Domini, suadere nititur S. Bernardus, ut quemcumque Episcopali munere insignitum, ab ambitionis, jactantiae, & vanæ gloriae stimulis cautum faciat, itaut æmulari magis studeat Apostolum, non gloriantem, sed nec audentem se comparare quibusdam, qui seipso commendant. Si Episcopo gloriari fas est, sola sanctorum forma præfigitur, & Apostolorum gloria proponitur: sapientis consilium est, *quantò major es, tantò humiliu te in omnibus*; sapientiae verò præceptum, *qui major est vestrum, fiat sicut minor*; dedignatio quippè subjectionis, prælationis reddit indignum. In alto positum, non altum sapere, difficile est, & ferè omninò inusitatum, sed quantò inusitatius, tantò gloriosius. Certum est, quòd quemcumque sanè sentientem de sua dignitate, tædere magis, quàm placere faciet altiora, timor de adepta altitudine. Qui cæteris præest, prius
se

se agnoscat hominem, quàm potentem, & Centurionis edoctus exemplo, statim jactari desinet de suâ potestate, quam Centurio, nec solam protulit, nec priorem; dicturus quippè, *habeo sub me milites*, præmisit. *Homo sum sub potestate*; Prius se agnovit hominem, quàm potentem; agnovit inquam se hominem homo gentilis, ut se jam adimplere ostenderet, quod longè ante dixerat David. *Sciant gentes, quoniam homines sunt*. Præmissa est itaque à Centurione humilitas, nè altitudo potestatis præcipitem faceret; nec enim locum invenire potest arrogantia, ubi tam clarum humilitatis insigne præcessit. Qui de dignitate, ad quam sublimatus fuit, gloriari incautè non vult, agnoscat se esse hominem, & in solâ Cruce Domini dicat gloriari.

SECTIO TRIGESIMATERTIA

*Hoc glorieris opto, semper optimo genere gloriae, quod
Apostoli, quod Prophetæ deligere sibi,
reliquerunt tibi &c.*

Sanctorum glorias dignâ laude colloquitur, qui eorum mores, & justitiam imitatur: aut laudare non bebet, si imitari detrectat, aut se reddat laudabilem: Gloria Sanctorum sola crux fuit, hujusmodi esse debet gloria Episcoporum, ut similes fiant in gloria Sanctorum, a quâ longè absunt, qui totam Episcopatus gloriam in hoc reponunt, quòd præsent populis multis, quòd multas Civitates propriæ Dioecesis ambitu circumcludant; quòd gratiæ, & favori Principum præposterè vellificare didicerint; quòd incedant nitidi, & ornati, circummiamisti varietate: nimis in hâc gloriâ molle, nimis resupinum est intueri. Cum gloria Episcoporum divitias redolente, quomodo compatibilis esse potest paupertas Ecclesiæ, eorum curæ commissæ; itaut sæpè inops, & nuda relinquatur, ubi domus mansionis Episcopi, sericis ornata est pannis. Facilius est in
viâ

viâ hâc qua ambulamus invenire Pastores, qui gloriantur in divitiis multis, quàm in laboribus plurimis. Multos videmus Ecclesiæ Prælatos, rubicunda facie, nimiam carnis pinguedine tumescentes, quorum Ecclesia facie miseranda, inculta, & hispida exanguis apparet. Utinam quantum student ornare seipsos, tantum curæ sponsæ ornatui adhiberent, & sicut de bonis sponsæ seipsos impinguant, saltem sponsam, ad extremam usque maciem radactam, non derelinquerent. Proculdubio inanis est, mollis, & resupina Episcoporum gloria, quæ sola divitiarum multitudine cumulatur; laborem, paupertatem, & crucem delegere Apostoli, reliquere successoribus; tunc solum fælices, & gloriosi censendi, cum dicere poterunt: laboravi, & gloriam meam in sola cruce Domini repositam volui.

SECTIO TRIGESIMAQUARTA

Si labor terret, merces invitet, unusquisque enim secundum suum laborem mercedem accipiet &c.

Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam; quapropter *si labor terret, merces invitet*. Audire jam libeat de quanto, & quali laborum acervo, ascenderint Sancti ad gloriam. Ludibria, & verbera experti, insuper vincula, & carceres; lapidati sunt, facti sunt, in occisione gladii mortui sunt. Apostoli verò ibant gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habitus sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Videant nunc Apostolorum successores, quanto sit eorum fides probata scrutinio, quibus testimoniis examinata, nempe laboribus, contumeliis, angustiis, & ad Apostolorum imitationem induant fortitudinem, præcingant se virtute, & laborioso operi insistant, ad quod fuerunt à Deo vocati; ut nempe exeant in agrum Domini, in suas scilicet Dioeceses, & diligenter considerent, quantis de veteri maledicto silvescant tribulis, & spinis, ut eas eradicent, ut extermin-

nent. Et si enim Apostoli in agro Domini multum laborarunt, non tamen totum laboraverunt, & adhuc Apostolico labori est locus. Agnoscant itaque Episcopi, necessarii laboris debitum, sed non sentiant jugum. Hæc vera Præsulum gloria, sed nil in eà inane, nil molle, nil repupinum. Ad Episcopales Cathedras assumpti, ad laborem vocantur, non ad delicias. Profectò unusquisque secundum suum laborem, non secundum deliciarum affluentiam, mercedem recipiet. Non modò imprudentes, sed impudentes sunt, qui sedere contendunt ante laborem, & metere priusquam feminaverint. Dicant, & proferant, quid laboraverint in agro Domini, qui ex quò ad Cathedram fuerunt assumpti, semper desidiosi vixerunt. Duo sunt manipuli, quos solum quærunt quidam Episcopi, honoris scilicet, & quietis; sessionem affectant, & altitudinem. Sed sic profectò non continget, & secus res se habebit. Sciant proindè miserè se esse deceptos. Qui hujusmodi sunt non colligent, quia non feminaverunt; illi solummodo, qui feminaverunt laborem, metent honorem, & quietem: nec sibi blandiantur, qui audiunt in Evangelio promittentem Dominum, & dicentem *sedebitis super sedes*. Utique ibi agitur de quiete sessionis, & honore judicii, sed ad hæc, nec ipse Christus pervenire voluit, nisi per laborem; quapropter, qui Dominum in laboribus imitari renuerit, non modo non sedebit, sed stabit; imò coram Domino, severè judicandus astitit.

SECTIO TRIGESIMA QUINTA

Et tu leva oculos quosdam considerationis tuæ, & vide regiones, si non sint magis siccæ ad ignem, quàm albæ ad messem.

Sub metaphora annosæ, & veterinosæ arboris, nonnisi glandium, & filiquarum fructiferæ, innuere crediderim S. Bernardum Eugenio, quorundam Ecclesiasticorum vitam, qui

qui à juventute usque ad canos occupaverunt sedem, non impleverunt munus, eò quod suis solum studuerint commodis, nullatenus spiritualibus incrementis. Illorum itaque improbat vitam, qui licet præfecti tanquam Pastores, more pecudum sensibus incubant corporeis, hærent infimis, inhiant terrenis; contrà quorum parsimoniam in alios, prodigalitatem erga seipsos, clamant pauperes, à quibus crudeliter subtrahunt, quod inaniter expendunt. Detrahentes eorum necessitatibus, quod accedere faciunt suis vanitatibus; qui sic se gerunt, tandem in ipsâ abundantia pereunt, dum minus solliciti erga pauperes, eosdem perimunt, perimentes simul, & pereuntes. Facti proinde in agro Domini, tanquam annosæ, & veternosæ arbores, nonnisi glandium, aut siliquarum fructifera. Si hujus furfuris Ecclesiasticos (quod non faxit Deus) adhuc esset invenire nostris temporibus, quorum annosam, & veternosam vitam deplorabat suo Ævo S. Bernardus, pudeat otiosam jacere Apostolicam falcem: summa siquidem sua potestate uti debet Summus Pontifex, contra veternosas arbores, agrum Domini occupantes, ut eas evellat, destruat, & disperdat, quandocumque evellendas ab agro Domini animadverterit. Sive in Sacerdotio, sive in Regno abusus irrepperint, debet Summus Pastor accingi gladio suo, quod est verbum Dei, ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis.

S E C T I O T R I G E S I M A S E X T A

*In hunc quondam agrum Isuac Patriarcha exierat
cum primo Rebecca occurrit ei &c.*

Quali, ac quanto timore concuti debeant, ad Prælaturas vocati, pluribi exprimit S. Bernardus, de hac materia differens, cum scribit ad Ecclesiasticos, quos noverat jam propè esse Episcopalibus sedibus implendis designatos. Serio proinde legenda, præ cæteris, ejus epistola

n. 8. ad Brunonem Colonienſem electum, cui patefacit, quanta cum deliberatione, & ſanctitate ſuſcipiendæ ſunt Prælationes. Quapropter neceſſè eſt cuicumque ad Episcopalem Cathedram aſſumpto, ſeria prius exarſiſſe in meditatione; quòd ſi tunc hæſitare incipiat, cum jam paſtorale munus, ex jure aſſumpti honoris, exercere tenetur, id quidem ferò; antè juxta conſilium Salvatoris ſedere debet, qui ad Episcopatum designatur, antè exiſtimare opus, metiri vires, ponderare ſapientiam, merita comparare, ſumptus computare virtutum, & ſcrutari, ſi ad tantum onus ferendum, vires ſufficiant. Quod ſi adèò circumſpectus eſſe debet ad Infulas designatus, priuſquam oneri humeros ſubmittat. Quid ſentiendum de his, qui ultrò ambiunt Episcopatus, & intrudi conantur. Profectò difficilis ſolutionis res eſt diſcernere, an ad Episcopatum aſſumptus, verè fuerit à ſolo Deo vocatus; in quo caſu, ubi de ſuperna conſtet vocatione, nemo recuſare debet honorem, & onus tenetur ſuſcipere. Quod ſi vocatio non ſit à Deo, ſed quæſita, ſed extorta, horrendum veh' imminet his, qui appropinquant, & onus ſibi imponunt, quod etiam grave eſſet Angelicis humeris. Certum eſt Prælaturæ officium non fugiendum, quando adminiſtrari poteſt cum fructu animarum, nec recuſandum præeſſe, dum prodeſſe quis poteſt; ſed è converſo, qui ſe in Prælatitio honore inutilem futurum prævidet, pari ſollicitudine debet ab Episcopali munere ſuſcipiendo abſtinere. Itaque quiſquis Prælationem eſt ſuſcepturus, ſeriam præmittere debet meditationem, & juxta Salvatoris conſilium, *opus eſt metiri vires, ponderare ſapientiam, merita comparare, & ſumptus computare virtutum*. Veh illis, qui ad Cathedras currunt, tanquam in incertum, ſine prævia meditatione, quid ſuſtinere valeant humeri, quid ferre recuſent: *Antequam ſuſcipias onus, æſtima opus*. Metiri vires, inire conſilium, cogere concilium neceſſe eſt, nè cum Prælationem aſſumpſeris, imparem oneri aſſumpto, quomodocunque te exhibens, aut deficientia meritorum, vel ſapientiæ, vel virium, de te dicatur

catur quod scriptum est. *Isaiæ cap. 16. Ambitio ejus plusquam fortitudo ejus.* Sunt enim qui jam cadentibus annis, adhuc fortes facti ad ambiendum, semel ac honorem sunt consecuti, ad onus sustinendum apparuerunt viribus destituti; satis constat non oneri, sed honori, non labori, sed Prælationi inhiasse. Veh' disciplinæ Ecclesiasticæ, sed magis horrendum veh' disciplinæ regulari, ubi de his qui ad Prælationes assumuntur dicere occurreret. *Ambitio ejus plusquam fortitudo ejus.*

SECTIO TRIGESIMASEPTIMA

Age ergo, puta tempus putationis adesse, si tamen meditationis præcivit &c.

Prælati consolando, exortando, increpando, agunt opus, portant onus suum, & portando sanant, quos sanandos portant. Ad hoc præstandum moveant linguam, moveant, & manus, glorificantes manum, & brachium in faciendo vindictam in nationibus, increpationes in populis, scilicet exterminantes abusus, extirpantes peccata, erradicantes vitia; quod assequentur, si voci suæ dabunt vocem virtutis, itaut eorum opera verbis concinant, imò verba operibus, studentes videlicet prius facere, mox docere, cum certum sit, sermonem quidem vivum, & efficacem exemplum operis esse, facile faciens suadibile quod dicitur, dum monstrat factibile quod suadetur.

Qualis zelus in Prælati Ecclesiæ requiratur ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ut hæc facientes honorificare valeant ministerium suum, non melius exprimi potest, quàm ipsius S. Bernardi sensibus quos profert in suis epistolis; inter quas ad rem, præ cæteris videri possunt *Epistolæ 219. 220. 221.* Certè si Bernardo pares haberent hæc tempora, etiam Regna haberent Ludovicos. O utinam contingeret Bernardo similes consiliarios, & confessarios, sortiri Reges, & Principes.

O uti-

O utinam Bernardi zelo æstuantes, ditiones omnes possent fortiri Prælatos; facerent utique in tempore opportunò vindictam in nationibus, increpationes in populis; ad alligandos Reges eorum in compedibus solidæ pietatis erga Deum, qui aufert spiritum Principum; & nobiles in manicis ferreis sancti timoris erga eum, qui etiam est terribilis apud Reges terræ. Timore concutior, dum ex una parte lego, quàm graviter Ludovicum Regem arguat Sanctus Bernardus, in præcitatis epistolis 220. 221. eò quòd pravis consiliis adhærendo, pacis consilia respuebat: & ex parte alia considero, quanta cum adulatione suos alloquantur Principes Aulici. Quapropter juvat repetere, quòd si Bernardo pares haberent hæc tempora, etiam Regna, haberent Ludovicos rationi acquiescentes; Nonne, qui Bernardum legit severè, & justè Regem corripientem, alterum novæ legis Hieremiam, sive Eliam non parcentem Regi, per devia gradienti meritò dixerit; sed quis est, qui nunc audeat stare coram Rege, & invictò animo cum D. Bernardo justitiam, & veritatem, cum tempora exigunt patefacere: ut plurimum Aulici quærunt, quæ sua sunt: adulatoriis loquuntur linguis, fucata omnia proponunt suis Principibus, qui interim decepti, ab assumptis causis non recedunt, quia Monitores sinceros non habent. Ludovicus Rex Franciæ, credens in injuriam suæ dignitatis assumptum Bitturicensem Archiepiscopum, in multorum præsentia juraverat, quod Archiepiscopus præfatus, quamdiù ipse Rex viveret, Bitturicensem Civitatem non intrasset. Nihilominus monente, & suadente D. Bernardo à juramento recessit, Archiepiscopo benignè recepto. Ecce quomodo S. Bernardus fecit vindictam in nationibus, increpationes in populis, alligavit Regem in compedibus sanctæ submissionis erga Deum, ejusque Vicarium summum Pontificem, & nobiles Regni in manicis ferreis, veri & sancti timoris erga illum, qui aufert spiritum Principum, & terribilis est apud Reges terræ. Nec putavit Rex, licet jure jurando adstrictus, monente D. Bernardo, Regiæ
di-

dignitati injuriam facere , etiamsi à juramento , cui injustè se obstrinxerat , recederet . Quantò magis in causis minoris ponderis , quàm fuerit Ludovici causa , non deberent sæculi Magnates , contra Ecclesiæ monita , consilia , & jura indurare cervicem , ob prætextum læsi honoris , si ab assumptis causis deflectant , cum imò perspicuum sit honorificari Principes , quotiescumque Prælatorum obtemperant monitis , & Ecclesiæ jura servare conantur . In Regum factis , magis emicat Theodosius Ambrosio increpanti obtemperans , quam Alexander de Medis , Partis , & Indis triumphans .

Qualiter debeant Prælati honorificare ministerium suum , moventes cor , linguam , & manus , accingentes se gladio suo , quod est verbum Dei , glorificantes manum , & brachium , optimè exprimitur in specie quatuor animalium , quæ in Prophetica visione apparuisse leguntur , in quibus Pastores Ecclesiæ benè videntur designari ; opus est enim , ut omnis Prælatus , qui honorificare desiderat ministerium suum , Leonem sese exhibeat , intrepidè corrigendo delicta ; Bovem strenuè tractando terrena ; Hominem benignè hominibus compatiendo ; Aquilam sublimiter evolando media contemplatione cælestium . Timeo autem ne inter Prælatos , aliquem sit invenire , qui nimis habeat de leone , parum de homine , immoderatè in subditos sæviens , cum austeritate , & potentia imperans ; nec hominem se se erga homines exhibens : vel etiam , qui nimis hominem , parum Leonem se probat , quandoquidem nimis compatiens delinquentibus , nec criminibus indignatur ; vel qui nimis de Bove , minus de Aquila habeat , terrenis immoderatus incubans , parum inhians cælestibus ; vel qui demum , magis quàm par sit Aquilam imitari studeat , Bovem verò minus quàm debeat , sic quærendo cælestia , ut nolit administrare terrena . Omnis Pontifex in suo Regimine , æquanimitè Bovem , Leonem , Aquilam , & Hominem se exhibere tenetur .

SECTIO TRIGESIMAOCTAVA

Non mediocris iste est Principatus, exturbare est hoc malas bestias à terminis istis tuis, quò greges tui securi in Pascua educantur.

TAm nocent Ecclesiæ falsi Catholici, quàm manifesti Hæretici. Pluribi S. Bernardus, utrosque sub nomine bestiarum, Vulpecularum, & Luporum designat. Ad hujusmodi malas bestias exturbandas à terminis Ecclesiæ, excitat Zelator Bernardus in præsentī Summum Pontificem, & cum eo omnes Ecclesiæ Pastores, ut Grex Domini securus educatur in Pascua. Contra hujusmodi perditionis viros invehi, est facere vindictam in nationibus, increpationes in populis.

SECTIO TRIGESIMANONA

Domabis Lupos, sed ovibus non dominaberis, pascendas utique, non præmendas suscepisti.

UTinam non sit invenire inter Ecclesiasticos Pastores, qui dominari potius ovibus, quàm Lupos domare studeant; qui premere, non pascere suscipiant Catholicum gregem; Hujusmodi esse perhibentur, qui patientius ferunt Christi injuriam, quàm propriam; qui satis superque ad manum habent, quibus animas credant, & cui suas committant facultates, non inveniunt; qui magnam de minimis, parvam, aut nullam de maximis curam gerunt; qui quotidianas expensas ad quotidianum revocant scrutinium, & Domini Gregis, sibi commissi, detrimenta reparare non curant. Qui Pastor est, non mercenarius, totus est in sui cura ovilis, semper paratus animam suam ponere pro ovibus suis, & quamvis in grege suo Lupos multos, oves paucas discernat, stat in medio Luporum Pastor intrepidus, omnimodis argumentosus, quomodo faciat oves de

de Lupis, monendo charitativè, arguens sine ira, nunc asperè, nunc leniter conveniens; pro ut unicuique expedire animadverterit. Cor contritum, & humiliatum offerens pro grege, quem pascendum, non premendum suscepit. Difficilè admodum est, ut qui oves domare suscepit, etiam dominari non ambiat. Meminerint proinde Episcopi, quod ille tantum moeretur præesse in domo Dei, qui studet prodesse. Quomodo autem prodesse poterit, qui nec artem novit, quàm sciat curare, nec doctrinam habet, quàm sufficiat pascere; cujus imperitia prohibet esse super alios, cujus imbecillitas vix pateretur esse inter Clericos. Sæpè mercenarios, non semper Pastores est invenire in domo Patris.

SECTIO QUADRAGESIMA

*Si ergò benè considerasti, quis sis, hæc te oportere
facere non ignoras.*

UNusquisque pro suo munere manus debet admovere ad opus. Ecclesiastici Præsules pascendas oves susceperunt, debita itaque in pascua eas introducant. Sunt qui non benè considerant quid sint, propterea ignorant, quid facere debeant. Et hic ad rem recurrit, quòd supra Sectione xxxvii. de munere Episcopali tractavimus. Sed gratiam rectè pascendi, & bene implendi munus suum à Deo esse petendam, nemo non ignorat; cum res ardua sit, Episcopale munus rectè adimplere. Tu ergo Domine Deus, qui subesse mones, & nihilominus præesse jubes, à te expetunt, & expectant Ecclesiarum Præsules, ut humiles simul, & utiles in injuncto eos facias ministerio. Humiles, vera de seipsis sentiendo, quod consequentur, si benè qui sint, seipsos consideraverint; utiles, bona pro Ecclesiæ incremento operando. Da sermonem rectum, & bene sonantem in aperitione oris eorum. Tu qui dixisti aperi os tuum, & implebo illud; & quis alius æquè Dives, aut liberalis ad præstandum, sicut Dominus omnium, Dives in omnes, qui invocant illum.

SECTIO QUADRAGESIMA PRIMA

Porro scienti, & non facienti peccatum est Tibi: Apostoli apparuerunt fortes in bello, non molles in sericis.

Qui Pastoralem curam assumunt, illud Jacobi monitum semper præ oculis habeant. *Scienti, & non facienti peccatum est ei.* De Evangelio vivere, & juxta Evangelium non conversari, non est exequi voluntatem Domini, qui si vult Præsules de Evangelio vivere, etiam exigit Evangelicè vivere. Sciant ergo Pastores Ecclesiæ voluntatem Domini sui. *Quod si non faciant digna, justè timeant plagis vapulare multis;* si Episcopus Pastor est, & oves populus, dignum est Pastorem ovibus esse dissimilem, non tantum excellentiâ status, sed & vitæ sanctimoniâ: si instar mei qui ovis sum, Pastor meus & ipse incurvus graditur, vultum gerens deorsum, & terram semper respiciens, mente jejunos, soli ventri pabula quærens, in quo discernimur? Veh si venerit Lupus, non erit, qui prævideat, qui occurrat, qui eripiat. Utique indignum est Pastorem more Pecudum sensibus incubare corporeis, herere infimis, inhiare terrenis; & non potius erectum stare, & tanquam hominem cælum mente suspicere, quæ sursum sunt quærere, & sapere, non quæ super terram. Unde autem scire poterit Pastor animarum, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, ut faciat eam, qui nec pulsare, nec petere consuevit. Qui donec alienarum curas susciperet animarum, nunquam animæ suæ curam gessisse visus est, tanquam si in vano eam accepisset. Cæterum de illis Pastoribus, qui etiamsi intelligant Dei voluntatem, negligunt tamen illam facere, imò adversantur ei, melius est silere, quam loqui: ipsi viderint, qui scientes, & non facientes voluntatem Domini, quali, & quanto peccato se coinquinant. *Servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens digna, plagis vapulabit multis.* Non sic se gesserunt Apostoli, non sic Prophetæ, qui fortes

tes fuere in bello, *non molles in sericis*, non molles in fervorum copia, sed progredientes cum pauperum turba, non molles in magnificis habitaculis, sed vix habentes ubi reclinarent caput, non molles in exquisitis dapibus, sed sufficienti victu contenti, manus suas miserunt ad fortia.

SECTIO QUADRAGESIMASECUNDA

Si filius es Apostolorum, & Prophetarum, & tu fac similiter; vindica tibi nobile genus similibus moribus, quod non aliundè nobile, quàm morum iugenuitate, & fidei fortitudine fit.

AD Apostolorum, & Prophetarum exemplum provocat S. Bernardus Pontificem, & cum eo quotquot Prælatitia fulgent dignitate; exemplo efficacius docemur, quàm verbo. Si ergo Episcoporum prædecessores, nempe Apostoli, & Prophetæ fortes fuerunt in bello, non molles in sericis, si vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, si alieni à cupiditatibus, si in evangelizatione infatigabiles, si paupertatis amantissimi, si in charitate ferventes; quid vetat, ne eorum successores faciant similiter, itaut luceant coram hominibus, qui videant opera eorum bona, & glorificent Patrem, qui est in cælis. Filii Apostolorum in omnibus actionibus suis, in omni opere suo, in omni conversatione sua æmulentur Apostolos, imitentur Sanctos; exempla justorum sibi proponant; Patrum exempla sint ipsis incitamentum ad Apostolicum opus; Faciant, & doceant; prius enim Apostolorum magister coepit facere, & postmodum docere. Sed quid dicendum de illis, qui nec facere satagunt, nec docere. Docet proculdubio, qui facit; sed non facit, qui simpliciter docet, & istorum sermo inefficax est, quia exemplo quod efficacius est verbo, doctrina eorum non roboratur. Multos est invenire inter Ecclesiasticos Proceres, qui doceant, sed paucos qui faciant. Hi sunt, qui

in Synodalibus congressibus pastoralis zelo, tumida proferunt diplomata, per quæ excitant ad contemptum divitiarum, ad amorem Dei, ad dilectionem proximi, ad opera charitatis, ad jejunia, ad eleemosynas, ad orationem. Ipsi interim quasi alligantes onera, quæ nec digito tangere volunt, nihilominus apparent molles, nihil imminuentes de superfluitate ciborum, nihil de studio impinguandi Marsupii. Nihil, nihil de his, quæ vanitatem redolent subtrahere satagunt. Quomodo qui hujusmodi sunt, gloriari audeant se filios esse Apostolorum. Certè non sic se gerebant Apostoli; si ergo Apostolorum filii volunt nuncupari, eorum exemplo provocati faciant similiter, *vindicent sibi nobile genus similibus moribus, quod non aliunde nobile, quàm morum ingenuitate fit, & fidei fortitudine.* Qui de nobilitate gloriantur, prædecessorum suorum vitam laudandam suscipiunt, ut quod in propriis virtutibus deest, in Patrum gloria præcessisse videatur, quam æmulari proinde contendunt. Si ergo Episcopi de nobilitate gloriantur, tanquam Apostolorum filii, & successores; faciant & ipsi similiter. Veræ fastigium nobilitatis in Christiana Republica, est imitari gloriam Sanctorum, & per hanc inter Dei famulos computari. Nemo apud Deum clarior, quam qui pro Deo humiliter est conversatus in Mundo, morum ingenuitate, & fidei fortitudine. Apud Christum de contemptu gloriæ, gloriosius sublimamur; insigniores planè, atque illustriores censemur, eò quòd de paucis facti simus, nempè imitatores humilitatis Christi, qui revera pauci sunt, potius quàm quòd orti de magnis, vel ad magna fastigia sublimati.

SECTIO QUADRAGESIMATERTIA

Hoc Chirographum paternæ tuæ hereditatis, quod tibi evolvimus, ubi inspicias portionem substantiæ, quæ te contingit &c.

Licet

Licet ubique, & in omnibus commendabilis sit humilitas, hanc tamen splendidiorem esse gemmam inter ornatus summi Pontificis perhibet S. Bernardus; sed numquid Deus est personarum acceptor, ut humilitatem magis à Nobili, quam à paupere professam, habeat acceptam? minimè quidem Deus est acceptor personarum. Nescio tamen quo pacto humilitatis virtus in nobili plus placet, & hoc fortè, quia plus claret: siquidem ignobilis cum caret gloriâ, non facilè liquet, utrum quia nolit, an quia consequi non valeat. Nobilis vero cum gloriam respuit, & humilitati est addictus, jam omnibus constat, quia nolit, cum possit habere.

Necessaria proculdubio major humilitas, ubi major fuerit dignitas. Rara avis in terris humilitas in folio, in infulis, in dignitatibus. In alto positum, non altum sapere difficile est, & omnino inusitatum, sed quantò inusitatus, tantò gloriosius. Errat, qui quacumque fulgeat dignitate, in aliis vitæ meritis, seclusa humilitate confidit. Opus est humiliter de se sentire in altis constitutum, ne dum supra se attollitur, cadat à se, nisi in se firmiter per veram humilitatem fuerit solidatus. O mira vanitas, o mira fatuitas cordis nostri, cujus elationem perfectè reprimere, cujus cervicofos motus omnino domare, miseria nostra, nobis passim obvia non sufficit. Sola humilitate magistra veritatem hanc ediscere possumus; est enim humilitas virtus, quâ homo verissima sui agnitione sibi ipsi vilescit. Sed oh quàm difficile est, ad fastigia assumptum sibi vilescere; ideò rara virtus est humilitas inter sceptras, inter purpuras, inter fastigia. Dignitates obtinere, & contemptibilem se reputare, penè miraculum, omninò mirabile meritò judicatur. Quapropter scripsit S. Bernardus, *nulla splendidior gemma, in omni ornatu summi Pontificis, potest humilitate inveniri*. Sola est humilitas, quæ exultat, sola, quæ ducit ad vitam, hæc est via, & non est alia præter ipsam, qui aliter vadit cadit, potius quàm ascendat. Discit homo in humilitate justificationem, dicente

Da.

David: *Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas.* Justificat autem humilitas, non humiliatio; quanti enim humiliantur, & humiles non sunt. Humilis est, qui humiliationem convertit in humilitatem, & ipse est, qui dicit Deo, *bonum mihi, quia humiliasti me,* suam lætanter sustinens humiliationem. Hic est, de quo dicit Dominus: *Omnis qui se humiliat exaltabitur;* ex quo sequitur, non omnem esse exaltandam humilitatem, sed eam tantum, quæ de voluntate procedit; sicut nec è converso, omnis qui exaltatur humiliandus erit, sed tantum qui se exaltat, humiliabitur.

CAPUT SEPTIMUM

SYNOPSIS.

Priorem reassumit questionem; Quis sit summus Pontifex diligentius expendit. Ubi quanta cum ingenuitate loquitur S. Bernardus cum summo Pontifice, non modicæ lægentibus est admirationis. Monstruosam rem esse dicit, gradum tenere summum, & animum infimum. Unde, Romanus Pontifex dicatur summus. Perfectum dici non posse illum asserit, qui semper majorem ad perfectionem non enititur.

SECTIO PRIMA

Arguar forsitan, quòd non satis primis explicitis partibus, in secundas, nescio quomodo, stylus excurrerit, describere inchoans &c.

IN Principum Consiliarios assumpti, suis in colloquiis procul ab omni esse debent adulatione, & non tam, quæ laudabilia sunt commendare, quàm quæ corrigibilia detegere. Non palpando, aut blandiendo agendum est cum Superioribus, sed sola veritas, cujus ut plurimum in Aulis

lis summa est inopia, debet condire sermonem. Discant à D. Bernardo, quâ sinceritate in Consiliarios, & monitores electi, se gerere debeant. Bernardus Eugenium alloquens, veritatem non erubescit. Exuat factum, qui à Deo constitutus in solio, suas discernere desiderat imperfectiones, se seque ut hominem nudum, tanquam scilicet unum de subditorum numero scrutetur. Quot vitia puniuntur in subditis, quibus magis obnoxii sunt, qui præsunt, & in tantum non deteguntur, quia operiuntur à Sericis, & non est qui audeat de Superioribus loqui. Sed quod adhuc magis dolendum se objicit, hoc est; quòd in homine ad honores sublimato, sæpè vitia tanquam virtutes commendantur; in homine modico, & paupere, ipsa etiam, virtus sæpè est maledictis obnoxia. Quò quis majori eminet dignitate, eò clariori tenetur fulgere virtutum splendore. Erubescat proindè quisquis in summo positus est apice, nudum, idest sine virtutum ornatu apparere: plus studeat indui virtutibus, quàm dignitatis obtentæ insignibus. Caveat, *ne absque his eò deformior, quò cum his illustrior appareat*. Solidæ virtutes, vera sunt dignitatum ornamenta.

SECTIO SECUNDA

Numquid potest abscondi Civitatis supra montem posita desolutio, aut latere fumus lucernæ extinctæ super candelabrum. Simia in tecto, Rex fatuus in solio.

QUAMVIS adulatio, quâ nil abundantius in Aulis, Principum vitia obtegere semper consueverit, certum nihilominus est, vitia omnia abscondere nunquam omnino potuisse: *Non enim abscondi potest civitatis supra montem posita desolutio, aut latere fumus lucernæ extinctæ super candelabrum*. Vitia Principis bono regimini sunt magis insensa, vix enim detecta, statim germinant in subditis, qui vel adulatione stimulante, vel quia natura

tura humana facilius propendet in malum, libentius Principum vitia, quàm virtutes æmulari gloriantur, & quoddam obsequii genus esse credunt, exemplo Principis prævio, declinare quò Principem propensum animadverterint. Proindè optimè congruit Principi, virtutibus destituto, vitiis obnoxio, quod scriptum est: *Simia in tecto, Rex factuus in folio*, idest: Imperans sine prævio virtutum exemplo, est suo muneri ineptus.

SECTIO TERTIA

Et nunc audi canticum meum, & quidem minus suave, sed salutare. Monstruosa res &c.

UTinam in Aulis sæpè resonaret canticum, quò minus suave, eò magis salutare. Omnia ut plurimum adulatione fucata proponuntur in Aulis, ex quo fit, ut Principes, neque proprios detegere, & corrigere, nec alienos cognoscere, & emendare valeant defectus. Quòd si aliquando resonaret ad aures Principum *canticum, quò minus suave, eò magis salutare* facile animadverterent, quàm *monstruosa res sit in Magnatibus gradus summus, & animus infimus*. Monstro æquiparantur, qui dignitati suæ non consonos enutriunt mores. Quòd quis majori est indignitate constitutus, eò magis eniti debet, ut morum suavitate, & virtutum copià cæteros sibi subditos antecel-
lat. Hunc sibi scopum præfigere, prudentia est, ratio postulat, exigit æquitas; nullis indè averti molestiis fortitudo est, nullis amoveri illecebris temperantia est, nullà agitari superbià justitia est. Ornamentum virtutis est, cum felicitate luctari; magna felicitas est à felicitate non vinci, sicut magnæ confusionis, majorisque dedecoris est, inter felicitates, inter honores vitiis succumbere. *Idco monstruosa res est gradus summus, & animus infimus*; idest inter celsitudines, abjectos enutrire sensus; in eminenti sede vitam imam instituere; ubi gravem necesse est vultum componere,

re, actus leves exhibere ; cum ingenti auctoritate , nutantem stabilitatem habere .

S E C T I O Q U A R T A

Admove Speculum , fœdus se in eo vultus agnoscat , tu tuum gaude dissimilem inveniri . Inspice &c.

Hortatur Prælatos , ut ante conscientiaæ suæ speculum sese componant , nempè animum , linguam , manus , vultum , actus , mores , & totam denique vitam . Propria conscientia unicuique fidelis monitor est , & amicus sincerus ; à conscientiaæ stimulis procul est omnis adulatio . Homo se statuens ante hoc speculum , quisquis ille sit , quacumque in dignitate constitutus , statim se hominem considerans , simul , & semel cognoscet , quibuscunque peccatis , & vitiis se posse succumbere ; quapropter si bonum , quod de nobis dicitur , in nobis non invenimus , magnam indè debemus tristitiam concipere , si verò malum quod nobis imputatur , in nobis non inveniri constat , timere debemus , ne huic malo , progressu temporis , esse possimus obnoxii . Quisquis homo est , in omni bono quod de se ipso dictum audierit , semper timeat ne adulatio , plusquam veritas loquatur . Ideò tacitè recurrere debet ad mentem , sive ad conscientiaæ suæ speculum , & hunc interiorem testem , & Judicem audire , quem solum credere par est , coram Principibus , sine adulatione loquentem . Huic testi , huic monitori , huic Consiliario se credat , sciens nihil prodesse coram Deo , si omnes laudent , & conscientia accuset ; sicut è converso nihil obesse poterit , si omnes accusent , & conscientia defendat .

S E C T I O Q U I N T A

Rara vox est , nihil mihi conscius sum : cautior in bonis ambulas , si & mala non lateant .

To. I.

M m

Si

SI septies in die cadit justus, utique *rara vox erit, nihil mihi conscius sum*: Ut cautè ambulemus, semper in mala incidere posse timeamus: quis in mundo perfectus? nemo omnino mundus à sorde, licet infans unius diei. Omnia illi desunt, qui incautè deceptus, nihil sibi deesse arbitratur, itaut dicere audeat. *Nihil mihi conscius sum*: ut cautè quis ambulare valeat in bonis, semper timere debet, ne in malis offendat. Nemo est tam bonus, qui non possit adhuc in melius proficere. Quantumcumque quis enitatur ad perfectum, semper debet timere defectum. Conscientiæ bono fruitur, qui se imperfectum confitetur in corde suo. Imò non nisi malus esse potest, qui se bonum esse arbitratur. *Omnia illi desunt, qui nihil sibi deesse putat.*

SECTIO SEXTA

Quid si summus Pontifex sis? Numquid quia summus Pontifex, ideo summus? Infimum noris te esse; si te summum putas. Quis summus, cui addi non possit. Graviter erras: si te illum existimas. Absit &c.

Non dignitates, sed virtutes perficiunt homines. Quapropter quisquis est in dignitate constitutus, studere debet, ut moribus compositis, & virtutum excellentiâ honorificet dignitatem suam; dignitates exigunt quidem perfectionem, sed non perficiunt obtinentem. Summus ille dicendus, qui non à dignitate, sed à virtutibus condecoratur, qui in summo constitutus se infimum putat. *Quantò major es, tantò humilia teipsum, dignitas sine virtute, est tanquam folium quod vento rapitur.*

SECTIO SEPTIMA

Non tu de illis es, qui dignitates virtutes putant. Tibi ante experta virtus, quàm dignitas fuit.

SI dignitates essent virtutes, ut plurimum virtus foret fortuna ludus, cum sæpè dignitates obtineant, quibus fortuna arridet, plusquam meritum; nihilominus plures ex is, qui ad dignitates perveniunt, hoc sunt errore decepti, ut dignitates virtutes esse credant; quapropter quidquid loquuntur ex dignitatis obtentæ fastigio, tanquam oraculum accipiendum esse arbitrantur à subditis. Undè hæc infania, nonnisi quia *multi dignitates virtutes putant*. Non sic res se haberent, si ut par esset, cunctis ad dignitatem promotis. *Prius esset experta virtus, quàm dignitas*. Non dignitas virtutem, sed virtus dignitatem exornat.

S E C T I O O C T A V A

*Augustis relinquit illam sententiam, aliisque, qui
divinis colli honoribus non timuerunt.*

V. G. Nabuchodonosor &c.

STultitia fuit quorundam Gentilium, qui Divinos affectantes honores, inter Deos ab adulatione subditorum computati, se in nullo posse deficere, omniumque perfectionum numeros in seipsis continere somniarunt. Tantum valuit in Potentatibus cæca ambitio, mendax adulatio. V. G. in Nabuchodonosore, Alexandro, Antiocho, & aliis hujusmodi perditionis, non perfectionis viris, qui comparatione meritorum, se summos inter homines esse gloriabantur, cum tamen plus cæteris hominibus, vitiis, & imperfectionibus essent obnoxii. Solus inter homines Romanus Pontifex *summus* nuncupatur, sed planè *summus* comparatione ministeriorum, non meritorum, planè *summus* sed inter Ministros Christi; quapropter in summæ dignitatis apice, ita debet se gerere, ut *summus* inter Dei Ministros effulgeat, *summus* sed exercitio virtutum, *summus* in charitatis officiis, vel per se, vel per suos ministros exhibendis. *Summus* orationis fervore, & confide-

rationis studio, quantum cum suo ministerio compatitur. *Summus* in pace, & concordia promovenda inter oves sibi commissas. *Summus* in omni opere suo, non quæ sua sunt, sed quæ solam Dei gloriam redolent quærens. *Summus* denique non consumatione, sed comparatione: consumatione enim impossibile est, quemquam posse summum reputari: quantumvis enim quisquam sit justus, justitiam adhuc esurire debet; quantumvis Sanctus adhuc magis sanctificari potest, juxta illud quod scriptum legimus: *Qui Sanctus est, sanctificetur adhuc*. Tunc enim summus nuncupari jure poterit Pontifex, si in præfatis sensibus summe abundabit.

A S E C T I O N O N A

Alias niti te ad summum velim, non putare summum, aut velle putare ante quàm sis; nam quomodo proficis, si jam sufficis tibi.

Verè sapiens se modicum scire considerat, & majora esse, quorum cognitionem acquirere opus habeat, quàm quæ didicerit: sibi itaque nunquam sufficit, ut semper magis proficiat; magis proinde investigat, quid sibi desit, quàm quid acquisierit: sic se gerens ad summum nititur, nunquam tamen se summum putat.

S E C T I O D E C I M A

Non sit proinde tibi, aut pigrum investigare quod desit, aut fateri, quid desit verecundum. Loquere & Tu &c.

Qui in scientia Sanctorum proficit, à scientia mundi se facit alienum, hæc inflat, illa humiliat; per illam cognoscimus in multis nos adhuc deficere, per hanc gloriamur nobis sufficere, & ideo definimus proficere.

Ve-

Verum est, quod qui apponit scientiam Sanctorum, apponit etiam & dolorem; discernit enim quantum sit à perfectione longævus. Dolet utique, sibi persuadens facilius esse in hoc mundo deficere, quam proficere; sed dolorem hunc nemo sapiens subterfugit: est quippe medicamentum ad salutem, à quo stupor ille læthalis animi duri, & impenitentis excluditur, & ideò sapiens, qui dicere poterit: *Dolor meus in conspectu meo semper. Nunc jam repentina reliquiae loci illius, è quo paulò ante divertimus.*

C A P U T O C T A V U M

S Y N O P S I S .

De Pontificia dignitatis excellentia differens in hoc capite S. Bernardus, indagat. Quis sit summus Pontifex, seu qualem gerat in Ecclesia personam. Romanum Pontificem legis veteris Patriarchis, Judicibus, Sacerdotibus æquiparat. Imo potestate Petro, unctiōe Christo parem facit. Qualis, & quanta sit prærogativa Pontificia potestatis meditatur. Docet qualiter Romanus Pontifex omnes Episcopos dignitate, & potestate antecellit, quem supra universam Ecclesiam, à Christo tanquam Vicarium suum constitutum esse demonstrat.

S E C T I O U N I C A

Age indagemus adhuc quis sis, quam geras videlicet personam in Ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos magnus, summus Pontifex. Tu Princeps Episcoporum. Tu hæres Apostolorum. Tu Primatu Abel, Gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham &c.

QUæcumque in hoc capite discutit S. Bernardus, omnia ad hoc collimant, ut probet Romanum Pontificem, summa supra omnes Episcopos autoritate poti-

potiri in universâ Ecclesiâ, & potestate fulciri; sed cum de primatu Summi Pontificis, de infallibilitate Papæ in materia fidei & morum, de præminentia Pontificis supra Episcopos, sive dispersos, sive congregatos, tam veteres, quàm moderni Scriptores, abundè satis differuerint: hic vetat insufficientia mea refricare quæstiones, adeo eruditè aliis in operibus enodatas . . .

CAPUT NONUM

SYNOPSIS.

Propriæ naturæ considerationem, veluti modestiæ, & omnis virtutis magistram commendat. Quapropter hortatur Pontificem ad considerationem sui, ut non tantum quis, sed & quid sit cogitet, nempe homo; Episcopi itaque, sepositis tantisper Pontificalibus insigniis, ad considerationem humanæ miseriæ excitantur, quia naturæ humanæ origo, & vilitas benè perpenſa, facile animi elationem potest comprimere, non tam in homine abjecto, quàm dignitate quacunque insignito. Dignitas enim quæcumque sublimis, humanæ miseriæ vilitatem non excludit.

SECTIO PRIMA

En quis es, sed noli oblivisci etiam quid, nam & ego non sum oblitus id me promississe repetiturum in opportunitate.

DUas sanè considerationes complectitur, meditari *quis*, & *quid sit homo*. Meditari enim *quid sit homo* appellat ad miseram conditionem humanæ naturæ; meditari vero *quis sit*, reflectit ad honorem adventitium, ad quem quis potest, inter has alternantes caducarum rerum vices, promoveri. Dixi alternantes vices, juxta communem loquendi modum, cum cæterum omnia secundum divinum bene-

beneplacitum contingere, citrà omne dubium fas sit profiteri. Cum enim sint judicia Dei abyssus multa, tam Davidis ex virga pastorali ad sceptrum sublimitas, quàm plurimum Regum ex aula ad caulas demissio, divinæ providentiæ dispositiones sunt, cujus nutu omnia ordinantur. Quisquis ergo homo sit, sive dives, sive pauper, sive potens, sive abjectus, sive Rex, sive subditus, sive Clericus, sive Pontifex, oblivisci nullatenus debet *quid sit*; quam veritatem repetit S. Bernardus, postquam in superiori capite, de Pontificiæ dignitatis excellentiâ differuit.

SECTIO SECUNDA

Quàm opportunè cum eo. Quis es, etiam quod ante eras consideras.

Opportuna, & necessaria præsens consideratio habitanti in excelsis, ne momentaneæ dignitatis fulgore fasciatus, ab humilitatis sensibus, inter celsitudines necessariò custodiendis, abscedat. Difficilè est cum honoribus humilitatem componere, quapropter opportunè cum eo. *Quis es, etiam quod ante eras, consideras*; ut plurimum ad ea solum quæ ante nos sunt respicimus, & quæ retrò obliviscimur, aut etiam despiciamus. Necesse est attentè perpendere, undè discessimus, ut melius perspectum habeamus, quò properamus, meditantes, ubi subsistimus. Omnes delectat celsitudo, paucos humilitas; idè ferè quotquot ad dignitates sublimantur, considerant *quales sint, non quod ante erant*. Considerare quid ante eramus, priusquam ad fastigium erigeremur, unica est medicina, quæ omnia tumentia potest comprimere, tabescentia reficere, superflua refecare, depravata corrigere. Grande est in hominibus, super Cathedras constitutis, servare posse humilitatis mensuram: ad hanc servandam proficuum remedium est considerare, *cum eo quis es, etiam, quid ante eras*. Quàm justo rubore suffulti, plures in hac consideratione

ratione sibi ipsis vilescerent, qui inter dignitates intumescunt, si quid ante erant, considerarent. Debitum aliis honorem deferre discerent, si reminiscerentur, quòd dum in privata degebant fortuna, vix poterant ad eos, quos nunc despiciunt, habere accessum. *Quid ante eras* considera, quisquis nunc inter honores, inter fastus à tui cognitione vivis alienus; reminiscere pristinæ parvitatæ tuæ, reminiscere, quod in sudore vultus vesceris pane, qui nunc adèdò opiparè vivis, ut satis delicatum cibum invenire vix valeas. *Quid ante eras* considera, & inter superbas, quibus nunc luxuriaris vestes, invenies quantum cum parsimonia habituum cogereris incedere. *Quid ante eras* considera, & non nisi vasa figuli pro argenteis, quibus nunc uteris, à tuis parentibus tibi in hæreditatem relicta fuisse fateberis. *Quid ante eras considera*; in abjecta domo te genitum ignorare non poteris, qui nunc vix satis commodum pro tuo domicilio palatium invenire posse, cruciaris. *Quid ante eras considera*, qui non nisi phaleratos nunc super æquos incedis, & parentibus tuis stratum superfuisse jumentum poteris reminisci. *Quid ante eras considera*. Quam opportunè cum eo, *quis es*, etiam; *quod ante eras* considerandum occurrit, cuicumque ad dignitates sublato, cupienti sanum de se proferre iudicium, & inter fastigia humilitatem custodire.

SECTIO TERTIA

Quid dico eras, & nunc es.

GRave jugum super omnes, & singulos filios Adam, nemine excepto, ut à die exitus de ventre Matris nostræ, usque ad diem sepulturæ, semper *omnes simus, quod eramus*, nempè ex massa putrida geniti, multis repleti miseriis; omnes de illis parentibus ortum traximus, qui nos ante fecerunt damnatos, quam natos; nihil ex illis in hæreditatem consequimur, nisi miseriam & peccatum,

tum, si ad parentum nostrorum sepulcra respicimus, non invenimus in eis, nisi cineres, & vermes; propterea quod nos sumus ipsi fuerunt, quod ipsi sunt nos erimus, nemine excepto. Non enim est invenire, qui ab his angustiis se abscondere valeat.

S E C T I O Q U A R T A

Quid desinas intueri, quod non desisti esse.

Miseram conditionis nostræ naturam, nullatenus immutare valent momentanei honores, quicumque illi sint: Proindè nunquam debet homo, quacumque sit insignitus dignitate *desinere intueri, quod nunquam desistit esse*. Omnes in peccato conceptos æquat mors; unus omnium in hunc mundum introitus, unus omnium ab hoc mundo exitus: squalores tumuli, putredo, vermis, & cinis, æquè in cadavera purpurâ, & bysso involuta, ac inter laceros pannos sepulta seviunt. *Quid itaque desinat homo intueri, quod non desistit esse.*

S E C T I O Q U I N T A

Una sane consideratio est, quid fueris, & quid sis, nam quis sis factus, altera.

Cum homo, quid erat, & nunc sit; *una sanè consideratio est, quid fuerit, & quid sit*; nam si quid sit homo meditetur, iisdem imò majoribus calamitatibus nunc se succumbere, quibus à nativitate fuit obnoxius, inveniet; non enim dignitatum insignia, quæ fortè obtinere valuit, fragilem naturæ humanæ conditionem immutare, valuerunt. Momentanea hæc sunt, caduca, & fortuita, proindè *quis sit homo factus, altera sanè est consideratio*, sed quia ut plurimum solum ad præsentia respicimus, externorumque fugaci nitore facilius capimur, hinc sequitur,

ut frequentius, *quis sit homo factus* inspiciat, *quid vero, & fuerit, & sit* non meditetur. Eccine vanitatum fomenta, superbæ cogitationes, animi elatio, proximi despectus, undè suam trahunt originem. Quisquis humilitatis sensus, miseræ naturæ nostræ consentaneos custodire, etiam inter factus, & honores desiderat, *non quis sit factus*, sed *quid sit* frequenter ad suam revocet considerationem,

SECTIO SEXTA

Non oportet, ut ista extundat illam in scrutinio tui, es enim, ut dixi, adhuc quod eras, & non minus hoc es, quàm quod factus es post; fortè, & magis.

CUM ab honoribus ad quos homo sublimatur, alternante rerum fortunà, etiam possit, eadem aversante decidere, si non per amissionem dignitatis, saltem per detrimentum æstimationis; non oportet ut consideratio. *Quis sit homo factus*, extundat illam, nempè *quid fuerit, & quid sit*. Homo enim in his, quæ ad naturæ humanæ miseram conditionem pertinent *semper est, quod erat, & magis hoc est, quàm quod factus est post, fortè & magis*: quia quod factus est post, mutationibus est obnoxium. *Quod erat, & quod est*, quò ad naturæ humanæ miseræ conditiones spectat, est immutabile. Omnibus honoribus semper invidia suas tetendit insidias, idèd *non minus, imò fortè, & magis homo est quod fuit, quàm quod factus est post*, idèst quocumque sit dignitatis fulgore homo circumseptus; *hoc magis, est quod fuit*, nempè naturæ humanæ miseriis circumvalatus, à quibus nullo in honore potest se immunem reddere, *quàm quod factus est*, cum sæpè contingat posse ab honore assumptæ dignitatis decidere, si non per amissionem dignitatis, saltem per detrimentum æstimationis.

SECTIO SEPTIMA

Denique illud natus es, mutuatus hoc, non in hoc mutatus, non rejectum illud, sed istud adjectum. Tractemus utrumque simul, nam ut præfatum memini, collatæ ex invicem ambæ res utiliores fient.

IN iniquitatibus sumus omnes concepti, peccato coinquinati nascimur omnes, filii iræ, filii vindictæ: adventitia sunt, & momentanea quæcumque, mutuata dignitatis fulgore, nostram operire videntur miseriam. *Illud nascimur*, nempè miseri *hoc mutuamur*, nempè transeuntem gloriam, ab obtentis dignitatibus procedentem, *non in hanc mutamur*; hæc adjecta nempè gloria, quam dignitates præferunt, illa verò non rejecta, nempè miseria in qua nascimur, nutrimur, & morimur. Quod fuimus, & sumus, semper erimus, nempè filii iræ, filii vindictæ. Quales verò facti sumus, hoc est momentaneum. *Tractemus utrumque simul, nam collatæ ex invicem ambæ res utiliores fient.*

SECTIO OCTAVA

Dixi supra, consideranti quid sis naturam occurrere, quæ es homo, nam homo natus es.

Quisquis humanæ naturæ conditionem fortitur *homo est*, & fatis est, ut quibuscumque subjacere possit calamitatibus, & ferè innumeris, quæ vel in toto, vel in parte, à misera conditione nostra indivisibiles esse prohibentur: allucinantur proinde quicumque, vel eò quòd caducis abundant divitiis, vel in sublimioribus constituti fulgent dignitatibus, vel sub umbra potestatum hujus sæculi vivere gloriantur, securos ab adversæ fortunæ casibus sese jactare præsumunt. Longa docuit experientia, opulentissimos viros fuisse ad mendicitatem redactos; etiam coronata

capita, Deo sic disponente, factum est aliquando apparuisse opprobrium hominum, & abjectionem plebis. Homo natus es: satis efficax hinc habes argumentum vivendi semper in timore, & tremore; ne humanis succumbere contingat calamitatibus. Sæpè altior fortuna deteriorum, fuit calamitatum initium.

SECTIONONA

Porrò percunctanti quis personæ respondebitur nomen, quod est Episcopus, quod quidem factus non natus es: Quid &c.

Salubre consilium ad moderandas in Potentatibus animi relationes, si considerent, non quod *facti*, sed quod *nati* sunt. Discerent ex hac consideratione non altum sapere, non altum velle, non inferiores despiciere, sed humilitatem inter factus servare. Discerent inferioribus, quos tamen virtus commendat deferre honorem, quorum meritum, quia fortuna non evexit, ideo solum in infimis subsistere coguntur, & ad altiores Cathedras non ascendunt, quas prævalente fortuna, non merito, plures occupant, non implent. Quam salubrius pro bono sublunarium rerum regimine res se haberent, si ordine aliquando inverso, qui obediunt præciperent, & qui præcipiunt obedirent. Sed Dei judicia, abyssus multa, spiritus ille Divinus, qui ludens est in orbe terrarum, cujus judicia opus est venerari, non scrutari, pro suo beneplacito diversimodè res disponit, & juxta humanum captum videtur aliquando aptasse sarculo viros, qui majori prudentia præfuisent populis. Quæcumque tamen sint Divinæ dispositiones, quæ imbecillitati nostræ venerabiles semper occurrunt; nostri muneris est honorem deferre potestatibus, & Superioribus, quos nobis præposuit Altissimus. Interim, qui ab Altissimo præpositi sunt, à salubri D. Bernardi consilio nunquam deflectere monentur. Hoc ergo consulo, quicumque con-

sides

fides inter Magnates, vel Sacerdotii, vel Regni *consideres maximè, quod maximè es, hominem videlicet, quod & natus es.*

SECTIO DECIMA

Nec modò quid natus, sed & qualis natus oportet attendas, si non vis tuæ considerationis fructu, & utilitate fraudari.

Quales nascimur, quibus circumvalati miseriis, eruditè exprimit S. Bernardus in tractatu de cognitione humanæ conditionis, non solum proindè, *quid nati, sed quales nati* attendere opus est, si nolumus nostræ considerationis fructu, & utilitate fraudari. Desinet utique superbire homo, si attendat, quod fuit sperma foetidum. Deindè hujus vitæ miseriis expositus, & peccato; postea cinis, & cibus vermium futurus in tumulo: quid superbis ò homo, cujus conceptus culpa, nasci miseria, vivere poena, mori angustiâ.

SECTIO DECIMA PRIMA

Tolle proindè hæc perypsomata.

Perypsomatum nomine, intelligit hoc loco S. Bernardus fugaces honores, ad quos non debet respicere, qui humanæ conditionis miserias, quas nemo valet effugere, pro solida interioris hominis cognitione, cupit discernere. Terrenarum dignitatum fumus, sæpè mentis oculos obfuscet, ne humanæ fragilitatis miserias cognoscere valeat. *Tolle proindè hæc perypsomata*, quisquis sincerè erudiri desideras ad salutem, & intelliges, quàm grave jugum impositum sit super omnes Filios Adam, idque à die exitus de ventre Matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium. In sordibus generamur, in tenebris confovemur,

in

in doloribus parturimus. Ante exitum miseras oneramus Matres, in exitu more vipereo laceramus, mirum quod non ipsi pariter laceramur. Primam vocem plorationis edimus, meritò quidem, utpotè vallem lacrymarum ingressi; ita ut omnibus illud Job possit aptari: *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis*. Quam verum hoc sit, non nos verba docuere, sed verbera *Homo*, inquit, *natus de muliere* nihil abjectius, & ne fortè ex ipsa sibi voluptate corporeorum sensuum, quam de sensibilibus haurit blandiatur: in ipso statim introitu, de exitu quoque terribiliter admonetur, cum dicitur, *brevi vivens tempore*, ac ne spatiolum illud, quod inter ingressum, & egressum relinquatur, sibi liberum putet, *repletur*, ait *multis miseriis*. Multis, & multiplicibus inquam miseriis corporis, miseriis cordis, miseriis cum dormit, miseriis cum vigilat, miseriis quaquà versum se vertat. Nimirum ipse natus ex Virgine, imò factus ex muliere, sed benedicta in mulieribus, qui loquitur ad Matrem. *Mulier ecce filius tuus*, etiam brevi vivens tempore super terram, nihilominus multis repletus est miseriis; in illa brevitate appetitus insidiis, interrogatus contumeliis, pulsatus injuriis, vexatus suppliciis, convitiis laceffitus. Ita tibi fume formam quisquis es, sive Rex, sive Pontifex, tam de nostræ concretionis originis, quàm de Sacramento Redemptionis, ut altius sedens, non alta sapiens sis, sed humilia de te sentiens, humilibusque consentiens; semper memor quod homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.

CAPUT DECIMUM

SYNOPSIS.

Exponit in præsentì Capite Eugenio Tertium considerationis membrum, nempe qualis sit summus Pontifex, cum in præcedenti. Quis esset propter prærogativam summæ potestatis

testatis expressisset. Porro si quis sit summus Sacerdos, Christi Vicarius, in se uno continens omnem prerogativam Ecclesiasticæ potestatis, solummodo velit attendere, facile poterit ambulare in magnis, & in mirabilibus super se, ita ut elationis periculum evadere vix valeat. Si verò sigillatim, qualis sit attendat, nempe Homo, cum cæteris hominibus, humanis quibuscunque subditus calamitatibus; potest etiam in hac consideratione, ultra quàm expediat nimis dejici, & pusillanimitati succumbere: proinde ut utrumque evadat periculum, dum Summus Pontifex, quis sit considerat, etiam qualis sit opus est, ut attendat, sicque in sua consideratione tenens medium, non perdet modum; ubique enim mediocritatis habenda est ratio; quam veritatem in hoc Capite explanare profequitur S. Bernardus, tertium membrum considerationis proponens, exponens, & dilucidans.

SECTIO PRIMA

Proinde si consideras quantus es, cogita etiam qualis, & maximè.

Quisquis se solum *quantus sit*, & non *qualis* considerat, in animi elationem impingit, quam super omnia fugere necesse est, cupienti nec altum, nec vanum sapere: valdè proficuum est homini scire se hominem esse, scilicet non modo scire *quantus*, sed *qualis sit*, & *maximè*. Ex quà duplici consideratione sequitur, quòd se paratum exhibeat ad mandatorum obedientiam, & tolerantiam flagellorum; ac deinceps studeat (ex quo nec laborem potest effugere, nec dolorem) sic laborare, & dolere, ut labor, & dolor transeant in cibum salutarem Animæ suæ. Nemo quippe ex omnibus filiis Adæ: *Quantus ille sit* sine labore hic vivit, nemo sine dolore, si ferio super se, *qualis sit* velit reflectere. Hominem fortè dabis, qui eò quòd cæteris superemineat, considerans nempe

quan-

quantus sit, sibi videtur aliquos declinare dolores, & labores; sed si simul, & semel, *qualis sit* attentè cogitat, statim animadvertet, se non modo labores, & dolores effugere, imò in graviores incidere. Qui solum *quantus sit* attendit, in labore inquit, hominum non sum, & cum hominibus non flagellabor, sed si *qualis sit* maturè considerat, statim fatebitur, non ideo sine labore se esse, aut non flagellari. Tenet eos superbia, qui se solum *quantus sit* considerant, proinde gravius laborant; operti enim, sunt iniquitate, & impietate sua; quæ planè graviora esse flagella, non est qui non valeat confiteri. Siquidem certum est in hoc sæculo, inveniri hominem haudquaquam posse, quicumque ille sit, qui gaudere possit sine dolore: extrema gaudii lætus occupat. Quod enim aliqui inveniantur, qui nec laboris anxietatem, nec flagelli sentire videantur læsionem; non modo non probat dari posse gaudium in hoc sæculo, cujus extrema lætus non occupet, sed ipsa insensibilitas, magis vehementiam indicat doloris. Sudat pauper in labore suo, & gemit, qui se solum *qualis sit* considerat, coactus in sudore vultus sui manducare panem doloris: sed numquid minus anxie, imò fortè & magis Dives qui se solum *quantus sit* ostentat, in ipsa sua ostentatione laborat. Interdum gravius Dives fastidio, quàm pauper inedia cruciatur. Velimus, nolimus, omnibus hic pati necesse est, sive pauperes, sive divites, sive Magnates, sive modici, omnibus hic pati necesse est, hanc veritatem statim fateri cogitur, quisquis non modo *quantus sit* sed *qualis sit* cogitat, & maximè.

SECTIO SECUNDA

*Hæc te sanè consideratio tenet in te, nec à te avolare sin-
nit, nec ambulare in magnis, neque in mirabilibus su-
per te (in te confisito) non infra dejici, non attolli su-
pra, non evadere in longius, non extendi in latius.*

HOc potissimum esse debet cujusque hominis studium, ut quò amplius inter homines honoratur, eò magis Deo subditus inveniatur, & humilis vivat. Alioquin velt Potentatibus, & Magnatibus sæculi, nisi Deo omne suum subjecerint dominium. Velt eis, qui præminere, & præfidere gloriantur hominibus, nisi in eis præsideat Dominus. Necessaria siquidem major humilitas, ubi fuerit major autoritas; quam veritatem cum optimè compertam habuerit S. Bernardus, ideo Eugenium frequenter ad illam considerationem hortatur, *quæ hominem tenet intra se, à se avolare non sinit, nec permittit ambulare in magnis, aut in mirabilibus super se*; quacumque fulgeat dignitate. Consideratio humanæ infirmitatis, à qua nemo immunis, singularis vis est in Magnatibus, ut se non attollant supra id, quod sunt, *ut non evadant in longius, ut non extendantur in latius*, ut intra se consistant; dummodo considerare velint, *quanti sint, quales, & maximè*. Quomodo enim extra se avolare valeat, & superbire, qui intra se attentè considerans, qualis sit, non nisi internis & externis circumdatum doloribus se discernit, & præoccupatum laqueis mortis. Non infrà dejicitur humilis, quia humilitas casum nescit, humilitas ruinam nunquam incurrit, humilitas nunquam lapsum passa est.

SECTIO TERTIA

Tene medium, si non vis perdere modum: locus medius tutus est, medium sedes modi, modus virtus; omnem extra medium habitationem, sapiens exilium reputat.

Nemo justus, nisi medium teneat. Nemo siquidem justus, nisi virtutibus addictus. Sed in medio virtus. *Teneat igitur medium, qui justificari desiderat, ne perdat modum, locus enim medius tutus est, medium sedes modi, & modus virtus*. Medium tenet, qui discit non infra dejici, non attolli supra, non evadere in longius,

non extendi in latius. Quà ratione autem medium tenere valeat, & modum servare, qui sine modo de se alta sentiens, supra alios in sua cogitatione se erigit, in suis actibus superbum se manifestat. *Omnem extra medium habitationem, sapiens exilium reputat.*

SECTIO QUARTA

Propterea non est illi habitare in longo, quòd ultra modum sit, sed nec in lato quidem, quòd extra sit; porro nec in alto, vel imo, quòd alterum supra, alterum infra sit.

Sapiens suis in operationibus tenet medium, servat modum; In omni re agendà temperamentum tenere opus est; Nec minùs faciendum aliquid, nec nimis; nec ultrà quàm oportet, nec infrà: etiam in bono immoderatè agere, bonum ipsum in malum convertit; Quæ cum temperantià fiunt, semper salubria sunt. *Idco omnem extra medium habitationem, sapiens exilium putat.*

SECTIO QUINTA

*Denique & longitudo exterminium habere solet
& dilatatio scissuram &c.*

Differens in hoc capite S. Doctor de longitudine, altitudine, latitudine, & profunditate, declarat se ibi sermonem non instituere de præfatis in eo sensu, in quo loquitur Apostolus scribens *ad Ephesios 3.* siquidem in sensu Apostoli sermonem habet *lib. 5. De Consideratione cap. 13. & 14.*; Ubi Dei longitudinem, latitudinem, & profunditatem, salva unitate considerat, ad quæ capita lector remittitur: ubi videre est, quàm mellifluo calamo exprimat S. Doctor qualiter longitudo Dei est æternitas, latitudo charitas, Dei potentia sublimitas, Dei sapientia profunditas; modum autem, quo prædicta secundum Apostolum

comprehendere possumus, ostendit *Capite ultimo libri de Consideratione*, ubi concludit, quod orando fortè melius, quàm disputando, & dignius quæritur, & facilius invenitur. Nunc igitur in sensu, quo de longitudine, latitudine, altitudine, & profunditate sermonem instituit Sanctus Bernardus in præsentî capite, pro modulo nostro captu consideratio nostra debet discutere, qui sensus ex sequentibus S. Bernardi verbis facilè innotescit.

SECTIO SEXTA

Nunc autem longum, dico, cum sibi homo longiorem promittit vitam.

Quoniam mors nos ubique expectat, tu quoque si sapiens fueris, ubique eam expectabis. Nec longiorem tibi promittes vitam, qui omni momento potes subitanæ morti succumbere. Quotidie namque, ex momento quo nascimur, usque ad canos crescunt mala, subtrahuntur bona, & quot vitæ dinumeramus dies, tot computare debemus gressus ad mortem. Vitæ nostræ vicissitudines, omnibus hominibus sunt de se satis perspectæ; itaut ad earum considerationem statim appareat, quàm longè decipiatur omnis vivens, qui sibi in hoc Mundo longiorem promittit vitam. Præteriri haudquaquam possunt dies vitæ, quos unicuique viventi author vitæ præscripsit. Si enim auxilium quærat homo, & adjutorium intra se, ad longiorem vitam protrahendam, statim videbit quomodo aruit cor suum, & oblivioni datum se reperiet, tanquam mortuum à corde. Si intra se, corpus quod corrumpitur aggravat animam. Si circa se, etiam terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem. Reliquum ergo est, ut supra se quærat ab Authore vitæ auxilium, qui longiores, & bonos cupit videre dies. Sed Author vitæ unicuique constituit terminos, qui præteriri non poterunt. Nunquam prudens agricola seminandi opportunitatem reputat

longiorem ; qui futuræ messis desiderat abundantiam ; Prudens itaque non est , *qui longiorem sibi promittens vitam* , tardus est ad operandum pro æternæ vitæ consecutione . Qui ad veritatis lumen vitam hanc considerat , eandem mortem magis , quàm vitam reputabit . Tantum abest , quod longiorem sibi vitam promittere valeat . Quisquis itaque es , qui vivis in hoc Mundo , in omnibus operibus tuis , memento te esse hominem , & timor ejus , qui auferit spiritum Principum , semper sit ante oculos tuos . Nonne quisquis nunc regnat in folio , in brevi plurium prædecessorum suorum mortem aspexit . Sic ergo loquere ad te ipsum ; ipsi prædecessores mei , meæ certissimæ , & citissime decessionis me admonent , & modicum tempus dominationis eorum , paucitatem dierum meorum nuntiat mihi . Quibus successi in folium , eos brevi sequar in tumulum ; hæc meditare , si procul ab illusionibus *longiorem non vis tibi vitam promittere* .

SECTIO SEPTIMA

Latam cum in superfluas animus distenditur curas .

Occupationes multæ duritiam cordis inducunt . Quapropter summopere cavendum , *ne in superfluas animus distendatur curas* . Quòd si neque agenda est aliorum cura , cum sui ipsius incuriâ , illosque Præsules arguit Sanctus Bernardus , qui externarum rerum curis vivunt continuo occupati , etiam sub specioso titulo fovendæ charitatis : quâ de re actum *lib. prim. cap. 2. 3. 4.* hujus operis ; quid credimus dicturum de pluribus Ecclesiasticis , quorum tota vita *in superfluas distenditur curas* . Nonne superflue sunt eorum Ecclesiasticorum curæ , qui ad cathedras sublimati , nihil minus cogitant , quam de Episcopali munere implendo . Ad hoc solum intenti , quomodo opem ferre valeant parentibus , parum cogitando de ope impendendâ pauperibus . In Episcopali Palatio ad moder-

nam revocando structuram, nullis parcunt expensis; In larentis Cathedralis edificio reparando, non nisi inviti subsidium ministrant. Nonne in superfluas distendi curas dicendum est eos, qui in suæ domus augenda suppellectili toti sunt addicti, & de suppellectili sacrâ, vetustate corrosa, renovanda vix cogitant. Sed utinam, solum in superfluas, & non incongruas, non indebitas curas distenderentur; incongruæ porro sunt, & indebitæ curæ eorum, qui vix tempus inveniunt, quo Divini officii recitationem adimpleant, dum interim vix dies sufficiunt, ac noctes ad illa munia peragenda; quæ cum caractere Sacerdotali incongrua sunt, & indebita;

SECTIO OCTAVA

Altum, cum de se plus præsumit.

IN septimum incidit superbiæ gradum, qui de se plus præsumit. In præsumptionem qui labitur, semper cogitat quomodo alios præcellat, consequens est, ut plus de se supra alios præsumat. Primus in congressibus residere contendit, ubi si sua sibi cognita esset insufficientia, vix federet cum rubore novissimus. Primus in colloquiis respondet, qui ultimus deberet proferre sermonem; non vocatus accedit, non iussus se intromittit. Reordinat ordinata, reficit facta; quicquid ipse non fecerit, aut ordinaverit, non rectè factum, nec benè existimat ordinatum. Interim sublimiori dignitate vacante, si non promoveatur, promotores, aut invidos judicat, aut deceptos; ratus se non esse minoribus occupandum, qui ad majora se credit, five potius adulatur idoneum. Sic in altum extenditur, qui de se plus præsumit. Gradus ad præsumptionem sunt dissimulatio propriæ infirmitatis, iniquitatis, inutilitatis. Secundus ad præsumptionem gradus est ignorantia sui, ubi enim in primo gradu inutilia sibi consuevit peripzomata foliorum, quid superest nisi ut vulnera tecta non videat, præfer-

præsertim cum ad hoc solum texerit, ne videret. Ex hoc tandem fit, ut etiam alio revelante, vulnera non esse contendat, conversus in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis; atque is tertius gradus est, præsumptioni aditum referans.

SECTIONONA

Profundum cum se plus dejicit.

Sicut congruum est Ecclesiasticos de se non plus præsumere, nec superbire, ita consonum est, *non plusquam par sit se dejicere*; agnoscant proindè Ecclesiastici, unicuique in suo gradu dignitatem suam, nec se dejiciant dissonis à dignitate moribus, incongruis à caractere Sacerdotali muneribus. Nonne perspicuum est, *plusquam par sit se dejicere*; qui juxta prescriptum Canonum non viventes, seculi actibus dediti, nihil plus differunt, quam solo titulo à Sæcularibus, quos aliquando etiam pravitate morum excedunt. Etiam plusquam par sit se dejiciunt Ecclesiastici, qui abjecti in Domo Dei vivere renuunt, ut liberè habitare possint in tabernaculis peccatorum.

SECTIO DECIMA

Qui ergo longa sibi metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminii, transiens vitæ terminos &c.

Exprimere prosequitur S. Bernardus, quid in hoc capite intelligat per longum, latum, & profundum. Docens virum probum non evadere in longius; *ne ingrediatur iter exterminii*. Certè iter exterminii ingreditur, *qui sibi longa metitur tempora*, & longioris vitæ fiducià, ad sola caduca intentus, momentaneis inhiat, nec futuris, nec profuturis, & superveniente decessu, ad aternitatem rapitur,

pitur, de qua toto vitæ suæ tempore vix cogitaverat, eò quod iter exterminii per inanes cogitationes ingressus, dum mortem, nonnisi in ætate decrepita ad se accessuram allucinabatur, in viridi adhuc ætate ad suum pulsantem ostium aspexit. Hoc in improvise, & horribili constitutus momento, quid cogitare juvat, quod vixerit distentus ad hæc momentanea, nunquam collectus ad æterna; proindè quia vixit extentus, moritur extenuatus; quia in alta fuit præsumptione, in ramosâ absorptus est præcipatione; quia pusillanimis apparuit, desperatus decessit: verè iter exterminii ingressus est.

CAPUT UNDECIMUM

SYNOPSIS.

Serium sui examen Pontifici seriò commendat: undè metiri debeat profectus, scilicet ex collatione status prioris, cum præsentis, ex qua meditatione speciosus patet additus considerationis unicuique Ecclesiastico, qui semper tenetur emulari meliora charismata. Docet qualiter zelus & clementia, deficiente discretione, virtutes non sunt, sed vitia. In zelo exerendo modus, locus, tempus observanda sunt. Pacato animo, non turbato zelus adhibendus.

SECTIO PRIMA

Tu ergo in hac consideratione tui, cautè ambules, & totè æquitate verseris; nec plus vero tibi tribuas, nec plus justo parcas.

CUM natura humana semper in omnibus quærat seipsam, & unusquisque ut plurimum sibi sit adulator, Dificilè est hominem, dum scrutatur seipsum, non plus vero sibi tribuere, nec plus justo sibi parcere, & in consideratione sui, tota æquitate versari. Cautè itaque ambulan-

bulandum in scrutinio sui ipsius, cuicumque seipsum sincerè perspectum habere cupienti. Qua ratione autem possit homo in sui consideratione *plus vero sibi tribuere* exprimit S. Bernardus sequentibus verbis.

SECTIO SECUNDA

Porro plus vero tribuis, non modo arrogando tibi, quod non habes bonum, sed & quod habes adscribendo.

QUàm plures deficiunt, eò quòd impellente plus fortuna, quàm meritò ad dignitates sublimati, obtentam postmodum dignitatem, suorum meritorum præmium esse arbitrantur, quasi in obtentæ collatione dignitatis, æqualis ponderis, & virium homines invenire non fuisset, qui collati ministerii pondus sustinere valuissent. Quicumque de seipsis sic sentiunt, *plus verò sibi tribuunt, arrogando sibi quod non habent bonum*; huiusmodi sunt, qui ad altiora eveci subsellia, statim voce tumida intonant, omnia verba sua, tanquam sententias, & oracula accipi ab auditoribus volunt; supra cæteros in omnibus facultatibus se credunt scientificos, quasi cum obtenta dignitate infusam acquisierint scientiam; cum tamen in minoribus constitutos, etiam noverimus de prudentia, & de scientia minus habentes: quomodo qui huiusmodi sunt arrogare sibi audeant, quod non habent; quàm inquam ratione convictus, credere quis valeat huius furfuris viros, statim ad dignitates Prælatitias assumptos, fieri posse forma gregis, si usque dum fuerunt in grege, adeò deformes vixerunt. Quisquis in consideratione sui, seipsum verè cognoscere satagit, caveat *ne plus vero sibi tribuat, non modo arrogando sibi, quod non habet bonum, sed, & quod habet sibi adscribendo*. Perspectum esse debet omnibus, quod de omni bono, quod in nobis est, solum Deum, gratiosum authorem, & donatorem agnoscere debemus,

cum

cum ex nobis , & à nobis nihil sumus . Malorum omnium sola nostra malitia est in causa , bonorum autem solus Deus est largitor .

S E C T I O T E R T I A

*Vigilanter discerne qualis ex te , & qualis sis dono Dei ,
& non sit in spiritu tuo dolus .*

OMnia bona , quæ in nobis sunt , si quæ sunt , à Deo cognoscenda sunt , confitentes quod ex nobis , non nisi mali esse possumus ; quapropter , qui rectè sapiunt , omnia bona in bonorum omnium datorem refundunt , ut illuc revertantur , undè prodierunt . Profectò *in spiritu eorum est dolus* , qui negligentes reflectere , quales ex se , quales Dei dono sint , utrumque sæpe confundunt , dum verentur vilitatem , & insufficientiam suam confiteri coram Domino , à quo omnis sufficientia est , & sine quo sufficientes non sumus , non modo operari , sed nec cogitare bonum ex nobis . Donum Dei est , si ad celsitudines sublimati , humiles custodimus sensus ; si injuriis impetiti , injuriis injurias non vindicamus , sed patienter ferimus ; si inter proclives occasiones non labimur ; si annuos proventus , qui à congrua nostra sustentatione superfluit , in bonos expendimus usus ; si beneficia collaturi , ad carnem , aut sanguinem non respicimus , sed digniores præferimus ; si in alto constituti , altè non sapimus , vel sapere non affectamus . Veh enim nobis , si Deus per quem solum id sumus quod sumus , nos nobis relinqueret : vigilanter itaque discernendum *quales ex nobis , quales dono Dei sumus , ne sit in spiritu nostro dolus .*

S E C T I O Q U A R T A

Erit autem , nisi fideliter partiens tua tibi , & quæ sunt Dei Deo sine fraude resignes .

Qui in eo, quod habet sic gloriatur, quasi à Deo non
 acceperit, utique *fideliter non partitur, quæ suæ
 sunt sibi, & quæ sunt Dei Deo*. In Dei honorem
 refundenda quæcumque bona habemus, scilicet salutem,
 divitias, sapientiam, dignitates; quod si in his gloriamur,
 quasi bona nostra sint, utique *fideliter non partimur, quæ
 nostra sunt nobis, quæ sunt Dei Deo*. Nostra sunt quæ-
 cumque mala, quæ perpetramus, quorum sola nostra ma-
 litia est in causa. Dei sunt quæcumque bona, quibus frui-
 mur, qui cum sit essentialiter bonus, bona cuncta imperi-
 titur, quæ proindè sine fraude Deo resignare debemus.
 Num rectè dixeris ab hac fraude immunem, qui Deo lar-
 giente in dignitate constitutus, deindè induit pro humili-
 tate superbiam, & tumida incedens facie, despicit quos-
 cumque in minori constitutos fortuna; suosque consanguineos,
 si abjectos esse contingat, veretur ad se adventantes
 recipere, nisi in abscondito, tantum abest, quod studeat,
 sicuti par esset, eis subsidium exhibere. Noverit, qui sic
 se gerit, Dignitatem quam est consecutus, sibi à Deo fuisse
 collatam, ipsique fideliter resignandam, quod feliciter
 exequi non potest, quàm si dignitate, & divitiis, utatur
 in subsidium pauperum, eorum maximè, quos sanguinis
 necessitudine sibi conjunctos esse non ignorat. Eò minus
*rectè dixeris fideliter partiri, quæ sunt sua sibi, & quæ
 sunt Dei Deo sine fraude resignare illos*, qui divitiarum
 affluentiam cumulat, eas in malos usus expendunt, prodigi
 in superfluis, & vanis, tenaces in bonis; ad sua solum
 commoda, & solatia intenti, de pauperum necessitatibus
 obliviosi. Divitiarum solus Deus est Dominus, homo au-
 tem, quisquis ille sit, tantummodo dispensatur à Deo est
 constitutus: quod si dispensatorem fidelem se non exhi-
 beat, utique à fraude non erit immunis, quia divitias,
 quæ Dei sunt, juxta divinum beneplacitum fideliter non re-
 signavit. Divitiæ siquidem, ut fideliter resignentur, de-
 tractis, quæ ad conveniens dispensatoris subsidium requi-
 runtur, in pauperum levamen, & Ecclesiæ decorem sunt
 expen-

expendendæ . Neque video, quomodo ante Deum fidelis apparere possit partitio, quæ aliquando fit à dispensatoribus in vanitates, & insanias falsas.

Non negarim divitiarum dispensatores, illos maximè, quos Deus ad primarias dignitates evexit, ut suæ dignitatis decorem sustineant, teneri aliquando quibusdam succumbere voluptuosis expensis, sed in his est cavendus excessus, ita ut cum magnificentia, non confundatur profusio, si dispensatores fideles apparere voluerint coram Deo, cum reddituri erunt rationem dispensationis suæ. Sæpe videmus unum convivium adeo immoderatas absorbere expensas, quæ sufficerent ad subsidium catervæ pauperum, & proinde dum domestici ad saturitatem se ingurgitant, pauperes ad januam inediâ laborant. Utique fidelis dici nequit partitio, quæ sic bona disperdit. Accomoda certè non fuit hæc dispensatio pluribus Sanctis Regibus, qui quod hodie expendunt Principes in alendis pro venatione canibus, fatius censuerunt pro pauperibus sublevandis impendere; neque ideo, quia sine canibus vixerunt, arbitrati sunt Regiæ majestati, & decori præjudicium inferre.

Num rectè dixeris illum *fideliter partiri, quæ sua sunt sibi, & quæ sunt Dei Deo fideliter resignare*, qui cum diutinæ & prosperæ valetudinis bonum à Deo acceperit, post longum vitæ cursum, vix paucos numerare potest dies, quos in Dei honorem transegerit. Heu! nimium occurrunt Ecclesiastici, qui vix tempus invenire valent, quo debitum Divini officii reddant pensum, à Missæ sacrificio frequenter se abstinentes, sub prætextu modicæ valetudinis, qui postmodum apparent incolumes, ut otiosis, incongruis, & à caractere Sacerdotali dissonis exercitiis peragendis, noctem vertant in diem, & diem in noctem. Hujus infidelis partitionis dolo, nonne culpabiles etiam sunt, quotquot, ut unius vigiliæ, aut jejunii satisfaciant præcepto, se imbecilles declamant, & ut noctes postmodum inter epulas ducant infomnes, sanitatem inveniunt: opportuno manè surgere, gravis non permittit indigestio, in oblectationibus

nibus verò regit complexio . *Num rectè dixeris fideliter partiri , quæ sunt sua sibi , & quæ sunt Dei Deo .* Qui spiritu intelligentiæ ditatus , postquam in scientiis profecit , quasi scientiarum Domino studia sua vovere non teneatur , solis postmodum applicat , vel prophanis versibus componendis , vel satiricis compositionibus promulgandis , vel librorum inutilium paginis percurrentis . Quod si perspicacioris ingenii Ecclesiasticum est invenire , statim ad legalia studia fertur , non legem Domini , sed Justiniani profitetur , quia ex codicis professione , sperat implere marzapium , pervenire ad Cathedras , honores acquirere ; cum tamen , ut fidelis esset partitio , scientificæ cognitionis ornamento uti deberent Ecclesiastici , ad orphanorum , viduarum , & pupillorum causas discutiendas , ad Ecclesiæ jura vindicanda , ad bonos mores per conciones sacras excolendos in vinea Domini , ad vitia extirpanda , ad sedanda litigia . Perspicuum enim est salutem , divitias , dignitates , sapientiam , & si quæ hujusmodi bona sunt , à Deo nobis impertiri , & proinde *nos fideliter partiri debere , ut quæ sunt Dei Deo fideliter resignemus .*

SECTIO QUINTA

Ex nobis mala , bona à Domino esse persuasum omnibus non ambigo .

Nonne bona omnia à te sunt o bone JESU , si sine te , neque sufficientes sumus invocare nomen sanctum tuum . Nonne mala omnia à nobis , quoniam malitia nostra malorum omnium fons est , & origo . Tolle humanam malitiam , & nil nisi bonum erit in hoc mundo invenire . Vidit Deus cuncta quæ fecerat ; & erant valde bona .

SECTIO SEXTA

Sane inter considerandum qualis sis, etiam qualis fueris ad memoriam revocandum.

MAjorem utique suis in actionibus moderationem servarent homines, si inter considerandum *quales sint, etiam quales fuerint, ad memoriam revocarent*. Purpurâ, gemmis, auro nitentes incedunt, ratione dignitatis assumptâ, plures sive Ecclesiæ, sive sæculi proceres. Rectè hoc, quia consonum dignitati, quam sustinent; sed quantos est invenire, qui si tollant hæc perypnomata, revocando ad memoriam, *quales fuerint* in minoribus constituti, nonnisi hispidis vestibus oneratos, plusquam indutos, ad plures annos processisse comperimus; proinde horum unicuique consonant D. Bernardi verba: *inter considerandum qualis sis, etiam qualis fueris ad memoriam revocandum*. Palatia nunc sunt qui inhabitant, ad quorum magnificentiam ampliandam, sive in externo, sive in interno ornatu insudarunt artes. Sed si ad memoriam revocant quales fuerint, aut ipsi, aut patres eorum, invenient quàm abjecti vixerint in domibus suis. Famulorum turba comitante, nunc sunt qui incedunt, sed si considerant, *quales fuerint*; nonne proavos suos famulatum præstitisse comperient. Nauseant, nunc plurimi super cibo vulgari, & nonnisi exquisitas patiuntur dapes, qui antea actis temporibus, vix fortè quotidie, panem habere potuerunt usque ad saturitatem. In actibus suis moderationem servare cupientes, *inter considerandum quales sint, etiam quales fuerint, debent ad memoriam revocare*.

SECTIO SEPTIMA

Consideranda posteriora prioribus, profeceris ne in virtute, in sapientia, in intellectu, in suavitate morum; an ab his fortè (quod absit) defeceris &c.

Vir-

Virtutes intus in animo locatæ sunt, sed usus quædam in exterioribus viget, quædam verò suam in interioribus exercent potentiam. Latus utique ibi aperitur considerationi nostræ additus, si seriò examine discutiamus, quantum in virtutibus profecerimus, vel defecerimus; Exterior virtus carnales declinat illecebras, interior verò spiritualium deliciarum latebras amplexatur. Illa vel sollicitantes occasiones refugit, vel insolentes affectiones compefcit, & quamvis interim necessario, molesto tamen exercitio laborat. Ista delectatur materiâ, quæ non iucunditate magis, quàm honestate præcellat. Illa, simplici intuitu, & oculo Columbino, exteriores dum percurrit species, vel odit, vel despicit; ista devoto prospectu, cælestia perlustrat, & prospectis amplius inardescit. Virtutes exteriores, se à carnalibus retrahunt, interiores spiritualibus intendunt; primæ se à Mundi illecebra, quam contemnunt, compefcunt; istæ se ad id, quod spiritualiter concupiscunt, componunt. Sed cum virtutes nihil aliud sint, quam ordinatæ affectiones; affectiones verò nostræ adedò variæ sint, & multiplices, certum est latissimum referari aditum considerationis, cuicumque suas omnes affectiones benè ordinare cupienti. Prima in hoc genere consideratio est attentè perpendere, an in sapientiâ profeceris. Sapiens autem dici nequaquam potest, qui sibi non sapit. Apud sapientem nihil vacat. Sermo, cogitatio, conversatio, & si quid aliud ejusmodi est, totum Dei ædificatio est. Verè sapiens utitur hoc Mundo, tanquam non utatur; inter utenda, & fruenda, intimo quodam mentis sapore discernit, ut transitoria transitoriè, æterna desiderio amplectatur æterno. In hac staterâ appendunt sapientiam suam, qui discernere cupiunt, an in sapientiâ profecerint. Sed quâ ratione invenire valeat in sapientiâ profectum, qui secus ac sapientem deceat, transitoria æterno, æterna transitorio amplectitur desiderio. Sapiens ne dicendus erit Ecclesiasticus, qui totus in his terrenis immerfus, ad sola externa intentus, ita vivere

di-

dixeris in Mundo, quasi solum in hoc vivat, ut utatur Mundo; nihil quò ad Mundi curas, sæcularium cedens vexationibus, & ad æterna, perquam rarò elevans mentem; totus ad momentanea oblectamenta intentus, & de æternis parcè admodum cogitabundus. Certum est, quod verè sapiens apprehendit disciplinam, ne quando irascatur Dominus, ut jam secundum multitudinem iræ suæ non quærat. Indè est quòd sapientis cor ubi tristitia, cor verò stultorum ubi lætitia; sed tristitia illius convertetur in gaudium, & extrema gaudii stultorum luctus occupabit. Sapientia vera consistit in pænitudine peccatorum, in contemptu terrenorum, in desiderio æternorum. Invenisti sapientiam, si tibi omnia sapiunt, pro ut sunt, & Beatus vir, qui in hac sapientia morabitur. Hæc attentè considera, quisquis sapientiam quæris, & super hæc affectum tuum, & profectum metire.

Appende etiam in tuæ considerationis staterà, quantum profeceris in intellectu. Intellectus siquidem bonus omnibus timentibus Deum; caret intellectu, qui sancto Dei timore non concutitur. *Intelligite, & sapite*, ait Propheta; veri enim intellectus comes est indivisibilis sapientia, & vicissim veræ comes sapientiæ intellectus. Considera etiam, quantum profeceris in suavitate morum, an ab hac fortè defeceris, & ex quo fuisti sublimatus, an elationi sis factus obnoxius; ut plurimum enim ex honoribus elatio animi pullulat. Inter dignitates suavitas morum sæpè deperditur. Considera proindè patientior utrum sis, an impatientior solito. Opportunè S. Bernardus Eugenium post examen circa sapientiam, excitat ad examen circa patientiam, cujus condimentum est ipsa sapientia. Caterum cum patientia tueatur justitiam, necessarius in patientia profectus est ei, qui administrandum in Ecclesiâ à Domino eligitur. Necessaria etiam suavitas morum, humilitas, affabilitas, magnanimitas. Quoniam impatientia, iracundia, austeritas, pusillanimitas, justitiam enervant.

SECTIO OCTAVA

Opportet innotescat tibi zelus tuus, clementia tua, discretio quoque moderatrix earundem virtutum.

Longà comprobatum est experienciâ, importabilem esse zelum absque discretione, semper enim zelus à discretione sejunctus, minus efficax, minusque utilis invenitur. Plerumque autem, & perniciosus valde sentitur. Quò igitur zelus fervidior, eò majori opus est discretione, quæ spiritum temperet, ordinet charitatem; nam si suo quisque feratur zelo, absque discretione, jam indiscreta erit zeli administratio. Zelus nunquam debet esse remissus, intermissus tamen plerumque plus proficit. Sit vigor justitiæ semper fervidus, sed nunquam præceps. Sicut non omne quod libet licet, sic non omne quod licet, vel statim, vel semper expedit. Sit ergo Superior patiens, quia est cum malis, sit pacificus, quia præest malis. Habeat ejus charitas zelum, sed adhibeat pro tempore modum severitas. Capax esse debet superior, & zeli, & miserationis. Honor enim Prælatitiæ majestatis judicium diligit; sed absit, ut ad præjudicium clementiæ: si enim in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, erit profectò judicium absque misericordia ei, qui nimio zelo impellente, misericordiam non fecerit, clementiam non exercuerit. Omnis superior homo est, ideo semetipsum debet considerare, ut aliis discat compati, & arguere in spiritu lenitatis, ne & ipse tentetur. Non desunt superiores Zelotypi, qui sic intra se mussitant. Quid agimus, quod nonnulli durâ Cervice, & attritâ sunt fronte, itaut quò magis eis compatimur, tantò magis nostrâ compassione, & patientiâ abutantur. Nonne sicut compatimur fratri, ita & justitiæ compatiendum est, quam videmus tam impudenter abiici, tam imprudenter provocari. Si quæ in nobis est Charitas, hæc tamen contemptum justitiæ ferre, neque debet, neque potest. Hic est Justitiæ Zélus, quo adversus delinquentes plu-

plures fervent Zelotes, tanquam pietate ducti ergà eam, quam contemni vident iustitiam. Verumtamen semper opus est, ut potiozem correctionis, & punctionis partem, sibi vindicet compassionis affectus, alioquin in spiritu vehementi conterimus naves Tharsis; exeratur zelus, sed iustitiæ conglutinatus, & charitati, cum affectu compassionis, & spiritu discretionis, miscens aptè temporibus tempora; observans, quando oleum misericordiæ, quando vinum fervoris exhibeat. Quam veritatem, cum optimè haberet perspectam Rex David, pro bono Regimine orabat. *Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me.* Ergo Regiminis zelus comitem exigit bonitatem, disciplinam, & scientiam; defectu scientiæ, sæpè accidit quorundam Superiorum zelum minus prudentem, proximi delinquentis publica peccata facere, quæ erant secreta, proinde majus esse damnum curationis, quàm vulneris. Verus zelus, quantum scientificus, tantum prudens est, studet proinde proximi vulnera tergere, non detegere, & quantum fieri potest, satagit servare proximi sui famam indemnem. Defectu bonitatis, zelus odium parit, & aversionem: potest Superior cum zelo nimis rigido displicere subditis, sed cum clementia nequaquam; neque enim hominibus sine lenitate, non plusquam Deo sine fide placere possibile est. Vera superiorum omnium norma Christus, zelum, clementiam, & discretionem suo in honore retinens, formam dedit his, qui in potestate sunt constituti, ad hoc ut discerent bonitatem, disciplinam, & scientiam; sæpè injuriis impetitus patiens fuit: sed etiam flagello facto de funiculis, vindicavit injurias Patris, magisque elegit furorem Sacerdotum in necem suam provocare, quàm templi profanationem dissimulare. Bonitas, disciplina, & scientia, verum Superiorem componunt.

S E C T I O N O N A

Qualis videlicet in donandis injuriis, qualis sis in ulciscendo.

Superior injuriis impetitus, non tam debet insistere ad punitionem erroris, quàm ad sibi conciliandum errantis affectum; ut videlicet misericordia judicio superexaltetur, & in Superioris modestia, Deus non minus glorificetur, quàm in peccantium protervia inhonoratur. Sæpe quod per injurias nobis subripitur, miserationem magis, quàm indignationem nostram mæretur. Facilius adversarios nostros in spiritu mansuetudinis, quàm ultionis lucratur; utinam hæc veritas, sicut continuis fit comprobata exemplis, etiam usu ipso esset omnibus familiaris: magis utique inclinarent homines ad donandas, quam ad ulciscendas injurias. Sunt qui ad sibi illatam injuriam, licet fileant, manet tamen altà mente repostum, sed hæc planè indulgentia non est. Longè aliter nos docuit, longè aliter facit Christus. Ignoscit plenariè, itaut ubi abundavit delictum, soleat & gratia superabundare. Ad hoc exemplum unusquisque se componat, consideraturus, qualis sit in donandis injuriis, qualis in ulciscendis.

SECTIO DECIMA

Quàm in utroque providus modi, temporis, & loci observator; prorsus consideranda tria hæc in usu virtutum harum, ne non sint virtutes &c.

Omnia tempus habent, in usu zeli, & clementiæ observandum esse tempus, modum, & locum, admonet in præsentis S. Bernardus, quæ enim debito modo adhibita, tempori, & loco congrua, possunt esse proficua, extra tempus, modo, & loco neglecto, in damnum converti, longa probavit experientia. Veritas hæc clarius constabit exemplo. Voti sui compos facile fiet Superior, anxius lucrari Deo subditum peccatorem, si secreto eundem de suo peccato corripit inter se, & ipsum solum; si in spiritu lenitatis loquatur; si loco ab arbitris remoto peccantis plagam revellet; secus erit, magisque irritare continget,

tinget, & in peccato obdurabit, si imperiosis redargutionibus, si coram testibus, si modo indebito, clementiâ, discretione, & moderatione neglectâ, solo zelo incongruè impellente, corrigere aggrediatur. Item scimus, quod adhibitis honoris stimulis, si nobiles peccare contingat, & sint corrigendi, facilius emendantur, quàm timore penè. Superior providus in zelo exercendo, *modi, temporis, & loci est observator*, hæc deficiente providentiâ, & pravi-dentia, virtutes ipsæ in vitia declinant.

SECTIO UNDECIMA.

Porro caliginis duæ sunt causæ, ira, & mollior affectus. In judicii censuram enervat, illa præcipitat. Quomodo enim ab altero non periclitetur, aut pietas clementiæ, aut zeli reßtitudo? Turbatus præ ira oculus, nil clementer intuetur, suffusus fluxâ quadam, & muliebri mollitie animus, rectum non videt.

NEquæ cum molliori affectu sunt donandæ injuriæ, neque cum ira ulciscendæ. Siquidem tam ira, quam mollior affectus excitant in mente caliginem: quapropter citrà iram, & molliorem affectum, delinquentes sunt, aut corrigendi, aut puniendi. Alia est affectio, quam caro gignit, alia quam ratio regit, illa inducit caliginem, hæc serenitatem; Illa exterminanda ab animo corrigentis, hæc inferenda; illa dulcis sed turpis, hæc suavis & fortis: in hac sedet charitas, quæ non quarit quæ sua sunt, non verò in prima, quæ tantum quæ sua sunt novit quærere. Rari admodum sunt, quorum sit purgatus affectus; hic in omnibus operibus suis, solam Dei gloriam quærit, nunquam seipsum. Superior molliori præoccupatus affectu, in dandis injuriis, vel ulciscendis, plus quærit seipsum, quàm Deum. Sed adhuc magis quærit seipsum, qui cum ira injurias, & delicta ulciscitur. Novi quod scriptum est. *Psal. 4. Irascimini, & nolite peccare.* Una est ira, quæ tur-

turbare quidem videtur oculum mentis, sed non caligat. Et hæc à rectitudinis zelo procedit: altera oculum irascentis obnubilat, & hæc originatur à vitio. De prima, quæ à rectitudinis zelo diffluit, ait Psalmista: *Irascimini, & nolite peccare*, quasi dicat, crudeles estote in vitium, mites in fratrem delinquentem, considerantes vosmetipsos, ne & vos tentemini. De altera, quæ procedit ex vitio, ait Apostolus: *Ephes. 4. 26. Sol non occidat super iracundiam vestram*, idest Christus, qui est sol justitiæ mentem vestram, cum zelo rectitudinis irascentem, non deserat. Irà procedente ex zelo rectitudinis, debemus irasci prius nostris erratis, & deinde proximorum excessibus. In ultione peccati, temporis, modi, & loci habenda est ratio. Tam quisque convincitur minus sapiens, quantò est minus patiens.

SECTIO DUODECIMA.

Non eris innocens, si aut punias eum, cui fortè parcendum esset, aut parcas ei, qui fuerat puniendus.

QUæ super hæc verba exponenda occurrunt, jam Lib. I. Cap. x. Sect. VII. explanata exhibuimus.

CAPUT DECIMUMSECUNDUM

SYNOPSIS.

Docet modum, quo quisque se continere debet, tam inter prospera, quam inter adversa; Animum neque in prosperis nimis laxandum esse, neque in adversis nimis de-jiciendum. Quàm difficile sit in prosperis servare innocentiam, probat exemplo Davidis, & Salomonis. Facilius esse in adversis rectè sapere, & morigeratum vivere, quàm in secundis.

SECTIO PRIMA

In tribulationibus quoque qualem te inveneris, nolo dissimules: si constantem in tuis, condolentem in alienis, recti cordis hoc:

IN prosperis, ut plurimum à Deo recedimus, in adversis ad Deum revertimur; Quoniam, ut ait Apostolus: *ad Rom. 5. 3. Tribulatio patientiam operatur.* In tribulationibus considerandum est, *si constantes in nostris, si condolentes in alienis sumus angustiis;* Tunc tribulatio nobis erit ad vitam, hæc enim sola patientiam operatur, quæ probationem facit, ex quâ spes oritur, juxta prælaudatum Apostolum; quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem, quæ sola abundat in his, qui se inveniunt *constantes in suis, condolentes in alienis angustiis, & proinde recto sunt corde.*

SECTIO SECUNDA

E' regione perversissimi, si cum propriis deprehendaris fortasse impatiens, minimè in alienis compatiens sentiaris.

TRibulationibus impetitus discit compati, qui verò secundis rebus lætanter vivit, tribulorum angustias non considerat. Tritum est adagium, nescit sanus quid sentiat æger; aut saturatus, quid patiatur jejunos. Difficile in alienis angustiis compatientes se probant, quibus omnia pro voto accidunt: sed hæc via illorum scandalum ipsis; cum diutius fortuna ipsis arrisit, veh' si vel ad modicum deindè irrideat; tantum in suis impatientes, quantum in alienis minimè compatientes apparent: perversissimi utique est cordis, proximi angustiis non compati; at majorem adhuc perversitatem censuerim, ubi media suppetunt, opportunum non exhibere subsidium. Sed heu quantis, nostris

fris temporibus, hæc dominatur perversitas. Augentur de die in diem angustia, quia de die in diem extinguitur charitas.

SECTIO TERTIA

Quid in propriis, nihil ne est, quod animum fortè sollicitet? Est utique, si diligenter attendas, quàm rarus semper extiterit, qui vel non modicè in prosperitate animum relaxaverit à sui custodia, & disciplina.

BOnum est magis ire ad domum luctus, quam ad domum convivii; licet enim multos frangat adversitas, tamen multò plures conterit prosperitas, sicut scriptum est. *Cadent à latere tuo mille, à sinistro scilicet latere per quod signatur adversitas; & decem millia idest multò plures à dextris tuis, in quibus prosperitas designatur; utrobique periculum, proindè orat sapiens. Divitias, & paupertates ne dederis mihi, ne fortè aut divitiæ extollant in superbiam, aut paupertas dejiciat in impatientiam. Nec in adversis oportet timidum esse, nec in prosperis dissolutum. Inter hujus temporis vicissitudines, tenere opus est quandam æternitatis imaginem, quam designat inviolabilis, & inconcussa constantis animi aequalitas, servata tam inter prospera, quàm inter adversa. Magis autem periculis obnoxia est sælicitas, quàm adversitas; in prosperis enim latent inimici communis insidiæ. Time ergo, dum omnia sunt prospera ne relaxeris à tui custodia, & disciplina. Quotquot laudabilis vitæ semitam calcarunt, fortes facti sunt in bello, non in pace; in adversis, non in prosperis. Plures corrumpit prosperitas, quàm adversitas. Veritatem hanc profiteri cogitur, quisquis diligenter considerat, quàm rarus semper extiterit, qui vel non modicè in prosperitate animum relaxaverit à sui custodia, & disciplina. Consolationi divitum, comminatio Divina veh' intendat æternum; quia nimirum plerumque, qui in adversitate*

fitate ad Deum accederent , in prosperitate à Deo recedunt ; proditque quasi ex adipe iniquitas eorum . Quapropter cum suppetit , sive salus corporis , sive perspicacitas mentis , sive copia divitiarum , eâ moderatione hujusmodi prosperitatibus uti debemus , ut nobis non sint fomentum peccati , sed adjumentum virtutis ; ac potius de bonis bona faciamus , quam de malis in mala corruamus . Justorum Animus renuit consolari illa consolatione , quâ se diffundit voluptas , vel extollit vanitas ; magisque eligit affligi , quàm temporalis peccati habere jucunditatem . Propterea sive consolamur , sive tribulamur , sit semper benedictus Deus , qui mutua vicissitudine prospera , ut plurimum , temperat cum adversis , & adversa cum prosperis . Nonne vicissitudinem hanc in ipsa terræ fructuum productione experimur . Vix ad duos annos consecutivos abundat annona . Profectò , si tristitia semper accederent , quis sustineret ; si semper prospera , quis non contemneret ; sed providus Altissimus per necessarias vicissitudines , eo modamine cursum vitæ temporalis alternat , ut nec adversa frangant , nec leta dissolvant ; cum potius & ista ex illis gratiora , & illa ex is tollerabilia reddantur . Ne igitur in prosperis relaxetur animus à sui custodiâ , & disciplinâ , solet Divina sapientia prospera adversis , adversa prosperis contemperare . *S. Jo. Chryf. Homil. 8. in Matth. Misericors Deus neque tribulationes , neque jucunditates sunt habere continuas .*

S E C T I O Q U A R T A

Quando hæc incautis non fuit ad disciplinam , quod ignis ad ceram , quod solis radius ad nivem , vel glaciem . Sapiens David , Sapiens Salomon fuit ; sed blandientibus nimis secundis rebus , alter ex parte , alter ex toto dissipuit .

Quis sapiens , & custodiet hæc , ut cautior incedat aliorum exemplo ? Ceciderunt inter prospera David , & Salomon . Quis post eorum casum , affluente prosperi-

ſperitate, cadere non metuat. Quis ſapere audeat, ubi illi deſipuerunt; ubi trepidaverunt probitatis columnæ, quomodo inconcuſſæ ſtare poterunt arundines, vento agitatæ.

SECTIO QUINTA

Magnus qui incidens in adverſa, non excidit parum à ſapientia, nec minor, cui præſens felicità ſi arriſit, non irriſit.

LAtet anguis in herbà. Solet præſens felicità, cui aridet, etiam irridere. Similiter adverſitas, ſæpè fortiorum animum potuit conterere. Proinde *magnus meritò nuncupandus, qui incidens in adverſa, non excidit parum à ſapientia: nec minor dicendus, cui præſens felicità, ſi arriſit, non irriſit.* Tu ergo quiſquis ſis, cui fortè arridet præſens felicità, ſi tibi etiam non vis irridere, cave, ne unquam felicitàti arridenti nimis fidens, ſecurus vivas, ſciens pro certo nihil tibi tam timendum, quàm arridentem mundanam felicitàtem. Hæc enim ut plurimum æternum generat luſtum; neque enim tot probis viris nos meliores ſumus, qui arridente felicitàte præſenti, in deteriora ſunt lapſi. Satius eſt in hoc ſæculo tradi in afflictionem carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini; Propterea noli æmulari in eo, qui proſperatur in hac via, arridente felicitàte præſenti, quia ut plurimum hæc via ſcandalum iſtis, ut tantò magis ſint poſtmodum ſubjecti irriſionibus, quò magis eis arriſit præſens felicità. Magni profectò animi eſt incidere in adverſa, & non excidere parum à ſapientia. Tempore pacis unusquiſque martialem animum jaſtare poteſt, ſed ſæviente bello, animi fortitudinem cuſtodire, hoc opus, hic labor. Plures videre eſt Eccleſiaſticos, qui ad tribulorum ſolamen, ſapienter loquuntur, qui tamen, ſi vel levi à Deo tribulatione viſitantur, ſtatim excidunt à ſapientia; & quæ aliis exhibuerunt, aut ſcripto, aut ſermone remedia, urgente propria

pria necessitate, nesciunt convertere in opera, non modo parum excidentes, sed penè in toto deficientes à sapientia. *Magnus proinde dicendus, qui incidens in adversa, non excidit parum à sapientia.*

S E C T I O S E X T A

Quamquam facilius inveneris, qui sapientiam retinuerunt contrarià sibi fortunà, quàm qui propitià non perdiderunt.

Virum tribulationibus probatum, etiam moribus compositum facilè invenies; è converso, quibus propitià arridet fortuna, etiam ut plurimum fit amica libertas. Non dixit Rex David. Ad Dominum cum prosperarer, *sed ad Dominum cum tribularer clamavi*, facilius enim irridente, quàm arridente fortuna, sapientia custoditur, & timor Domini. Cum autem vera, sapientia sit, nostris in tribulationibus quærere à Deo solatium, ideò dixit David *ad Dominum cum tribularer clamavi*, & alibi oravit. *Disciplinam, & scientiam doce me*. Quibus Davidicis verbis erudimur, sapientiam à disciplinà, idest à tribulationibus non sejungi, quæ ut plurimum inter prospera enervatur, & languet.

S E C T I O S E P T I M A

Præferendus ille, & magnus est, cui inter prospera saltem risus indecentior, sermo insolentior, immoderatio cura vestis, vel corporis non irrepfit.

Describit hic S. Doctör incongrua, quæ sequuntur fortunà propitià, magnum prædicat quemcumque non insolescentem, fortuna arridente. Difficile est cum prosperitate, moderationem componere.

CAPUT DECIMUM TERTIUM

SYNOPSIS.

Ab otio, & nugis Ecclesiasticos debortatur, sicut etiam à vanis sermonibus. Otiositas quanta sollicitudine sit fugienda demonstrat, quam Ecclesiastico viro indecoram esse nemo non ignorat. Sed præcipuè inanes sermones, & fabellæ ab ore Sacerdotum debent exulare: Equè damnable est detrahere, quam detrahentem audire.

SECTIO PRIMA

Et si rectè sapiens hortatur sapientiam scribi in otio, cavendum & in otio otium est.

CAvendum ne thesaurum temporis convertamus in occasionem torporis; ad viros Ecclesiasticos dirigitur S. Bernardi monitum, ut otium caveant in otio. Eosdemque hortatur, ut opportunitatem, quam obtinent quietis, in voluptatem transferant contemplationis; ut intrantes cubiculum cordis, ibi per considerationem memorari studeant justitiæ Domini; ut discant pugnare adversus titillantiæ vitia, & insidias diaboli prævenire, hoc est: *Sapientiam scribere in otio, & in otio otium cavere*, non concedentes somnum supervacaneum oculis, nec palpebris dormitationem. Fugienda utique à quocumque viro Ecclesiastico, sive aliorum curis occupato, sive sub aliorum regimine degente otiositas, quæ mater est nugarum, noverca virtutum. Cum verò Præsules, propter continuam, quam erga oves sibi commissas, exercere debent sollicitudinem, otuari haudquaquam posse censeantur, poenè superfluum videtur hortari *sapientiam scribere in otio, & in otio otium cavere*. Nihilominus opportunè S. Bernardus etiam Prælatos, quamvis externis addictos sollicitudinibus

monet, ut otiositatem fugiant. Quæcumque enim sint externæ curæ, adhuc tempus, quo otuari poterunt invenient, si se exhibere non studeant sollicitos temporis dispensatores. Si v. g. adventantes propter negotia, plusquam par sit, sermonem protrahere permittant, & occasione negotii pertractandi, ad inanes declinent confabulationes; si in recipiendis, aut restituendis, urbanitatis gratiâ, visitationibus, se se non expediant. Si mensæ accumbentes, majorem temporis partem confabulatio, quàm refectio sibi vindicet; si jam lucis orto sydere protrahant nocturnam quietem. Si in aptandis vestibus, caterisque indigentis absolvendis, non virili sollicitudine, sed muliebri potius lenitate, tempus terere non erubescant. Qui hujusmodi sunt, etiam otiositatem inter curas pastorales invenient; Quidquid enim homo agit, & propter hoc non agit, ut Deo serviat, in eo quod agit otiaur; nec ea die Ecclesiasticus se vixisse debet existimare, quâ parum, aut nihil eorum egisse recolit, propter quæ Ecclesiasticæ militiæ nomen dedit. Difficile est otiositatem fugere, si sedulò non studemus, sapientiam scribere in otio, & solliciti non vigilamus, ne in otio otium triumphet. Est enim otiositas summa mentis malitia, virtutum noverca, Mater nugarum; Cave ne vivas otiosus, nam omnis otiosus in desideris vivit, & sine opere moritur. Vicia citius decipiunt, quem otiosum inveniunt.

S E C T I O S E C U N D A

Inter seculares nugæ, nugæ sunt, in ore Sacerdotis blasphemie.

Nugas, & otiosas fabulas faceffere jubet ab ore Sacerdotis S. Bernardus, feriis tantum, & utilibus id patere vult, utpotè Evangelio consecratum, nec vano sermone (quanvis alii urbano nomine colorent) prophandandum. Simile prorsus prisçæ, & rigidæ virtutis exem-

plum reliquit B. Petrus Damianus, qui tædium vitæ publicæ, & desiderium quietis, ac solitudinis hinc accepisse, vel certè acuisse videtur, eò quòd cum moribus, facetiis, jocis, & nugis sæcularium minus conveniret. Audiamus ipsum in Epistola, quæ se apud Pontificem, & Cardinales, ob demissum Episcopatum Hostiensem excusat.

Fuit, fuit olim, inquit, sed jam elapsum est tempus, cum modestiæ pudor, mortificationis insigne, digna severitas, & sacerdotalis genii valeret censura servari. Nam ut me solum dignè coarguam, videtis ipsi, quia protinus, ut ad vos venio; Ecce sales, ecce facetiæ, ecce lepores, urbanitates, dicacitates, volumina quæstionum, omnesque verborum inanium pestes insolenter erumpunt, quæ nos, non jam Sacerdotes, sed potius Oratores, ac Rethores, sive quod inhonestum est, scurros ostendunt. Mox enim, ut verba conferimus, paulatim quadam lenocinia confabulationis alternæ surrepunt, quæ omnem animi rigorem indecenter emolliant, & severitatis robur in excussum risum, & turpia joca dissolvant. Hinc est, quod mens extra se sparsa confunditur, acies cordis obtunditur, lux Divini Amoris extinguatur, reverentia Sacerdotalis amittitur, & quod periculosius est, rectè vivendi linea, quæ aliis ad exemplum proponenda fuerat, non tenetur. Quod si nos, vel pudore, vel metu in hæc declinare contemnimus, mox inhumani, rigidi, & quos hyrcanæ genuerint tigres, faxei judicamur. Reprimo calammum, nam ut turpiores attexantur ineptiæ, pudore suffundor: Ubi vides quàm bellè Bernardo consentiat, & quales in Sacerdotibus nugas detestetur: Quas hodiè multi Ecclesiasticorum, adeo non censent cum Bernardo blasphemias, ut ne quidem veniales culpas existiment.

Quam Bernardus suggerit Eugenio, cavendam omnino vaniloquii culpam, eam alius olim Sanctissimus Pontifex Gregorius, proposito sui exemplo, velut ipse reus graviter, & pateticè reprehendit. Nam dum expendens verba Ezechielis (*fili hominis, speculatorem dedi te domui*

Israel) onus vocationis suæ ponderat, in hæc verba prorumpit, quæ meritò etiam corda nostra percellant; Pauca nos feligimus; Tu integra suo loco percurrere.

O quam dura mihi sunt ista, quæ loquor! Quia memetipsum loquendo ferio qui otiosis verbis sæpe implicor, & ab exhortatione, atque ædificatione proximorum torpens, & negligens cesso. Qui in conspectu Dei factus sum mutus, & verbosus: Mutus in necessariis, verbosus in otiosis, &c. . . . & quidem in Monasterio positus, valebam & ab otiosis linguam restringere, & in intentione orationis pœnè continuè mentem tenere. At postquam humerum sarcinæ Pastoralis supposui, colligere se ad semetipsum assiduè non potest animus, quia ad multa partitur . . . quia autem necessitate loci, sæpe viris sæcularibus jungor, nonnunquam mihi linguæ disciplinam relaxo. Nam si in assiduo censuræ meæ rigore me teneo, scio, quia ab infirmioribus fugior, eosque ad hoc quod appeto, nunquam traho. Unde fit ut eorum sæpè, & otiosa patienter audiam; sed ipse quoque infirmus sum, in otiosis sermonibus paulisper tractus, libenter ea loqui incipio, quæ audire caperam invitus, & ubi tædebat cadere, libet jacere &c. Sanctus Ambrosius, ubi de officiis agit, jocandi disciplinam, à sæcularibus viris tradi solitam, sibi prætereundam arbitratur. Nam licet interdum, inquit, honesta joca, ac suavia sint, tamen ab Ecclesiastica abhorrent regula.

SECTIO TERTIA

Interdum tamen, si incidant ferendæ fortassis, referendæ numquam.

Non modo nugas proferre, sed referre vetat S. Bernardus, Ecclesiasticæ gravitatis zelator eximius, ut discant, quàm cauti in sermone debeant se exhibere viri Ecclesiastici. Quædam fabulæ, adeo sunt ab Ecclesiastico alie-

alienæ, ut neque ferendæ sint; quod si malæ temporum contingentia, aliquando cogent Ecclesiasticum, ineptias ferre, & audire, caveat saltem, ne iterum referat. Sed quorundam Aulicorum, potius dicerem, quàm Ecclesiasticorum mos invaluit, ut quæ per diem in Urbe occurrunt, sub vespere ad Episcopalem aulam deferant; nihil inde cogitantes, an quæ referunt, consona sint domui Episcopali, digna sint audientia Episcopi, cujus gratiam norunt sibi facilius posse conciliare hujusmodi nugarum relationibus, quàm institutis sermonibus de observantia Canonum, de benè regenda Diœcesi, de eliminandis vitiis, de promovendis virtutibus; sed undè hæc mala, nonnisi quia Relatores nugarum, norunt suos Prælatos, facilius nugaces sermones, quàm serios excipere; & etiam paratos, si occasio se exhibeat, non modo ferre, sed etiam referre. *Inter Sæculares nugæ, nugæ sunt, in ore Sacerdotis blasphemia.*

SECTIO QUARTA

Magis interveniendum cautè, & prudenter nugacitati, prurumpendum sanè in serium. Quid quòd non modo utiliter, sed libenter audiant, & supersedeant otiosis.

CAUTÈ, & prudenter intervenit nugacitati, qui suafretus autoritate, vultu composito, nugacibus timorem incutit, ne in nugis excedant: ad continendos nugaces optimum sanè consilium, si aliquando interveniant ipsi Superiores cautè, & prudenter nugacitati, ad quorum præsentiam nesciat nugacitas habere excessum, sed intra debitos modestiæ limites sese contineat. Facilè nugaces sermones, præsentè Superiore evanescent, & ad seria, quæ utilius audiant, otiosi convertuntur.

SECTIO QUINTA

Consecrasti os tuum Evangelio, talibus jam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est; labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore ejus, non nugas profectò, vel fabulas.

SAcros Oratores, qui consecratum suum os habent Evangelio, hic cautos esse par est, ne ad nugas, & ludicra, tum privatim, tum publicè defluant. Veh' concionatoribus, qui è suggestu jocos, seu facetias, & lepidas fabellas proferunt. Satis patet, quàm sit Christianæ pietati, & eò magis Ecclesiasticorum gravitati conveniens, à ridiculis abstinere; undè non modicæ admirationis est argumentum reflectere, quantum plerique Christiani Oratores, ab eà gravitate distent, quam adeo inculcat S. Bernardus, proindè omnibus Ecclesiasticis viris, sed præcipuè concionatoribus, fugere expedit modum agendi, qui magis comicos, quam Religiosos viros decet, magis proprium illorum, qui spiritu hujus mundi, quàm spiritu Dei vivunt, magisque sapit mores quosdam sæculares, quàm simplicitatem Evangelicam; ex hoc genere est levis, & juvenllis in familiari usu libertas, sub prætextu hilaris conversationis, lepidas historias intermiscendi, ut hoc modo audientes familiarius detineantur. Ad Ecclesiasticos itaque, quicumque illi sint, qui libertatem mundanam suis affectant in colloquiis, S. Bernardi sermo dirigitur. *Consecrasti os tuum Evangelio, talibus jam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est; labia Sacerdotis custodiant scientiam, non nugas profectò, vel fabulas.*

Evangelizantes seria decere, non nugas, non fabulas docere, perspicuum est, si vineæ Domini veros se exhibere operarios intendunt. Proinde in spiritu lænitatis, & animo contrito satagant implere ministerium suum, qui ad evangelizandum Sion vocantur à Domino, & sciant puritatem mentis exigere veritatem Evangelicæ prædicationis.

Scri-

Scriptum est, *vox tua dulcis*, & illico subjungitur: *Facies tua decora*, per quam designatur puritas morum, quam qui non habent, si evangelizare contendunt, utique loquuntur, quod ignorant: hujusmodi sunt, qui in suis concionibus, non Dei gloriam, sed humanas laudes quærunt: qui compunctionis sensus docent, à quibus dissonant opera: qui sine sumptu exhibere nesciunt Evangelium, evangelizantes præcisè, ut quæstum faciant, fructum non quærentes animarum, sed suum. Præproperè agit, qui non nisi lucro, aut honore impellente, ad Evangelium promulgandum circuit civitates, opus enim lucis ante lucem præsumit. Vanum est vobis ante lucem surgere, monuit David; lux autem est puritas morum, lux est charitas, quæ non quærit quæ sua sunt. Timeo plures concionatores, in extrema discussione fore ab Altissimo exprobrandos Davidicis verbis: *Quare enarasti justitias meas, & assumpsisti testamentum meum per os tuum*, in quorum numero profectò futuri sunt, quotquot alios docentes, seipfos prius non docent.

Longa probatum est experientia, semper plus proficisse Prædicatores Evangelicos, suorum compositione morum, quàm pellegrina verborum ostentatione: plures sciimus suis placuisse auditoribus exemplo, quàm doctrinis. Enim vero quantos enumerat Apostolus, factos Deo dilectos, & hominibus, non in scientia litterarum, sed in scientia pura, & fide non ficta; non in scientiæ, sed in vitæ meritis Deo placuerunt Apostoli, non de schola Rhetorum, sed de simplicitate piscatorum assumpti à Christo, per quos operatus est salutem, mittens eos per orbem terrarum evangelizare verbum Dei. Apostolos itaque in simplicitate cordis, & morum imitari opus est, quemcumque Apostolicum munus exercere cupientem, si & cum Apostolis operari desiderat salutem in medio populi, quem erudiendum assumit. Notas mundo fecerunt Apostoli vias vitæ, non in sublimitate eloquentiæ, aut in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed sicut placuit Deo, per simplicitatem

citatem sermonis discipulorum suorum, salvos fecit credentes, quia mundus Christum non in suâ sapientiâ, sed in sua simplicitate cognovit. Pro qualitate auditorum, docendi ratio exhiberi debet accomoda. Auditorum captui debet se attemperare Doctor Evangelicus. Utinam veritatem hanc perciperent, qui suggestus sacros conscendunt, ut studeant magis alta, quàm apta dicere; facturi apud auditores miraculum sui, non ipsorum salutem operaturi; erubescerent humilia dicere, ne sola hæc scire videantur: profectò Prædicatores Evangelici missi sunt, non ut scientiam jactent, sed ut Auditores verbo Dei lactent. Quid ad præsens negotium facit peregrina adducere, quæ excedant auditorum captum. Magna eloquentiæ laus est, causam quam susceperis aptè exequi, & suscepto inservire negotio. Non tam attendere debet concionator, quæ ipsum dicere deceat, tanquam hominem literatum, quàm quæ audire expediat, quos suscipit instruendos; quid enim proficiunt auditores, si concionator ambulat in magnis, & in mirabilibus super se, & super eos, qui assident. Ascendit concionator Cathedram, ut alios ædificet, non ut se inflat. Vox Turturis audita est. Verè Turturem exhibes, si tuo sermone gemere doceas; si movere desideras, gemendo magis, quàm declamando obtinebis. Dabis insuper voci tuæ vocem virtutis, si quod suadere intendis, tibi prius persuasisse cognoveris. Validior vox operis quam oris; fac sicut loqueris, & facilius correctionem morum obtinebis; neque vereri poteris, quod de te dicatur, sicut scriptum est: *Tu qui alios doces, teipsum non doces*; aut sicut alibi legitur: *Alligant onera gravia, & importabilia, quæ digito suo nolunt movere*. Inefficax doctrina, cui non respondet vita, sed proh dolor! Sicut populus, sic, & Sacerdos: facillè quis persuadet, quod intendit, dum factibile probat, quod suadet.

SECTIO SEXTA

Verbum futile, quod faceti, urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore, procul, & ab aure relegandum; sedè ad chachinnos moveris, fædius moves.

Sacerdotis eloquium argenteum esse debet, igne examinatum, purgatum septuplum. Profectò non argenteum, sed plumbeum esse constat eloquium, quod ad chachinnos movet; quod nullatenus pietatem redolet; quod totum est de imis, fortassè & de iniquis; nam iniquitas sedet in talento plumbi. Iniquum est Sacerdotes de talibus talentis negotiari, & in thesauris suis plumbea talenta inveniri. Quis tanquam illicitum non reprehendit, imò & sacrilegum, si os Sacerdotis, Dei laudibus concinendis consecratum, ad futilia, & scurilitates evomendas aperiatur. Intendant viri Ecclesiastici Paulo dicenti: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed qui bonus est ad ædificationem fidei.* Porrò nugaces quidam sermones, fidem non ædificant, sed evertunt, sanctam subruunt conversationem, instrumentum sunt contentionum, seminarium litium, quia nonnisi amaritudinem sonant. Ecclesiasticorum os virgineum esse debet, nec proindè verba virulenta in ore Ecclesiastico decent. Quà fronte, pravis pollutum verbis, os suum quotidie Sacerdos porrigere audeat in osculum Domini, qui est candor lucis æternæ, & nil inquinatum attingit. Meminerint Sacerdotes os suum, caelestibus osculis, & oraculis esse consecratum. Sacrilegium putent, si quid non sanctum, non divinum, non de sacris paginis sonet ex ore ipsorum: *Buccinate, inquit David ad Ecclesiasticos, in neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ.* Omnis autem dies, Ecclesiasticis semper esse debet solemnus, semper neomenia, semper sabbatum, ideò os Clericorum quasi tuba sit ductilis, tuba argentea, tuba quæ non lites, sed lætitiâ sonet, sed solemnitatem, sed cantica spiritualia moduletur. Terrore concutior, dum
in Evan-

in Evangelio veritatem ipsam, quæ falli non potest, minitantem intelligo, de ratione reddenda in die iudicii, de omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines. Quantò magis rationem exiget ab Ecclesiasticis de verbo futili, fæde ad cachinnos movente: si ad hanc comminationem attentè animadverterent viri Ecclesiastici, frequentius etiam orarent: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis*, ut non solum à verbis fæde ad cachinnos moventibus declinare valeam, verum etiam ut otiosa verba devitem, ne de illis me iudicari contingat in die iudicii, ubi etiam de otiosis verbis, adedò districta ratio est ab omnibus reddenda.

Si quid sit verbum otiosum, quis scire desiderat; audiatur S. Gregorium: *Otiosum est verbum, quod ratione iustæ necessitatis, vel intentione piæ utilitatis caret*. Quidquid ergo loqueris sine necessitate, & sine intentione alieni profectus, otiosum est. Profecto si otiosum est verbum, quod sine causa rationabili profertur, quam rationem de eo reddere continget, quod est præter rationem, *quod fæde ad cachinnos movet*. Vanus sermo demonstrat loquentis demeritiam, & offendit conscientiam. Qualis est sermo, talis est animus. Vanus sermo, citò polluit mentem. Facile enim agitur, quod libenter profertur. Loquatur itaque vir Ecclesiasticus, quæ suo digna sunt caractere, & consona muneri: futilia verba, quæ urbanæ solent nuncupari facetiæ, non decent Ecclesiasticum virum, qui etiam effugere debet verborum cultum. Nam affectata verborum lascivia, & cultus, inanis gloriæ videtur redolere affectum. Qui verò cum lepore eloquii, lubricas infectatur fabellas, promit levitatem, & lubricitatem animi sui. Nam si fætor erumpit, in vase à quo erumpit, non nisi fatidam argumentaris contineri materiam. Qui castigatæ sunt vitæ, sunt etiam castigati in verbis; Paucitati, & modestiæ verborum tantò magis student, quò magis virtutum culturam incumbunt. Custodi linguam, si vis custodire æquitatem.

SECTIO SEPTIMA

*Porro detrahere, aut detrahentem audire, quid horum
damnabilius sit, non facile dixerim.*

Detrahentium pervicaciam acuto calamo perfringit Sanctus Bernardus serm. 24. in Cantica: non minus damnabile est detrahere, quàm detrahentem audire. Altissimus per os David, contra detrahentes suam comminatur indignationem, dicens: *Detrahentem proximo suo, hunc persequerbar*: conciliant detrahentes ad invicem inimicissimas amicitias, & consentaneæ malignitatis affectu, odiosas celebrant inter se collationes, in hoc solum concordēs, ut ferant discordias. Qui detrahunt, seipsos charitate vacuos manifestant, undè simul, & semel sibi, & aliis infensi, unico ictu seipsos, & alios perimunt; quod eò sensibilius præstant, quò se magis sensibiles & compassivi ad vitia proximi, quæ patefaciunt, manifestare conantur. Simulata enim verecundiæ fucò, conceptam malitiam, quam cohibere non possunt, occultare contendunt, præmittentes ad detractionem alta suspiria, & quadam cum gravitate, & tarditate, vultu næsto, demissis superciliis, voce ferè plangenti, maledictionem proferunt, tantò persuasibiliorem, quantò creditur ab auditoribus corde invito, & condolenti affectu, non malitiosè proferri. Detractores meritò raptores dixeris, & fures. Quid enim? rapacitatem non putas si pecuniæ parcis, & famam decerpis: non concupiscis possessionem, & laceras opinionem. Subtile utique genus rapacitatis est detractio. Sed quid emolumenti confert detractori, alienæ famæ diminutio? Aliena si corrodis bona, tuum accrescis marsupium, si corrodis famam, tuam apud probos æstimationem diminuis. Invenire est etiam detractores sublimioris ingenii, qui si alienam famam non audent palam corrodere, corrodunt tamen, quia collaudare recusant, & tacent, cum esset loquendum, loquuntur cum observandum esset silentium. Qui hujusmodi sunt, & si
alie-

alienam famam sermone non lædunt, n̄ ihilominus rapiunt. Rapiunt enim, quia evidens proximi sui meritum, debito defraudant testimonio, quo fit ut debitam aliis laudem, & gloriam, licet mendacio non diminuunt, aut supprimant, reprimunt tamen silentio; vulpes demolientes vineam famæ, & gloriæ proximi sui. Vulpes sunt, tam occultus detractor per silentium, quàm manifestus per verbum contumeliosum, cui adstipulatur quicumque libenter detractores audit, & risu sardonico detrahentium excipit sensus: Quis enim horum damnabilior sit, non facilis est decisionis. Sic formandus est sermo noster, cum de aliis loquimur, ac si illos propè stantes, & audientes videremus: erubescere ea proferre de absente, quæ eo præsentem non promereres: Detractores aut fugiendi, aut compercendi. Intendens vitæ suæ, suam discutiens conscientiam, non facilè aliorum lacerat famam; ubi constat de vitio, non detrahendum, sed condolendum est. Non mores alienos reprehendere, sed prius nostros corrigere, studere debemus.

CAPUT DECIMUMQUARTUM

S Y N O P S I S .

Eugenium Pontificem ab avaritiæ vitio alienum commendat. Acceptionem personarum, indefesso studio vitandam esse à Superioribus docet, quorum plurimi hoc vitio laborant; facilitatem credendi, vitium esse familiare Magnatibus, insinuat: plura damna, à facilitate credendi suam trahere radicem, probat. Gratulatur demum Eugenio, quòd se ab hoc vitio immunem servaverit.

S E C T I O P R I M A

De avaritia non est, quòd tuum fatigem intuitum, cum pecuniam tanquam paleam dicaris habere.

Solet avaritiæ vitium insidiari Ecclesiasticorum calcaneo, qui ut plurimum congregant proventus, in Dei cultum, & subsidium pauperum impendendos. Quantos ad hoc inhiare cernimus, ut magis abundant. In viro seculari, desiderium habendi plus quàm necesse sit, quoddam genus avaritiæ est; quid dicendum in viro Ecclesiastico, si non modo plus desideret, sed congreget plusquam possidere, pro suo statu, necesse habebat; quid sentiendum de iis, qui in terris sanctorum, quas possident, iniqua gerunt, & proventibus congruis minimè contenti, superflua requirunt. O quàm verissimum est, quòd avaritia, præ cæteris vitiis, insidiari solet Ecclesiasticorum calcaneo. Hic D. Bernardus de avaritia incidenter sermonem facit, sciens Eugenium ab hoc vitio alienum; propterea non immoratur, noverat enim *pecuniam habere tanquam paleam*. An autem in hoc sensu abundant, sicut par esset, omnes Ecclesiastici, ipsi viderint, qui de cumulandâ pecuniâ adedò vivunt solliciti, nunquam de sua sorte contenti, semper ad pinguiora optantes beneficia, non ut magis laborent in vinea Domini, sed ut uberiores proventus valeant emungere, suos facientes fructus, quos Deo deberi, utpote vineæ Domino non ignorant. Qui hujusmodi sunt, utique non habent, tanquam paleam aurum; quandoquidem hoc cumulant in suo marsupio, ut morituri, de pingui patrimonio, suos ditare valeant hæredes. Ecclesiasticorum nepotes sunt pauperes, quibus debentur Ecclesiastici proventus, qui à sufficienti sustentatione supersunt, & in eorum dispensatione, tunc solum beneficiati suos præferre possunt parentes, cum in numero pauperum, juxta conditionem suam, esse compererint. Cæterum Ecclesiasticus beneficiis cumulatus, ita vivere debet, ut nihil ipsi pro ultima dispositione supersit, ita ut cum fine anni, etiam superabundantium fructuum, quos ex beneficio suscepit, finem fecerit, per restauratam Ecclesiam, per renovatas suppellectiles, & per erogatas elemosynas; qui sic vivunt, ut ex sui beneficii proventibus, nihil ipsis pro ultimâ dispositione super-

superfit , conficiendique testamenti opus non habebunt , hi utique imitantur Eugenium , de quo scribit D. Bernardus , quòd *aurum tanquam paleam habuerit* . Omnes ferè laudes , quibus commendari potest verus Ecclesiasticus , in hoc brevi elogio perstringuntur . Si de eo , pro epitaphio , sculpi possit sepulchrali in silice : *pecuniam tanquam paleam habuit* .

S E C T I O S E C U N D A

Non prorsus non est , quod pro illa timeatur à judiciis tuis .

Qui judicandi ministerio est addictus , nonnisi rectum proferre potest iudicium , si pecuniam habeat tanquam paleam : ad hoc præcipuè attendere debent Principes , ut non modo à judiciis suis , sed etiam in iudicibus suis , nihil timeri possit ob inordinatum ad pecuniam affectum , qui ut plurimum iudicia solet corrumpere . Timeant omnes , sed præcipuè Ecclesiastici , ne in avaritiæ vitium irrumpant , facile enim in omnium animo insinuat . Pauci admodum sunt , qui huic Idolo obsequium non præstent ; undè Apostolus , cum à cæteris vitiis nos alienos servare hortatur , præcipuè ab avaritia alienare studet , quam asserit idolorum esse servitutem ; quia sicut uni Deo idololatria nititur auferre gloriam , ne solus habeat nomen Deitatis ; ita avarus solus usurpare , si posset , vellet , quæ Deus omnipotens in usum plurimorum destinavit . Utraque Deo inimica , Idololatria scilicet , & Avaritia , quia utraque Deo negat , quæ sunt ejus . Felices Populi , ubi ob inordinatum ad pecuniam affectum , nihil timere valeant in iudicibus suis .

S E C T I O T E R T I A

Sed est , quod non minus sæpè , nec noxiè minus , insidiari iudicantibus solet , de quo maximè , quid in tuâ lateat

con-

conscientiâ, latere te nolim, quid illud sit queris, acceptio personarum.

UNum præ cæteris vitium, quod insidiari judicantibus solet, est personarum acceptio, à quâ judiciorum subversio multam trahit originem. Hinc fit, ut sæpe videamus Divites, ad sedem honoris præelectos, pauperes contemptos, quamvis in paupere, præ Divite, merita virtutis, doctrinæ, & pietatis magis effulgeant. Hinc nobiles, in concursu minus nobilium (quamvis in cæteris omnibus requisitis, dispares meritis) sublimantur. Absit, absit, ut in tabernaculis Domini, apud quem nulla est personarum acceptio, pauperibus abjectis præferantur divites, aut nobiliores; scientes Altissimum, potius infirma Mundi elegisse, ut confunderet fortia. Impossibile est Principes non errare in electione ministrorum, sicut, & iudices non declinare à veritate sententiæ, si moveantur, suis in electionibus, & iudiciis, ab acceptione personarum: hinc semper novimus, cujusque regiminis perniciem, suam traxisse originem. Hinc etiam fit, ut exulcerentur justi, & improbè defendantur iniqui. Divites, & nobiles possunt muneribus corrumpere iudices, ut eorum petitiones, licet minus rectæ, fiant acceptæ, Pauperes verò, quia non habent quod afferant, difficiliter audiuntur, utinam etiam contra veritatem non opprimantur. Ubi est acceptio personarum, non potest iudex attendere ad merita causarum. Sed adhuc magis horrendum veh' instat iudicibus, si ad commendationem formosæ faciei respiciant; proferent sine dubio iudicia, non quæ ratio dicat, sed quæ voluntas affectat. Passio, & aviditas munerum expellantur ab animo eorum, qui Cathedras conscendunt, jam procul erit omnis personarum acceptio. Quid est, quod sæpè qui præsumunt, pauperum causas, cum morâ negligunt, Divitum verò cum sollicitudine promovent. In illis rigorem adhibent, in istis ex mansuetudine dispensant; illos cum difficultate recipiunt, istos facilliter tractant; illos negligenter audiunt, istos

istos patienter auscultant, nisi quia nihil ab illis, multum ab istis, & timent, & sperant. Inter omnia peccata Sacerdotum, hoc certè non minus grave, si non causas, sed personas considerant. Dum propinquitatem respicimus personarum, meritum despiciamus dignitatum; multa enim, nos facere cogit affectus, qui ut plurimum semper acceptator est personarum. Non sanguinis necessitudo, sed virtutis cognatio, debet distinguere personas; non personarum, sed rerum pondere judicandum est.

S E C T I O Q U A R T A

Non parvi te reum peccati existimes, si facies peccatorum sumis, & non prius causas judicas miserorum.

A Mor, odium, & timor, nesciunt judicii veritatem; hæc sæpè faciunt, ut iudices peccatorum facies sumant, & non potius causas judicent miserorum; quod utique non parvi est reum esse peccati. Triplex est iudicium unum odii, quale fuit illud ab Hebræorum iudicibus prolatum, contra judæorum Regem: *Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori.* Aliud timoris: *Si dimittimus eum, venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentes.* Tertium amoris, tale fuit illud Davidis clamantis: *Servate filium meum Absalon,* quamvis eum noverit præmeditati patricidii crimine gravatum; si procul semper essent à iudicibus timor, odium, & amor, nunquam facies peccatorum sumerent, nec miserorum causas contemnerent; ubi partialis est Judex, alia expectari nequeunt iudicia, nisi quæ peccatorum facies sumant, & causas despiciant miserorum. Quot Iudices, in extrema discussione, hujus non parvi peccati Rei apparebunt, qui miseris, viduis, & orphanis neglectis, toti in divitum, & peccatorum causis discutiendis addicti, nimiam in istis, nullam in illis sollicitudinem adhibentes, miseros, suis in vexationibus tabescentes, neglexerunt, quos per expeditionem cau-

sa, à suis potuissent angustiis sublevare; quà de re non parvi, non unius, sed multorum, & gravium peccatorum facti sunt rei: hinc enim originem suam norunt murmuraciones, impropéria, blasphemíæ miserorum, qui deinde per illicita media, suis necessitatibus ferè coacti quærere subsidium, addidere peccata peccatis, quorum omnium in causâ fuerunt Judices, facies peccatorum sumentes, nec prius, ut par erat, expedientes causas miserorum.

SECTIO QUINTA

Est item vitium, cujus si te immunem sentis, inter omnes, quos novi, ex his qui Cathedras ascenderunt, sedebis me iudice solitarius: facilitas credulitatis.

Qui facilis est ad credendum, levis est corde; In hoc vitium facilè impingunt, qui Cathedras ascendunt, per facilitatem credulitatis judicia sua subvertentes. Nunquam, aut per quàm rarò verificata sunt dicta, quæ prima facie, in ore vulgi fama publicavit; iis non facile credendum, cum experientia comprobaverit, ut plurimum declinare in dictèria. Si per facilitatem credulitatis, primis adherere impressionibus, prudentia permetteret, his qui Cathedras ascenderunt, satius esset facilius bona credere, quam mala, nam facilius de malis, quàm de bonis sermo instituitur. Bona opera exinanire, vel abscondere, mala augere, & publicare, semper consuevit humana malitia; sed & improbo quodam instinctu, à corruptà naturà nostra procedente, solent homines potius mala, quàm bona, quæ de proximo circumferuntur credere. Homo sapiens, qui ad Cathedras conscendit, improbum hunc naturæ nostræ stimulum, ita debet cohibere, ut nunquam ad facilitatem credulitatis declinet, hujusque calidissimæ vulpeculæ, semper studeat cavere versutias. Satius est eos, qui Cathedras ascenderunt, lentius judicia sua proferre, quàm per facilitatem credulitatis causas discutere. Ubi præventio locum ha-

habeat in mente Judicis, non potest non abscedere æquitas à suis judiciis.

SECTIO SEXTA

Inde in eis ipsis pro nihilo iræ multæ, indè innocentium, frequens additio, inde præjudicia in absentes.

EX facilitate credulitatis iræ multæ pullulant, frequens innocentium additio conspicitur, præjudicia in absentes originantur. Ira etiam sapientium intellectum obnubilat, dicente Psalmista: *Turbatus est præ furore oculus meus*: Tanto quisque convincitur minus sapiens, quanto est minus patiens; si aliquando contingat sedentem in Cathedra irasci, irasci debet juxta quod scriptum est: *Ira scimini, & nolite peccare*. Peccat autem Superior, sive nimis, sive nihil irascendo. Siquidem Superiorem non irasci, ubi justè irascendum sit, idem est ac nolle emendare peccatum: plus vero irasci, quàm par sit, est addere peccata peccatis: Judex non modò justum, sed justè judicare tenetur.

SECTIO SEPTIMA

Gratulor autem tibi (nec enim assentationis apud te vereor incurrere notam). Gratulor inquam præsidere te usque adhuc, absque horum omnium quærela multa: an, & sine culpa, tu videris.

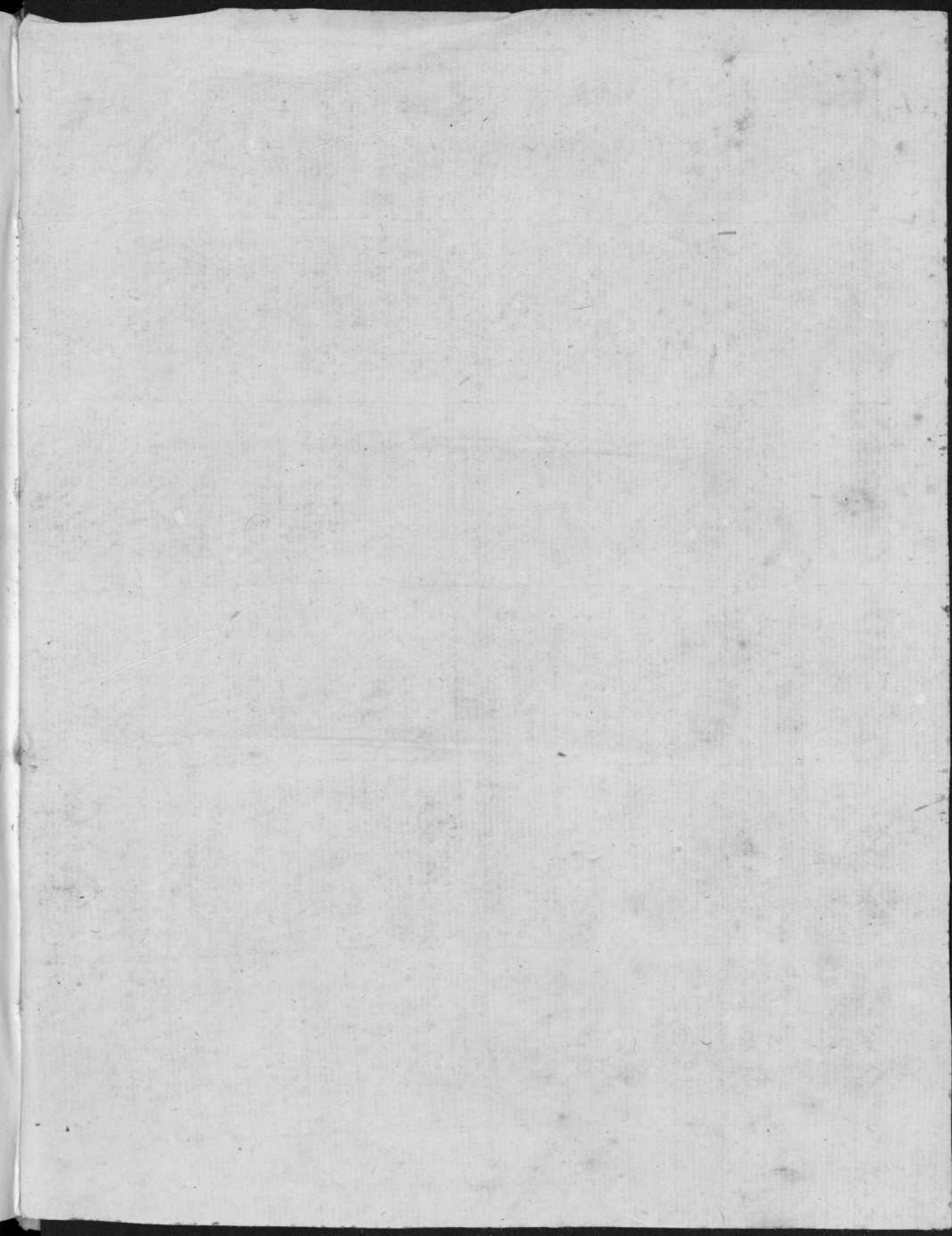
NOta erat universo orbi Catholico Eugenii sanctitas; nemini latebat, quàm largus esset in eleemosynis, quàm parcus sibi, quàm circumspectus, & rectus suis in judiciis, quàm oculatus, & gravis sua in administratione, quàm liberalis, quàm alienus à personarum acceptione. Meritò itaque Gratulatur S. Bernardus Eugenio, omnibus numeris Pontificium ministerium absolventi. Gratulor inquam

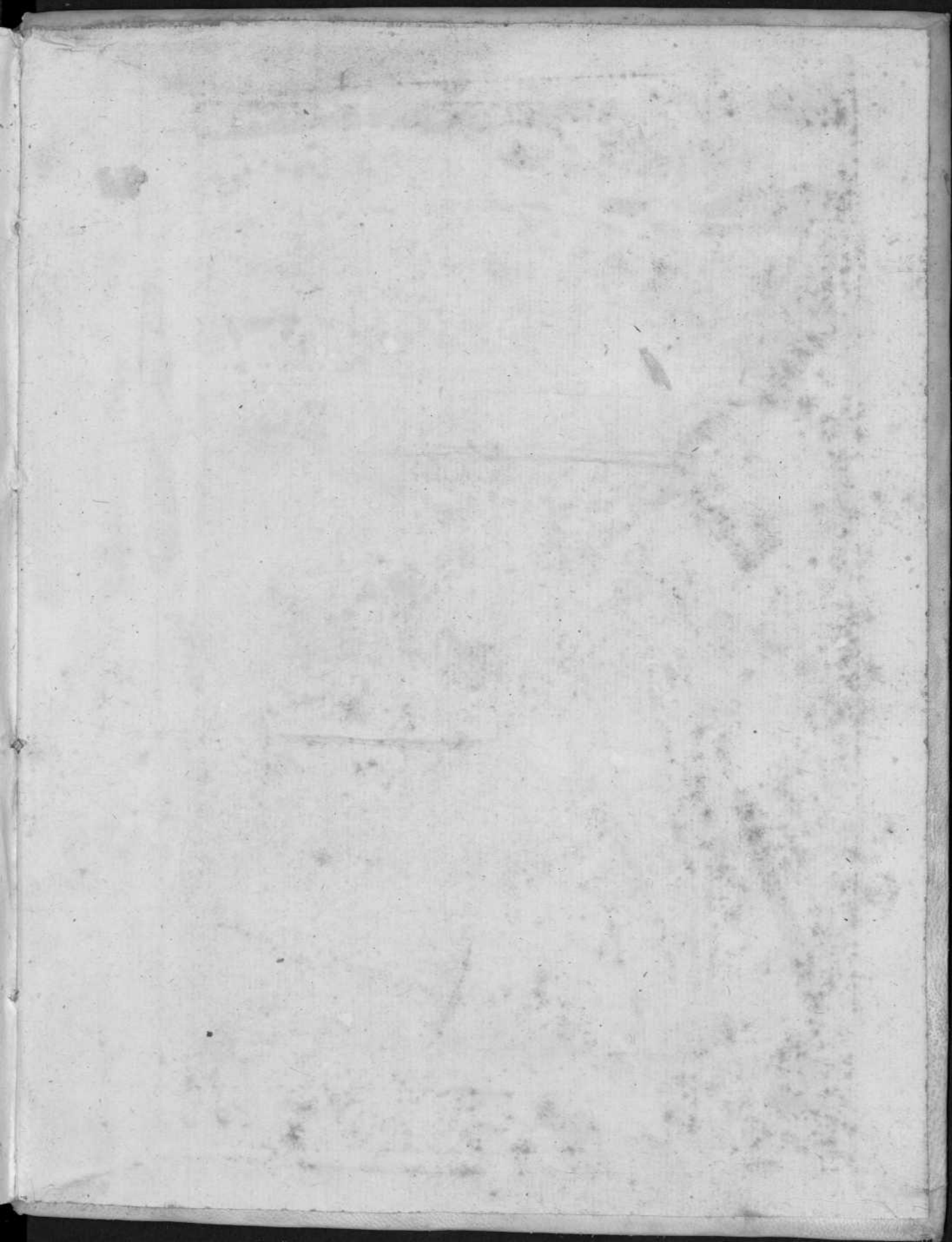
quam præsidere te usque adhuc, absque horum omnium quærela multà, an & sine culpa, Tu videris. Præsidere absque subditorum quærela, commendabile est; sed & multò commendabilius præsidere sine culpa; sæpe enim subditorum timor, & reverentia dissimulat quærelas, quæ mortuo Superiore fortius invalescunt, eò quòd quamvis sine quærela apud homines, non tamen sine culpa apud Deum præfuerit. Qui Cathedras conscendunt, in suo regimine, non modo coram hominibus, sed etiam coram Deo, qui scrutatur corda, justificati præsideant. Quæ sine quærela fiunt apud homines, non semper sine culpa sunt apud Deum.

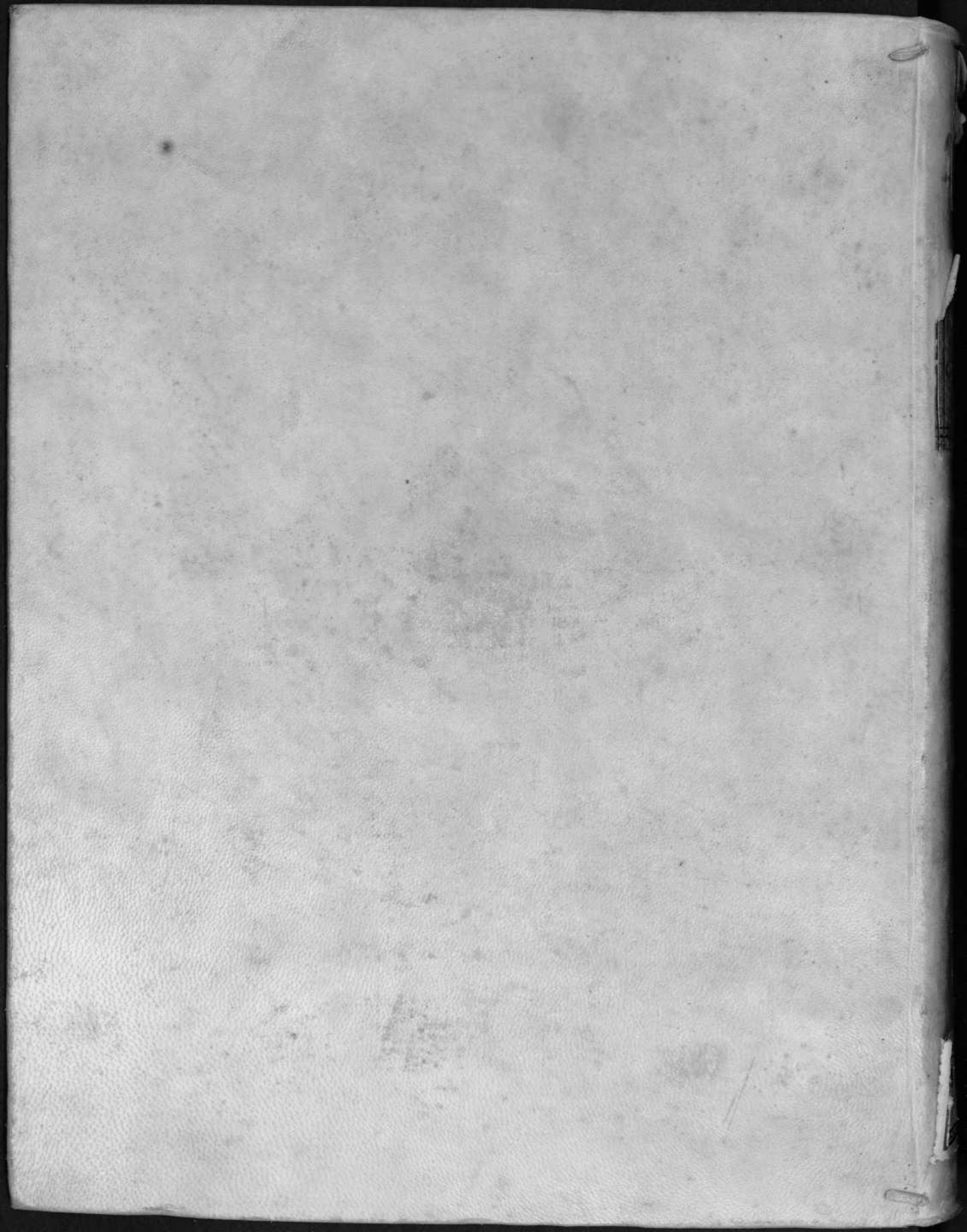
SECTIO OCTAVA

Nunc ad ea, quæ sub te, consideratio intendenda; At alterius principii hoc, siquidem tuis occupationibus, sermo brevior competentior est.

CUM in Libris de Consideratione S. Bernardus differe-
 rare proposuerit coram Pontifice de his, quæ sunt
 intra, quæ extra, quæ infra, & quæ supra Pontificem.
 Postquam in duobus primis Considerationis Libris, de his
 quæ intra occurrunt sermonem absolvit; super ea, quæ
 sunt infra Pontificem, sive sub Pontifice, sermonem insti-
 tuere aggreditur. Unde tertium Considerationis Librum
 exorditur. Melliflui Doctoris zelo, adhuc plura supererant
 dicenda de his, quæ sunt intra Pontificem. Sed cum Ora-
 toris prudentia debeat Auditoris conditioni, & statui esse
 accomoda; Pontificis occupationibus, breviorer sermonem,
 melius competere, noverat S. Bernardus, factus Orator uti-
 que non minus disertus, quàm discretus; sui brevitate ser-
 monis Oratores instruens, non debere prolixioribus eloquiis
 sermonem facere, quodcumque ad Pontifices, & Reges,
 sive Ecclesiasticos, vel Sæculares Proceres, eorum sermo di-
 rigitur. Longa eloquia texere coram Superioribus, vix abs-
 que nota temeritatis fieri potest. Tantus sit sermo, quan-
 tum necessitas exigit, non quantum facundia suggerit.

Sigt.

Est. 52

Tab. 2

Núm. 7

S.
BERNAR
CONSID
T.L.

H

E

1711

4892